

ŽELEZAR

TEDNIK – GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SŽ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 17. MARCA 1977

ŠTEVILKA 10. LETO: XXVI

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl – Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ – Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

O FEBRUARSKIH OSEBNIH DOHODKIH IN POVEČANJU KATEGORIJ

Ker so bili osebni dohodki za mesec februar že izplačani in je lahko vsakdo sam ugotovil, kakšen je rezultat, z informacijo želimo pojasniti vzroke, ki so vplivali na strukturo osebnega dohodka v februarju. Hkrati pa dajemo tudi pojasnilo v zvezi z razširitvijo števil kategorij od 20 na 24. S tem v zvezi se namreč pojavljajo določene nejasnosti.

S stališča osebnih dohodkov ima ravno mesec februar svoje značilnosti. V tem mesecu se seznanjamo z določenimi rezultati v preteklem letu, obenem pa smo že krepko v dogajanju tekočega leta. Običajno je

mesec februar tudi čas, ko določimo in sprejemamo politiko delitve sredstev za osebno potrošnjo, ki ima po teoretični plati značaj akontacij na doseženi dohodek, praktično pa že več let nismo doživeli primera, da bi se tako izplačanim akontacijam kaj odvzelo niti dodalo. V skladu s tem je odbor za dohodek in nagajevanje na svoji 46. seji dne 11. februarja sprejel sklep o povečanju vrednosti obračunskih postavk za 5%. S tem je preprečil občuten padec nivoja osebnih dohodkov, ki bi nastal zaradi vrste drugih vplivov, kot so obseg delovnega časa, vpliv praznikov v januarju itd., obenem pa začrtal nadaljnji trend gibanja v letu 1977 v skladu s planom. Kako se z osebnim dohodkom giblremo v letošnjem letu, je razvidno iz naslednjih podatkov:

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje na 2. strani)

PRED SEJO SKUPŠČINE ZDRAVSTVENE SKUPNOSTI JESENICE

Z iztekem leta 1976 je pretekla polovica mandata delegatom občinske in regijske skupnosti zdravstvenega varstva. Po začetnem obdobju v letu 1975, ko so se skupnosti v glavnem organizacijsko izgrajevale, je bilo njihovo delo v letu 1976 vsebinsko bogatejše in pomembnejše. V okviru že sprejetih samoupravnih aktov so občinske skupščine zdravstvenih skupnosti in gorenjska regijsko zdravstvena skupnost, skupaj s svojimi izvršilnimi organi, reševale naslednje skupine zadev:

- izvajanje zdravstvenega varstva, zavarovanje in zagotavljanje potrebnih finančnih sredstev,
 - družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje, predvsem sporazumevanje o temeljnih planov za srednjeročno obdobje 1976 do 1980,
 - integracijske procese v zdravstveni regiji Gorenjske,
 - v letu 1976 je bila posebna pozornost namenjena stabilizacijskim ukrepom v celotni porabi.
- Na osnovi začrtane politike in razmeroma velike pripravljenosti, tako delegatov v zboru izvajalcev kakor delegatov v zboru uporabnikov zdravstvenega varstva, smo dosegli razmeroma lepe uspehe. Seveda so ti uspehi v posameznih gorenjskih občinah različni, tako po posameznih pozicijah porabe kakor v celotni porabi.

Da bi bili zavarovanci seznanjeni s temeljnimi pokazatelji gibanja finančnih sredstev, v razpredelnici ob koncu sestavka prikazujemo dejansko stanje v vseh občinah gorenjske regije. Seveda so zajeti le tisti podatki, na katere imamo tako potrošniki kakor izvajalci zdravstvenega varstva določen vpliv.

Pri navajanju dohodkov niso navedeni posamezni viri, kajti ti so bili v letu 1976 vnaprej določeni – določena je bila prispevna stopnja.

V postavki izločitve se letos pojavljajo nova, to je, imobilizirana sredstva. Ta sredstva so bila formirana na osnovi povečanih dohodkov, ki pa presegajo naš dogovor, da mora splošna poraba rasti počasneje kot pa družbeni produkt. Ta sredstva za celotno regijo znašajo kar 28.569.533

(Nadaljevanje na 2. strani)

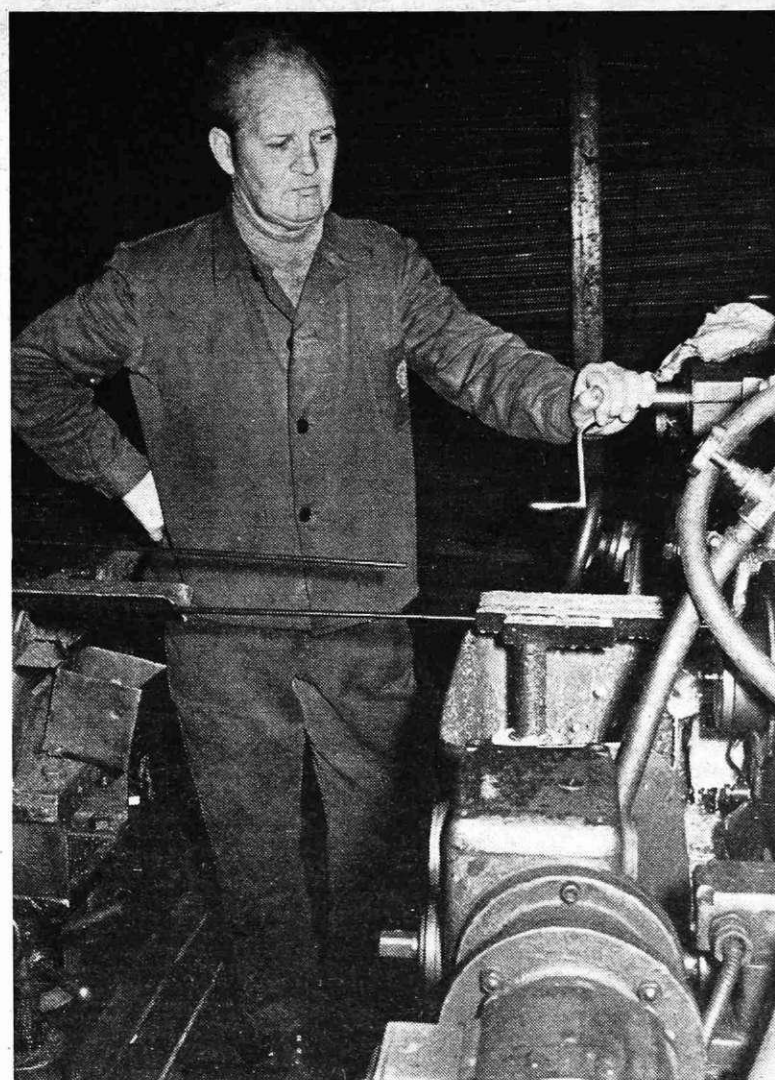
KDAJ SE BO POVEČALA VREDNOST BONA ZA MALICO

To vprašanje je bilo že večkrat postavljeno na sestankih samoupravnih delovnih skupin. Prav v eni zadnjih števil Železarja sem v rubriki Pregled sestankov SDS zasledil, da so to vprašanje ponovno postavili kar na dveh sestankih. Ne vem, kdo in kdaj daje na taka in podobna vprašanja odgovor, toda v našem glasilu do danes tega ni še nihče pojasnil. Zato želim s svojim današnjim prispevkom načeti to, vsekakor aktualno vprašanje.

Vsi vemo, da je bila že na samem začetku vrednost bona za malico minimalna, z ozirom na dovoljeni razpon. Zakaj je bilo tako, lahko samo ugibam. Znano mi je, da prenekatere delovne organizacije in trgovska podjetja v naši občini dajejo v te namene precej več. Vrednost bona je ponekod celo še enkrat višja kot v Železarni. Naj kot primer navedem TP Murka – Supermarket, kjer je vrednost bona 10 din na dnevno, v splošni občini

Jesenice znaša mesečna vrednost bonov za malico 200 din, v TP Kovinotehna pa celo 250 din. Že ti primeri kažejo, da imajo marsikje več posluha in razumevanja za zahteve svojih delavcev kot v našem kolektivu. In vendar prav Železarna sodi v okvir težke industrije, zato bi bila vsaka primerjava delovnih mest v Železarni z mesti v drugih panogah v naši občini nesmiselna. Večkrat

(Nadaljevanje na 2. strani)

Sodelavec v jeklovleku

MLADI V JEKLARNI TEKMUJEJO V KVALITETI DELA

V zadnjem času je moč ugotoviti, da so člani osnovne organizacije ZSMS TOZD Jeklarna vedno bolj aktivni. Predvsem predstavlja prijetno osvežitev akcija mladincev livne jame in ponvičarskih zidarjev v jeklarni. Odločili so se namreč, da v okviru letošnjih jubilejev ZKS in tovariša Tita izvedejo tekmovanje v kvaliteti dela. Njihova zamisel je naletela na odobravanje tudi pri obratovodstvu, ki je mladim delavcem obljubilo pomoč. To tekmovanje bo predvidoma potekalo ves mesec marec.

Kvaliteta odličnega jekla je med drugim odvisna tudi od posameznikov, ki morajo pred vlitjem posameznih šarž opraviti veliko dela. Livno polje v jeklarni pripravlja skupina določenih delavcev, ki imajo porazdeljeno delo. Tekmovanje poteka tako, da pri pečeh posamezne skupine delavcev sestavljajo le mladinci. Pred pričetkom vlitja, med vlitvami in po vlitju se delo te skupine ocenjuje in hkrati primerja z enakimi skupinami vseh štirih izmen. Člani OO ZSMS so se dogovorili, naj bi to delo ocenjeval strokovnjak in so zato za pomoč zaprosili vodjo proizvodnje Henrika Zupana.

Poleg tega sedaj načrtujejo še eno podobno tekmovanje. Ker v jeklarni praktično ni delovnega mesta, kjer ne bi bilo zaposlenih mladincev, so se dogovorili, da bodo podobno akcijo izvedli tudi pri obzidavi ponvic.

Tekmovanje v kvaliteti dela, ki ga izvajajo mladi delavci v jeklarni, je vredno posnemanja. O tekmovanju bomo še poročali. J. R.

POVEZANOST SAMOUPRAVNE DELOVNE SKUPINE IN POLOŽAJ POSAMEZNIKA V NJEJ

V deveti številki Železarja 10. marca smo objavili prvo nadaljevanje tretjega dela razprave o naših samoupravnih delovnih skupinah, ki ga je pripravila Albina Tušar. Danes nadaljujemo s prispevkom o tej raziskavi.

SPOL

Predpostavljali smo, da spol ne vpliva bistveno na stopnjo priljubljenosti v skupini. Rezultati so predpostavko potrdili, čeprav ugotavljamo, da je med »zvezdami« zelo malo žensk in med »osamljenimi« procentualno nekoliko več, čeprav bi morali pričakovati prav nasprotno, ker je Železarna pretežno moški kolektiv. Vendar so skupine v glavnem mešane in k priljubljenosti prispevajo druge variable veliko bolj kot spol.

STAŽ V DELOVNI SKUPINI

Številne raziskave ugotavljajo, da predstavljajo delavci, ki so dalj časa v skupini, jedro, na katerega se potem navezujejo ostali člani skupine s krajšim stažem v njej, zato smo tako hipotezo postavili tudi mi. Oblikovali smo tri skupine:

- do 6 mesecev staža v delovni skupini,
- nad 6 do 12 mesecev staža v delovni skupini,
- nad 12 mesecev staža v delovni skupini.

Ugotovljeni trend je jasen: čim daljši je staž delavcev v skupini, večji je proporcija priljubljenih. To je še posebno izrazito pri anketiranih,

ki so v skupini manj kot 6 mesecev saj jih med njimi kar prek 35% ni dobilo niti enega glasu.

OSEBNI DOHODKI

Priljubljenost v delovni skupini bi bila lahko pojasnjena tudi z višino osebnih dohodkov, čeprav vemo, da so ti funkcija izobrazbe, delovnih izkušenj, sposobnosti, znanj, kar vse se ovrednoti s sistemizacijo delovnega mesta. Višina osebnega dohodka se zato lahko pojavlja kot determinanta sociometričnega statusa samo posredno prek drugih pokazateljev.

Ceprav je bila naša hipoteza ničelna (ni razlik v priljubljenosti med delavci z višjimi, oziroma nižjimi dohodki), pa so rezultati pokazali povsem drugačno stanje. V skupini »zvezd« in bolj priljubljenih je pomembno več takih, ki imajo povprečne mesečne osebne dohodke nad 5000 dinarjev, medtem ko je med njimi zelo malo anketirancev z najnižjimi dohodki (od skupno 268 samo 8). To pomeni, da k priljubljenosti v delovni skupini prispevajo posredno tudi osebni dohodki, saj so to delavci, ki zasedajo pomembnejša delovna mesta, ki imajo višje kategorije na lestvici osebnih dohodkov.

(Nadaljevanje na 6. strani)

vrstibodo
boljši
tman,
Varl,
NI

IV
ortno
eljal
ki za

druge
lostvo

ojevič
šek 7

4:8 in
boljša
ivojili
ičenci

c) 38,
c) 21,
13:26

Tone
skmo-
ike 8.

ekipa
8. b,
tič 34

:11 in
c, na
zad-

(8. b)
po 18,
11:18

arca),
ta in
e),

3ajt

ričevo
agala
akova
rav bi

66 kg
labem
atovo

rtizan
remo-
ia jim
idicije
razale
celoti
ivnem

maja
e vse
turnir
bodo
idova,
i mle-
rile z
-tok

stuu

0 FEBRUARSKIH OSEBNIH

(Nadaljevanje s 1. strani)

Obdobje	ur/os	din/h	din/os	povpr. % učinka	indeks OD 1.75 = 100	indeks življ. str.
leto 1976	189,0	22,37	4.227	31,87	100,0	100,0
IV. tr. 76	192,2	23,19	4.458	33,19	105,4	101,8
jan. 1977	190,9	23,66	4.518	32,64	106,9	109,5
febr. 1977	178,7	25,30	4.522	33,61	107,0	110,2
I + II. 77	184,8	24,46	4.520	33,13	106,9	109,9

Podatki nam kažejo, da se je osebnih dohodkov trenutno ustavil na nivoju, ki je približno za 7 % višji od lanskega leta ali za 1,4 % višji od zadnjega četrtletja 1976. Izenačenost z mesecem februarjem pa je le navidezna, ker se je precej spremenila sama struktura. Omenili smo že povečanje obračunskih osnov za 5 %, kar v enaki meri vpliva tudi na višji osebni dohodek, drug močan vpliv pa je plačilo dopusta, ki ga je vsak dolžan koristiti na proste sobote. Ta delež znaša kar 10,4 ure na zaposlenega, in kar za 244 din dvigne povprečje. Med pozitivne vplive uvrščamo tudi povečanje učinka z 32,64 na 33,61 %. Kot protiutež povečanju pa se pojavlja: krajši delovni, oziroma plačani čas, ki v primerjavi z januarjem »odnese« kar 6,29 % osebnega dohodka, in vpliv dela na državne praznike, ki ga v februarju ni več.

Če to velja za vso Železarno v takšni meri, da se medsebojni vplivi izravnavajo, velja tudi za posamezne obrate, s tem, da je sprememba v osebnem dohodku izpostavljena še razlikam pri učinku in stimulaciji za proizvodnjo. Podrobni podatki, ki jih vsakomesečno pošiljamo na vodstva in samoupravne organe temeljnih organizacij združenega dela, namreč kažejo, da je med 23 evidenčnimi enotami (20 TOZD in 3 DS) 15 takšnih, ki imajo od 3 do 414 din na osebo višji osebni dohodek, osem pa takšnih, kjer razlika v minus znaša od 4 do 401 din na osebo. Če izločimo obe skrajnosti, to je, plus 414 din v obratu vratnih podbojev in minus 401 din v TOZD Družbena prehrana, kjer so vzroki razlik specifični (doplačilo, koriščenje sobotnega dopusta že v januarju), se razlike zmanjšajo kar za polovico.

Ko bi vzroke, ki vplivajo na osebni dohodek, navajali za vsako TOZD posebej, bi bila informacija preobširna. Vsekakor pa z dostavljanjem tako prvih podatkov o obračunu, dalje podatkov o doseženem učinku ter s seznanjanjem z osnovami, ki vplivajo na stimulacijo za proizvodnjo, omogočamo, da vodstva TOZD preko delovnih skupin lahko seznanijo slehernega delavca, ki ga zanima podrobnosti.

Ker je bil poleg sklepa o povečanju obračunskih postavk na isti seji odbora potrjen tudi predlog oddelka za nagajanje, da se razširi tabela obračunskih postavk in s tem kategorizacija iz dosedanjih 20 na 24 kategorij, smo dobili s tem v zvezi nekaj vprašanj, ki terjajo pojasnilo. Razširitev kategorij na 24 je bila sprejeta že s sklenitvijo samoupravnega sporazuma o delitvi osebnega dohodka, ki velja od 1. maja 1976

dalje. Potreba po razširitvi se je pokazala takrat, ko je bila sprejeta nova organizacija Železarne. S tem v zvezi prenehata obstajati dosedanja funkcija obratovodja in funkcija direktorja TOZD, pojavi pa se delovno mesto vodja TOZD, ki ga ne moremo istovetiti s prej navedenima delovnimi mestoma. Ker se reorganizacija izvaja postopno in je v postopku tako rangiranje delovnih mest vodij temeljnih organizacij združenega dela povezano z razpisom teh delovnih mest, je nastopila nujnost, da se že sprejeta razširitev kategorizacije tudi izvede. Dosedanje obračunske postavke, ki so imele večjo vrednost od 20. kategorije, so bile določene še v smislu 20. člena prej veljavnega pravilnika, ki se je glasil:

»Za delovna mesta direktorjev in šefov delovnih enot, ki predstavljajo, specifične zadolžitve, se določajo obračunske postavke v sorazmerju z vlogo delovnega mesta in so praviloma iznad vrednosti 20. kategorije«. Ker so bile zaradi računalniške obdelave te obračunske postavke kasneje tudi oštevilčene z zaporednimi števkami, so se največkrat napačno izkazovale kot 21., 22., 23. itd. kategorija. Z razširitvijo kategorizacije na 24 kategorij je v enakem

razmerju kot do 20. kategorije določena vrednost vsem štirindvajsetim kategorijam, kar pomeni, da se bodo delovna mesta lahko poslej kategorizirala do 24. kategorije. S to spremembo ni nihče posegal v individualno določene obračunske postavke dosedanjih delovnih mest direktorjev, od katerih se jih je nekaj že vključilo do višine 24. kategorije, izven kategorizacije pa trenutno ostajajo v nespremenjeni vrednosti (razen splošnega povečanja za 5 %) le še obračunske postavke nekaterih direktorjev sektorjev, pomočnika glavnega direktorja in glavnega direktorja. Kakšne bodo obračunske osnove teh delovnih mest po izvršeni reorganizaciji, bo odvisno od sklepa DS - Železarne, ki bo temeljil na 11. členu sedanjega sporazuma, ki se glasi:

»Obstoječa kategorizacija se opira na 24 kategorij in zajema vsa delovna mesta v proizvodnji, vzdrževanju in skupnih službah, vključno do funkcije vodij TOZD. Za druga vodilna delovna mesta, ki predstavljajo specifične zadolžitve, določa vrednost obračunske postavke DS Železarne na predlog odbora za gospodarjenje.«

Pri tistih delovnih mestih, kjer so bile obračunske postavke doslej oštevilčene s števkami od 21. na 23. in se vrednost vklaplja do novo določene vrednosti 24. kategorije, smo izvedli samo spremembe v tekoči številki, ne pa tudi spremembe vrednosti, po kateri je bil obračunan osebni dohodek posameznika. Torej na kratko: z izvršeno spremembo se, razen splošnega odstotnega povečanja, obračunska postavka ni nikomur spremenila. Sam sklep pa je skladen z veljavnim sporazumom, časovno pa sovpada z izvajanjem reorganizacije. SM

AKCIJA SINDIKATA

(Nadaljevanje s 1. strani)

nim sporazumom o skupnih osnovah in merilih, ki so ga delavci v temeljni organizaciji sklenili z delavci v drugih temeljnih organizacijah izven sestava delovne organizacije.

V osnovah in merilih iz prvega odstavka tega člena se določajo posebej osnove in merila, po katerih se delijo sredstva za osebne dohodke iz minulega dela.

Samoupravni sporazum in drugi splošni akti iz prvega odstavka tega člena ne smejo biti v nasprotju z družbenim dogovorom, ki ga je sklenila, oziroma k njemu pristopila temeljna organizacija.

V primeru iz prvega in tretjega odstavka tega člena se uporabljata četrti in peti odstavek iz 115. člena tega zakona.

Osnove za opredeljevanje osebnega dohodka delavcev, vsebovane v 129. členu zakona o združenem delu, so:

- prispevek na osnovi tekočega dela, glede na količino in kvaliteto dela,
- prispevek na osnovi minulega dela, odvisno od gospodarjenja z minulim delom v temeljnih orga-

nizacijah združenega dela in gospodarjenja z minulim delom v raznih oblikah združevanja dela in sredstev, kjer se dosega skupni prihodek (fazna proizvodnja) ali skupni dohodek (skupna vlaganja),

- prispevka k povečanju dohodka temeljne organizacije združenega dela na osnovi raznih vidikov ustvarjalnosti (tehnične izboljšave, modernizacije, rekonstrukcije in podobno).

Kolikor delavci v temeljnih organizacijah združenega dela ne bodo opredelili konkretno osnov in meril za delitev osebnih dohodkov v zakonskem roku, opredeljuje zakon prejemanje zaimenjenih osebnih dohodkov, ne glede na ustvarjene rezultate dela in dohodek (662. člen zakona o združenem delu pravi: »Določbe tega zakona o ugotavljanju celotnega prihodka, razporejanju dohodka in čistega dohodka ter o delitvi sredstev za osebne dohodke in za skupno porabo delavcev se uporabljajo najpozneje od 1. januarja 1978.«)

Kot merila dela in rezultatov dela na osnovi prispevka tekočega dela zakon poudarja predvsem: obseg in zahtevnost dela, kvaliteto ustvarjalnih rezultatov dela, uspešnost pri uporabi delovnih sredstev, pri delu dosežene prihranke, izrabo delovnega časa, odgovornost pri delu in pogoje, v katerih delavec dela.

V poslanih osnovah svet Zveze sindikatov Jugoslavije predlaga, da bi bilo potrebno pregledati sedanje osnove in merila za delitev sredstev za osebne dohodke in oceniti, koliko le-ti stimulirajo delavce pri povečanju proizvodnje, produktivnosti dela in dohodka, pregledati osnove in merila za delitev osebnih dohodkov za organizatorje proizvodnje in vodilne kadre, obenem pa ugotoviti, na kakšen način se utrjuje medsebojna odvisnost sredstev za osebne dohodke, čisti dohodek in dohodek temeljnih organizacij združenega dela.

(Povzeto in dopolnjeno po Informatorju sveta ZSJ z dne 28. februarja 1977)

PRIPIS: Te naloge sindikalnih organizacij se bolj razčlenjuje in opredeljuje tudi sindikalna lista 1977, tako da imajo sindikalne organizacije dovolj osnov, da konkretno pristopijo k uresničevanju te naloge, ki mora biti uresničena do konca tega leta. V posameznih temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih bi morali čim prej analizirati sedanje stanje in na osnovi tega izdelati okvir osnov in meril za delitev osebnega dohodka po delu in rezultatih dela, da bi bilo dovolj časa za javno razpravo in do ob koncu leta ne bi prišli v časovno stisko in po hitrem postopku sprejeli ta splošni akt, oziroma pravilnik.

Ko se na tem mestu v našem glasilu redno srečujemo z vsebino, ki poskuša biti čim bolj aktualna, oziroma, ki poskuša spodbujati v naših temeljnih organizacijah združenega dela reševanje tistih nalog in problemov, pri katerih občutimo določen zaostanek ali premajhno aktivnost, smo nemalokrat razočarani nad neodzivnostjo tistih, ki bi se ob tem morali najbolj zamisliti, pa tudi akcijsko hitreje ukrepati. S tem pa se nam le ponovno krepi spoznanje, da moramo odločno začeti bitko premagovanja velikega razkoraka med besedami in dejanji, ki je na mnogih področjih še prisoten, prav tako pa tudi v naši železarni. Ti »tisti«, ob čemer se v Železarni najraje zaustavimo, so organizirane socialistične sile, to so organizacije sindikata in Zveze socialistične mladine na čelu z Zvezo komunistov. Vendar ne samo njihova vodstva, kar zelo radi poenostavljamo, temveč sleherni član teh organizacij, ker ustavna določila, kongresni sklepi in drugi dokumenti teh organizacij ne zavezujejo samo vodstva, čeprav bi morala biti le-ta spodbudna in gonilna sila, je dolžan uresničevati sprejete sklepe in stališča. In ker temu žal povsod ni tako, se znova in znova srečujemo z vprašanji in nalogami, kjer najbolj občutljivo zaostajamo. To zaostajanje pa je nedvomno pogojeno tudi z nepoznavanjem idejnopolitičnega pomena teh dokumentov in sklepov pri našem nadaljnjem razvoju samoupravne socialistične družbe.

Za pomoč pri dokazovanju gornjih trditev si vzemimo le enega od sklepov razširjene seje sveta Zveze sindikatov Slovenije z dne 26. februarja 1976, na kateri so govorili o nadaljevanju kulturne akcije v okviru nalog sindikalnih organizacij. Med drugim je med sklepi zapisano, da se bodo organizacije sindikata:

»Zavzele, da bodo delavci v vsaki organizaciji združenega dela sprejeli program kulturnega razvoja in da bodo pri tem upoštevali posebni pogoji posameznega delovnega okolja, pa tudi zahteve celotnega razvoja in vse tisto, kar naj zadovoljuje delovne, samoupravne in življenjske potrebe delavcev. V teh programih morajo biti celovito opredeljene naloge, ki jih bo treba opraviti, da bi dosegli visoko kulturo dela, da bi ustvarili vsestransko kulturno delovno okolje, da bi razvijali kulturno-umetniške dejavnosti in delovno-proizvodno ustvarjalnost delavcev tako v delovni organizaciji kot v krajevni skupnosti, kjer njihovi delavci živijo. Zato bodo osnovne organizacije sindikata poskrbele, da bodo v sleherni organizaciji združenega dela ugotavljali kulturne potrebe in interese delavcev, ter na tej podlagi oblikovale celovito kulturno politiko in dolgoročno programiranje kulturnega razvoja in življenja delavcev.

V samoupravnih organih se bodo zavzele (sindikalne organizacije, op. avtorja) za tako politiko in prakso, po kateri bodo kratkoročni in dolgoročni programi kulturnega razvoja postali enakovredne sestavine razvojnih načrtov in dejavnosti organizacij združenega dela. Utemeljevale bodo vzročno povezanost kulturne ravni delavcev z razvojem proizvodnje, samoupravljanja, delovnih in življenjskih razmer delavcev in odnosov med ljudmi.«

SOCIALISTIČNO SAMOUPRAVNO ZDRUŽENO DELO IN KULTURA STA ENO

Od sprejetih sklepov, od katerih smo citirali le enega, je preteklo več kakor eno leto. Če pa upoštevamo, da je to le nadaljna konkretizacija sklepov sprejetih na osmem kongresu Zveze sindikatov Slovenije, je od tega minilo že več kakor dve leti. Pa vendarle v mnogih sindikalnih organizacijah, pa tudi pri nas v Železarni, niso na posebnih sejah ali sestankih obravnavali uresničevanja tega dela sklepov kongresa in sprejeli ustreznih akcijskih programov niti niso obravnavale lanskoletnih sklepov razširjene seje sveta Zveze sindikatov Slovenije, kar v bistvu izhaja iz statutarnih določil. Končno pa bi morali vedeti, da gre pri vseh teh sklepih za uresničevanje ustavnih določil, ki pa smo jih dobili že pred tremi leti.

Ko bi se v Železarni ravnali po navedenih sklepih, potem bi kulture ne izločevali iz bitke za delo, ki bi bilo povsem osvobodeno vseh oblik razrednih nasprotij. Potem bi kulturo obravnavali kot sestavino boja za ustavni koncept združenega dela, za dohodkovne odnose, za svobodno asociacijo proizvajalcev. Potem bi spoznali, »da sta socialistično samoupravno združeno delo in socialistična samoupravna kultura nerazdružljivi enoti, druga drugi pogoj, možnosti, ki ju lahko uresničujemo le hkrati.« Iz tega pa izhaja tudi sklep osmega kongresa Zveze sindikatov Slovenije in omenjene razširjene seje sveta Zveze sindikatov Slovenije, da programi kulturnega razvoja postanejo enakovredne sestavine razvojnih načrtov in dejavnosti organizacij združenega dela.

Ko bi se ravnali tako, potem najbrž danes ne bi bilo več odprto vprašanje delovnega mesta poklicnega kulturnega animatorja v Železarni. Kajti, ko bi kultura postala sestavina razvojnih načrtov temeljnih organizacij združenega dela, potem bi kot logična posledica tako delovno mesto v Železarni moralo biti, če ne v perspektivi še več, zasledeno z delavcem ali delavci, ki bi temeljnim organizacijam pomagali uresničevati tisti del njihovih razvojnih programov, ki se nanašajo na kulturo.

Danes se še kako zavedamo, da ni mogoče bistveno več vlagati v družbene dejavnosti, oziroma družbeno nadstavbo, med tem tudi za kulturo, ne da bi dosegli hitrejši razvoj produktivnosti dela, večjo poslovnost in podobno. To pa je med seboj dialektično povezano v okviru naših dnevnih prizadevanj in akcije za uresničevanje samoupravnih socialističnih družbenoekonomskih odnosov, v katere, kakor smo že poudarili, je vtkana tudi kultura kot sestavina združenega dela. Danes bi moralo biti še kako znano vsem, da temeljna kulturnopolitična pozornost mora veljati prav ideji in boju delavstva za človeško bogatejšo družbo, katere ekonomska hrbtenica so dohodkovni odnosi v socialističnem samoupravnem združenem delu. To je tudi najbolj prodorno in jasno opredeljeno v ustavi SR Slovenije, kjer med temeljnimi načeli piše: »Vzgoja in izobraževanje, znanost in kultura so bistveni dejavniki razvoja socialistične družbe, večje produktivnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil ljudi in vsestranskega razvoja osebnosti, humaniziranja socialističnih samoupravnih odnosov in splošnega napredka družbe...«

Taka opredelitev temeljnih samoupravnih kulture pa seveda zahteva, da je dnevno prisotna med nami, da dobi ustrezno mesto v letnih in razvojnih načrtih temeljnih organizacij združenega dela in končno, da dobi ustrezno mesto tudi v statutih temeljnih organizacij združenega dela, oziroma ustrezno dopolnitev teh statotov.

ČESTITAMO

Na visoki šoli v Mariboru je 10. februarja diplomiral DANIEL AŽMAN, sodelavec iz prodajnega sektorja, in si pridobil naziv diplomirani ekonomist.

Na fakulteti za elektrotehniko ljubljanske univerze sta 9. marca diplomirala SAŠO KOŠIR, sodelavec iz vzdrževanja, in VIKTOR PAVLIČ, sodelavec iz RTA, in si pridobila naziv diplomirana inženirja elektrotehnike.

Na ekonomski fakulteti v Ljubljani je 9. marca diplomiral MAGDA KOŽELJ, sodelavka iz SEO, in si pridobila naziv diplomirana ekonomistka.

Vsem sodelavcem iskreno čestitamo.

KDAJ SE BO POVEČALA

(Nadaljevanje s 1. strani)

opažam v kantini, kako, posebno še mlajši delavci, dajejo za malico dva bona in še nekaj gotovine. To je, z ozirom na njihova leta in nemalokrat težko fizično delo, tudi povsem razumljivo. Zato marsikdo porabi bone že v prvi polovici meseca. Vem, da bi bilo pravilno, ko bi dnevno porabili le en bon, ostalo pa doplačali v gotovini. Mislim pa, da je to gotovinsko doplačilo, z ozirom na vrednost bona, preveliko. Zelo težko bi navedel ceno kateregakoli toplega obroka (enolončnice) brez kruha, katerega cena je enaka vrednosti bona. Skoraj vse je dražje, z izjemo nekaj vrst tako imenovane solate.

Ker sem že omenil cene, moram reči, da te niso nič nižje od cen v obratih družbene prehrane izven Železarne ali gostinstvu. Tudi cene delikatesnih jedil so enake s cenami v trgovinah, kar velja tudi za brezalkoholne pijače. S tem da je obrat družbene prehrane že zvišal cene, medtem ko se vrednost bona ni spremenila, so si ustvarili določeno prednost. Zato bi bilo v primeru, da se poveča vrednost bona za malico, popolnoma nepravilno, ko bi cene

ponovno dvignili. V takem primeru bi bila tudi povišana vrednost bona brez pomena. Zato je edino pravilno, da cene ostanejo nespremenjene. Spregovoriti bi morali kdaj tudi o samem poslovanju v naših kantinah.

Veliko govorimo o skrbi za našega delovnega človeka, za njegovo dobro počutje, še posebno za zdravo in dobro prehrano. Zavedati pa se moramo, da je mnogim našim delavcem prav malica na dopoldanski dnini prvi dnevni obrok. Zato je potrebno, da se tega vprašanja lotimo čimprej, ne pa, da ga odlagamo v nedogled. Tudi stodototno zvišanje vrednosti bona je prav v naši Železarni več kot upravičeno in utemeljeno. Presenečen sem tudi nad pasivnostjo sindikalnih odborov v posameznih temeljnih organizacijah združenega dela, v katerih je bilo vprašanje postavljeno. Aktualnost tega vprašanja zasluži vsekakor tudi njihovo pozornost in angažiranost.

S svojim prispevkom sem želel le spodbuditi reševanje tega vprašanja, saj sem prepričan, da smo ga sposobni uspešno rešiti v zadovoljstvo vseh članov kolektiva.

Janko Fon

olo-
stim
odo
gori-
pre-
livi-
tav-
rek-
j že
rije,
itno
osti
5%)
erih
rika
di-
iske
šeni
lepa
na
ci se

pira
lov-
nju
do
vo-
tav-
loča
DS
go-

r so
slej
na-
na
ego-
mbo
pre-
bil
nez-
ieno
pet-
iska
sila,
nim
ada
M

spo-
nih
red-
dek
rho-

rod-
nega
ikov
ave.
po-

rga-
odo
neril
v
kon-
onih
jene
člen
avi-
lja-
re-
ja-
ter
dke
se
ja-

dela
dela
g in
var-
t pri
delu
vne-
i in

veze
, da
anje
stev
liko
veče-
nosti
nove
hod-
je in
sviti,
dse-
abne
odek
nega

dlnih
nem
de-
e po
e to
pro-
te-
nega

po
dne

dlnih
e in
lista
rga-
etno
loge,
onca
ljnih
i in
čim-
n na
v in
odka
bilo
na
ovno
rejeli

PRED SEJO SKUPŠČINE ZDRAVSTVENE SKUPNOSTI

(Nadaljevanje s 1. strani)

dinarjev ali 152,27 din na zavarovanca.

Skupni izdatki za zdravstveno varstvo so bili v jeseniški občini doseženi samo z 92,5 % in smo za devet odstotkov pod regijskim povprečjem.

Pri bolnišničnem zdravljenju imamo slabše kazalce, saj smo po višini izdatkov na zavarovanca na drugem mestu. Pri porabi zdravil in injekcij smo dosegli 93,5 %, specialistično zdravljenje 81,4 %, zdraviliško zdravljenje pa le 61,4 %. Ob zadnji porabi se vprašujemo, ali smo v letu 1976 zelo neodgovorno trošili ta sredstva, ko smo na Jesenicah porabili kar 1.641.721 din ali 43,33 din na zavarovanca, ali pa smo bili v letu 1976 pri dodeljevanju zdravljenja v zdraviliških prestrogi, ko smo za to porabili samo 348.619 din ali 10,03 na zavarovanca. Iz razpredelnice pa je razvidno, da je bil v letu 1976 ta kurz v celotni regiji zelo strog. Za jeseniško zdravstveno skupnost je precej porazen tudi podatek o porabi sredstev za zobozdravstvo, kajti tu smo dosegli le 90,0 % predvidene vsote porabe in smo v tej porabi kar za 22 % pod regijskim povprečjem. Tu bi kazalo poiskati vzroke za nižjo porabo, kajti po vsej verjetnosti zdravstveno stanje glede zob ni toliko boljše od ostalih v regiji.

Dohodki in izdatki zdravstvenih skupnosti Gorenjske v letu 1976

	Jesenice	Kranj	Radovljica	Škofja Loka	Tržič	Regija
1. Število zavarovancev	38.336	68.922	30.634	36.243	13.484	187.619
2. Dohodki skupaj	102.359.533	247.124.336	81.502.287	103.001.435	39.133.224	573.120.815
— na zavarovanca	2.670,06	3.585,56	2.660,51	2.841,96	2.902,19	3.064,70
3. Izločitve	14.522.333	39.308.244	11.569.097	18.195.248	5.210.829	88.606.741
— na zavarovanca	378,60	570,32	377,65	502,03	386,44	472,26
4. Čisti dohodek	88.037.210	207.815.092	69.933.097	84.806.187	33.922.395	483.818.246
— na zavarovanca	2.296,46	3.015,22	2.282,86	2.339,93	2.515,75	2.578,72
5. Izdatki za zdrav. skupaj	77.114.468	145.315.607	68.603.650	70.661.043	27.738.191	398.432.975
— na zavarovanca	2.011,54	2.108,41	2.239,46	1.949,65	2.057,12	2.123,62
— % na plan 1976	92,5	105,8	109,6	97,3	103,4	103,5
Izdatki zdravstvenega varstva po posameznih pozicijah						
a ambulantno in specialistično zdravl.	12.959.572	22.874.035	11.028.689	10.648.187	4.957.616	62.504.099
— na zavarovanca	338,05	331,88	360,01	293,79	367,66	333,14
b specialistično zdravl.	6.010.600	15.967.206	5.383.061	6.916.821	2.308.204	36.504.099
— na zavarovanca	156,78	231,67	175,72	190,84	171,19	194,56
c bolnišnično zdravl.	40.269.695	69.848.228	37.031.882	34.397.186	13.884.422	195.390.413
— na zavarovanca	1.050,44	1.013,43	1.208,84	949,07	1.029,69	1.041,42
d) zdravlila, injekcije	9.870.532	19.315.745	7.544.447	9.606.186	3.251.778	49.598.740
— na zavarovanca	257,47	280,25	246,27	265,05	241,15	264,35
e) zdraviliško zdravl.	348.619	674.876	273.880	376.569	126.400	1.836.338
— na zavarovanca	9,09	9,79	8,94	10,39	9,37	9,78
f) zobozdravstvo	4.287.852	10.812.066	3.954.995	5.628.687	1.662.939	25.746.502
— na zavarovanca in plan	111,84 (90,4)	156,87 (128,7)	129,10 (104,7)	155,30 (114,1)	123,32 (102,0)	137,22 (112,2)
6 Izdatki za denarna nadomestila	12.090.150	30.554.056	11.984.475	13.741.897	6.092.158	75.272.763
— 8 % na plan 76	92,5	102,8	109,6	95,8	116,1	101,7
Razčlenjeni po posameznih pozicijah:						
a) Nadomestilo OD zaradi nesreč pri delu	959.426	1.177.489	431.899	815.172	344.878	3.728.864
— na plan 76	59,2	102,5	99,5	86,0	114,2	83,7
b) Nadomestilo OD zaradi bolezni	7.268.163	16.970.721	591.760	6.934.854	4.026.180	41.768.658
— na plan 76	97,4	111,6	117,8	95,3	138,7	108,7
c) Nadomestilo OD zaradi goroda in nosečnosti	3.095.893	11.180.433	4.254.669	5.313.939	4.026.180	26.056.885
— na plan 76	96,4	93,1	98,4	97,4	99,4	94,8
d) Pogrebne	595.790	1.003.850	591.760	503.721	267.385	2.962.506
— na plan 76	97,2	96,7	125,9	96,0	130,4	103,9
e) Posmrtnine	170.878	221.563	137.407	174.211	51.791	755.850
— na plan 76	111,7	72,6	104,1	125,2	83,5	116,1
7. Skupaj drugi stroški	3.966.360	6.952.024	3.175.095	3.658.634	1.360.395	19.112.508
— na zavarovanca	103,46	100,87	103,65	100,95	100,89	101,87
— na plan 76	117,8	112,0	119,6	117,6	121,6	116,1

Izločitve in drugi stroški niso razčlenjeni po posameznih pozicijah, ker so le-te že vnaprej določene in nimajo na njihovo povečevanje ali zmanjševanje nobenega vpliva tako uporabniki kakor izvajalci zdravstvenega varstva.

Izredne dosežke smo dosegli pri nadomestilih osebnega dohodka zaradi nesreč pri delu, saj smo dosegli le 59,2 % načrtovanih nadomestil.

Po vsem tem lahko ocenimo, da smo na Jesenicah, razen v nekaterih kategorijah izdatkov, dosegli zelo ugodne rezultate. Le-ti so nedvomno pogojeni s tem, ker se tako izvajalci kakor tudi porabniki zdravstvenega varstva vedno bolj zavedajo, da ne smemo več trošiti, kot ustvarjamo. Kolikor bi se tako obnašale tudi vse ostale občinske zdravstvene skupnosti, posebno to velja za Radovljico in Tržič, bi bili stabilizacijski rezultati v celotni regiji veliko boljše.

V jeseniški občini smo poleg racionalnejše porabe v zdravstvenem varstvu dosegli tudi zmanjšanje odsotnosti z dela zaradi nesreč in bolezni, saj je ta za 0,73 % nižja od leta 1975, v celotni regiji pa je nižja za 0,28 %.

Seveda pa doseženi rezultati niso takšni, da bi se lahko ob njih uspavali in mislili, da smo naredili vse, kar je bilo v naši moči. Še vedno se moramo prizadevati, da bomo manj trošili, kot smo trošili leta nazaj, ko smo zaradi tega ustvarjali visoke primanjkljaje.

Zaradi zmanjšanja porabe zdravil in manjše porabe sredstev za denarna nadomestila je bil v septembru sprejet rebalans porabe, s katerim se

Zdr. dom Jesenice	2.156.000 din
Zdr. dom Kranj	3.915.000 din
ZSMH Kranj	345.000 din
Bolnica Jesenice	3.811.000 din
Bolnica Begunje	756.000 din
BGP Kranj	1.053.000 din
Inštitut Golnik	1.390.000 din
Skupaj	13.426.000 din

Ta sredstva so izboljšala položaj v zdravstvenih organizacijah. Z rebalansom pa so zdravstvene organizacije morale prevzeti določene odgovornosti, in sicer:

- da poraba zdravil ne bo presegla planske obveznosti,
 - da se v tem letu ne bo povečalo pošiljanje v izvenregijske bolnice,
 - da bolniški stalež v breme organizacij in skupnosti ne bo presegel 4,23 (vse v odnosu na leto 1976).
- Ko bodo znani zaključni računi zdravstvenih organizacij, bo mogoče šele dokončno oceniti, kako se je zdravstvo v letu 1976 stabilizacijsko obnašalo.

Vsi podatki so iz letnega poročila. Stane Torkar, delegat skupščine

OBVESTILA KOLEKTIVU – OBVESTILA KOLEK

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 21. 3.	PEZDIRNIK JOŽE	MOLAN IVAN
TOREK – 22. 3.	BEŠTER FELIKS	KAVČIČ IVAN
SREDA – 23. 3.	NOVAK FRANC	SVETINA BOGOMIR
ČETRTEK – 24. 3.	VEHAR JANEZ	SEKLOČA PETER
PETEK – 25. 3.	TRONTEJ MARJAN	RAVNIHAR PETER
SOBOTA – 26. 3.	LOGAR IGOR	ISKRA BRANE
NEDELJA – 27. 3.	SVETINA JOŽE	CUZNAR ALOJZ

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 358
vezni telefon je: 410

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Na prostje sobote, nedelje in praznike dela: dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni stavbi TOZD-VET.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 21. do 26. marca bodo delale naslednje obratne ambulante:
dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta,
popoldan: II. obratna ambulanta.
V soboto, 26. marca, samo dopoldan: I. obratna ambulanta.

V zobni ambulanti:
dopoldan: I. zobna ambulanta,
popoldan: II. zobna ambulanta.
V soboto, 26. marca, samo dopoldan: I. zobna ambulanta.

Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13. ure, popoldan od 13. do 19.30
V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

OBJAVA

Na osnovi sklepa 1. seje odbora za delovna razmerja TOZD REMONTNE DELAVNICE z dne 14.3.1977 in v skladu s samoupravnim sporazumom o medsebojnih razmerjih in odgovornosti delavcev v združenem delu

OBJAVLJAMO

naslednja prosta delovna mesta:

1. 8728	U-5	vodja elektro-remontnih delavnic	1 oseba
2. 8620	U-5	vodja strojno-remontnih delavnic	1 oseba
3. 8887	U-5	vodja RTA	1 oseba
4. 8813	U-5	vodja gradbenega vzdrževanja	1 oseba

Pogoji za zasedbo delovnih mest:

I. Ad 1

visoka ali višja izobrazba elektro ali organizacijske smeri ter 5 let delovnih izkušenj na vodilnih delovnih mestih

Ad 2

visoka ali višja izobrazba strojne ali organizacijske smeri ter 5 let delovnih izkušenj na vodilnih delovnih mestih

Ad 3

visoka ali višja izobrazba elektro ali organizacijske smeri ter 5 let delovnih izkušenj na vodilnih delovnih mestih

Ad 4

visoka ali višja izobrazba gradbene ali organizacijske smeri ter 5 let delovnih izkušenj na vodilnih delovnih mestih.

II.

Ustrezne moralno politične kvalitete, ustrezen odnos do razvijanja samoupravnih odnosov, skladno z 19. členom družbenega dogovora o kadrovski politiki občine Jesenice.

Prijave z osnovnimi podatki in podatki o strokovnosti pošljite v roku 8 dni na kadrovski sektor z oznako »ZA TOZD REMONTNE DELAVNICE«.

OBVESTILO INVALIDOM ZAPOSLENIM V ŽELEZARNI

Aktiv zaposlenih invalidov v železarni Jesenice obvešča vse invalide, da bo v tem mesecu pobiranje članarine za leto 1977. Vse člane društva invalidov Jesenice prosimo, kolikor niso plačali že na terenu, naj članarino poravnajo, ko bo k njim prišel poverjenik. Tiste pa, ki še niso člani, vabimo, da se včlanijo in bodo dobili nove izkaznice.

Obenem obveščamo, da zbiramo prostovoljne prispevke za prapor. V mesecu aprilu bo svečana akademija ob dnevu invalidov, kjer bo tudi razvitej prapora. Tako bo društvo invalidov Jesenice, v katerega spada tudi aktiv Železarne, eno prvih v Sloveniji in prvo na Gorenjskem, ki bo razvilo svoj prapor.

Zato prosimo, da s plačilom članarine in prostovoljnimi prispevki pripomorete k temu aktu, ki naj bo tudi prispevek k proslavam pomembnih obletnic v letošnjem letu.

Izvršni odbor aktiva invalidov Železarne

SISTEMATIČNI PREGLED ŽENA

V zadnjem stoletju so se meje povprečnega človeškega življenja krepko pomaknile naprej. Starost 60 do 70 let danes predstavlja normalen pojav. Težko bi danes kdorkoli to dejstvo zagovarjal samo z napredkom kurativne medicine. Kljub ogromnemu napredku kurativne medicine, pogojenem predvsem z uspehi kemije, biokemije, farmakologije in vseh tehničnih znanosti, je največji delež v podaljšanju človeškega življenja odigrala preventivna medicina.

Njen boj za zdravje in srečo ljudi se začne že pred rojstvom otroka. Spomnimo se samo na organizirano preprečevanje posledic pri Rh negativnih ženskah v času nosečnosti, boj proti parazitozam v nosečnosti, absolutno cepljenje otrok kot sestavni del boja proti tuberkulozi. Temu sledi cela serija cepljenja otrok proti nalezljivim otroškim boleznim. Še celo najbolj medicinsko neizobraženi pade v oči, kako malo je danes otroških nalezljivih bolezni. Število klasičnih nalezljivih bolezni se je nasploh v zadnjih desetletjih izredno zmanjšalo.

Prizadevanja preventivne medicine za boljše in bolj zdravo življenje ljudi se nadaljujejo z masovnimi akcijami proti kroničnim boleznim, kot so: malarija, sifilis, tuberkuloza, hepatitis. Vse te akcije so se končale

z velikim uspehom. Danes si težko predstavljamo, koliko manj je obolenj, predvsem po zaslugi širokih in uspešnih masovnih akcij preventivne medicine. Iz tega bi lahko zaključili, da se nam kurativna medicina postavlja kot medicina posameznika – za posameznika. Preventivna medicina pa bi bila medicina širše dobro organizirane družbe – širšega zdravstvenega pomena.

Tudi ženski del prebivalstva je deležen interesa in skrbi zdravstvenih delavcev ožje in širše družbe naše domovine. Skrb za ta del prebivalstva je prevzela široko razvita mreža zdravstvenih ustanov, ki skrbi za zdravje naše ženske populacije. Tej skrbi se pridružujejo tudi gospodarske organizacije z željo, da svojim delavkam omogočijo čimbolj šo zaščito in preprečijo morebitne

težje posledice, ki bi nastale zaradi morebitne malomarnosti posameznice do lastnega zdravja.

Periodični ginekološki pregledi zaposlenih žena imajo večstransko korist, tako za zaposleno ženo kot tudi za gospodarsko organizacijo. Redni, ponavljajoči se ginekološki pregledi omogočajo, da žena s čim manj izgubljenega časa pride na ginekološki pregled. Omogočajo tudi stalno spremljanje zdravstvenega stanja žene in pravočasnega ugotavljanja eventualnega poslabšanja. Ženi omogočajo, da se v času pregleda ugotovi eventualni negativni vpliv njenega delovnega mesta na poslabšanje njenega zdravstvenega stanja, oziroma njene osnovne ginekološke bolezni. Istočasno gospodarski organizaciji ti pregledi omogočajo boljši pogled na stopnjo ogroženosti posameznih delovnih mest, kakor tudi vrednotenja vsakega posameznega delovnega mesta. S tem pa gospodarska organizacija tudi kaže stopnjo svoje skrbi in humanega odnosa do delavk.

Poglaviti cilj teh pregledov je organizirani masovni boj proti rakastim boleznim ženskih spolnih organov, v katere spada tudi dojka. V okviru teh pregledov z vsem sedaj

znanimi medicinskimi metodami se doseže zagotovljeno zgodnje odkrivanje rakastih bolezni. Med sistematskimi ginekološkimi pregledi in dispanzerskimi ginekološkimi pregledi obstaja razlika. Sistematski ginekološki pregledi so pregledi, ki so ostro usmerjeni na celotno stanje ženskega spolovila in so v svoji osnovi preventivni. V času teh pregledov se zbira čimvečje število podatkov, ki niso vezani samo za eno

ginekološko težavo. Dispanzerski pregledi so pregledi v zvezi s samo eno težavo, ki jo žena reprezentira svojemu zdravniku. Sistematski pregledi so pregledi žena, ki so v zvezi tudi s pogoji njenega delovnega mesta. Omogočajo ženi, da svoje težave in težave preko svoje zdravstvene službe predstavi.

Vsako iniciativo, ki podpira in omogoča organizacijo sistematičnih pregledov žena, je treba pozdraviti.

OBVESTILO DELAVKAM ŽELEZARNE

Obratna ambulanta letos ponovno organizira ginekološke preglede za vse delavke, ki jih bo opravljal ginekolog dr. Branislav Vladičević vsak ponedeljek in sredo od 15. do 20. ure, v dispanzerju za medicino dela, I. nadstropje stavbe obratne ambulante železarne Jesenice, s pričetkom 21. marca.

Žene naj se obračajo na svoje obratne personalke ali tajnice sektorjev, ki bodo v povezavi s socialno zdravstveno službo Železarne (tel. št.: 287) organizirale reden potek teh pregledov.

Obratna ambulanta Železarne Jesenice

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

GRADBENO REMONTNE DELAVNICE

V petek, 4. marca, je bila 15. seja izvršnega odbora sindikata na gradbenem vzdrževanju. Spregovorili so o novi organiziranosti sindikalne organizacije ter za predsednika odbora osnovne organizacije sindikata izvolili Alojza Beguša. Referent za socialna vprašanja bo Ivana Razingar ter Robert Jekler in Gašperin na Javorniku referenta za športno in rekreacijsko dejavnost. Pavel Lužnik bo referent za kulturno prosvetno dejavnost, Peter Kežar referent za izlete in oddihe, Alojz Kalan referent za ljudsko obrambo ter Peter Močnik predstavnik ZK. Ivan Razingar bo tudi v prihodnje vodil blagajniški dnevnik sklada samopomoči v obratu.

V razpravi je bilo tudi prečiščeno besedilo družbenega dogovora o urejanju in vzdrževanju spomenikov NOB.

Člani odbora imajo pripombe, da zvišanje osebnih dohodkov v procentih ne ustreza, ker tako narašča razlika med najnižimi in najvišjimi osebnimi dohodki.

LIVARNA

Seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila 4. marca. Predsednik Milan Kerin je govoril o praznovanju dneva žena, ki v letošnjem letu sovpada s praznovanjem 40-letnice ustanovitve KPS, 40-letnice prihoda tovariša Tita na čelo partije in 85-letnice rojstva. Obrazložil je način letošnjega praznovanja.

V nadaljevanju se je bila predlagana organizacija obratnega tekmovanja v slalomu na Voglu. Če bo vreme slabo, bodo izbrali drug datum. Prav tako je bilo predlagano, naj bi izdelali posebno plaketo, ki bi jo dodeljevali članom kolektiva, ki bi jih ob upokojitvi. Osnutek plakete naj bi izdelal akademski slikar Jaka Torkar. Predlog bodo posredovali v razpravo in potrditev delavskemu svetu temeljne organizacije Livarne. Izvršni odbor je razpravljal še o podeljevanju državnih odlikovanj. Ob sklepu se je so razpravljali še o dodeljevanju socialne pomoči, na osnovi kriterijev, ki so v veljavi še iz lanskega leta. Denarno pomoč naj bi prejeli člani kolektiva, ki so zaradi bolezni odsotni z dela več kot 60 dni.

ELEKTRODNI OBRAT

V torek, 1. marca, je bila seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Določili so nekatere podrobnosti v zvezi z letošnjim praznovanjem dneva žena. V marcu nameravajo organizirati kegljanje na asfaltu. Organizacijske priprave za izvedbo tekmovanja so zaupali Francu Legatu. Razpravljali so še o dodeljevanju denarne pomoči sodelavkam, ki so dalj časa odsotne z dela zaradi bolezni.

KONSTITUTANTNA SEJA V VALJARNI BLUMING ŠTEKEL

Izvršni odbor osnovne organizacije je razpravljal o organizaciji in delovanju sindikata v temeljni organizaciji. Anton Andreuzzi je posredoval predlog novih članov osnovne organizacije sindikata, tovariš Rakovec pa je opozoril na to, da člani, ki se redno ne udeležujejo sej, niso

upravičeni, da bi lahko sodelovali v izvršnem odboru osnovne organizacije sindikata. Zavzemal se je za ustrezno udeležbo na sejah, saj je od dela posameznih odborov, oziroma komisij odvisno delo tudi izvršnega odbora. Meni, da je za štiristočlanski kolektiv petnajstčlanski izvršni odbor osnovne organizacije sindikata premajhen. Predlagano je bilo, naj bi imeli predsednik komisij srednješolsko izobrazbo, da bi lahko lažje reševali problematiko dela komisij. Blagajnikom prejšnjih odborov osnovnih organizacij sindikata so naročili, da pripravijo predračune za leto 1977. Denar naj ostane odboru osnovne organizacije sindikata, kjer so bila tudi sredstva ustvarjena. Tovariš Dereani predlaga, da bi izvršnim odborom osnovnih organizacij sindikata odvajali določen odstotek mesečno za izvedbo športnih tekmovanj in ostalih skupnih akcij.

DS ZA KOMERCIALNE IN FINANČNE ZADEVE

V četrtek, 3. marca, je bila seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Glede na to, da so bila sredstva za praznovanje dneva žena v letu 1976 porabljena za nabavo aparata za zgodnje orkivanje raka na prsih, je bil sprejet sklep tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Železarne o izvedbi proslav ob letošnjem praznovanju dneva žena.

V drugi točki dnevnega reda je Jože Pernuš poročal o letni konferenci tovarniške konference osnovnih organizacij sindikata Železarne. Razpravljali so o zakonu o združenem delu, o kadrovskih vprašanjih, športni dejavnosti, oddihih in izletih ter o izobraževanju in kulturnoprosvetni dejavnosti. Na konferenci so govorili še o delovnih mestih z beneficiranim stažem ter o nalogah sindikata, ki jih bo treba opraviti v prihodnje.

Se vedno ostaja odprto vprašanje vodje delovne skupnosti za komercialne in finančne zadeve.

Dalj časa so razpravljali o podeljevanju državnih odlikovanj in priznanj zaslužnim delavcem na delovnih mestih ter na področju družbenopolitičnega delovanja. Jože Zupan meni, da je treba najprej realizirati predloge za podelitev državnih odlikovanj, ki so jih že predložili komisiji pri občinskem sindikalnem svetu Jesenice.

Delavskemu svetu delovne skupnosti za komercialne in finančne zadeve bodo posredovali informacijo o sklepu, oziroma komisiji, ki naj bi obravnavala predlog prekategorizacije delovnih mest. Predsednik te komisije je Tine Žvegelj, člana pa sta Jože Pernuš in Jože Gračnar.

Predsednik osnovne organizacije sindikata je člane izvršnega odbora obvestil, da bo 21. maja na Pristavi v Javorniškem rovtu osrednja proslava v počastitev 40-letnice ustanovitve KPS, 40-letnice prihoda maršala Tita na čelo partije in 85-letnice rojstva. Pozval je člane izvršnega odbora, naj pripomorejo, da se bo proslava na Pristavi udeležilo čim več članov delovne skupnosti.

V zadnji točki dnevnega reda so razpravljali o regresih in podeljevanju jubilejnih nagrad, ki ne bi smele biti manjše kot v letu 1976. Salih Medić predlaga, naj bi bila osnova za podeljevanje jubilejnih nagrad

nižja, vendar bi bil večji dodatek na leta. Predlog je bil sprejet. Jože Zupan predlaga, naj bi o vseh morebitnih spremembah sindikalne liste razpravljali na seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Strinjali so se s predlogom, da bi iz posameznih sektorjev predlagali člane sindikata, ki bi jim omogočili brezplačno letovanje. Predloga za izvedbo izleta na Vogel niso sprejeli, ker nimajo dovolj sredstev, pač pa bodo o predlogu razpravljali še na prihodnji seji.

REMONTNE DELAVNICE

Prva seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila v četrtek, 3. marca. Predsednik osnovne organizacije sindikata Igor Logar je pripravil shemo sindikalne organizacije temeljne organizacije Remontne delavnice ter obrazložil, kako naj bi le-ta delovala, glede na novo organiziranost. Delegati iz sindikalnih skupin imajo pomembno in odgovorno nalogo pri obveščanju sindikalne skupine, kjer so bili tudi izvoljeni. Soglašali so s predlogom, da bodo na seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata vabili tudi sekretarja OO ZKS v temeljni organizaciji Remontne delavnice. Vodje sindikalnih skupin bodo: v SRD Luka Fabjanič, v ERD Rado Arh, v GRD Ivan Razingar in v RTA Dušan Thaler.

Delegat sindikalne skupine RTA Jesenice bo Peter Gašperin, predsednik komisije za kulturno prosvetno dejavnost pa Pavel Lužnik. Zaradi lažjega usklajevanja bodo na sestankih vabili tudi vodje obratov, na seji izvršnega odbora pa prav tako vodjo temeljne organizacije.

Sekretar OO ZKS Jože Svetina poudarja, da je uspeh delovanja političnih organizacij predvsem v skupni akciji in s predhodnim dogovarjanjem ter usklajevanjem problemov. Priporoča natančno obravnavo statuta temeljne organizacije.

V nadaljevanju se je bilo rečeno, da morajo biti do 8. marca konstituirani vsi izvršni odbori osnovnih organizacij v SG (SRD, GRD, ERD). To je prvi pogoj za začetek delovanja komisij pri izvršnem odboru osnovne organizacije sindikata v temeljni organizaciji. Določili so nekatere podrobnosti v zvezi s finančnim poslovanjem, nato pa so razpravljali še o praznovanju dneva žena. Izvršni odbor je bil seznanjen še s pripravi na praznovanje pomembnih obletnic, osrednja proslava pa bo v soboto, 21. maja, na Pristavi. Zavzemali so se za vključevanje večjega števila žensk v samoupravne organe.

Ob sklepu se je so razpravljali še o problematiki podeljevanja odlikovanj ter o brezplačnem letovanju članov kolektiva.

DRUŽBENA PREHRANA

Izvršni odbor osnovne organizacije se je 4. in 9. marca sestal na trinajsti, oziroma štirinajsti seji.

Trinajsti seja izvršnega odbora, ki je bila 4. marca, je bilo posredovano poročilo predsednice Tince Kernc o izpolnjevanju sklepov, sprejetih na delovni konferenci. Doslej niso realizirali samo sklepa o sestavi sklepov delovne konference, ki naj bi ga pripravila komisija v sestavi: Pavel Lotrič, Franjo Platner in Bogdan Langus.

Predlagano je bilo, naj bi letošnji praznik dneva žena proslavili bolj svečano, ker sovpada s praznovanjem drugih pomembnih jubilejev. V zvezi s praznovanjem dneva žena so določili še nekatere podrobnosti. Spomnili se bodo tudi sodelavk, ki so odsotne zaradi bolezni. Denarno pomoč so odobrili trem sodelavkam, ki so prav tako odsotne zaradi bolezni.

Bogdan Langus je opozoril na spremembe pri delitvi regresa v Železarni, oziroma v temeljnih organizacijah. Tudi temeljna organizacija Družbene prehrane naj se ustrezno prilagodi. Predsednica je povedala, da bo osrednja proslava praznovanja 40-letnice ustanovitve KPS ter prihoda tovariša Tita na čelo partije in 85-letnice rojstva v soboto, 21. maja, na Pristavi. Izvršni odbor je seznanila tudi s seznamom tistih spominskih obeležij, za katere naj bi

na osnovi družbenega dogovora skrbela njihova osnovna organizacija sindikata.

Štirinajsta seja izvršnega odbora je bila v sredo, 9. marca. Izvršni odbor je razpravljal o predlogu razpisne komisije za imenovanje vodje temeljne organizacije Družbene prehrane. Člani izvršnega odbora so bili seznanjeni s predlogom za imenovanje Stanke Treven-Vulelije za vodjo temeljne organizacije Družbene prehrane. Po krajši razpravi je bil predlog sprejet.

Seznanjeni so bili še z opomnikom za vodenje organizirane akcije sindikatov, glede delitve sredstev za OD, kot to določa zakon o združenem delu. Opomnik so vzeli na znanje in predlagajo, naj bi zakon o združenem delu v njihovi temeljni organizaciji obrazložil nekdo iz kadrovskega sektorja.

Del lužilne linije v hladni valjarni Bela

TOZD REMONTNE DELAVNICE

1. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

Predsednik odbora za delovna razmerja pri DS TOZD Remontne delavnice Janez Hočevar je sklical 1. redno sejo, dne 14. marca in v razpravo predlagal: dogovor o delu odbora ter predlog premeštitev in razporeditev kadra.

Pri dogovoru o delu odbora so obravnavali nekatere vprašanja, ki jih je obravnaval že odbor za kadre pri TOZD VET, in sicer zaposlovanje upokojevcov, nočno delo žena, zasedenost nekaterih vodstvenih delovnih mest z vršilci dolžnosti, ukinitve odbitkov od osnovnih tarifnih postavk, imenovanja na delovna mesta, dupliranje delovnih mest, dopolnilno izobraževanje in pravočasno predlaganje in reševanje kadrovskih problemov.

Odbor se je odločil, da bo imel svoje seje redno vsak tretji torek v mesecu. Naročil je vodstvu TOZD Remontne delavnice, da do prihod-

nje seje pripravi pregled sedanjega stanja kadra in potrebe po novih kadrih za vse obrate in službe TOZD RD. Nadalje je odločil, da se v prvi številki Železarnja objavijo delovna mesta vodja SRD, vodja ERD, vodja GRD in vodja RTA, medtem ko se vodja priprave dela Remontne delavnice objavi pozneje, ko bo ta služba dokončno formirana.

V nadaljevanju se je odbor reševal enajst predlogov o razporeditvi, oziroma premestitvi kadra ter štiri prošnje. Na seji so tudi ugotovili, da je delo odbora oteženo, ker za svoje delo še nima poslovnika, zato je nujno, da se le-ta čimprej izdela.

47. SEJA ODBORA ZA DOHODEK IN NAGRAJEVANJE PRI DS ŽELEZARNE

Predsednik Lado Podlipnik je za dne 11. marca sklical 47. sejo odbora za dohodek in nagrajevanje ter predlagal naslednji dnevni red: pregled sklepov zadnje seje, osebni dohodek za februar 1977 in tekoče zadeve.

Pri pregledu sklepov zadnje seje so ugotovili, da so sklepi izvršeni.

Sprejeli so informacijo o osebnih dohodkih za mesec februar, ki znašajo v povprečju na zaposlenega 4.522 din. Podrobnosti o vzrokih premikov osebnih dohodkov za

februar bodo objavljene v Železarni.

Ob koncu seje so Božidarju Erdarju, glede na njegovo delo in izobrazbo, odobrili osebni dohodek 20. kategorije, s tem da kategorija delovnega mesta, ki ga imenovanec zaseda, ostane nespremenjena.

Osebu počitniških domov se osebni dohodki za leto 1977 povečujejo za 12 % proti osebnim dohodkom, ki so jih delavci, zaposleni v počitniških domovih, prejeli v letu 1976. Mira Razingar

PREGLED SESTANKOV SDS

V minulem tednu smo sprejemali zapisnike samoupravnih delovnih skupin, ki so se sestajale zaradi razprave osnutka samoupravnega sporazuma o združitvi v sestavljeno organizacijo združenega dela Slovenske železarne. Vse delovne skupine, ki so osnutek obravnavale, so se z njim strinjale in niso imele nobenih pripomb, razen samoupravne delovne skupine oddelka za študij dela in časa. Vse pripombe, ki bodo, bomo uredili in jih nato posredovali delavskim svetom temeljnih organizacij in delovnih skupnosti zaradi uskladitve in sprejema enotnega stališča temeljne organizacije. Tako usklajena stališča in pripombe bomo posredovali posebni komisiji za uresničevanje ustav pri SOZD Slovenske železarne, ki bo na podlagi le-teh sestavila predlog samoupravnega sporazuma, tega pa bomo nato sprejemali na referendumu.

O samoupravnem sporazumu so razpravljale tele delovne skupine: plavž 2, livna jama 1 – martinarne, vse delovne skupine adjustaže štekel Javornik, adjustaža štekel Bela 1, adjustaža valjarne 2400 – 3, oplaščevalnica elektrodne obrata 2, ključavničarji 1 in 2, elektrovezve, sektor novogradenj, operativna novogradenj in materialna služba, v hladni valjarni Bela pa skupine: sendzimir 1 in 2, lužilnica 2, adjustaža 1 in 2 ter odprema. O sporazumu je razpravljala tudi skupina avtomobilski prevozi transporta, obračun osebnega dohodka in prej omenjeni oddelki za študij dela in časa.

Poleg naštetih vprašanj pa so nekatere samoupravne delovne skupine obravnavale tudi svoje notranje probleme, med drugimi tudi tele:

Na sestanku delovne skupine livna jama 4 v martinarni so se pogovarjali o delovni disciplini in zlasti grajali tiste, ki ne

izvajajo nalog dosledno, in tiste, ki predčasno zapuščajo delo. Obravnavali so tudi primer, ko je z livnega voza pri prevozu na Belo padla brama, in se dogovorili, kako bodo v bodoče pripravljali livne vozove, da do podobnih primerov ne bi več prišlo.

Delavce samoupravne delovne skupine adjustaže štekel 1 zanima, zakaj nič več ne dobijo vstopnic za razne prireditve, ki jih odkupi sindikat. Za zadnjo prireditev so dobili le dve vstopnici za celo skupino. Zanimalo jih je tudi, kdaj bo večja vrednost bona za malico.

Samoupravna delovna skupina adjustaža valjarne 2400 – 3 zahteva, da se že enkrat uredijo večkratni zastoji Custodis peči zaradi ene in iste napake. Treba je ugotoviti, ali ne ustreza material ali pa je slabo delo pri popravilu krivo za odkaze. Postavili so tudi možnost pranja oblek.

Delavke v delovni skupini oplaščevalnica 2 zahtevajo popravilo kopalnic, sprašujejo, kaj je z brisačami, predlagajo, naj se v ročnem skladišču postavi omarica za prvo pomoč, ker je rešilna postaja daleč, in sprašujejo, kako je s pranjem delovnih oblek.

Samoupravni delovni skupini operativna novogradenj in materialna služba zahtevata, da se čimprej izprazni sejna soba, ker se sedaj nikjer ne morejo pogovarjati s tujimi predstavniki. Tudi arhiviranje načrtov še ni urejeno, to pa jim otežuje delo.

Samoupravne delovne skupine hladne valjarne Bela so imele tele pripombe, vprašanja, oziroma predloge: sendzimir 1: obvezno je treba urediti glede nožev in gum, ki so že izrabljeni, treba je urediti čiščenje olja iz kanalov, ker v kanalu ni nobene črpalke in je čiščenje zelo zamudno, na zvonastih pečeh je treba urediti signalizacijo vodika; sendzimir 2: sprašujejo, kdaj se bo popravila črpalka za kislino na lužilni liniji 1 in kdaj bo na CBL liniji urejena interfonška povezava zaradi poziva vzdrževalcev ali dninskega vodje, urediti je treba boljše in smotnejše vzdrževanje, na previjalni liniji predlagajo, da se poleg številke na etiketi napiše s kredo še številka direktno na kolobar. Lužilnica 2: pritožujejo se, da ne dobijo redno gradiva za sestanke, bi pa

je tudi težko sklicati, ker nimajo primerne prostora, z odgovorom glede povezave SCAP in regeneracije pa se ne strinjajo in menijo, da je takšna povezava nujna. V adjustaži 1 imajo isto pripombo glede gradiva za sestanke in glede prostora, poleg tega pa se predlagajo, da se dogovori za pranje delovnih oblek, da je treba organizirati boljši odvoz starega železa, da kontrola kvalitete izloči slab material še pred procesom, ne pa šele v adjustaži, da je treba čimprej označiti prostor za skladiščenje materiala in da je na dresirnem stroju treba napraviti podstavke za protiuteži, ki se rabijo pri menjavi valjev, in konzole za povezovalni aparat.

V adjustaži 2 ugotavljajo, da se stroji prepočasi popravljajo, in predlagajo, da se v delavnici namesti zvočni signal interfonške povezave, ker se v pisarni, kjer sedaj je signal, redkokdaj kdo nahaja. Delavci na liniji za razrez zahtevajo, da se linije čimprej izpolnijo in odpravijo na njih napake, ki so že dolgo znane. Od njih se namreč zahteva čimvečja proizvodnja, ta pa pri takšnem stanju linij ni mogoča. Smatrajo, da je potrebno nabaviti še eno napravo za prenašanje kolobarjev, da je treba čimprej urediti odvoz starega železa in da je treba uvesti na liniji za razrez še tretjo izmeno. Ugotavljajo, da včasih pri škarih dobijo zelo slab material z napakami, ki bi se lahko ugotovile že na lužilni liniji. V delovni skupini odprema predlagajo, naj na njihovem žerjavu zaposlijo stalnega žerjavovodjo, da ne bo vsak dan drug, in da naj v adjustaži material bolje pakirajo, zlasti pa morajo kolobarje različnih velikosti dati na palete ustrezne velikosti. Nekaj pripomb v posameznih samoupravnih delovnih skupinah je bilo tudi na kategoriji o čemer smo obvestili odgovorno strokovno službo. Tudi glede vprašanja, zakaj se mora koristiti dopust na proste sobote, smo informacijo posredovali odgovorni strokovni službi, čeprav smo o tem že pisali v Železarni.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje – Milan Polak

SEJA OK ZSMS JESENICE

Prejšnjo sredo je bila druga seja občinske konference ZSMS Jesenice. Poleg polnoštevne udeležbe članov predsedstva in delegatov, so bili prisotni tudi Ljubo Jasnič, predsednik ZSMS Slovenije, Lado Goričan, predsednik komisije za SLO in DS pri RK ZSMS, in Branko Iskra iz OK ZRVS Jesenice.

Osrednja točka dnevnega reda je bila ocena vključevanja mladih v obrambne priprave. Franjo Kragolnik je v uvodu opozoril, da morajo mladi imeti odgovorne naloge na področju obrambnih priprav. V akcijo vključevanja mladih v enote teritorialne obrambe smo v ZSMS odgovorno pristopili, vendar s temi mladimi lani nismo dovolj delali. Bolj učinkovito moramo sodelovati s pripadniki JLA. Več pozornosti moramo nameniti tudi vpisovanju mladih v vojaške šole. Bolje moramo sodelovati z ZRVS v procesu usposabljanja mladih v obrambnih pripravah, oziroma izvedbi obrambnih dni na osnovnih in srednjih šolah.

Ker ni bilo prisotnih vseh povabljenih — predvsem so pogrešali predsednika sveta za DS in LO, oziroma komandanta za teritorialno obrambo, so ostala mnoga vprašanja nerešena.

Predsednik komisije za strokovno delo pri OK ZRVS Jesenice Branko Iskra je mlade seznanil z organiziranostjo ZRVS. Poudaril je, da so lani z ZSMS uspešno sodelovali, predvsem v obrambnih pripravah na osnovnih šolah.

Ivo Ščavničar, ml., predsednik komisije za idejno politično delo v OK ZSMS Jesenice, je v svoji razpravi menil, da je nujna povezava komisije za IPD in komisije za SLO in DS, saj bodo mladi le tako znali celoviteje ukrepati v primeru nevarnosti.

Anton Komic, član komisije za SLO in DS v OK ZSMS Jesenice, je

opozoril, da moramo več pozornosti nameniti obrambni vzgoji na osnovnih šolah. Ugotovil pa je tudi, da je v tej smeri čutili zaostanek na srednjih šolah.

Lado Goričan, predsednik komisije za SLO in DS pri RK ZSMS, je v svoji razpravi opozoril, da je treba razširiti organiziranje obrambnih priprav tudi na TOZD. Poudaril pa je tudi, da je potrebno v te priprave bolj vključevati tudi ženske.

Na seji so sprejeli tudi več sklepov, ki so pomembni za nadaljnje delo celotne občinske konference, hkrati pa tudi za delo v osnovnih organizacijah ZSMS. Sprejeli so tudi program dela OK ZSMS in zaključni račun za leto 1976.

KAKŠEN JE LAHKO UVAJALNI SEMINAR

Leška mladina dela dalje z veliko vneto, kljub temu da nimajo tako ugodnih prostorov in finančne podpore, kot jo uživajo mnoge druge osnovne organizacije ZSMS v radovljški občini. V soboto, 12. marca, so pripravili novo obliko izobraže-

vanja za članstvo (Povabili so tudi druge osnovne organizacije ZSMS iz Lesc in iz cele občine, prišli pa so še vojaki z Bohinjske Bele, s katerimi zadnje čase sodelujejo.). Poimenovali pa so jo uvajalni seminar za delo v ZSMS.

V prvem delu je Doro Hvalica predaval o oblikah, vsebini in metodah klubskih dejavnosti. (Predavanje je bilo namenjeno predvsem tistim osnovnim organizacijam, ki imajo svoje prostore.) Mladi so v razpravo posegali in širili svoje izkušnje o tem, kako pripravijo dolgoročne programe, kakšne so oblike propagande, kako potekajo interne klubske dejavnosti od razstav, preko literarnih dejavnosti do sodelovanja z družbenopolitičnimi in drugimi organizacijami in razvitejših oblik dejavnosti, kot so športna tekmovanja in gledališke skupine.

Za tem so člani OO ZSMS Lesce in tisti, ki se v njihovo delo nameravajo vključiti, izpolnili anketno o interesnih področjih, drugi, ki jih je zanimalo zgolj sodelovanje z leško organizacijo ZSMS v krajevni skupnosti, pa so napisali, kakšne oblike sodelovanja si želijo.

Za konec so si ogledali še film o dejavnosti OO ZSMS Lesce v preteklem letu. S tem seveda tako oblika izobraževanja še zdaleč ni zaključena. V začetku aprila pripravljajo naslednji seminar o delu ZSMS (na podlagi statuta ZSMS), razmišljajo pa še o tem, da bi ob primeri strokovni pomoči obravnavali nekatera poglavja zakona o združenem delu.

M. V.

PRAZNOVANJE DNEVA ŽENA V JAVORNIŠKEM ROVTU

V počastitev praznika dneva žena je tudi mladina v Javorniškem Rovtu organizirala krajši kulturni program, z recitacijami in branjem spisov učencev nižjih razredov osnovnih šol ter prispevkov mladih iz naše vasi.

Mater in žene so bile s tem programom zelo zadovoljne, kakor bi bili zadovoljni s kakršnokoli prireditvijo vsi vaščani, ko bi imeli za to možnosti, to je, prostor, ki ga še prav posebno pogrešamo mladi.

Tako kot se povsod mladi povezujejo med seboj, bi se radi tudi v naši vasi, ko bi imeli vsaj majhen prostor. Povezovali pa bi se tudi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in z mladimi v krajevnih skupnostih.

K. Z.

PREDAVANJE O SLO IN DRUŽBENI SAMOZAŠČITI

V četrtek, 10. marca, smo mladi iz valjarne žice in profilov organizirali predavanje o splošnem ljudskem odporu in družbeni samozaščiti. Na to predavanje smo povabili tudi člane delavskega sveta TOZD Valjarne žice in predsednika KS ZSMS Železarne. Na žalost se je vabilu odzval le zadnji, medtem ko člani DS niso prišli in niso pokazali zainteresiranosti, da bi sodelovali z mladino.

Naš prvotni namen je bil, da bi kot predavatelja povabili Alojza Rakoseta, predsednika ZRVS občine Jesenice, vendar pa je njegov čas tako omejen, da nas ni mogel obiskati. Zato smo povabili Angela Žnidaršiča, referenta za SLO in družbeno samozaščito pri železarni Jesenice, ki pa nas ni razočaral in je s svojim predavanjem zainteresiral tudi marsikoga, ki na to predavanje ni prišel s posebnim zanimanjem.

Govoril nam je o koncepciji SLO, civilni zaščiti, narodni zaščiti, družbeni samozaščiti, varnostnem načrtu TOZD, vključevanju mladih v teritorialno obrambo, položaju žensk v pripravah in vključevanju v teritorialno obrambo.

Ker je bilo predavanje resnično zanimivo in ker smo s predavateljem vseskozi sodelovali, smo mu na koncu zastavili tudi nekaj vprašanj in ga povabili, da bi nam pomagal pri premagovanju nekaterih težav na tem področju.

S tem predavanjem smo si želeli pridobiti nekaj znanja o SLO in družbeni samozaščiti, kar nam je s pomočjo tov. Žnidaršiča uspelo.

Razočarani pa smo bili nad člani DS, od katerih se predavanja ni nihče udeležil. Tu nastaja tisto večno vprašanje: Zakaj mladina ne sodeluje dovolj ali pa sploh ne z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, samoupravnimi organi in podobno? Pri tem ni vedno vzrok samo v mladih, kajti dostikrat poskušamo z različnimi akcijami, ki naj bi presegle mladinski okvir, toda največkrat neuspešno.

ANA

LOKALNA AKCIJA JESENIŠKE MLADINE PRI UREJANJU TRIM STEZE

Pri občinski konferenci ZSMS Jesenice v teh dneh potekajo intenzivne priprave na letošnje mladinske delovne akcije. Kot smo že pisali, bo letos okrog sto jeseniških brigadirjev sodelovalo na dveh zveznih delovnih akcijah, precej mladih pa se bo udeležilo tudi različnih lokalnih akcij. Prva takšna akcija je že dogovorjena, in sicer bo jeseniška mladina sodelovala pri izgradnji in urejanju TRIM steze.

Dogovorjeno je, da bo akcija trajala dva meseca, aprila in maja, in sicer ob petkih in sobotah. Po prvih izračunih naj bi udeleženci te akcije opravili okrog 1.800 ur. Akcija se bo začela prve dni aprila in bo pomenila delovno praznovanje 1. aprila — dneva brigadirjev.

Ko smo že ravno pri mladinskih delovnih akcijah, naj še opozorimo vse osnovne organizacije ZSMS, da pohitijo z evidentiranjem možnih brigadirjev za sodelovanje na dveh zveznih delovnih akcijah. Evidenčne liste je treba čimprej izpolniti in poslati nazaj na OK ZSMS, Titova 86. Zadnji rok je 30. marec.

J. R.

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

Tito

POSLEDICE DALJŠEGA BIVANJA V ZAKLONIŠČIH

Medtem ko so poprej ocenjevali ogroženost mestnega prebivalstva večinoma po množičnosti letalskih napadov (po zgledu na drugo svetovno vojno), pa je danes ogroženost mestnega prebivalstva krajevno neomejena, ker jo povzročajo sodobni sistemi orožja.

Zato štejejo, da mora imeti danes vsak prebivalec Švice na razpolago mesto v kakšnem zaklonišču. To pomeni, da je treba danes zaklonišča graditi tudi na tistih območjih Švice, kjer to doslej — po prejšnjem zakonu — ni bilo potrebno.

Glede zaščitnih ukrepov, postavlja »Konceptija 71« v bistvu tri zahteve: 1. da se zaklonišča načrtujejo tako, da je njihova varnost čim bolj neodvisna od oblike vojne.

2. da se prilagajajo tako, da se lahko v vsakem trenutku doseže največji obseg zaščitnega učinka, in

3. da se upoštevajo fiziološke in psihološke lastnosti človeka.

Omenjenih zahtev pa ni lahko izpolniti, še zlasti, če upoštevamo, da je treba računati na to, da se bodo ljudje ob vojni zadrževali v zaklonišču od 7 do 14 dni. Vprašanje, kakšni naj bi bili pogoji, ki so minimalno potrebni, da se zagotovi njihova telesna in duševna vzdržljivost, pa je še vedno odprto.

Namen tega prispevka je, da bi zajeli dosedanje izkušnje o ostajanjih v zakloniščih in da bi na podlagi opisa dejanskega poskusa prikazali predlog problemov, ki se utegnejo pri tem pojaviti.

IZKUŠNJE ŠVICE

Glede dosedanjih izkušenj, se v omenjenem delu opisujejo v glavnem le izkušnje iz druge svetovne vojne, in sicer na podlagi podatkov iz Anglije in Nemčije. Danes je glavna razlika v tem, da so ljudje v drugi svetovni vojni ostajali v zakloniščih približno 8 ur, tako da teh podatkov ne moremo uporabiti, ker bi danes, kot predvidevajo, ostajali v zakloniščih po več dni.

Največ poskusov o ostajanju v zakloniščih so v tujini naredili v ZDA. Njihovi podatki opozarjajo na pomen, ki ga imajo klimatske razmere v zaklonišču, na temperaturo v prostorih zaklonišča, na vlažnost zraka v njem, na pomen vodenja, dnevno organizacijo dela, na depresivne simptome in omejenost telesnega gibanja.

Namen poskusa, ki so ga izvedli v Švici, pa je bil ta, da se preizkusijo (v nekem povprečno velikem zaklonišču, ki je bilo popolnoma zasedeno z ljudmi ves teden v najtoplejšem letnem času) klimatska razmerja, da se zberejo praktične izkušnje z ureditvijo (opremo) in stranišči, da se preizkusijo medicinski in psihološki vplivi tako dolgega ostajanja v zaklonišču itd.

Preizkušanje je trajalo 7 dni v zaklonišču za zaščito 25 oseb (kar ustreza povprečni velikosti švicarskih zaklonišč). Po predpisih mora odpasti po 1 kv. meter površine na človeka, ob minimalni prostornini prostora 2,5 kub. metrov. Ker je bilo preizkušano zaklonišče visoko le 2,12 m, je torej površina na človeka znašala 1,2 kv. metra. Kapaciteta ventilacije je znašala 6 kub. metrov na človeka.

Pred začetkom poskusa je bilo zaklonišče povsem urejeno, tako da je bilo optimalno za poskus. V njem so bila postavljena trinadstropna ležišča, tako da je imel vsak udeleženec poskusa lastno ležišče, dolgo 190 cm, široko 70 cm in visoko 65 cm (brez žimnic). Za toaleta (WC) je bilo urejeno, poleg naprave za izmetavanje porabljenega zraka, suho stranišče, ki je bilo ločeno z zaveso od drugih prostorov.

Po vsaki uporabi stranišča so morali vrečo (iz plastike) z ekskrementi zvezati in jo položiti v večje vedro za fekalije.

Vsi preizkušanci so bili moški, stari od 25 do 51 let (povprečno 37 let), vse pa so pred poskusom pregledali zdravniki. Med samim poskusom pa je bil v zaklonišču z njimi eden izmed zdravnikov.

Vsak dan bivanja v zaklonišču je potekal po natančno določenem urniku. Jedli so trikrat na dan. Zdravniške in psihološke podatke so dobivali z neposrednimi opažanji navzočega zdravnika in iz vprašalnih formularjev dvakrat na dan. V tistem tednu, ko je bil poskus opravljen, je bila srednja zunanja temperatura 20,8 stopinj Celzija, srednja absolutna vlaga pa 10,3 g/kg, kar spet ustreza najvišjim vrednostim, ki so bile v tem obdobju izmerjene v Švici.

Na podlagi dobljenih izidov so bili dani tile podatki: temperatura v zaklonišču se je povzpela čez nekaj ur od 22 stopinj Celzija, na 27 stopinj Celzija, največja zabeležena temperatura pa je bila 29 stopinj Celzija. Relativna vlaga zraka je bila ves čas od 79 do 95 %.

(SE NADALJUJE)

feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton —

SVETOVNA ŽELEZARSKA INDUSTRIJA V PRIHODNOSTI

2

ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

Zahodnonemška železarska industrija je sicer proizvedla v letu 1976 za dva milijona ton surovega jekla več kot v letu 1975 (42,4 in 40,4 milijona ton), vendar se kljub temu še ni izklopala iz vseh težav. Pri tem je treba vedeti, da so proizvedle zahodnonemške železarne leta 1974 celo 53,2 milijona ton surovega jekla. Te številke kažejo, da proizvodne zmogljivosti v letu 1976 še v precejšnji meri niso bile izkoriščene.

Iz tega razloga zaenkrat ne kaže, da bo železarska industrija skušala v Zvezni republiki Nemčiji že v bližnji prihodnosti z velikimi investicijskimi posegi znatno povečati svoje proizvodne zmogljivosti. Dokler se gospodarska situacija, povezana s sedanjimi težavami s prodajo železarskih izdelkov, ne bo pričela res temeljito izboljševati.

Ena izmed važnih posledic te situacije pa je bilo formiranje združenja proizvajalcev jekla, v katero so vključene tudi železarske družbe iz Luksemburga, Belgije in Nizozemske. Imenuje se mednarodno ekonomsko združenje za železo in jeklo. Njegovi člani izmenjujejo med seboj informacije o energiji, surovinah in zaščiti okolja ter skupno nabavljajo železovo rudo v prekomorskih deželah. Železarske družbe v Franciji, Italiji in Veliki Britaniji pa izražajo bojazen, da bo to združenje lahko pripeljalo do železarskega kartela pod vodstvom Zvezne republike Nemčije.

ITALIJA

V letu 1976 so v Italiji proizvedli 23,4 milijona ton surovega jekla, kar je za 6,8 % več kot leto prej. Je pa to še vedno za 400.000 ton manj, kot so proizvedle italijanske železarne leta 1974.

Kljub tej situaciji pa državna železarska družba Italsider, ki proizvede 65 % celotne italijanske proizvodnje surovega jekla, uspešno izvaja svoj program modernizacije. Tako bo šest SM peči v železarni Oscar Sinigaglia v mestu Cornigliano pri Genovi nadomestila z dvema 250-tonskima kisikovima konvertorjema. Le-ta bosta proizvedla 2,4 milijona ton surovega jekla letno. S tem bo postala ta železarina ena največjih te vrste v Evropi, ki bo 50 % svoje proizvodnje odpravila na napravah za kontinuirno vlivanje. Modernizirali in povečali bodo tudi hladno valjarno, ki bo lahko proizvedla 420.000 ton pocinkanih trakov in 290.000 ton z umetno maso prevlečene pločevine.

ŠPANIJA

Tudi Španija spada med države, v katerih proizvodnja surovega jekla stagnira. V letu 1974 so proizvedli 11,5 milijona ton surovega jekla, leta 1975 11,1 milijona ton in leta 1976 11,0 milijonov ton.

Vendar so španske železarske družbe prepričane, da bodo z modernizacijo in povečanjem proizvodnih zmogljivosti, ki prav sedaj tečejo postopno, premostile sedanje težave.

Španija ima tri integralne železarne, vse so ob severni obali, oddaljene med seboj za približno 300 km. To so: železarina v mestu Bilbao z letno zmogljivostjo 2,5 milijona ton, v Verini z 2,5 milijona ton in v Avili s 3,5 milijona ton surovega jekla. Za dopolnitev proizvodnje teh treh železarn gradijo v kraju Sagunto — 30 km severno od mesta Valencia, novo integralno železarno. Najprej so zgradili hladno valjarno z letno proizvodnjo 1,5 milijona ton hladno valjanih trakov in pločevine.

Valjarna ima pet ogrojdov in lahko valja trakove široke do 1.880 mm, največja začetna debelina trakov je 5 mm in lahko izvalja trakove do debeline 0,4 mm. V prvi fazi bo proizvajala ta železarina letno dva milijona ton surovega jekla in bo izgradnja končana v treh letih. V nadaljnjem razvoju predvidevajo povečanje letne zmogljivosti do šest milijonov ton surovega jekla letno.

SOVJETSKA ZVEZA

Sovjetska zveza je železarska velesila, ki je tudi v zadnjih letih, ne glede na stanje svetovne konjunktore, stalno in močno povečevala svojo proizvodnjo surovega jekla. To je razvidno tudi iz spodnje tabele (v milijonih ton):

leto	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
proizvodnja	115,8	120,6	125,5	131,4	136,2	141,1	147,0

Leta 1971 je ta država tudi prvič v zgodovini v proizvodnji surovega jekla postavila ZDA na drugo mesto. Leta 1973 so jo ZDA ponovno prehiteli, po letu 1974 pa Sovjetska zveza spet krepko vodi.

Tudi letos predvidevajo nadaljnjo rast sovjetske železarske proizvodnje. Predvsem bodo povečali proizvodnjo surovega jekla iz kisikovih konvertorjev na račun SM peči. Le-te so v letu 1975 še vedno proizvajale 66,6 % celotne letne proizvodnje surovega jekla. To pa je, v primerjavi z drugima dvema železarskima velesilama ZDA in posebno Japonsko, zelo visoka številka.

Modernizirajo in gradijo tudi nove obrate za vročo in hladno predelavo, da bodo lahko večjo količino surovega jekla tudi predelali v končne izdelke.

POVEZANOST SAMOUPRAVNE DELOVNE SKUPINE IN POLOŽAJ POSAMEZNIKA V NJEJ

(Nadaljevanje s 1. strani)

NARODNOST

Železarna Jesenice je znana po tem, da zaposluje veliko delavcev iz drugih republik (v času izvedbe raziskave je bila to približno četrtina vseh delavcev). Glede na dejstvo, da so delovne skupine narodnostno precej heterogene in da v večini delovnih skupin še vedno prevladujejo domačini, oziroma Slovenci, smo predpostavljali, da so zato pogostejše izbirane za neformalne vodje. Rezultati raziskave govore v prid tej hipotezi, saj so se statistično pomembne razlike pojavile prav med obema ekstremnima skupinama. Brez glasov je ostalo relativno veliko več delavcev iz drugih republik kot Slovencev, medtem ko je med »zvezdami« pomembno več domačinov. Vendar pa podatka ne moremo interpretirati izolirano od ostalih pokazateljev — med njimi predvsem staž v delovni skupini, saj je znano, da neslovenski delavci bistveno hitreje fluktuirajo od domačinov in imajo tako tudi manjše možnosti, da si pridobijo simpatije ostalih članov delovne skupine (»jedra« skupine so starejši delavci, to pa so v večji meri Slovenci).

Kljub temu pa bi rezultat lahko razlagali tudi z željo priseljencev, da se jim hitreje vključijo v novo delovno in življenjsko sredino in da se ne zapirajo preveč s povezovanjem samo med seboj.

DELOVNI STAŽ IN FLUKTUACIJA

Staž v delovni skupini je nedvomno tesno povezan s skupno delovno dobo, ker notranja fluktuacija med delovnimi skupinami le ni tako velika. Zato se je tudi pri tej karakteristiki pokazalo, da ima velik vpliv na sociometrični status v skupini. Med najbolj priljubljenimi delavci skoraj ni takih s kratkim delovnim stažem, medtem ko so med »osamljenimi« delavci z najdaljšim stažem enako zastopani kot s krajšim (le novincev je nekaj več). Te ugotovitve pa lahko pojasnjujemo z osebnostnimi lastnostmi posameznikov, ki prispevajo k večji ali manjši priljubljenosti.

Kot smo že omenili, je fluktuabilnost (nagnjenost k menjavanju zaposlitev) pomemben element sociometričnega položaja, zato je bila naša hipoteza takole oblikovana: čim hitreje delavec menja zaposlitev, tem manj tesne stike lahko naveže v skupini. Kot mero fluktuacije smo vzeli koeficient med skupno delovno dobo in številom zaposlitev. Rezultati nakazujejo dovolj izrazit trend in potrjujejo našo hipotezo: delavci, ki najpogostejše menjavajo zaposlitve (vsako leto) so med naj-

manj priljubljenimi v delovnih skupinah. V njej ne ostajajo niti tako dolgo, da bi jih sodelavci lahko bolje spoznali ali da bi sami navezali z njimi tesnejše stike, pa že ponovno iščejo zaposlitev, ki bi bila ustrežnejša njihovim ambicijam. Tako se nikjer ne ustalijo in to brezizhodnost iz takega položaja še pospešuje.

Na osnovi teh ugotovitev lahko zaključimo, da večina opazovanih demografskih karakteristik pomembno vpliva na položaj, oziroma priljubljenost, ki ga nekdo uživa pri svojih sodelavcih v delovni skupini.

V raziskavi pa nas je seveda zanimalo, kakšna stališča imajo posamezne skupine na sociometrični lestvici o opazovanih problemih, ali se tudi glede pomembnih vprašanj, ki zadevajo njihovo delo, odločanje, informiranost itd., med seboj razlikujejo in morda tudi s takimi stališči samimi določajo svoj položaj in priljubljenost.

KAJ S SAMOUPRAVNIMI DELOVNIMI SKUPINAMI IN NJIHOVIM VODJEM

V raziskavi smo posebej želeli ugotoviti, kaj samoupravna delovna skupina pomeni posameznemu delavcu (ne da bi bolj natanko definirali, v čem je njen pomen), oziroma kako bi ocenjevali njeno ukinitve. Tako, kot smo predpostavljali, sociometrični status v delovni skupini ne vpliva pomembno na stališče o vlogi in pomenu samoupravne delovne skupine za delavce. Prek 70 % jih meni, da morajo samoupravne delovne skupine ostati tudi po tem, ko se bodo sedanje temeljne organizacije na novo samoupravno organizirale v manjše temeljne organizacije, medtem ko 5 % anketirancev ocenjuje, da jih brez posebne škode lahko ukinejo. Podatek je kar normalen, saj je znano, da so nekatere samoupravne delovne skupine vodene slabo in delavcem ne dajejo dovolj možnosti, da bi se aktivno vključevali v odločanje in oblikovanje stališč v njej.

Čeprav so bile naše samoupravne delovne skupine kot način odločanja, informiranja, oblikovanja stališč in mnenj v slovenski javnosti dokaj ugodno sprejete (dokaz za to je dejstvo, da so v taki ali drugačni obliki začele skoraj v vseh večjih delovnih organizacijah), pa je bilo vseskozi izredno veliko pripomb prav na samo vodenje samoupravne delovne skupine. Odločili smo se namreč, da neposredni organizator dela prevzame hkrati tudi funkcije vodenja samoupravne delovne skupine, ker je končno njegova dolžnost, da je seznanjen s problematiko poslovanja in z vsemi vprašanji družbeno ekonomskega značaja v temeljni organizaciji. Vzrok za tako odločitev pa je tudi v sprejeti politiki izobraževanja vodij samoupravnih delovnih skupin, ki jo je možno izvajati samo s stalnimi kadri.

Ker stališč delavcev Železarne o tem vprašanju nismo poznali, smo ga vključili v vprašalnik, da bi ugotovili, kaj ocenjujejo kot boljše rešitev: ali naj samoupravno delovno skupino še naprej vodi delovodja ali pa se tudi pri nas bolj nagibamo k voljenemu vodji. Rezultati so skoraj presenetljivi, saj se je prek 70 % anketirancev odločilo, naj samoupravno delovno skupino vodi delavec, ki ga bodo izvolili izmed sebe, in samo 27 % se jih je opredelilo za neposrednega organizatorja dela. Preizkusna doba šestih let je nedvomno dovolj dolga, da so se delavci na osnovi izkušenj lahko opredeljevali za eno izmed možnih rešitev. Zato so njihova stališča najboljše smerokaz za spremembe na tem področju in jih je vsekakor treba upoštevati.

Tako usmeritev pa potrjuje tudi sam sociometrični status sedanjih vodij samoupravnih delovnih skupin, saj njihova razporeditev na lestvici ni niti normalna, kaj šele, da bi bili v svojih skupinah bolj priljubljeni kot ostali delavci.

Sociometrični status vodij samoupravnih delovnih skupin:	
% glasov	štev.
0 %	9
5 % in manj	7
nad 5 — 15 %	9
nad 15 — 30 %	9
nad 30 — 40 %	2
nad 40 %	5
Skupaj	41

Ti rezultati, številni razgovori in izmenjava izkušenj z nekaterimi delovnimi organizacijami, kjer delavci sami volijo vodje delovnih skupin, so nas privedli do odločitve, da funkcije samoupravne delovne skupine razmejimo na tri področja in temu ustrezno predvidimo tudi vodenje. Tako, kot nismo predvidevali, da

bi sociometrični status lahko vplival na stališče o tem, kdo naj vodi samoupravno delovno skupino, so tudi rezultati potrdili isto. Na to dilemo torej enako gledajo tako »zvezde« kot »osamljeni«.

ODTUJENOST PRI DELU

Vprašanja, s katerimi smo merili odtujenost pri delu, so navedena v tretjem delu raziskave, kjer je odtujenost tudi definirana.

Pri ugotavljanju povezanosti med elementi, ki vplivajo na večje, oziroma manjše zadovoljstvo pri delu, ter med sociometričnim statusom delavca v delovni skupini, smo izhajali iz predpostavke, da so bolj priljubljeni delavci manj odtujeni od dela in obratno, da najdejo osamljeni delavci pri delu manj zadovoljstva.

Ceprav se v tej zvezi prepletajo stališča delavca o njegovem počutju v delovni skupini in odnosu do dela (torej subjektivno) z izjavami drugih delavcev, ki bi želeli z njim sodelovati (objektivno), smo menili, da priljubljenost tudi prispeva k manjši odtujenosti od dela in k večjemu zadovoljstvu ob njem.

Od vseh zvez, ki smo jih izračunali med odgovori anketirancev o njihovem odnosu do dela in njihovim sociometričnim statusom, so nam samo tri potrdile našo hipotezo.

1. Tako smo iz direktnega vprašanja o zadovoljstvu pri svojem delu ugotovili, da med najbolj priljubljenimi ni nikogar, ki pri svojem delu ne bi našel vsaj malo zadovoljstva. Nasprotno pa je med osamljenimi in manj priljubljenimi relativno zelo veliko delavcev, ki pri delu ne najdejo nič ali zelo malo zadovoljstva.

2. Najbolj priljubljenim v skupini čas med delom v Železarni hitro mineva, medtem ko manj priljubljenim delovni čas poteče počasi ali zelo počasi. Prva skupina ga verjetno izpolni še s številnimi neformalnimi stiki, pa tudi samo delo jim bolj ustreza, čeprav se tudi njim dostikrat dogaja (a precej manjkrat kot osamljenim), da bi raje ostali doma, kot pa šli na delo.

3. Prav tako so manj priljubljeni delavci pomembno pogostejše odgovarjali, da so najbolj veseli, kadar jim ni treba iti na delo.

V ostalih zvezah so trendi sicer nakazani, vendar razlike niso statistično pomembne: osamljeni delavci se manj pogovarjajo o svojem delu v Železarni in so se včasih bolj brigali za svoje delo kot zdaj. Dodatne naloge in odgovornosti pa vsi prevzemajo enako radi (približno 70 % odgovorov), ne glede na svojo priljubljenost pri ostalih delavcih v skupini.

ODLOČANJE

Z več vprašanji smo želeli ugotoviti, kako delavci Železarne zaznavajo odločanje v svoji samoupravni delovni skupini, oziroma koliko je oddaljeno sprejemanje odločitev od njih samih (merilo za percepcijo odločanja je opisano v drugem poglavju raziskave).

Povezanost med sociometričnim statusom in oceno odločanja smo spet preverjali s testom. Pri tem smo predpostavljali, da percepcija odločanja ni pogojena s položajem v skupini, oziroma s priljubljenostjo, da torej tako »zvezde« kot »osamljeni« enako ocenjujejo, kdo pretežno v skupini sprejema pomembnejše odločitve, predvsem s področja delovnih razmerij, pa tudi nekatere, ki so ože povezane s samim delom.

Rezultati so hipotezo potrdili, saj med obema spremenljivkama nismo našli pomembne statistične zveze, čeprav je pri odgovorih opaziti naslednjo značilnost: osamljeni delavci pogostejše ocenjujejo, da so odločitve na tistih področjih, za katera smo spraševali, sprejete manj demokratično, manj v samoupravni delovni skupini sami in bolj pri posameznikih (delovodjih, obratovodjih in direktorjih temeljnih organizacij), kot so takega mnenja bolj priljubljeni delavci.

Vendar dopuščamo možnost, da pri izbiri področij, oziroma vprašanj, o katerih naj odločajo delavci v samoupravni delovni skupini sami, nismo imeli najbolj srečne roke. Že v uvodu smo namreč poudarili, da temeljne organizacije združenega dela v obdobju anketiranja v Železarni ekonomsko še niso začele z svojo močjo, zato delavcem tudi nismo postavljali vprašanj, ki bi se nanašala na odločanje o njihovem družbenoekonomskem položaju. Vzrok pa je tudi v tem, da teh odločitev samoupravne delovne skupine ne sprejemajo avtonomno, ampak v povezanosti in z usklajevanjem stališč med vsemi samoupravnimi delovnimi skupinami v temeljni organizaciji.

PROIZVODNJA OBRATOV HLADNE PREDELAVE V FEBRUARJU

Ker nam je v zadnji številki izpadel kometar o doseženih proizvodnih rezultatih v februarju v obratih hladne predelave, le-tega objavljamo danes.

HLADNA VALJARNA:

V tem obratu smo kljub neugodnemu programu planirano količino dosegli. Neugodnejši asortiment zahteva več vložnega dela, zato smo organizirali dodatno delo ob prostih sobotah.

ŽIČARNA:

Zaradi pomanjkanja žičarjev v tem obratu nismo dosegli planirane količine. Spremenjen program in preusmeritev proizvodnje žice za žebljarno in na tržišče zahtevata dodatne ljudi za adjustiranje, ker teh ni, je večji delež žice ostal neadjustiran. Žičarski stroj AA pa že nekaj časa ni v obratovanju in zato je mesečno 400 ton manj proizvodnje.

PROFILARNA:

Ugodna naročila in zadostna količina vložka so omogočila normalno delo profilarne, zato je proizvodnja večja, kot predvideva družbeni načrt.

PODBOJARNA:

Proizvodnja obrata je v tem mesecu najvišja od pričetka obratovanja. Pri tej količini proizvodnje je istočasno dosežen tudi mesečni družbeni plan.

JEKLOVLEK:

Tudi v tem obratu je proizvodnja v februarju potekala normalno in je dosežena količina enaka predvideni z družbenim načrtom.

ELEKTRODNI OBRAT:

Kljub remontu smo v tem obratu z dodatnim delom dosegli višjo proizvodnjo, kot je predvidena z družbenim načrtom.

ŽEBLJARNA:

Z dodatnim delom smo v tem obratu presegli količino, predvideno s planom, in nadoknadili izpadlo proizvodnjo bodeče žice. Bodeča žica je predvidena v načrtu, zaradi pomanjkanja naročil pa proizvodnje bodeče žice praktično ni. Franc Vičar

VABILO NA PREDAVANJE

Elektrotehniško društvo vabi na predavanje:

PERSPEKTIVE IN PROBLEMI UVAJANJA MINI IN MIKRO RAČUNALNIKOV TER MOŽNOSTI NJIHOVE PROIZVODNJE V JUGOSLAVIJI,

ki bo v sredo, 23. marca, ob 18. uri v prostorih Kazine. Predaval bo Srečo Vengar.

Gasilski dom Železarne z vzorno urejeno okolico

VSI ŠTUDENTJE NOVINCI SE MORAJO PRIJAVITI NA PREDHODNI RAZPIS

Za študijsko leto 1977/78 sta univerzi in Ljubljani in Mariboru pripravili pomembno novost: predhodno prijavo za vse, ki se nameravajo vpisati v prvi letnik katerekoli študijske smeri. To praktično pomeni, da se morajo vsi letošnji novinci na visokošolskih delovnih organizacijah — tako redni kakor študenti ob delu — prijaviti s posebnim obrazcem »Prijava za vpis v prvi letnik visokošolskih organizacij v SR Sloveniji v študijskem letu 1977/78«.

Obrazce lahko dobijo na vseh srednjih šolah, skupnostih za zaposlovanje in tajništvi visokošolskih organizacij. Kandidati iz Železarne dobijo obrazce in dodatna pojasnila na kadrovskem sektorju — referat za izobraževanje.

Kandidati morajo pooblaščenemu prebrati prijavo in »predhodni razpis«, ki je bil objavljen v DELU 8. MARCA 1977. Natančno izpolnjeno prijavnico morajo poslati na naslov:

CENTER ZA RAZVOJ UNIVERZE, 61001 LJUBLJANA, POŠTNI PREDAL 524, in sicer do 25. marca 1977. Na ta naslov naj kandidati pošljejo samo prijavo in nikakršnih drugih dokumentov.

Zakaj se letos odločamo za prehodni vpis? Poglavitni razlog je jasen: šolanje kadrov mora biti usklajeno s potrebami združenega dela! Če se to razmerje razglaši, občutijo posledice posamezniki in celotna družba. Logično je namreč, da v primeru presežkov ali primanjkljajev pri določenih profilih vzniknejo nezaželeni konflikti in težave. Če je strokovnjakov premalo, združeno delo ne more dobro opravljati svojih nalog, pojavljajo se snubljenja in preplačevanje iz organizacije v organizacijo in podobno; če pa je neke vrste strokovnjakov preveč, se pojavi zlasti neracionalno zaposlovanje, hitre in pavšalne prekvalifikacije in v skrajnem primeru celo nezaposlenost.

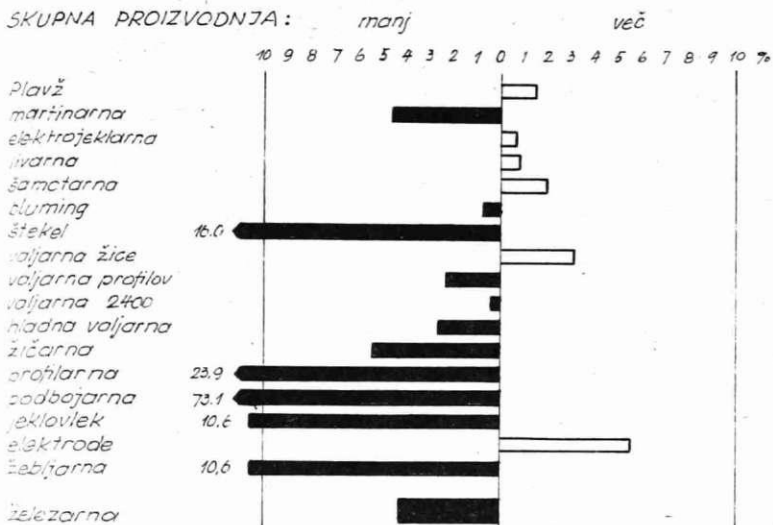
Predhodni vpis pomeni v nekem smislu, da je treba zvoniti pred točo in ne po njej. Podatki tega predhodnega vpisa bodo namreč računalniško obdelani, rezultati pa nato soočeni z družbeno ugotovljenimi kadrovskimi potrebami. Sledila bo široka akcija usklajevanja, oziroma sprejemanja ukrepov za pospeševanje ali omejevanje vpisa na posamezne študijske smeri.

Z akcijo predhodnega vpisa se morajo približati družbeno opredeljeni cilji študija za delo in ob delu, ustrezno regionalne in socialne strukture študentov in podobno. Zato novost pozdravljamo kot razumen instrument spajanja med visokošolskim vzgojnoizobraževalnim procesom ter združenim delom.

KADROVSKI SEKTOR

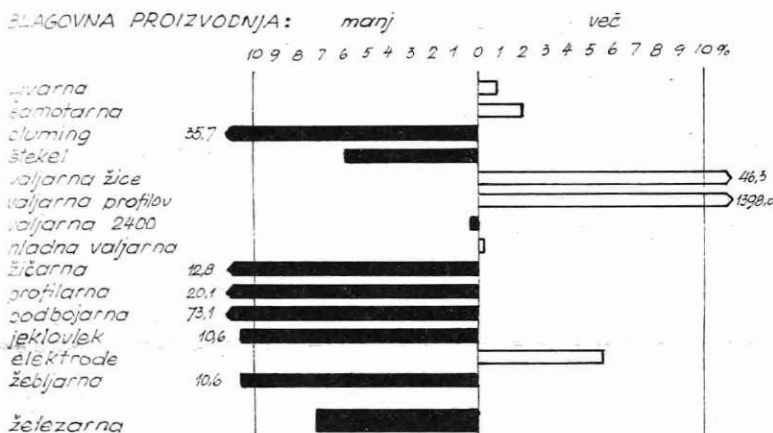
IZ POSLOVNEGA POROČILA ŽELEZARNE ZA LETO 1976

V 8. številki ŽELEZARJA smo z grafikoni prikazali gibanje skupne proizvodnje v zadnjih petih letih in ugotovili, da je količina proizvodnje do lani nenehno naraščala, lani pa nekoliko upadla, zlasti je zabeležen velik zaostanek za programirano proizvodnjo. V današnji številki želimo prikazati, po podatkih poslovnega poročila za leto 1976, kakšen delež imajo obrati v odstopanju od načrtovane proizvodnje lanskega leta. Prikazujemo v črno beli sliki, to pomeni, da smo neizpolnjene planske obveze prikazali s črnimi stolpci, presežene pa z belimi. Že bežen pogled na ta prikaz kaže, da je slika bolj črna kot bela, zlasti pri nekaterih obratih (profilarna za 23,9 % manj in podbojarna pa za 73,1 % manj od načrtovane) je odstopanje tako veliko, da smo se morali omejiti s puščico in ob njej s številko navesti odstotek odstopanja, ker bi sicer potrebovali preveč prostora.

BLAGOVNA PROIZVODNJA

Tudi pri blagovni proizvodnji je slika zelo podobna, torej bolj črna kot bela. Na žalost pa lahko ugotovimo tudi to, da je najbolj črna pri obratih, kjer pridelujejo več vredno blago, zaradi večje stopnje predelave.

Smatramo, da bi slikovno prikazane ugotovitve morale spodbuditi posamezne obrate, da ugotovijo resnične vzroke za tako veliko odstopanje. Pustimo enkrat v nemar pomanjkanje vložka, pomanjkanje naročil in slab vložek, kar nedvomno vpliva na takšno stanje blagovne proizvodnje, pa raje realno ocenimo naše napake, ki zagotovo so povsod, tako v službah kot v obratih. Večkrat jih tudi ugotavljamo, zlasti na sestankih samoupravnih delovnih skupin, vendar ničesar po tem ne ukrenemo. Da bi to bilo potrebno napraviti, naj podkrepimo še s temle podatkom iz poslovnega poročila. Od družbenega načrta odstopamo lani za 30.491 ton (to je enomesečna blagovna proizvodnja), pa kljub tako velikemu zaostanku kupcem nismo dobavili 17.153 ton blaga, ki so ga naročili in bi ga verjetno tudi plačali. Zato pa smo mimo pogodb in dogovorjenih količin raznim kupcem dobavili 19.510 ton blaga.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

FRANCU MALEJU V SLOVO

V petek, 11. marca, so se na pokopališču Blejska Dobrava številni prijatelji, borci NOV in dolgoletni sodelavci iz nekdanjega obrata Javornik II poslovili od Franceta Maleja. Rojen je bil 6. oktobra 1914 v delavski družini na Javorniku. Že kot mlad fant se je izučil soboslikarske obrti, vendar so bile razmere takšne, da je moral iskati delo v tovarni. 8. marca 1933 je dobil zaposlitev v KID, v obratu Javornik II, ko je začela obratovati valjarna tanke pločevine. Dolgo vrsto let je bil zapo-

slen na progi, kjer so imeli izredno težke delovne pogoje. Kljub temu je vztrajal, vse do leta 1943, ko so ga okupatorji aretirali ter ga odpeljali v Begunje in od tam naprej v taborišče Reichenau. Iz taborišča se je vrnil med borce NOV, po osvoboditvi pa je nadaljeval z delom v valjarni tanke pločevine.

France Malej ni bil samo dober delavec-valjavec, pač pa je bil tudi aktiven v sindikalni organizaciji obrata in v Železarni. Leta 1950, ko smo ustanavljali prve delavske svete, je bil izvoljen v prvi delavski svet Železarne in prav tako v prvi upravni odbor Železarne. V mandatu dobi 1953-1954 je bil predsednik tovarniškega odbora sindikata Železarne, sicer pa je bil aktiven povsod, kjer je bilo treba pomagati, zlasti pa je skrbel za to, da so v takratnem obratu Javornik II vestno in pošteno izpolnjevali proizvodni načrt. V obratu Javornik II je bil zaposlen vse do leta 1971, ko smo v Železarni opustili proizvodnjo tanke pločevine.

Po upokojitvi je bil nekaj časa še aktiven v društvu upokojencev na Javorniku. Za prizadevno in pošteno delo je bil večkrat odlikovan.

CLEMENT DRUSCHKE NI PRIZANAŠAL NIKOMUR

Zora Vilman je bila rojena v Daruvaru 8. junija 1905. leta. Na Jesenicah živi že od leta 1935. se pravi 42 let. S svojim pokojnim možem, aranžerjem takratne Kranjske industrijske družbe, Lojzom Vilmanom, se je srečala v Zagrebu in to srečanje je pripeljalo do njunega zakona.

Lojz Vilman je bil marksist davno pred vojno in tako je bila tudi Zora pogosto v družbi Toneta Cufarja, Staneta Bokala in drugih predvojni jeseniških komunistov. Skupaj z mnogimi drugimi je bil tudi Lojz interniran v Ivanjici, od koder se je vrnil pred izbruhom vojne. Vse življenje je bil tako slabotnega zdravlja, da ga je podrl vsak težji telesni napor.

Tisto jutro po napadu na Sovjetsko zvezo, 21. junija 1941, je Clement Druschke skupaj z drugimi aretirali tudi Zorinega moža Lojza. Malo zaradi tega, ker je Zora še tisto dopoldne dosegla, da je prosil zanj eden vplivnih inženirjev v železarni, najbrž pa še bolj zato, ker je Lojz tudi navzven kazal svojo skrajno anemičnost, ga je tokrat Druschke še spustil. Vendar se je v njegovem slabotnem telesu skrivalo jekleno prepričanje in dokaj močna volja. Lojz je v teh najtežjih časih ostal, kar je postal in bil, ohranil je svoje stike, Zore pa vanje ni maral zaplesti. Vendar je Zora sama poskajala zveze in načine sodelovanja. Lojzu njeno delo ni moglo biti prikriti in zato ji je večkrat govoril:

»Zora, ti ne veš, kaj znajo početi Nemci s človekom. Delaj samo, če misliš, da boš zdržala, če bo morda prišlo do izdaje in bi te aretirali.«

Najprej in največ je v začetnem času Zora sodelovala z Viktorijo Bregantovo. Pozneje pa se je krog njenih sodelavcev širil in je bil v letu 1944 že dokaj razvejan. Saj je vodila organizacijo, v katero so sodili jeseniški trgovci in zdravniki. Trgovci so ji pripravljali velike količine živil in drugega blaga, zdravniki pa zlasti zdravila in sanitetni material. Večino zbranega je Zora oddala po najbližjih možnih poteh enotam v Karavankah, marsikaj pa je šlo tudi v Bohinj za borce jeseniško-bohinjskega odreda.

V drugi polovici 1942. leta se je povezala z Anico Čebulj, ki je bila uslužbenka nemške občinske uprave. Čebuljeva ji je začela izročati vse večje količine živilskih nakaznic, potovalnih živilskih nakaznic in nakaznic za nabavo industrijskega blaga - bezugscheinov. Zora pravi, da ji je Anica izročila toliko nakaznic, da so nanje nabavili na tone živil in druge robe. Največ je bilo seveda kruha, masla in sladkorja. Ta živila so odhajala v Kravanke, pa tudi k družinam na Jesenicah, na transporte izseljencev in deportirancev na jeseniški železniški postaji, pa tudi marsikam drugam, kakor bomo videli. Anica Čebulj je uspešna vsa leta dobavljala tudi tobakne nakaznice. Njena sestra, trafikantka, pa je za te nakaznice izročala tobak, pogosto pa ga je dajala tudi brez nakaznic. Tako so prenekatere partizani skoraj redno kadili nemške cigarete. Pa ne le partizani. Kdo vse je kadil te cigarete? Celo marsikateri uniformirani Nemec, ki so ga z njimi podkupili, da jim je zamažal na eno oko ali naredil kakšno uslugo.

Iznajdljivost tistega časa je bila brezkončna. Zora si je mislila, če lahko pridemo do živilskih nakaznic, zakaj pa ne bi prišli do drugih nemških dokumentov. Začeli so jih ponarejati in z njimi spravljati internirance iz taborišča Milheim-Ruhr. Anica Čebulj je na enak način kot živilske nakaznice preskrbel formulacije, ki so bili takrat potrebni za vsako potovanje: nalog za dopust in nalog za potovanje. Skupaj s formulacijami je prinesla tudi štampljko Gemeinde Assling - kakor se je za časa tretjega Reicha imenovala nemška občinska uprava.

V taborišču Milheim-Ruhr je bilo mnogo ujetih partizanov iz Hrvaške, predvsem iz Dalmacije. Med njimi je bil tudi nekdanji gostilničar na Jesenicah Marjan Marasovič-Ante, ki je imel gostilno pri Rabiču - na mestu, kjer zdaj graje prizidek Ljubljanske banke. Z njim so dobili zvezo in on je prvi pobegnil. Potem pa je stalno potoval s ponarejenimi dokumenti in z njimi spravljati internirance, izseljence ter taboriščnike iz Milheim-Ruha v domovino. Zvezo so imeli tudi v Knittelfeldu, kjer je bil bratranec Mencingerjeve lastnik opekarne. Tako so izdelovali ponarejene dokumente, kakor da imajo ubežniki stalno bivališče na Jesenicah ali pa v Knittelfeldu. Največkrat so jim pripravili dokumente tako, kakor da so bili v Nemčiji na obisku in se vračajo domov. V ta namen so na Jesenicah kupili tudi železniške povratne karte in jih na eno stran že preščiipnjene spravili v taborišče. Vsi tako pripravljene pogoji so se posrečili. Zora se spominja, da so iz taborišča spravili čez Jesenice v partizane, največ v jeseniško-bohinjski odred, 11 internirancev, preko Maribora na Hrvaško pa pravi, da jih je šlo najmanj petdeset. Ubežnikom so poslali tudi pravilno žigosane (z na-

občini ukradeno štampljko) potovalne živilske nakaznice, da so se po poti lahko povsem regularno prehranjevali in tudi zategadelj niso bili sumljivi. Marasovič je prinašal fotografije in podatke za posamezne ubežnike. V Zorinem stanovanju pa so potem izpolnjevali potne listine, ki so romale v taborišče. Včasih jih je odnašal Marasovič, nekajkrat pa so jih poslali v darilnih paketih, zalepljene med karton.

Cepprav so bile pred aretacijo v Zorinem stanovanju opravljene štiri preiskave, niso gestapovci nikdar našli nič obremenilnega. Največkrat je skrivala tisto, česar ne bi smela imeti, na dvorišču med drvmi. Od tod so potem aktivisti, pa tudi partizani, odnašali tja, kamor so posa-

Andrej Noč-Glažar, Clement Druschke in Leopold Bruck

mezne stvari sodile, čeprav je stanovanje skoraj sredi Jesenic. Živilske nakaznice in prazne formulacije pa je hranila za predalom v kuhinjski omari. In čeprav je pri eni izmed preiskav neki gestapovec vzel predal iz omare in si ga natanko od vseh strani ogledal ter prebrskal njegovo vsebino, k sreči ni pogledal, kaj je v votlini, v kateri je bil predal. Spominja se tudi, da je pri eni izmed preiskav imela v žepu plašča nekopismo, pa k sreči nihče ni segel vanj. Pri prihodnji preiskavi, ko so l. žepi prazni, pa so plašč natanko prebrskali. Tako je bilo nekajkrat tudi precej odvisno od srečnih okoliščin, da je niso že prej ujeli pri njenem delu.

Kadar se je na železniški postaji ustavil transport z izseljenci ali deportiranci, je bila Zora največkrat hitro ob njem. Večkrat se ji je posrečilo s cigaretami podkupiti stražarje, da je potem lahko dala ljudem v vagonih hrane. Običajno so dajali izseljencem ali deportirancem hrano in najnujnejšo opremo. Zlasti za otroke. Spominja se, da je ob neki takšni priložnosti v enem izmed vagonov obupno jokala nek otrok, katerega mati je povedala, da se ji je ubila steklenička in izgubil cucelj. Zora je v tistem kratkem času, kolikor je stal vlak na postaji, uspela dobiti stekleničko in cucelj, pa tudi mleko je imela doma in ga je prinesla. Spominja se, da ji je mati mahala iz premikajočega se vlaka in otrok takrat ni bil jakal.

Spominja se tudi dogodka v ateljeju pri fotografu v bližnji sosesčini. V letu 1944 je dobila fotografijo Tita in fotograf jo je preslikal in razmnožil v nekaj sto izvodih. Ko je prišla ponje, so bile fotografije razmetane vse povsod po mizi. In tisti hip je stopil v atelje nemški policist z aktovko v rokah. Zora je onemela in z grozo pričakovala potek nadaljnjih dogodkov. Policist pa je odložil aktovko, vzel eno izmed fotografij in si jo natanko ogledal ter dejal: »Fescher Mann.« Tisti hip je postalo Zori jasno, da ve, za katerega moža gre. Potem je policist fotografijo odložil in brez aktivke mirno odšel. Fotograf pa ji je potem poleg fotografij izročil tudi aktovko polno ročnih bomb, ki jih je tako nasadila med svoja drva, da so zvečer odromale v Karavanke. Tako so tiste zveze, ki jih je postavila Zora, rasle naprej, celo v takšne sredine in med takšne ljudi, da ji je zastajal diih, ko je kdaj pa kdaj katero slučajno odkrila.

Kljub preiskavam, ki kažejo na to, da jo je gestapo že dolgo sumil, je Zora uspevala s svojim delom do 19. februarja 1945. leta. Takrat pa se je začelo zanjo drugačno obdobje - obdobje brez zbiranja hrane, opreme, orožja, obdobje brez ponarejanja dokumentov, brez zvez na Jesenicah in z borci v Rovtjih ter v odredu v Bohinju, brez pomoči internirancem, brez nabavljanja hrane na Nemcem izmaknjene živilske nakaznice.

Tega dne zvečer so vdrl v Lojzovo in Zorino stanovanje gestapovci in

ju aretirali skupaj z Lojzovim bratom Janezom, ki se je pri njima kot ubežnik iz nemške vojske skrival že nekaj časa. Spet so natanko premetali vse stanovanje in jih okrog enih ponoči odpeljali k Stanovniku. Zora in Lojza so uklenili vsakega za en obroč na lisici, Lojzetovega brata pa so zvezali posebej. Preiskavo in aretacijo so izvršili Druschke, Linke, Zwick in gestapovec, ki ga Zora ni poznala.

Zora se s poti proti Stanovniku vili najbolj spominja tistega, kar ji je zašepetal Lojz, preden so ju ločili:

»Da mi ne boš izdajala,« ji je dejal. »Raje si jezik pregrizni, ko bi imela ziniti kaj takega, kar bodo hoteli vedeti od tebe. Raje te vidim mrtvo kakor izdajalko,« ji je še utegnil reči. Pri tem jo je potegnil za verigo lisice in nato so ju ločili.

Zaprlji so jih ločeno, moška so odgnali drugam, Zora pa so najprej peljali v prvo klet, kjer sta ležala

neka ženska in Marinšek iz Naklega. Ženska se je takrat, ko je stala Zora med vrati, pokrila z odejo čez glavo. Nato so Zoro potegnili v drugo klet in jo pustili v njej. Tod je bila neka žena s Koroške Bele.

Pičlo uro je bila Zora v kleti in v tej uri ji je jetnica, ki je bila v kleti, povedala nekaj stvari, ki so ji pozneje prišle hudo prav. Rekla ji je, da so pred nekaj dnevi nekje nad Jesenicami ustrelili partizana Kosljo - ujeli njegovo ženo. Koselj, doma iz Ribnega, je bil pred odhodom med partizane čevljar na Jesenicah in je imela Zora z njim zveze, ki jih je ohranila tudi potem, ko je bil že v gmajni. Tista ženska v prvi kleti je bila ujeta partizanka Kosljeva žena. In zraven je bil zaprt denunciant Marinšek iz Naklega, ki je imel nalogo opazovati, kako bosta reagirali, ko se bosta znašli v skupni celici. Da bi jo obvarovala, se je Kosljeva pokrila z odejo čez glavo, da je Zora ni prepoznala. Pri ubitem Koslju pa so našli seznam, na katerem sta bila tudi Zorin priimek in ime.

Ko so jo čez kako uro odvedli v zgornje prostore k zaslišanju, so ji najprej odprli omaro, v kateri je bilo zloženo mučilno orodje: gumijevke, bikovke, biči iz pletenih jermenov, obroči, lisice, verige, palice... Opozorili so jo, da jo čaka vse to, če ne bo govorila resnice. Pri zaslišanju so bili to noč in vselej poslej prisotni Druschke, Linke in Regitnik. Slednji je tudi tolmačil. Obljubili so ji, da ji bodo dali, če bo povedala vse po pravici, propustnico, s katero bo lahko odšla v domače kraje na Hrvaško in tako ne bo nihče zvedel, da je govorila resnico.

Druschke je obseg svojih vprašanj natančno opredelil:

»...Kje, kolikokrat in kakšne zveze ste imeli z banditi, natančno povejte, s kom? ...

»...Kje in s kom ste imeli sestanke? ...

»...Kaj ste zbirali za bandite in kako ste jim pošiljali zbrano? ...

»...Kdo vam je najpogostejše dajal sporočila in material? ...

»...S kom ste se največ družili? ...

»...«

In Zora je govorila. Veliko govorila.

»Dajala nisem nič. Kako neki? Mož je delavec, ena plača in navadne živilske nakaznice. Od česa naj bi dajala? In meni da bi kdo kaj dajal? Kdo mi pa zaupa? Saj me imajo vsi za klepetuljo. Pa tudi domačinka nisem. Mislite, da nam domačini zaupajo, pa čeprav živim tu že vrsto let? Po partizanih sprašujete. O, ja videla sem enega, pa takrat nisem vedela, da je partizan. Tisti Koselj, ki nam je pred vojno popravljal čevlje, me je srečal, ko sem šla v Rovte iskat vozniaka, da bi nam pripeljal drva. Ja, tisti me je srečal. Šele takrat, ko je zahteval od mene, da

(Nadaljevanje na 10. strani)

CVETKO ZAGORSKI POTOVANJE V TUMANJAN LIRIČEN POTOPIS

10

Po njej je bila komponirana otroška opera. Pesem je doživela več prevodov v ruščino, zadnji in menda najbolj posrečen je Maršakov. Seveda pa noben prevod ne more biti enakovreden izvirniku, zakaj snov je vzel Tumanjan iz ljudske pripovedi in ji je kot glas ljudstva dal knjižno obliko, da je lahko šla v svet. Prevod take pesmi je okrnjen za prisposodbe, besedno igro in glasovne posebnosti, lastne armenskemu narodu ali celo le lorijskemu kraju in narečju. Vendar so že sama vsebina, situacije, zaplet in razplet ter šaljivost z antropomorfnimi elementi tako svojstveni, da sem Maršakov prevod poslovenil. Sodim namreč, da obilje in bogastvo vzhodnih slovstev lahko obogatita tudi naš duhovni svet.

MAČEK IN PES

Nekoč se neki Mjau polotil je krznarske tople obrti.

Sedel za oknom je in godrnjal pa z brki migal od jutra do noči.

Pa pride mimo Hau, pri delu mojstra zmoti, češ da se muči.

In že kos krzna mačku pomoli: »Prijatelj, kučmo mi sešij!»

»Je taka stiska?«
»Saj vidiš, da že mraz pritiska!«
»Seveda, sešijem ti, saj sva soseda!»

Izkažem ti dobroto: zdaj je sredi — pridi v soboto! Kučmo ti sešijem tako, da bo za vreme vsako!»

V soboto stari pes prezebel ves skozi okno taco pomoli.

»Hej, krznar! Imaš gotovo kučmo?«
Izza okna mačka zarenči:
»Ne tak bučno! Zdoma šel je gospodar!«

Premražen Hau na mrazu se solzi. In pride Mjau — na njem krznena kapa.

»Mojster Mjau...«
»Nadležnost taka!«
Krznarsko delo, to delo je umelo!
Včeraj kožo sem škropil, jutri bom krojil!»

»Oprosti,«
vzdihne Hau,
»če te povprašam znova,
kdaj kučma bo gotova.
Mraz pritiska zmeraj huje,
hudo na svetu psu je.«

»No, prav, pa pridi, recimo — v petek po obedu, saj ni svetek.«

In pride Hau ves razmajan in poklapan domenjen dan k sosedu.

»Kučmo sem!«
»Saj ni seménj!«
»Krznar — slepar! Saj to je kraja!«
In se razvname svaja, rrravs in šššavs brez konca in brez kraja.

Ogrizen Mjau, opraskan Hau! Pokliče predse ju sodnik. Kdo bil je to, ne ve nikdo.

Le to: rep navpič je zginil Mjau in svoje kučme nikoli več ni videl Hau.

In ker ta Mjau vsem mačkom je praded, med mačkami in psi ta svaja tisoč let že traja.

Zato vsak Hau, ko Mjaua sreča, zarenči:
»Kučmar — slepar!«
A Mjau se naježi.

In spet je rrravs in spet je šššavs! Od poguma ali v strahu se za spomin na star račun povaljata v prahu.

Ko je našel neki kritik podobne teme v ljudskem pripovedništvu, je očital Tumanjanu literarno tatvino. Tumanjan je ob tej priložnosti razložil svojo metodo: »Takih pravljic si ne izmišljajo literati, marveč jih zajemajo iz ljudstva... Vsa modrost je v tem, da vedo, kaj je treba spremeniti, izpustiti ali ohraniti, v kakšnem slogu in s kakšnimi sredstvi povedati, da bo lepo zvenelo in obenem obdržalo čar in vonj ljudskega vzgleda.«

Iz množice Tumanjanovih obdelav ljudskega pripovedništva naj prevedem kratko pravljico »Nepremagljivi petelin«, ki se odlikuje po zadržani hudomušnosti, ljudskosti in kritičnem duhu.

NEPREMAGLJIVI PETELIN

Naj je resnica ali laž — nekoč je živel petelin, ki je brskal po smetišču in našel zlatnik.

Zletel je na streho in zakikirikal: »Kukarekú, zlatnik sem našel!«

Slišal ga je cesar in ukazal hlapcem, naj mu zlatnik vzamejo in njemu prinesejo.

Hlapci so ubogali, šli, vzeli petelina zlatnik in ga prinesli cesarju.

Petelin je zakikirikal:

»Kukarekú, cesar me je okradel!«
Cesar je vrnil zlatnik hlapcem in jim naročil:

»Vrnite zlatnik petelinu, da ne bo nepravilno vsemu svetu razglašal!«

Hlapci so šli in petelinu vrnil zlatnik.

Petelin pa je spet zletel na streho in zakikirikal:

»Kukarekú, sam cesar se me boji!«

Cesar se je ujezil in ukazal hlapcem:

»Ujemite nepravdiprava, odsecite mu glavo, skuhanje ga in mi ga prinesite! Pojém ga in se ga rešim.«

Hlapci so petelina ujeli, ta pa je zakikirikal:

»Kukarekú, sam cesar me je v goste povabil!«

Hlapci so petelina zaklali in položili v kotel. Pa še ni odjenjal:

»Kukarekú, cesar me je v vročo kopel dal!«

Ko pa je bil skuhan in so ga postavili pred cesarja, je zakikirikal:

»Kukarekú, s cesarjem za isto mizo sedim!«

Cesar ga je zgrabil in ugriznil vanj. Petelin je bil že grizljaj, pa je še zmeraj kikikirikal:

»Po ozki ulici se sprehajam, kukarekú!«

Ko je cesar videl, da se petelin še zmeraj ni unesel, je ukazal hlapcem, naj potegnejo sablje in se pripravijo. Če bo petelin le še enkrat zakikirikal, naj usekajo.

Hlapci so potegnili sablje, se postavili v pozor — prvi na to stran, drugi na ono, tretji zadaj — in čakali.

Petelin je prilezel v cesarski želo-dec in zakikirikal: »Na belem svetu sem bil, v črno cesarstvo sem pal! Kukarekú, kukarekú!«

»Po njem!« je ukazal cesar.

Hlapci so usekali in cesarja razpotovali.

Petelin pa je skočil ven, odletel, sedel na streho in veselo zakikirikal:

»Kukarekú! Kukarekú!«

V teh drobnih, zlahtnih miniaturah potrjuje umetnik svojo nadarjenost, ustvarjalnost, duhovno moč in usmerjenost. Zvest ljudskemu in narodnemu izročilu zmeraj odločneje in v širših zamahih oblikuje ljudsko in obenem svojo snov. Pravljica »Rajski cvet« se končuje že prav simfonično:

»Mladič je zgrabil meč — strelo in stopil na plan. Srečali sta se sovražni moči, začel se je usodni spopad. Udarci padajo, da se zemlja trese. V črne oblake skrta rjove pošast — Beli dev, meč Arina-Armanelina pa švisti, dokler Beli dev ne opeša in se med pihanjem in šklepetanjem, vzdihujoč in vekajoč, premagan ne vrne v svoje ledeno cesarstvo, v mračno žrelo Ararata, kjer se zaklene v svoje mrzle kristalne sobane. A svetu zavladala prelepi zmagovalec Arin-Armanelin... V dolini Araksa se začne bogovsko praznovanje. Arin-Armanelin se oženi z rešeno deklico Cvet. Narava razprostre prednjo svoje bogate darove. Vsa zemeljska bitja od mravlje do orla združijo svoje glasove v skupno pesem. In čez ves ta pomladni svet posveti mogočno sonce, ki vsemu daje življenje... In to se ponavlja iz leta v leto, zakaj vsako leto ureče Beli dev Arina-Armanelina in mu zmeraj znova ugrablja prelepo deklico Cvet...«

(se nadaljuje)

To jo je vrglo kvišku. Popravila si je obleko in se namenila naravnost k Filipu. Še preden je odšla, jo je spet nekaj ustavilo. Sesedla se je na posteljo. Aleš je imel prav, ko je rekel, da se bo kri držala tudi nje. Mukam žalovanja so se pridružile nove, še hujše. Ni se čutila samo prevarana, temveč tudi sokriva za pogubev znanih, dobrih ljudi in tudi za najbolj ljubljenega med njimi. Potem je nehala jokati in v mraku, ko so se na stezo začele risati sence in ji tesnoba ni pustila dihati, ji je udarilo v zavest:

Razkriti moram Filipa! Samo, če ni prepozno. To je bila Aleševa volja! Kakor oporo! In samo jaz vem to!

Obenem se je ustrašila same sebe. Saj nima toliko moči, saj bo obtožila tudi sebe.

Strah, ki se je oglašal na dnu razuma, se je približeval teži, ki ji jo je naložila Aleševa smrt. Svojega brata naj izda?

Kaj pa Aleš? ... Pomagala ga je umoriti... Nič ga zdaj ne bo oživilo! ... Toda takole ne bo zdržala, ne bo mogla živeti.

Dokler ne odvrže tega bremena, ji ne bo obstanka. Bolje, da jo pogubi kazen, kakor ta pekoči ogenj.

Zakaj trepeče? Koga se boji? Trepeče pred partizani in boji se Nemcev.

Bo imela toliko moči, da bo izpolnila Alešovo oporo?

Strah, da Filip spet išče nove žrtve, ji je dal moči, da je pohitela k bratovi hiši... Priznala si je, da bo njena krivda še večja, če takoj ne bo ukrenila kaj odločilnega.

Toda, Filipa ni bilo nikjer!

Vprašala je po njem sosede, a nihče ni nič vedel... Bila je tako čudna, da so jo ogledovali, kakor bi jo videli prvič. Domov se je vlekla kakor bolna starka. V njej so s podvojenjo močjo oživeli očitki, potešitve pa ni bilo; nobene, nasprotno — očitki so se razraščali z nepopisno močjo in napolnili vso njeno notranjost. Njena miselnost in pripravljenost sta bili še preslabotni, da bi poiskala partizane. Vso njeno podzavest je prežemala zahteva, da mora najprej govoriti z bratom. Morda bi še našla kako bilko, kak izhod, morda Filip le ni bil vsega kriv, morda je še kdo kje, ki se z njim igra. Človek vendar lahko sumiči. Še mora biti kaka rešitev!

Pogrezaje vase, potrta od žalosti, ni opazila pogledov, ki so jo spremljali. Ko jo je blizu doma poklical neki glas, naj stopi za njim, se je stresla, kot bi jo kdo prebudil iz morečega spanja.

Opazila je Goloba. Očitno ji je hotel nekaj razodeti. Na samem se je odkrhal, pogledal okoli sebe in rekel:

— Potlej že veš, kaj se je bilo zgodilo! Zvenelo je bolj kakor pritrditev.

— Saj je na lepakih!

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

91

Golob je odmajal z glavo:

— Ne, nisem mislil tega. Tisto o Filipu!

To jo je nenadoma vznemirilo, da je Goloba prišla za suknjič:

— Kaj je z njim? Kaj mi skrivate?

Golob se je nerodno prestopil. A ker mu je bilo naročeno, naj govori z dekletom, je nadaljeval:

— Smo mislili, da ti je znano. Naši so ga zgrabili! On je...
— Izdajalec, mislite reči, je pridružen kriknila Martina.

Golob jo je pomiril:

— Kaj moreš ti za to! Dokaze so dobili, in to ti moram sporočiti. Zate bo tudi bolje, da se zdaj umakneš! To bomo storili vsi, ki nam je Filip nevaren!

Martina je novico sprejela s čudnimi občutki. Na pomoč so ji prihiteli drugi. Vendar jo je obšla nova grenkoba. Ali ne bo ogoljufana in prikrajšana za možnost, da bi se oprala, da bi našla vsaj malo utehe?

Se vedno jo je skrbela lastna usoda. Če bodo partizani kdaj zvedeli o njej kaj več, potem hoče, da bo to prišlo samo iz njenih ust. Še čudno, da so ji toliko zaupali in poslali Goloba. Saj bi jo lahko odpeljali za Filipom!

Če so ga sami odkrili, se ji lahko izmuzne tudi ta priložnost! Tega ne bo dovolila, kajti zdaj ni imela nobene potrebe več, da bi Nemce čakala ali jih celo iskala. Prav nič ali skoraj nič se ni zgodilo tako, kakor ji je napovedal Filip. Njegova usoda jo je streznila. Zdal ko bo Filipu šlo za nohte, se prav gotovo ne bo pomišljal spraviti jo v novo grdobijo. Le kako so mu prišli na sled?

Prej ali slej mora partizanom vse povedati.

Samo tu je rešitev, oprati mora sebe. Pa vendar se je počutila, kakor bi ji Alešovo oporo iztrgal iz rok nevaren tekmeč.

Pomirjala pa jo je partizanska uvidevnost.

Se vedno me imajo za člana družine, je pomislila. Kobi me zdaj zgrabili Nemci, jim ne bi povedala niti besede. Vse muke bi prenesla.

V sebi je začutila moč in pripravljenost na vse. Kakor da se je nekaj takega moralo zgoditi in da brez tega ni mogla najti spoznanja. Vse se je zrušilo, ona pa je zajemala moč prav iz tega. Kako čudno!

Golobu je vdano, vendar s posebnim poudarkom, ki ga je razumela samo ona, tiho rekla:

— Če je tako, potem pohitite! Zame ni treba skrbeti. A vseeno, hvala za skrb!

Golob ji je dal roko, kar je bilo nekaj izjemnega. Ni ji izrekel samo sožalja, tudi poslavljaj se je.

— Hude ure doživljam, je rekel, — a ne pozabi, da Alešovo junaštvo odtehta vse! Tudi druge je prizadelo. Na svidenje! Pri tem je z glavo pokazal proti gozdom in se izgubil med drevjem.

Martini se je vrtelo od vsega, vendar je prišla domov, nekako drugačna, potolažena. Se vedno je videla rdeči letak z Aleševim in s Petrovim imenom. Otrok nikoli ne bo poznal očeta!

1 LUDVIK AMBROŽIČ

SPOMINI IZ NOB

SMRT MLADEGA KOMUNISTA, AKTIVISTA IN PARTIZANA

Prispevek je namenjen spominu na padlega sekretarja okrajnega komiteja SKOJ za takratni okraj Gorje — Bled Janka Reklja. Padel je 22. junija 1944 sredi aktivnega dela pri utrjevanju skofjevske in mladinske organizacije v gorjanskih vaseh, v Srednji Radovni, v bližini Novakovega mostu čez Radovno. Tega dne naj bi bil na Pernikih širši skofjevski sestanek in na poti tja ga je zadel rafal iz strojnice. Zasedo so postavili Nemci in domobranci.

Družina Antona Reklja s tremi otroki je živel v tovarniškem stanovanju pri Kamensku na Blejski Dobravi. Oče Anton je bil ključavničar v železnici, kjer je bil tudi delavski zaupnik SMRJ (Savez metalških radnikov Jugoslavije), imenovanem rdeči sindikat. Pri občinskih volitvah leta 1936 pa je bil izvoljen tudi v občinski odbor v Gorjah, kamor je vas spadala pred

1 vojno. Bil je tudi član esperantskega društva, ki se je sestajalo pri Jelenu na Jesenicah. Kot naročnik socialističnega lista Naprej je doživel na domu več preiskav in preživel razno šikaniranje in grožnje žandarjev, toda svojega dela kljub temu ni prekinil.

Okupacija naše dežele aprila 1941 ni bila zanj nekaj novega, bil je pripravljen, kajti že prej je opozarjal na nevarnost fašizma in njegove osvajaalne namene. V takem duhu je vzgajal tudi svojo družino in vplival na svojo okolico. Nemci so ga kmalu zaprli, najprej v Begunje, nato v Innsbruck in po krajši izpustitvi 10. marca 1944 v koncentracijsko taborišče v Dachau, kjer je bil do konca vojne. Vrnil se je izmučen in izčrpan, toda ne uničen. Vaščani so ga izvolili za prvega predsednika krajevnega ljudskega odbora na Blejski Dobravi po osvoboditvi.

Prvega aprila leta 1923 se mu je rodil sin Janko, ki je po dovršeni dobavski osnovni šoli dokončal še meščansko šolo na Jesenicah in se na Bledu izučil za trgovskega pomočnika. Osemnajst let je dopolnil, ko so v našo domovino vdrele fašistične vojske. Bil je rahlega zdravja, toda za delo v OF se je odločil takoj, sicer pa je že prej z blejskimi mladinci sodeloval pri raznih akcijah, proti paktu in nemškutarjem. Teže je zbolel na pljučih, toda municijo in vojni material je le skril po dobavskih čebelnjakih in senikih. Priključen je bil petorki OF, ki jo je organiziral Lado Kersnik po navodilih brata Staneta-0 Jelovčana, prvoborca in organizatorja narodnega osvobodilnega gibanja.

Že poleti leta 1941 je za 14 dni odšel v ilegalo, toda naporov partizanskega življenja ni zdržal in se je vrnil domov na zdravljenje. Zdravil se je in delal, kolikor so mu dopuščale moči, počitka ni poznal. Naša aktivistka Mica Simnova se spominja, da je imel zveze z Janezom Žvanom-Dravskim in Antonom Ambrožičem-Božem ter se je ukvarjal z obveščevalnimi nalo-

gami, razpečevanjem literature in pisanjem gesel. Ob vsem tem pa je s svojim prepričevanjem, živahnostjo in dostopnim načinom dela dosegel, da se je okoli njega zbirala dobavrska mladina in mu sledila v akcijah. Novembra 1942 se mu je zdravje poslabšalo in poslan je bil v bolnico na Golnik, kjer pa ni prenehal z delom, pač pa si je pridobil nove prijatelje in somišljenike. Tam je tudi spoznal svoje dekle, Marijo iz Železnikov. Kmalu ji je zaupal svoje delo, ker je vedel, da tam v podnožju Dražgoš in Jelovice pokajo partizanske puške in da ljudje, ki se čutijo za Slovence, ta boj podpirajo. V njej je našel sodelavko in zvestega somišljenika. Njen brat je bil tudi borec NOV, sestra pa aktivistka OF. Razpravljala sta o nalogah v borbi proti okupatorju in kovala načrte za življenje v svobodi, če jo bosta dočkala. Zavedala sta se resnosti položaja in vedela, da je bilo takrat živeti umetnost, kot je zapisal sam v svojem pismu.

V začetku marca 1943 je Janez Žvan-Dravski, takratni sekretar okrajnega odbora OF na Blejski Dobravi, organiziral iz takratnih trojk prvi krajevni, oziroma vaški odbor OF. Marija se spominja, da je Janko to nekako zvedel in ni imel več obstanka v bolnici na Golniku. Hotel je na Dobravo, hotel je domov na delo. Po mesecu dni prošnji in moledovanju zdravnikov so ga konec maja 1943 odpustili domov, čeprav se ni ozdravel, toda počutil se je bolje. Želja, da bi aktivno delal za narodnoosvobodilno gibanje, mu je tudi izboljšala zdravje, kajti doma med svojimi še stene zdravijo, kot je rad sam rekel.

Že prve dni junija 1943 je bil poklican na sestanek v Spiku, to je, na sotočju Save in Radovne, kjer sta mu Anton Ambrožič in Lado Kersnik, kot že priznanemu aktivistu, naložila nove naloge v zvezi z organiziranjem mladine in SKOJ.

(nadaljevanje)

Z RAZŠIRJENE SEJE SKUPŠČINE DELEGATOV KS JAVORNIK - KOROŠKA BELA

Predsednik skupščine delegatov krajevne skupnosti Franc Brelih je za četrtek, 9. marca, sklical šesto sejo v razširjeni obliki. Poleg delegatov, ki sestavljajo skupščino, so bili na seji navzoči tudi člani delegacije KS v zboru krajevnih skupnosti občinske skupščine ter delegati splošne delegacije samoupravnih interesnih skupnosti. Seje so se udeležili tudi predsednik izvršnega odbora skupnosti otroškega varstva Albin Kobentar, člani izvršnega odbora KO SZDL in drugi.

Skupščini delegatov je bilo najprej posredovano poročilo, ki v kronološkem vrstnem redu obravnava dosednji potek priprave in prizadevanj za izgradnjo otroškega vrtca na Koroški Beli. Razprava, v kateri so poleg delegatov sodelovali tudi Albin Kobentar in predstavniki družbenopolitičnih organizacij v KS, je bila zelo dinamična. Opozorila je na to, da v krajevni skupnosti Javornik - Koroška Bela vprašanje organiziranja otroškega varstva rešujejo že od leta 1947 dalje, prve pobude za izgradnjo otroškega vrtca pa segajo še v predvojna leta, v čas, ko je takratno občinsko upravo vodil predvojni revolucionar in komunist Vencelj Perko. V razpravi je bilo naštetih kar sedem različnih variant, ki so bile v zadnjem obdobju omenjene, niso pa bile doslej realizirane. Skupščina delegatov je pozitivno ocenila dosedanja prizadevanja odbora za izgradnjo otroškega varstva in uvedbo celodnevne šole. Da bi otroški vrtec tipa Marles zgradili na že odobreni lokaciji in plačnem zemljišču, bo potrebno zbrati še preostala manjkajoča sredstva. Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela v ta namen podpira akcijo skupnosti otroškega varstva za zbiranje dodatnih sredstev in se strinja, v ugotovitvi da bi ob sodelovanju temeljnih organizacij in OZD lahko zbrali sredstva, ki so še potrebna za izgradnjo otroškega vrtca. Omenjena je bila tudi postopna gradnja objekta, vendar bi morali v tem primeru zagotoviti, da bo otroški vrtec na Koroški Beli (sedem igralnic) zgrajen najkasneje do leta 1980. V tem primeru bi morali že letos postaviti prvih pet igralnic in omogočiti organizirano varstvo predšolskih otrok že s 1. septembrom.

DOBER ODZIV VPLAČNIKOV V SKLAD ZA DOKONČNO IZGRADNJO POKOPALIŠČA

Ko je gradbeni odbor na 24. redni seji v mesecu februarju razpravljal o možnostih pričetka dela za dokončno izgradnjo pokopališča na Blejski Dobravi, je vzporedno s tem razpravljal seveda še posebej o finančni sposobnosti za predvideni obseg del. Pri tem je ugotovil, da trenutno finančno stanje ne dopušča, da bi z deli začeli, ter so se zaradi tega odločili, da nadaljujejo z akcijo za pridobitev sredstev. Poleg nekaterih drugih nalog v okviru te akcije pa se je odbor odločil, da pošlje vsem obveznikom za vplačila prispevka, ki po sporazumu prispevkov za leto 1975 in 1976 niso vplačali do konca pretečenega leta, pisмено urgenco, oziroma prošnjo za vplačila.

Da so prošnjo gradbenega odbora obvezniki vplačili sprejeli z razumevanjem, so dokaz nova vplačila, ki so se v času od 25. februarja do 8. marca 1977 povečala za 333.843,20 din.

Iz vrst delovnih organizacij so v teh dneh vplačali prispevke: TP Zivila Kranj - PE Jesenice - 2.000 din; Splošna bolnica Jesenice - 134.000 din; Zdravstveni dom Jesenice - 2.800 din; Sportmetal Jesenice - 24.000 din; SGP Gradbinec Kranj, za PE Projekt Jesenice 31.200 din; TP Murka Lesce, PE Jesenice - 16.800 din; Vodovod Jesenice - 26.800 din; HP Gorenjska Jesenice - 81.600 din in Socialni zavod dr. Franceta Bergljaja Jesenice - 21.000 din, ali skupno 331.200 din.

Iz vrst zasebnega sektorja pa so prispevke vplačali naslednji obrtniki: Marta Vilman Jesenice - 400 din; Janko Aupič Jesenice - 400 din; Janez Novak Jesenice - 300 din; Alojz Grošelj - Lipce - Jesenice - 200 din; Ana Kavalir Jesenice - 500 din; Ciril Kavalir Jesenice - 500 din; Jure Zeljak Jesenice - 100 din in Franc Šibar Jesenice - 243,20 din, ali skupno - 2.643,20 din.

Da bi bila akcija za vplačila prispevkov s strani zasebnega sektorja uspešnejša, saj je svoje obveznosti vplačala od 100 podpisnikov v letu 1975 le dobra polovica in v letu 1976 le dve desetini, je gradbeni odbor zaprosil tudi predsedstvo združenja zasebnih obrtnikov na Jesenicah za sodelovanje in pomoč v tej akciji.

Vsem vplačnikom se gradbeni odbor za sodelovanje v skupnem prizadevanju za čimprejšnjo izgradnjo mrliških vežic, oziroma pokopališča tovariško zahvaljuje. C. E.

SKLENILA SE JE TRNOVA POT PROLETARSKE MATERE

V ponedeljek, 14. marca, smo se poslovili od ANTO- NIJE TORKAR, od žene, ki je prehodila trnjevo pot žene predvojnega delavca, borca in revolucionarja - delavca, ki je ljubil vse lepo in ki se je kot igralec in scenarist zapisal v kroniko predvojne revolucionarne javorniške Svobode, delavca, ki si je ustvaril družino in si z delom in pritr-govanjem od ust zgradil hišico, delavca, ki se je že leta 1941 vključil v narodnoosvobodilni boj in se kot borec Cankarjeve brigade žrtvoval za svobodo in revolucijo komaj dve leti po tem.

Poslovili smo se od žene, ki je morala zaradi tega skupaj s svojim še ne desetletnim sinom na trnjevo pot izgnanstva v izgnansko taborišče Wernfels, kjer je zvedela za možovo žrtve, prav tako kakor Čufarjeva mama za smrt svojih dveh sinov ali druge žene in matere, katerih moške in sinovi so se v boju žrtvovali za svobodo svojega ljudstva.

Poslovili smo se od žene, ki jo je medvojno pot trpljenja poslal gestapovski rabelj in vojni zločinec Clement Druschke, pa je trpljenje ni smelo streti zaradi sina, ki je trpel usodo taboriščnih otrok in ki je že v tistih časih groze, lakote in trpljenja vzljubil svinčnik in začel risati in tako pozabljal na glad in trpljenje taboriščnih otrok.

Poslovili smo se od žene, ki je v letih trpljenja našla oporo v ukrajinskemu sotrpincu Mihi, s katerim jo je

zvezala usoda, in mu rodila sina in ki se je po zlomu nacizma vrnil z njo in družino v njeno domovino in ji stal ob strani vse do zadnjega njenega dneva, ki je prišel vse prehitro zanj in za sinova z družinama, ki so jo ljubili in ki jim bo ostala v trajnem spominu.

Poslovili smo se od žene in matere in šele zdaj čutimo, da smo izgubili v njej človeka, s katerim bi se radi pogovarjali o njenem življenju - o predvojni časih in medvojnem trpljenju, pa smo ob srečanjih z njo vselej odlašali s tem pogovorom in jo poznamo samo iz drobcev pogovorov s sinom in našim prijateljem Jakom. Iz teh pogovorov poznamo zgodbo njegovega otroštva, bridkega, vendar vsega ožarjenega od materine ljubezni, ki jo je čutil in ki jo bo ohranil v sebi vse življenje, saj jo je vtisnil tudi v relief, ki krasi sejno dvorano jeseniške občine, v relief, v katerega je vtisnil doživljanje svojega otroštva.

Poslovili smo se od žene in matere, ki smo jo že zdavnaj zaslužili v reliefu njenega sina - ženo z otrokom v skupini izgnancev, v reliefu, ki je živa umetnina in najlepši spomenik Torkarjevi mami in vsem, ki so nosili težo, trpljenje in osvobodilni boj ter revolucijo na svojih plečih.

Z globokim spoštovanjem smo se poslovili od žene in matere, ki je bila del naše revolucionarne preteklosti.

Jakovij prijatelj

munist Vencelj Perko. V razpravi je bilo naštetih kar sedem različnih variant, ki so bile v zadnjem obdobju omenjene, niso pa bile doslej realizirane. Skupščina delegatov je pozitivno ocenila dosedanja prizadevanja odbora za izgradnjo otroškega varstva in uvedbo celodnevne šole. Da bi otroški vrtec tipa Marles zgradili na že odobreni lokaciji in plačnem zemljišču, bo potrebno zbrati še preostala manjkajoča sredstva. Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela v ta namen podpira akcijo skupnosti otroškega varstva za zbiranje dodatnih sredstev in se strinja, v ugotovitvi da bi ob sodelovanju temeljnih organizacij in OZD lahko zbrali sredstva, ki so še potrebna za izgradnjo otroškega vrtca. Omenjena je bila tudi postopna gradnja objekta, vendar bi morali v tem primeru zagotoviti, da bo otroški vrtec na Koroški Beli (sedem igralnic) zgrajen najkasneje do leta 1980. V tem primeru bi morali že letos postaviti prvih pet igralnic in omogočiti organizirano varstvo predšolskih otrok že s 1. septembrom.

Skupščini delegatov je bilo za tem posredovano poročilo o organizacijskem in finančnem poslovanju v letu 1976, ki je bilo sprejeto brez pripomb.

Edi Cenček, vodja delegacije KS v zboru krajevnih skupnosti občinske skupščine, je obrazložil predlog družbenega načrta razvoja občine Jesenice za letošnje leto, v zadnji točki dnevnega reda pa so razpravljali še o samoupravnem sporazumu združevanja sredstev za postavitev mreže za spremljanje drugega TV programa. S predlaganim samoupravnim sporazumom so se sicer strinjali, vendar pa so naročili tajništvo krajevne skupnosti, da na osnovi razprave RTV Ljubljana posreduje pripombe in vprašanja, ki so ob tej akciji aktualna.

Sprejeli so še spremembo besedila 50. člena statuta KS in ga uskladjili z zakonom o ljudski obrambi.

PRIPRAVE NA SKUPŠČINO ZBZ NOV JESENICE

Zadnja seja predsedstva občinskega odbora ZBZ NOV Jesenice je dala članom predsedstva in krajevnim organizacijam še zadnja navodila, kako naj pripravijo letne skupščine in kaj naj upoštevajo pri sestavi programa dela za tekoče leto. Dve organizaciji v občini sta skupščini že opravili in sodeč po udeležbi ter razpravah in sprejetih delovnih načrtih, uspešno. Odbori so poročali o opravljenem delu v zadnjih dveh letih, ki je bilo obširno in odgovorno. Načrti za letošnje leto so prilagojeni tudi letošnjim jubilejem predsednika Tita in ZKS ter 30-letnici organizacije ZBZ NOV. Posebno odgovornost je čutili pri izbiri članov za nove odbore in pri evidentiranju delegatov in delegatov ZB za konferenco SZDL in bližajoče se skupščinske volitve svetov krajevnih skupnosti.

Predsedstvo je zadolžilo člane za obiske na krajevnih skupščinah in jim dalo navodila za delo. Organizacije borcev morajo biti še bolj kot doslej angažirane pri vseh političnih akcijah v krajevnih skupnostih in občini, intenzivneje se morajo vključiti v delo odborov za ljudski odpor in družbeno samozastito ter povsod koristiti možnosti za razvijanje tradicij NOB ter skrbeti za zdravstveno zaščito borcev in nameniti več skrbi materialnemu stanju socialno šibkih članov. Aktivneje bo treba posegati tudi v akcije v okviru mednarodnega sodelovanja in reševanja neresenih vprašanj zamejskih Slovencev. Govor je bil tudi o spomeniškem varstvu in vzdrževanju spomenikov NOB, za kar se pripravljajo ustrezen družbeni dogovor.

Skupščina občinske organizacije ZBZ NOV bo predvidoma v mesecu maju, ko bodo že znani izvoljeni delegati iz krajevnih organizacij.

V zadevi vojnega zločinca Druschkeja bodo poslali zahtevo, da se obtoži za storjene zločine, okrožnemu javnemu tožilstvu, kar je tudi zahtevalo članstvo ZB NOV na skupščinah KS Sava in Plavž.

Na seji so se spomnili tudi članov predsedstva Maksa Klinarja za 50- in Jerneja Travnja za 60-letnico in so jima izročili spominsko darilo, sicer tov. Travnju na domu, ker je teže bolan in ni bil prisoten.

AL.

Izvršni svet OS Radovljica je na 78. seji 10. marca obravnaval program razvoja ISKRE Otoče za obdobje 1976 - 1980, predlog plana dohodkov in izdatkov občinskega proračuna za I. in II. tromesečje 1977, zaključni račun občinskega proračuna za 1976, zaključni račun upravnega organa OS za 1976, program dela komisije izvršnega sveta za 1977, spremembe in dopolnitve statuta tolskega centra Radovljica, predlog odloka o imenovanju ceste od Koprivnika do grobišča borcev NOB na Goreljaku, imenovanje Jožeta Rebca za delegata udeležencev družbenega dogovora o oblikovanju sredstev za delo državnih organov, sprejel sklep o ustanovitvi občinskega štaba civilne zaštite, sklep o dopolnitvi k predlogu izdelave lokacijske in investicijske dokumentacije za obvozni cesti Bled in Radovljica in sklep o pristopu občine Radovljica v sklad za podeljevanje Plečnikovih nagrad, za katerega je določil delegata.

Predsedstvo OK SZDL Radovljica je na 14. seji 10. marca skupaj s predsedstvom OK ZSMS obravnavalo akcijski program občinske organizacije ZSMS in poročilo o delu občinskega družbenega pravobranilca samoupravljanja za 1976. leto. Na letni seji pa je predsedstvo nato razpravljalo o organiziranosti OK SZDL v primeru začasnih zasedb te o poročilu koordinacijskega odbora za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozastito. Na seji so bili navzoči seznanjeni s predlogi o kadrovskih spremembah v organih OK SZDL in občinske skupščine.

Koordinacijski odbor za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozastito pri OK SZDL Radovljica je na 9. seji 7. marca ocenil lanske letošnje obrambne priprave vseh družbenopolitičnih in drugih organizacij, poročilo koordinacijskega odbora za 1976 ter sprejel programske smernice za prihodnje obdobje, ki jih bo odbor opravil na področju obrambnih priprav pri uveljavljanju akcij, zlasti pri usposabljanju prebivalstva in seznanjanju z določili novega zakona o LO, varnosti in družbeni samozastiti.

Prejani teden je prišla na obisk v Radovljico štiričlanska delegacija slovenskega kulturno športnega društva Bled iz Esana. S predstavniki OK SZDL in ZKPO Radovljica so se dogovorili o pripravah na letošnje praznovanje 5-letnice ustanovitve tega društva naših domovcev, nad katerimi ima pokroviteljstvo radovljiška občina. Proslava bo 21. maja v Esanu, na njej bodo sodelovali tudi radovljiški kulturni delavci, pred tem v aprilu pa pride na krajše gostovanje na Bled in v Bohinj folklorna skupina SKSD Bled iz Esana.

Koordinacijski odbor za planiranje pri predsedstvu OK SZDL Radovljica je na seji 7. marca pregledal samoupravne sporazume o temeljnih planih SIS družbenih dejavnosti in proračun občine ter sprejel akcijski program za razpravo in sprejemanje sporazumov v TOZD in KS, ki mora biti opravljena do konca maja, sporazumi pa potrjeni do 1. julija 1977.

Na razširjeni seji občinskega odbora ZBZ NOV Radovljica 10. marca, ki so se ga udeležili predsedniki vseh krajevnih organizacij ZB, so se dogovorili o pripravah volilnih konferenc, ki bodo v vseh 19 krajevnih organizacijah ZB NOV v občini od 20. marca do 10. aprila. Letos bodo na vseh konferencah spregovorili o 40-letnici prihoda tov. Tita na čelo KPJ in 40-letnici ustanovitve KPS ter 35-letnici ustanovitve ZBZ NOV Jugoslavije.

Priljubljeni odbor za organizacijo letošnjega zbora gorenjskih aktivistov NOB pri KK SZDL Zasp je na 1. seji 2. marca ob udeležbi predstavnikov občinskih družbenopolitičnih organizacij in ZKPO Radovljica izdelal okvirni program priprav za zbor, ki bo na Katarini nad Zaspom sredi junija. Na seji so določili nosilce nalog za kulturni program, preskrbo, tehnične in organizacijske priprave in se dogovorili za nekatere naloge, ki jih bodo opravili že v marcu in aprilu.

Prejani teden, od torka do četrta so bila v organizaciji OK SZDL Radovljica področna posvetovanja kmetov o pašnih skupnostih na Bledu, v Bohinju in Radovljici. Beseda je tekla o bodoči organiziranosti pašnih skupnosti in uveljavljenih programov v skladu s srednjeročnimi načrti razvoja kmetijstva v radovljiški občini.

Aktiv predvojnih komunistov in skojcev radovljiške občine pri OK ZK, ki šteje 16 članov, je na 4. seji v petek, 11. marca, pregledal program prireditve in proslav ob 40-letnici prihoda tov. Tita in ustanovitvi KPS ter sprejel zadolžitve posameznih članov za izvedbo razgovorov z mladino in v OO ZK ter za sodelovanje pri ostalih akcijah, zlasti pri zbiranju dokumentarnega gradiva za jubilejno monografijo.

Za praznik žena so v Radovljici na proslavi, ki je bila v ponedeljek, 7. marca, v avli osnovne šole, prejele posebna priznanja KS SZDL Jožica Dezman, Marija Ana Globočnik, Lojzka Hrovat, Bernarda Kastelic, Darinka Jensterle, Slavka Špiler, Stana Vuković in Reza Zorko. Vse polne borce in aktivistke NOB so obiskali pionirji, ki so jim testitali za praznik in jih obdarili s cvetjem.

Svet KS Kropa je sklenil pogodbo z RTV Ljubljana za financiranje postavitve TV pretvornika za II. TV program, po kateri RTV izdelava meritve, projekt in montažo pretvorniškega stolpa. KS Kropa pa bo opravila adaptacijo stolpa, plačala 30 % skupne vrednosti v znesku 63.187,55 din in poravnala preostale naložbe v znesku 173.362,80 din. Čev za adaptacijo stolpa je dala Iskra Lipnica, ostali material pa Plamen in UKO iz Kroke. Betoniranje temeljev in prevoz materiala do pretvornika so krajani opravili brezplačno z udarniškim delom.

V tovarni Veriga Lesce beležijo v zadnjih dveh letih precej manjšo fluktuacijo delavcev kot v prejšnjem obdobju. V 1973. in 1974. letu je zapustilo tovarno v popreju 170 delavcev, približno enako število pa je bilo na novo zaposlenih. Lani pa so kot leto poprej razumovali le 86 prenehanj delovnih razmerij in 98 na novo zaposlenih delavcev. Vzrok umiranja fluktuacije je v boljših delovnih razmerah, ekstenzivnosti proizvodnje ter razmeroma majhnem številu prostih delovnih mest v kovinski industriji.

Uredniški odbor za publikacijo ob 40-letnici prihoda tov. Tita na čelo KPJ in ustanovitve KPS pri OK ZK Radovljica je na zadnji seji sklenil, da bo publikacijo izdal do 20. aprila. Prejeli jo bodo vsi udeleženci osrednjega zbora komunistov, ki bo 29. in ne 30. aprila, kot je bilo prvotno določeno, v festivalni dvorani na Bledu. Publikacija bo obsegala zgodovinski oris predvojnega delavkega in revolucionarnega gibanja v občini, življenjske predvojnih komunistov ter program vseh jubilejnih prireditev.

Izvršni odbor skupne komisije podpisnic samoupravnega sporazuma o štipendiranju učencev in študentov pri OK SZDL Radovljica je na seji 1. marca obravnaval vloge za reševanje naknadno vlozene prošnje štipendistov ter priporočila zoper ukinitve štipendij. O rezultatih obravnave bodo vse štipendiste obvestili preko zavoda za zaposlovanje - enote Radovljica.

Zaradi javne predstave v festivalni dvorani na Bledu je bila napovedana proslava dneva žena z otvoritvijo razstave partizanske grafike Ive Subica a. 4. predstavljena na 8. marec, v avli osnovne šole Bled. Razstavo je otvoril predsednik občinskega sveta ZSS Marjan Vrabec, ki je spregovoril o pomenu letošnje kulturne akcije, ki ima obeležje 40-letnice ustanovitve KPS in prihoda tov. Tita na čelo KPJ.

Gasilsko društvo Mlino na Bledu, ki šteje 41 članov, je na 83. občnem zboru pregledalo enoletno dejavnost, ki je bila izredno plodna na vseh področjih, kar dokazuje tudi ocena občinske gasilske zveze, ki je med 31 društvih razvrstila mlinske gasilce na tretje mesto. Omembe vredno je zlasti njihovo prizadevanje pri ureditvi in obnovi doma, za katerega so člani opravili 1033 prostovoljnih delovnih ur.

V šestih TOZD in skupnih službah OZD Veriga Lesce so v 1976. letu v primerjavi z 1975. letom zabeležili za 10,38 % več nesreč pri delu, kljub temu pa zmanjšali število izgubljenih delovnih dni za 5,27 %. Manj nesreč lani kot v 1975. letu so imeli v TOZD Orodljarna in TOZD Verigarna, enako število kot leto prej pa v TOZD Kovačnica. Največ nesreč je bilo zaradi nezaznavanja nevarnosti, nepoučenosti, naglice pri delu, podcenjevanja nevarnosti ter zaradi kršitve predpisov o varstvu pri delu.

Za 1977. leto načrtujejo v trgovskem podjetju Murka Lesce ureditev nove montažne samopostrežne trgovine v kampu pri Šobcu, nabavo opreme za poslovalnice in skladišča v Lescah ter pripravljala dela za salon in prodajalno pohištva v Lescah. Predračunska vrednost naložb znaša 7,5 milijona din, ki jo bodo krili tudi s krediti v višini 4,46 milijona din pri LB in enoti LB Radovljica.

Pri delavski univerzi Radovljica je v 1976. letu na 21 oddelkih večernih šol izobraževalo 547 slušateljev, na 22 rednih oblikah družbenega izobraževanja 460 in na 130 predavanjih 14.909 slušateljev. Na 14 strokovnih tečajih je bilo 800, na 11 jezikovnih 880 in na 7 gospodinjstvih tečajih 420 slušateljev. 27 vzgojnih in poljudnoznanstvenih predavanj se je udeležilo 1550 in 17 kulturnih prireditev 2.449 obiskovalcev.

3. marca so v Radovljici ustanovili novo kulturno društvo, h kateremu so na ustanovni skupščini pristopili komorni zbor A. T. Linhart, moški zbor Lipa, dramska skupina Delavske univerze, Linhartov oder mladih in likovna sekcija. Z društvom bodo povezani tudi pevski zbiri osnovne šole, harmonikarski orkester in glasbene skupine Glasbene šole, fotoklub in filatelistično društvo. Sprejeli so program dela in pravilnik društva ter se odločili, da bo nosilo ime KUD Radovljica. Za predsednico so izvolili Darinko Jensterle, za podpredsednika Milana Mravljeta in za tajnika Ano Teran.

KULTURNA IZKAZNICA OBČANA JESENIC III. OB RADIJSKIH VALOVH

Radio posluša redno kar 65,9% občanov, kar priča o njegovi veliki priljubljenosti. 22,1% občanov ga posluša pogosto – večkrat tedensko, le manjši del pa redko (9,1%) ali nikoli (2,9%).

POSEBNE ODLIKE RADIA: KOMUNIKATIVNOST IN ŠIRINA

Ugotovili smo že, da so časopisi in revije slabši medij za določene poklicne skupine, zlasti pa še za ljudi z nižjimi stopnjami formalne šolske

izobrazbe. Radio teh ovir skorajda ne pozna! Primerjave so namreč dokazale, da poslušnost radia ni odvisna od poklica: poslušajo ga enako pogosto delavci iz neposredne proizvodnje kakor uslužbenci in kmetovalci in tako dalje. Še pomembnejše je dognanje, da radiu prisluhnejo občani, ne glede na šolsko izobrazbo, kar je razvidno na tabeli 3.

Tabela 3: Zveza med poslušnostjo radia in formalno šolsko izobrazbo

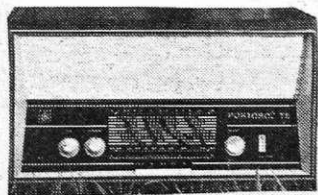
Pogostost (v %)	redno	pogosto	včasih	nikoli
do 7 razredov	61,2	21,8	13,5	3,5
8 razredov	70,7	18,0	8,3	2,9
9 do 10 razredov	60,7	29,2	6,7	3,4
11 razredov	68,2	23,0	6,0	2,8
12 razredov in več	64,6	22,4	11,2	1,9

Dokazano spoznanje daje radiu prav posebno mesto in vlogo pri informiranju najširšega dela ljudi in občanov. S tem je potrjena upravičenost razvijanja lokalne radijske postaje, ki bi – sodeč po rezultatih – morala še prav posebej nuditi informacije za tiste poklice in izobrazbene plasti občanov, ki so prikrajšane za časopisne in revijalne novice. S tega vidika bi morda še kazalo razširiti »verbalizacijo« član- kov iz Železarja in od drugod.

MED ŽENSKAMI VEČ REDNIH POSLUŠALK

Zanimivo zvezo je razkrila primerjava med poslušnostjo radia in spolom: razlike so namreč statistično pomembne. Ženske v primerjavi z moškimi veljajo za boljše redne poslušalke, hkrati pa je več takih, ki nikdar ne prisluhnejo radiu, medtem ko je pri moških smer obrnena. Natančno so odnosi razvidni na tabeli 4.

Tabela 4: Zveza med poslušnostjo radia in spolom

Slika 3: Kako pogosto poslušate radio?

IV. TELEVIZIJSKI MAGNET

Rednih (vsakodnevni) gledalcev televizije je med jesenskimi občani krepko čez polovico (56,5%), pogosto – večkrat tedensko sede pred televizorje 30,1% občanov, le manjšina pa redko (10,6%) ali nikoli (2,8%). Magnet televizijske slike torej že obvladuje večino, razen peščice.

NAJZVESTEJŠI TV GLEDALCI – GOSPODINJE

Med poklici so pomembne razlike v gledanosti televizije. Pri rednih,

vsakodnevni gledalci izrazito prednjačijo gospodinjice (kar 71,7%), zaostajajo pa dijaki in študentje (41,8%), ki v večji meri gledajo TV programe pogosto. Med delavci iz neposredne proizvodnje in uslužbenci so razlike neznatne. Med tistimi, ki nikoli ne gledajo televizije, je največ kmetovalcev, obrtnikov in ostalih. Sicer pa so podrobnejši odnosi prikazani na tabeli 5.

Tabela 5: Zveza med gledanostjo TV in poklicem oziroma tipom zaposlitve

Pogostost (v %)	redno	pogosto	redko	nikoli
delavec v neposredni proizvod. uslužbenec, delavec v režiji gospodinja	54,8	29,4	13,5	2,3
dijak, študent	57,9	32,7	7,2	2,2
kmetovalec, obrtnik in ostali	71,7	12,4	11,5	4,4
	41,8	45,1	12,1	1,1
	51,8	32,1	7,1	8,9

BOLJ IZOBRAŽENI SO BOLJ IZBIRČNI

Zveza med pogostostjo gledanja televizije in šolsko izobrazbo ni ravno velika, komajda je še pomembna. In poleg tega ne teče eno- značno v smeri: čim višja stopnja šolske izobrazbe, tem večja pogostost gledanja TV. Presenetljivo je, da so najbolj redni TV gledalci občani z osmimi razredi ter tisti s 4 do 7 razredi (leti) šolanja. Med občani, ki pogosto – večkrat tedensko sede- jo pred ekrane, pa je največ oseb z 12 in več leti šolanja, delno pa tudi oseb z 11 leti šolanja (torej nekako od profila poklicnih šol in dalje). Domnevamo, da si rezultate lahko razlagamo z različno selektivnostjo: ljudje z nižjimi stopnjami izobrazbe gledajo TV program bolj neusmerje- no, naključno ali že iz gole vsako- dnevnice navade, medtem ko osebe z višjimi nivoji izobrazbe najbrž bolj pretehtano (morda že za teden vna- prej) izbirajo, kaj bodo spremljale in kaj ne.

TELEVIZIJA BOLJ PRIVLAČI STAREJŠE

Pogostost gledanja televizije je v pomembni odvisnosti s starostjo. S starostjo namreč vse bolj narašča delež rednih gledalcev, saj jih je v obdobju 15 do 24 let samo 38,5%, v starosti 45 do 64 let pa preko 69%. Zato pa med mlajšimi sloji prebival- stva prevladujejo tisti, ki gledajo TV pogosto, na primer, v starostnem ob- dobjju 15 do 24 let kar 43,2%, v inter- valu 55 do 64 let samo 13,0%. Dodati moramo, da je med starejšimi hkrati največji delež onih, ki TV nikdar ne gledajo.

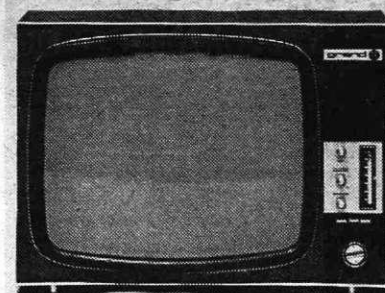
Rezultate pojasnjujemo s starost- nimi spremembami v delovnih, živ- ljenjskih, socialnih in psiholoških značilnostih oseb. Mnogim starejšim osebam je verjetno TV pomembno, če ne kar edino in univerzalno infor- mativno, izobraževalno in zabavno sredstvo, ki si ga lahko privoščijo. Skratka – svet je elegantno prese- ljen na dom. Mlajši pa s svojo ener- gijo, večjo gibljivostjo in prožnostjo najdejo številne druge pester oblike delovanja, med katerimi je televizija samo ena od mnogih.

Tabela 6: Zveza med pogostostjo gledanja televizije in starostjo

Pogostost (v %)	redno	pogosto	redko	nikoli
15 do 24 let	38,5	43,2	16,9	1,4
25 do 34 let	56,0	33,7	8,2	2,2
35 do 44 let	58,3	30,4	10,1	1,2
45 do 54 let	69,6	20,2	5,4	4,8
55 do 64 let	69,4	13,0	11,1	6,5

NA JESENICAH NEKOLIKO VEČJA GLEDANOST TELEVIZIJE KOT V DOLINI ALI V ŽIROVNICI

Nekoliko večji delež rednih TV gledalcev je na območju Jesenic (59,3%), manjši v Dolini (54,7%) in še manjši na področju Žirovnice (48,2%), kjer je v primerjavi z osta-

Slika 4: Kako pogosto gledate televizijo?

lima področjema več gledalcev, ki pogosto ali redko sedejo pred tele- vizorje. Največji delež onih, ki nik- dar ne gledajo TV, pa je v Dolini (5,0% : 2,5% : 1,5%). Razlike bi mo- goče lahko pojasnili s tem, da imajo mestni prebivalci več časa kot kmeč-

ko in polproletarsko prebivalstvo v izvenmestnih naseljih.

Med moškimi in ženskami v gleda- nosti televizije ni nikakršnih po- membnihih razlik.

Franc Belčič in sodelavci

PO PREDSTAVI »MOŠKA ZADEVA« SMO OSTALI PRAZNI

V soboto, 12. marca je na Jesenicah gostovalo Slovensko ljudsko gledališče iz Celja. Na odru amaterskega gledališča Tone Čufar Jese- nice, se je predstavilo s komedijo MOŠKA ZADEVA, ki jo je napisal sodobni nemški dramatik Franz Xaver Kroetz.

S svojo komedijo je globoko po- segel v naturalistično prikazovanje socialnega in psihološkega dna »ne- ke« družbe, ki odpira tudi nekatere odrske značilnosti. Že s tem, ko je na oder postavil vse kar sodi v kom- fortno stanovanje, je poudaril velik razkorak med materialno in duhov- no kulturo te »neke« družbe. Hitri »registracijski« posegi so značilni za ta naturalistični stil. Če le-te str- nemo v tiste najpomembnejše in najučinkovitejše, se znajdemo na meji dogajanj, kjer se odloča, ali je človek te »neke« družbe že človek ali pa je že spet, oziroma je še žival! Vsi dogodki imajo enak pomen in vrednost. Vsi pomenijo ne več in ne manj kot dogajanje samo po sebi in samo za sebe. V dramski gradnji je čutili velike vrzeli pri oblikovanju življenjske snovi. Dogajanja niso vpeta v lok naraščanja in padanja. Vsakdanji dogodki se vrstijo drug za drugim, ob neprestanem menjanju prizorišč in opravila.

Kroetzova junaka sta Marta (Ja- na Šmid) kot samostojna mesarica in Oto (Miro Podjed) kot nekvalifi-

cirani delavec. Oba pripadata inte- laktualnemu podpoprečju. Njun vsakdan je prikazan v prodajalni – mesnici, spalnici, kuhinji, kopalnici, stranišču, pa zopet v spalnici, po- stelji, postelji... V tem okvirju, ki v obeh partnerjih vzbuja živalsko agresivne reakcije, avtor beleži stike nagona in človečnosti (in nečloveč- nosti) med moškim in žensko. Oto kot neotesan grobijan, Marta kot ovijajoča se prilagodljivka z železno samoohranitveno voljo, v medseboj- nih odnosih ne znata niti razumno govoriti. Za sporočanje svojih ob- čutkov in misli uporabljata neke priučene fraze, ki kapljajo v njuno razbito človečnost kot deževnica skozi raztrgano streho. Obmetavata se z oguljenimi frazami, lahko bi rekli celo s psovkami, lajata jih v obraz drug drugemu, mislita in čuti- ta pa čisto nekaj drugega... Sožitje neprestano vzpostavljata in podi- rata z izbruhi, izpadi, žalitvami, iz- bruhi, surovostjo in seksom... In šele, ko sta obnemogla in ob- molkneta od razdražljivega seksa in surovosti (saj sta kar naprej v po-

stelji), si skušata pojasniti težnje svojih odnosov. To pa niti sebi niti gledalcem nista uspela pojasniti – ali je to ljubezen, ali nadoblast moškega nad žensko, ali seksualni sadizem, ali...

Oba igralca (dobro, da si jih pi- satelj ni izmislil več) Šmidova in Podjed, za kvalitetno oblikovanje likov Marte in Ota zaslužita najvišje priznanje. Oba sta se predstavila na visoki profesionalni ravni.

Komedijo je zelo uspešno režiral Ljubiša Ristić, svoj prispevek pa je k temu dodala tudi Breda Jontes s svojo scenografsko in kostumograf- sko režijo.

Gledalci so dvorano napolnili do zadnjega kotička, ob čemer se neho- te sprašujemo: ali se počasi le vra- čamo v gledališče? Če je temu res- tako, potem bi pričakovali, da nas amatersko gledališče Tone Čufar kar kmalu razveseli z novo premiero ali pa z organizacijo gostovanj dru- gih gledališč. Vendar pa bi gosto- vanja morali načrtovati bolj pre- udarno, ne pa da smo en dan pred gostovanjem Celjanov na istem odru imeli v gosteh zelo kvalitetno baletno skupino Opere iz Ljubljane, pa je bil na žalost njihov večerni nastop zelo slabo obiskan. F. Ropret

CLEMENT DRUSCHKE NI PRIZANAŠAL NIKOMUR

(Nadaljevanje s 7. strani)

bom morala odslej delati za partiza- ne v dolini ali pa bom morala iti z njimi, se mi je posvetilo. Takrat me je tudi vpisal na neki seznam. Da bi morala to javiti, pravite? Ja, saj je bilo pred nekaj dnevi. Kako naj to tako hitro človek stori? Ko me je zapisal je rekel, naj pazim, kaj bom počela. Da bi šla na Hrvaško? O kako rada bi šla. Nič na svetu bolj rada. Da bi videla, kaj je z domačimi. Vse bi vam povedala, ko bi le kaj vedela...

In tako je gostolela Zora naprej. Ko bi Druschkejev sum ne bil že tako star in ko bi nešteto okoliščin ne kazalo na razvejano mrežo ile- galnega dela, ki ga je vodila, bi ga nemara še res prepričala, da je zgolj klepetulja. Tako pa ji Druschke ni verjel niti besedice.

»To so pravljice,« ji je dejal. In Zora se je na to zasmejala. Pravi, da sama ne ve zakaj.

Druschke, kakor da ga je zbodla. Zgrabil jo je za lase in zarjovel. »Mislite, da ste v cirkusu. Ne boste se dolgo smejali.«

Ponovno je zahteval od nje, naj pove, kaj in komu je dajala.

In Zora je ponovno hitela zatrje- vati, naj razume, da se od skromnih živiliških nakaznic vendar ne da nič dati. Saj sta z možem imela bore malo, komaj zase. Vprašala ga je, kaj naj bi sploh dala.

Druschke je tedaj spet nekoliko umiril glas in ji rekel:

»Dobro vemo, da niste dajali od svojega. Imeli ste široko razvejano organizacijo, v kateri ste bili pivljiva oseba. Drugi so vam dajali hrano in najrazličnejši material za partizane. Govorite o tem, pravljice pa pri- hrinite zase.«

A Zora mu je hotela še kar naprej pripovedovati pravljice. Ven- dar jih Druschke ni bil več voljan poslušati.

Odredil je pretepanje.

Roke so ji zvezali na hrbtu in jo napeli ob steno. V steni so bili obroči, za katere so privezovali jetnike. Tepli so jo s pletenimi us- njenimi biči, na koncu katerih so bile kovinske kroglice. To prvo noč, so jo izmenoma tepli vsi trije: Druschke, Linke in Regitnik. Tisti, ki je počival, se je zleknil na divan in si prižgal cigareto. Zora misli, da so jo pretepali več kot uro in vmes so jo neprestano spraševali. Najpogo- steje so jo spraševali, če ji še ni do- volj. Tudi propustnico za na Hrvat- sko so ji obljubljali ves čas.

Zora pa je naprej trdila, da njej ni nihče zaupal, ker jo imajo pač za klepetuljo in zato ne ve ničesar.

Ko so se vsi trije utrudili in jo odvezali, se je zgrudila. V sobi pa je ves čas pretepanja igral radijski sprejemnik na ves glas, najbrž zato, da bi se stokanje in tepež ne slišala na ulico.

Prvič so jo polili z vodo že med tepežem, drugič po tem, ko se je zgrudila. Potem so jo dvignili in stresli, a ker ni mog stati, so jo za noge odvekli po stopnicah v klet. Njena koža je bila po vsem telesu razrezana in na mnogih mestih otečena in krvava od kovinskih kro- glic na koncu bičev.

V Stanovnikovi kleti je bila devet dni. Vseh devet dni so ji dali trikrat jesti, pa pravi, da ji do hrane niti ni bilo. Zasliševali in topli pa so jo vsako noč. Po nekaj dneh so ji začeli prigovarjati:

»Ali ni neumno, da se pustite takole tepsti, ko bi bilo lahko vsega v trenutku konec. Samo povejte nam resnico in šli boste takoj na Hr- vatsko.«

Druschke je bil vsako noč prisot- ten, a je pogosto med pretepanjem odhajal ven in se včasih vračal, včasih pa tudi ne. Vendar jo je mučil prvi dan in posled vseh devet dni ni minila nobena noč, da bi ne imel vsaj nekaj časa biča v rokah.

28. februarja so jih naložili na pokrit kamion in jih odpeljali v Be- gunjah. Zdi se, da so ta dan spraznili vse kleti pri Stanovniku, kakor bi vedeli, da bodo naslednji dan, prvega marca, zavezniški bombardirali Je- senice in da bosta Stanovnikova stavba polni zadetek. Zora ni mogla hoditi. Ko so bili že vsi na kamionu, so prinesli še njo in jo vrgli mednje.

Tu je spet videla svojega moža, Lojza, ki jo je stisnil za roko in jo vprašal, če je kaj izdala.

»Saj vidiš, da ni nikogar iz naše organizacije tu,« mu je odvrnila s slabotnim glasom.

V Begunjah je bila v Belgschaftu 16. Od tod so jo še trikrat peljali na konec hodnika od samicah v kleti k zaslišanju.

Tudi v Begunje so jo hodili zasliševati in pretepati jeseniški ge- stapovci. Poleg Druschkeja, Linkeja in Regitnika je bil enkrat prisoten tudi Zwick, vendar je ni tepel. Tudi v Begunjah so jo privezovali za obroče v steni in jo tolkli z bikov- kami. V bunker in iz njega so jo nosili na nosilih, ker hoditi ni mogla.

Ko so zvedeli, da so zavezniški bombardirali Jesenice in da je raz- dejana tudi Vilmanova hiša, se je na moč ustrašila, kolikor se je, brez volje in povsem apatična, ustrašila sploh še lahko. Bala se je, da bodo med ruševinami našli kaj obremenil- nega zanje. Saj je imela pod streho

celo trobojnico, poleg tega pa vse polno drugih predmetov, ki bi jo lahko obremenjevali. Vendar se zdi, da ni nihče od nepoklicanih brskal po ruševinah.

Da so jo na zaslišanjih in po njih obujali k zavesti, so jo lasali, klof- tali po obrazu in bradi, polivali z vodo...

Želela si je le še to, da bi jo nekdo tako udaril, da bi umrla. Vendar je njeno mučeniško telo zdržalo več kot tisti del njene volje, ki si je želel smrti.

Nekega dne so jo odnesli iz zapo- rniške sobe v ambulanto. Tam sta bila doktor Šarc in Radovljice in neki nemški zdravnik z Bleda. Oba sta zmajala z glavo, ko sta jo videla. Doktor Šarc ji je povedal, da ji ne moreta pomagati, pač pa bosta predlagala jeseniškemu gestapovcem, ki so bili prav ta dan v Begunjah, naj dovolijo, da jo pošljejo v bolniš- nico na Golnik. Zora ne ve, zakaj je Druschke dovolil. Nemara je le upal, da bo iz nje iztolkel kako priznanje. Ali pa je bil konec nemškega poraza res že preblizu.

Odpeljali so jo na Golnik, kjer so z njo lepo ravnali in ji zacelili večino ran na telesu. Ko se je približal konec in so Nemce na Golniku zamenjali belogardisti, je Zora pobegnila. Neka sestra jo je skrivaj odpeljala iz bolnišnice skozi stranski izhod. Na njenem kartonu je pisalo, da je zapornica iz Begunje, zato se je bala belogardistov bolj kot Nemcev. Peš je hodila proti Tržiču in od tod proti Begunjam. Tja je prišla, ko so borci kokrškega odreda zapornike že osvobodili. Skupaj z nekaterimi drugimi so se s konjsko vprego peljali proti Jesenicam. Tja, od koder so jo dobra dva meseca prej stepeno in na pol pri zavesti odpe- ljali na pokritem kamionu.

Spotoma so jim ljudje podajali roke, nosili so jim hrane in pijače, celo konja in voz so jim okrasili. Vračali so se kot zmagovalci nekaj dni po tem, ko je Druschke pobegnil.

Zoro Vilman je Druschke dva- najstkrat pretepal in mučil, osebo jo je aretiral in štirikrat je bil pri- soten pri preiskavah njenega sta- novanja. Danes je Zora izmučena in bolehn. Druschkeja se spominja, kakor bi bilo tisto, kar je počel z njo, včeraj. Druschke s svojim »slabim« spominom pa se seveda Zoro Vilman ne more spomniti. Kako neki, če se sprva ni spomnil niti tega, da je bil na Jesenicah?

GORJANSKI PLANINCI SO ZBOROVALI

V soboto, 12. marca, je bil sklican 47. redni letni zbor planinskega društva Gorje. Od PZS je bil navzoč tajnik zveze Janec Kmet, prisotni pa so bili tudi vsi zastopniki planinskih društev iz radovljanske in jesenjske občine. Torej prav vsi, ki imajo na skrbi vse visokogorske postojanke in domove v Kravankah in Julijskih Alpah.

Na območju krajevne skupnosti Gorje je prav planinska organizacija najbolj množična, saj vključuje skoraj 800 članov. Na tem zboru pa je bilo poudarjeno, da je v društvo potrebno vključiti še več mladih, da bi jim približali lepote planinskega in gorskega sveta in da bi jih z različnimi pohodni iz NOB ter jih na ta način odvrčali od negativnih vplivov. Mladi gorjanski planinci so v preteklem obdobju imeli več pohodov, v bodoče pa se bodo zaradi tega povezovali z ostalimi mladimi planinci v okviru občine. Pri mladih najbolj manjka voditeljev in mentorjev, teščeje sodelovanje pa bo tudi z osnovnošolskim vodstvom.

Gorjansko planinsko društvo ima v oskrbi domova Planika in Dolič, oba tik pod vrhom Triglav. Ta dva domova je lani obiskalo, povzeto iz knjige obiskovalcev, 14.305 planincev, prenočevalo pa jih je 7.640, od teh 1.158 inozemcev. Ker je največji naval obiskovalcev gora v poletni sezoni, v sobotah in nedeljah, ko večkrat zmanjka prenočišč, so bili vsi prisotni na zboru mnenja, naj se v bodoče organizirajo vsi večji skupinski izleti med tednom, ker so takrat nočitvene zmogljivosti skoraj neizkoriščene.

Da vsako leto postojanki zahtevata stalno vzdrževanje in nekaj popravil, ki se seveda vezano na stroške, ni treba posebej omenjati. Lanski majski potres v Posočju, ki ga je občutil tudi triglavska področja, je napravil precej škodo na vodnih rezervuarjih pri obeh postojankah. Nekaj je pridil planincev iz Gorje že lani uspelo popraviti, toda zaradi kratke sezone in izrazito slabega vremena, jim je še precej dela ostalo, kar bodo skušali nadoknaditi letoš.

De nedavnega je pri društvu delovala sekcija alpinistov, od novega leta sem pa se deluje kot samostojni odsek. Ta odsek uspešno vodi Edi Torkar, šteje pa osmenaj članov. V lanskem letu so opravili 83 plezalnih tur od I. do VI. težavnostne stopnje in 49 vzponov na razne vrhove

doma in v tujini. Svoje vzornike v plezalni tehniki imajo v Mojstrancanih, s katerimi tesno sodelujejo, svoj kotiček za sestanke in razna predavanja z diapozitivi o plezanju na vrhove pa imajo v sobi doma gorjanskega Partizana.

Kot povsod so tudi v Gorjah finančne težave za večja adaptacijska dela v postojankah, toda, kot je bilo slišati iz finančnega poročila, je zaradi pridnosti članov in osebja v postojankah stanje zaključnega računa za lansko leto v društveni blaginji kar razveseljuje.

Jože Ambrožič

RADI BI SE VAM PREDSTAVILI

Na osnovni šoli Prežihov Voranc in Tone Čufar z velikim uspehom deluje krožek pionirjev - planincev. Dosegli smo že lepe uspehe, za kar se moramo največ zahvaliti prizadevnemu načelniku Vladimirju Stojanu, kateremu pomagajo mentorji iz obeh šol.

V začetku zime smo začeli hoditi v planinsko šolo, ki jo obiskujemo vsak ponedeljek. Predavajo nam znani planinci in alpinisti. Če bo šlo vse po sreči, bomo planinsko šolo končali meseca maja.

Na izlete gremo skupaj vsak teden, nekajkrat pa smo šli tudi po dvakrat. Najbolj smo veseli dvodnevni izletov. V tem šolskem letu smo bili na krajših ali daljših pohodih že devetnajstkrat.

Med zimskimi počitnicami smo imeli tabor na Vršču. Učili smo se varovanja s cepinom in hoje z derkami. Ob slabem vremenu smo se pogovarjali o planinah, v prostem času pa smo smučali. V veliko pomoč so nam bili mladinski vodniki.

Veliko pionirjev se je udeležilo pohoda na Stol.

In načrti? Vsi upamo, da bo uspehov še več. Za letošnje počitnice imamo planirana dva tabora, za mlajše v Lipovčevi koči v Martuljku, za starejše pionirje - planince pa tudi neke v našem prelepem gorskem svetu. Dobili smo devet šotorov, ki nam bodo na taborišču postali prav prišli. Iz naših vrat bodo mnogi zstali plezalci, reševalci, člani gorske straže, vsi pa bomo vedno ljubili naš prelepi gorski svet.

Črtomir Mesarič - Črt

Nogomet

BOHINJ-JESENICE 1:3 (1:2)

V sredo, 9. marca, so jeseniški nogometaši gostovali v Bohinju, kjer so odigrali prijateljsko tekmo z domačim moštvom in zmagali z rezultatom 3:1 (2:1).

Fizično bolje pripravljeni Jeseničani so bili boljše moštvo in zasluženo zmagali.

JESENICE-BOHINJ 3:3 (2:2)

V nedeljo, 13. marca, so nogometaši iz Bohinja vrtnili obisk na Jesenicah, kjer so se v prijateljski tekmi z domačimi razšli z neodločenim rezultatom 3:3 (2:2).

V lepi in zanimivi tekmi sta se moštvi menjavali v vodstvu in neodločen rezultat najbolj ustreza dogodkom na igrišču.

Gole za moštvo Jesenic so dosegli: Kocjan, Komel in Mlakar.

BLED-JESENICE 3:3 (2:1)

V soboto, 12. marca, so jeseniški pionirji gostovali na Bledu, kjer so odigrali prijateljsko tekmo s sovratniki z Bleda. Tekma se je končala z neodločenim rezultatom 3:3 (2:1).

Na težkem in razmočenem igrišču so bili domačini boljši v prvem polčasu. Jeseničani pa v drugem polčasu. Rezultat je realen odnos moči moštev na igrišču.

Gole za moštvo Jesenic so dosegli: Radič, Bešič in Pihler.

Danes, v četrtek, 17. marca, gostuje pionirsko moštvo Bleda na Jesenicah, kjer bodo odigrali prijateljsko tekmo z moštvom Jesenic. Tekma bo ob 18. uri na igrišču v Podmežaklju.

DEŽURNA TRGOVINA

V soboto, 19. marca, bo od 16. do 19. ure odprta trgovina
ZARJA - POSLOVALNICA 7, TITOVA 7, JESENICE.

ZAHVALA

Ob težki izgubi dragega očeta, starega očeta

RAFAELA BRANKEJA

se iskreno zahvaljujemo zdravnikom za zdravljenje ter osebjem doma dr. Franceta Berglja za nego med boleznijo. Prav tako se zahvaljujemo sosedom iz Most za vso pomoč, organizaciji ZB NOV Žirovnica za venec, Vidi Matič in Petru Sitarju za poslovljne besede, godbi iz Lesc ter pevcem iz Žirovnice za žalostinke, kakor tudi vsem, ki so z nami sočustvovali. Zahvaljujemo se še društvu upokojencev Žirovnica in vsem, ki so ga spremenili na zadnji poti.

ŽALUJOČI:
hčerki z družinama

ZAHVALA

Ob težki izgubi dragega moža, očeta, starega očeta

JOŽA JONKETA

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem in znancem, ki ste ga spremljali na njegovi zadnji poti, počastili njegov spomin in darovali cvetje in vence.

Hvala pevskega zbora za žalostinke, Jožu Rožiču za govor ob odprtem grobu, kot vsem sodelavcem jeklarne.

Vsem, ki ste z nami sočustvovali in nam ob težkih trenutkih izrekli sožalje, iskrena hvala.

ŽALUJOČI: žena Ivanka, sinovi, hčeri in ostalo ožje sorodstvo.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi našega moža in očeta

ANDREJA VILFANA
z Dovjega

se prav iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste nam v teh težkih dneh pomagali, z nami sočustvovali, se poklonili pokojnikovemu spominu in mu darovali cvetje.

Posebno zahvalo smo dolžni zdravnikom in osebjem internega oddelka bolnice Jesenice, zdravstvenemu osebjem iz ambulant v Mojstrani, dobrim sosedom, sodelavkam iz vrtca na Jesenicah, vsem sorodnikom, pevcem, govorniku, čebelarjem, vsem prijateljem in znancem ter vsem, ki ste ga tako številno pospremili na njegovi zadnji poti.

ŽALUJOČI: žena in hčerka z družino

ZAHVALA

Ob tragični izgubi dragega očeta

MARJANA LANGUSA

se iskreno zahvaljujemo organizaciji ZB NOV Jesenice, OO ZK strojne delavnice, sindikatu železarne Jesenice, strugarni valjev, lovskemu društvu, planinskemu društvu, Transport-komercu, PO Jesenice, ŽIC Jesenice ter sostanovalcem za podarjene vence, sočustovanje in poslovljni govor.

Zahvaljujemo se tudi vsem prijateljem, znancem in vsem, ki ste ga spremenili na njegovi zadnji poti in ga ohranili v trajnem spominu.

ŽALUJOČI: hčerki Marija in Darja z družinama in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči izgubi brata Marjana se toplo zahvaljujem sodelavcem iz TOZD Vratni podboji za izkazano pozornost, izrečena sožalja, darovani venec in denar.

Mira Smolnikar

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata temeljne organizacije Plavž se iskreno zahvaljujem za prejeta lepo darilo ob upokojitvi in praznovanju dneva žena. Zahvaljujem se še Alojzu Koželju in Alojzu Brgantu za obisk na domu.

Antonija Iskra
Spodnje Gorje

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

19. in 20. marca angl. barvni film - rock glasba TOMMY, režija Ken Russell, v gl. vlogi Oliver Reed, ob 17. in 19. uri.

Film je bil prikazan na FEST 76.

Najbolj gledani film v Angliji l. 1975.

21. in 22. marca italijanski barvni film - komedija KDO STE, FANTOZZI?, režija Luciana Salce, v gl. vlogi Paolo Villaggio, ob 17. in 19. uri.

23. marca ameriški barvni kavbojski film ČLOVEK Z IMENOM POLDNE, režija Peter Collinson, v gl. vlogi Richard Grenna, ob 17. in 19. uri.

24. marca zaprto!

25. marca amer. barvni zgodovinski film QUENTIN DURWARD, režija Richard Torp, v gl. vlogi Robert Taylor, ob 17. in 19. uri.

26. in 27. marca ameriški barvni kavbojski film BIČ, režija John Sturges, v gl. vlogi Richard Widmark, ob 17. in 19. uri.

Kino PLAVŽ

19. in 20. marca italijanska barvna komedija KDO STE, FANTOZZI?, ob 18. in 20. uri.

21. in 22. marca angl. barvni film - rok glasba TOMMY, ob 18. in 20. uri.

23. marca zaprto!

24. marca amer. barvni film - drama PLAČILNI DAN, ob 18. in 20. uri.

25. marca amer. barvni kavbojski film ČLOVEK Z IMENOM POLDNE, ob 18. in 20. uri.

26. in 27. marca angl. barvni film - komedija VRNITEV PINK PANTERJA, ob 17.30 in 20. uri.

Kino KRANJSKA GORA

19. marca amer. barvni kavbojski film ODDALJENA TROBENTA, ob 20. uri.

20. marca angl. barvni film ljub. drama LJUBEŽENSKA ZGODBA DETEKTIVA, ob 20. uri.

23. marca italij. barvni film - komedija KDO STE, FANTOZZI?, ob 20. uri.

26. marca angl. barvni film - rock glasba TOMMY, ob 20. uri.

Kino DOVJE-MOJSTRANA

19. marca amer. barvni pustolovni film BUSTER JE LJUBIL BILLY, ob 19. uri.

20. marca amer. barvni kavbojski film ODDALJENA TROBENTA, ob 19. uri.

26. marca italij. barvni film - komedija KDO STE, FANTOZZI?, ob 19. uri.

GOSTOVANJE NA JAVORNIKU IN V GORJAH

DPD Svoboda France Prešeren Žirovnica - Breznica vabi prebivalce Javornika in Koroške Bele ter Gorji na ogled komedije v treh dejanjih Jovana Sterija Popovića

JARA MEŠČANKA, v režiji Julke Dolžanove.

Predstava bo v soboto, 19. marca, ob 19.30 v dvorani delavskega doma Julke in Albina Fibernik na Javorniku in v nedeljo, 20. marca, ob 18. uri v domu TVD Partizan Gorje.

OBVESTILO BORCEM NOV

Počitniški dom Zveze združenj borcev NOV Novigrad prične z obratovanjem 1. junija in bo obratoval do 19. septembra.

Za predsezono se šteje čas od 1. do 21. junija (dve izmeni) in posezono čas od 30. avgusta do 19. septembra (dve izmeni).

Prijave za letovanje bomo sprejemali v dneh 28., 29. in 30. marca ter 1. aprila na občinskem odboru ZB NOV Jesenice. C. m. Tita 86, od 10. do 12. ure, v sredo, 30. marca, pa tudi od 15. do 17. ure. Tam boste prejeli tudi ostale informacije.

Obenem vas obveščamo, da zavod za letovanje Kranj v prvomajskih praznikih organizira štiridnevno letovanje v počitniškem domu ZB NOV za vse, tudi za nečlane, vendar bo cena znana naknadno.

Občinski odbor ZB NOV
JESENICE

SPOMINSKI POHOD NA POREZEN

Planinska društva občine Jesenice organizirajo 27. marca spominski pohod na Porezen. S tem pohodom bomo počastili spomin padlih junakov in borbo z okupatorjem 24. marca 1945.

Proslava pred spomenikom na vrhu Porezna (1632 m) bo ob 11.30.

Udeleženci, ki pridejo drugič, prejmejo bronasto značko.

Koordinacijski odbor planinskih društev občine Jesenice vabi vse svoje člane k čimvečji udeležbi. Prijave sprejemajo Planinska društva do četrтка, 24. marca.

Odhod ob 27. marca zjutraj ob 6.18 z vlakom z Jesenic do Podbrda. Prevoz plača udeleženec sam.

Udeleženci morajo biti primerno planinsko oblečeni, s seboj morajo vzeti tudi hrano za na pot.

Koordinacijski odbor občine Jesenice

OBVESTILO

Klub za vzrejo športnih in službenih psov »Bled« obvešča vse ljubitelje psov, ki bi radi šolali svoje štirinožne prijatelje, da organizira tečaj v Lescah na vežbališču.

Vse potrebne informacije lahko dobite na sestanku, ki bo 2. aprila ob 16. uri v prostorih Družbenega centra v Lescah.

Tisti, ki še niste člani, boste imeli možnost včlanjenja v klub. Tečaj bo vodil usposobljeni inštruktor.

Vabi

upravni odbor kluba za vzrejo športnih in službenih psov

ČLANOM SZDL BLEJSKA DOBRAVA

Krajevna konferenca SZDL Blejska Dobrava obvešča kra-jane, člane SZDL, da bo letošnje članarino po 10 din na člana v tem mesecu pobiral Viktor Oblak, na Kočni pa Oton Markun. Prosimo, da poverjenikom pomagata in v primeru odsotnosti pustite denar sosedu ali sostanovalcu.

Krajevna skupnost SZDL
Blejska Dobrava

OBČNI ZBOR TURISTIČNEGA DRUŠTVA JESENICE

Turistično društvo Jesenice vabi člane na letno konferenco, ki bo 25. marca ob 18. uri v šolski sobi železniške postaje Jesenice (I. nadstropje, vhod z glavne ceste). Na konferenci bomo pregledali delo v preteklem letu, sprejeli program dela za letošnje leto ter podelili 63 priznanj najbolj prizadevnim v akciji »lepe rože«.

Prosimo, da člani turističnega društva Jesenice to obvestilo smatrajo kot vabilo.

Turistično društvo Jesenice

VELIK USPEH JESENIŠKIH ALPINISTOV

Pretekli teden je bil za člane alpinističnega oddelka Jesenice spet zelo uspešen. V sredo, 9. marca, so štiri člani AO, in sicer Drago Škoda, Niko Hrovat, Marko Domevšek in Dolfo Jelenc preplezali Spikov graben v Martuljku. Vanj so se podali s smučmi in ga še isti dan pre-smučali. Spikov graben je poleti ocenjen z II. in III. težavnostno stopnjo. Čeprav so bile snežne razmere zelo ugodne, spada ta uspeh v sam vrh ekstremnega smučanja pri nas, saj Spikov graben ni znan le po svoji dolžini, ampak tudi po veliki naklonini.

V prejšnjem tednu pa je bila preplezana tudi Uroševa grapa nad Sita glavo na Vršču. Stanko Biaggio in Janez Stojan sta jo preplezala v dveh urah in pol. Tudi tu so bile razmere ugodne, le padajoče kamene in kosi ledu so bili precejšnja nevarnost.

V nedeljo, 13. marca, pa je AO Jesenice organiziral in izpeljal srečanje vseh generacij alpinistov in plezalcev na Jesenicah. Srečanje je bilo v obliki turnega smuka na Rožici. Tega srečanja se je udeležilo 118 udeležencev, na smuk progi pa je startalo 72 tekmovalcev. D.J.

ZAKLJUČENO PRVENSTVO ŽELEZARNE V KEGLJANJU NA LEDU

Pretekli teden se je končalo prvenstvo železarne Jesenice v kegljanju na ledu za leto 1977. Kot je bilo pričakovati, je bilo uspešno tako kot lani, saj je na njem skupaj nastopilo okrog 270 sodelavk in sodelavcev iz posameznih temeljnih organizacij združenega dela in delovnih skupnosti. V tej zelo zanimivi športni disciplini ni manjkalo zagriženih bojev na ledeni plošvi, tako množična udeležba pa je dokaz, da naši sodelavci radi kegljajo na ledu.

REZULTATI:

Ženske posamezno: 1. Sonja Lotrič SEO TKR - nov. 29 točk, 2. Marija Pikon, komer. fin. 27 točk, 3. Marija Klinar, transport 24 točk, 4. Branka Rebolj, SEO TKR - nov. 22 točk, 5. Marija Gašperin, remontne delavnice 21 točk itd.

Ženske ekipno: 1. SEO - TKR - nov. 71 točk, 2. komerc. fin. 67 točk, 3. remontne delavnice 34 točk, 4. transport 24 točk.

Moški posamezno: 1. Jože Sturm, žičarna 53 točk, 2. Vojko Nikolič, valjarna bluming štekel 53 točk, 3. Branko Resman, valjarna 2400 49 točk, 4. Zdravko Freljh, remontne delavnice 48 točk, 5. Jože Vilman, valjarna 2400 47 točk, itd.

Moški ekipno: 1. Valjarna 2400 170 točk, 2. žičarna 168 točk, 3. valjarna bluming - štekel 152 točk, 4. hladna valjarna Jesenice 144 točk, 5. strojne delavnice 142 točk, itd.

JR

PRODAJA AVTOMOBILA

Avto-moto društvo Jesenice prodaja avtomobil

ZASTAVA 750 KR 567-68, letnik 1974 (oktober).

Licitacija bo 22. marca ob 18. uri. Vse ostale informacije lahko dobite v pisarni AMD Jesenice 22. marca popoldan in popoldan.

AMD Jesenice

VSEM LASTNIKOM LETNIH HIŠIC IN PREBIVALCEM JAVORNIŠKEGA ROVTA

Odbor za izgradnjo del pri napeljavi daljnovoda na relaciji Javornik-Javorniški rovt poziva vse lastnike letnih hišic in tiste prebivalce Javorniškega rovta, ki še niso opravili odrejenih del, da naloge čimprej izvedejo. S tem bomo omogočili izvedbo načrtovanih del pri napeljavi daljnovoda, ki je v našem skupnem interesu.

Komisija za gospodarska in komunalna vprašanja pri svetu
KD Javornik - Koroška Bela

KLJUB DEŽJU USPELE ZIMSKE ŠPORTNE IGRE DELAVCEV SLOVENSKE ŽELEZARNE

Preteklo soboto, 12. marca, je bilo naše železarsko središče gostitelj športnikov in športnic, ki so se udeležili zimskih športnih iger delavcev Slovenskih železarn. Organizatorjem in izvajalcem posameznih tekmovalnih vremen ni bilo naklonjeno, saj je kot za stavo ves čas padal dež. Čeprav je morda takšno vreme pokvarilo razpoloženje in vzdušje športnikov, ni pokvarilo borbenosti posameznikov, ki so z dobri rezultati pokazali, da uspešno delajo na področju športa in rekreacije.

187 tekmovalcev in tekmovalk se je pomerilo v treh športnih disciplinah, in sicer v Kranjski gori v veleslalomu, v Ratečah v tekih in pri Savskih jamah v sankanju. Po pričakovanju so ponovno slavili športniki železarnske Jesenice, ki so v glavnem osvojili vsa prva mesta med posamezniki in v ekipni konkurenci.

Na slavnostni razglasitvi rezultatov, ki je bila združena s podelitvijo medalj in pokalov, je udeležence zimskih športnih iger delavcev Slovenskih železarn najprej pozdravil predsednik komisije za šport in rekreacijo Milan Polak, za njim pa je spregovoril predsednik izvršnega odbora konference osnovnih organizacij sindikata železarneske Jesenice Štefan Šterbič.

REZULTATI:

Teki moški nad 35 let: 1. Janko Kobentar, železarna Jesenice 14:45,43, 2. Franc Lakota, železarna Jesenice 15:13,18, 3. Franc Oblak, železarna Jesenice 15:23,25, itd.

Moški do 35 let: 1. Tone Đuričič, železarna Jesenice 22:37,45, 2. Marjan Burgar, Veriga Lesce 24:10,51, 3. Alojz Kerštajn, železarna Jesenice 24:22,19, itd.

Ekipno: 1. železarna Jesenice 1:26:58,25, 2. Veriga Lesce 1:31:03,66, 3. železarna Štore 1:44:53,88, itd.

Veleslalom – ženske nad 35 let: 1. Danica Benedik, železarna Jesenice 38,28,

2. Lojzka Praček, železarna Jesenice 41,00, 3. Mara Komar, železarna Ravne 42,43, itd.

Ženske od 25 do 35 let: 1. Olga Pervanja, železarna Jesenice 39,82, 2. Elica Vehovar, železarna Ravne 41,11, 3. Marijana Svetina, železarna Jesenice 43,39, itd.

Ženske do 25 let: 1. Metka Grilc, železarna Jesenice 36,34, 2. Bogdana Aleš, železarna Jesenice 42,03, 3. Jozica Taks, železarna Ravne 42,53, itd.

Ekipno ženske: 1. železarna Jesenice 1:44,44, 2. železarna Ravne 2:06,07, 3. železarna Štore 3:10,87, itd.

Moški nad 45 let: 1. Jože Kunšič 35,49, 2. Franc Benedičič 36,20, 3. Zvone Hutar 37,40, vsi železarna Jesenice, itd.

Moški od 35 do 45 let: 1. Jože Klinar, železarna Jesenice 35,93, 2. Anton Navodnik, železarna Ravne 36,08, 3. Franc Koblar, železarna Jesenice 36,17, itd.

NASTOP ALPSKIH SMUČARJEV NA DOBRAČU

Na povabilo športnega društva ASK Beljak so se naši najboljši pionirji udeležili odprtega prvenstva tega mesta, na katerem je sodelovalo 20 koroških klubov. Že več kot deset let pa je tu tudi mednarodno srečanje smučarjev avstrijske Koroške, italijanske Trbiža, Jesenic in Trizica. Šport kot sredstvo zbliževanja med narodi naj odigra še posebej pomembno vlogo v današnjem času, je v sklepnem govoru poudaril predsednik Josef Spindler, ki ga poznamo kot dolgoletnega mednarodnega športnega delavca in rednega obiskovalca Črnega vrha.

Kot ponavadi smo bili deležni izredne pozornosti. Resnično tovarišje vzdušje človeka navdaja z upanjem, da bodo pošteno in silo vseeno premagali mračnost, ki kvazi sosedski odnose. Tekmovanje samo je bilo na izredno zavidljivi ravni. Močna

Moški od 25 do 35 let: 1. Alojz Krautbaker, železarna Jesenice 46,55, 2. Tone Albrecht, železarna Jesenice 46,88, 3. Vito Smid, Veriga Lesce 46,97, itd.

Moški do 25 let: 1. Marjan Kolar, železarna Ravne 46,24, 2. Jože Košnik, železarna Jesenice 48,53, 3. Marko Zmitek, železarna Jesenice 49,20, itd.

Ekipno moški: 1. železarna Jesenice 2:10,57, 2. železarna Ravne 2:13,50, 3. Veriga Lesce 2:15,30, itd.

Sankanje – ženske: 1. Roža Koselj, železarna Jesenice 1:22,0, 2. Marija Sagernik, železarna Ravne 1:24,9, 3. Ladica Sodja, železarna Jesenice 1:25,2, itd.

Ženske ekipno: 1. železarna Jesenice 2:47,2, 2. železarna Ravne 2:55,9.

Moški: 1. Drago Dokl, železarna Jesenice 1:10,2, 2. Zdravko Vilman, železarna Jesenice 1:16,0, 3. Marjan Burnik, železarna Jesenice 1:16,1, itd.

Moški ekipno: 1. železarna Jesenice 3:42,3, 2. železarna Ravne 4:07,9, 3. železarna Štore 5:33,8, itd.

konkurenca in kar 150 tekmovalcev so bili za mlade odlična preizkušnja. Proga na Dobraču našim ne ustreza. Dolg, položen srednji del zahteva kvalitete, ki jih na naših neurejenih smučiščih ni mogoče izboljšati. To je pokazalo že neuradno evropsko prvenstvo pionirjev v Italiji.

REZULTATI – mlajše pionirke: 1. Hohenwerter OSK Köttschach Mauthen 1:22,18, 2. Wilhelmer A. SC Hermagor 1:22,24, 3. Ortner SC Bad Kleinkirchheim 1:24,18, 6. Barbara Kunc Jesenice 1:25,88.

Starejše pionirke: 1. Wilhelmer M. SC Hermagor 1:18,31, 2. Pehar Tržič 1:21,79, 3. Rakovec 1:23,12, 4. Vesek 1:23,44, 5. Benedičič 1:24,17 – vse Jesenice.

Že lani je bila Wilhelmerjeva veliko pred našimi, toda na evropskem kriteriju v Silsu v Švici je Benedičičeva premagala komaj za stotinko sekunde, to pa na strmi, poldneli progi.

Mlajši pionirji: 1. Krenn SC Bad Kleinkirchheim 1:17,63, 2. Gatterer SC Bad Kleinkirchheim 1:20,52, 3. Morgenfurt WSV Weissensee 1:21,28, 4. Oblak Jesenice 1:21,97, 5. Kralj Tržič 1:23,29, 13. Pirč Jesenice 1:25,12, 15. Ravnik Jesenice 1:26,69, 22. Pogačnik Jesenice 1:29,65.

Starejši pionirji: 1. Isepp SV Beljak 1:15,20, 2. Tonazzi SCI Lussari 1:16,68, 6. Kavčič 1:18,79, 9. Podrekar 1:19,23 – oba Jesenice.

Posebej velja pohvaliti Kavčiča in Podrekarja. Na slovenskem prvenstvu osnovnih šol sta osvojila srebrno in bronasto kolajno. Upatni je, da bosta v sklepnem delu sezone dovolj močna, da bosta v konkurenci mladincev dosegla točke, potrebne za uvrstitev v selekcijo vrhunškega razreda. Po trenutni formi sodeč, to ne bi bilo težko, toda za obdržanje forme je potreben intenziven in kakovosten trening. Tega pa na žalost najbrž ne bo, ker TTKS Jesenice ni nakazala predvidenih sredstev. Preveč je že osebnih posojil trenerjev, tako v alpski kot tekaški in skakalni sekciji. Namesto uspešnega zaključka bomo prisiljeni prekiniti dejavnost.

To nedeljo smo se odločili za Dobrač zato, ker so nam organizatorji dodelili proste dneve karte za žičnico, poleg tega pa ni startne, Sorška planina, kjer je bil veleslalom za pionirje, bi nas veljala okrog 1000 dinarjev, jasno, brez kakršnekoli prehrane; ker jih nimamo, je torej odločitev jasno razumljiva. Janez Smitek

TRADICIONALNA HOKEJSKA TEKMA

Komisija za šport pri predsedstvu koordinacijskega sveta ZSMS železarneske Jesenice je pretekli teden organizirala na ledeni ploskvi v Podmežaklju tradicionalno hokejsko srečanje med mladinci Verige Lesce in mladimi Jesenic. Pred začetkom tekme so si igralci obeh ekip izmenjali simbolični darili. Že ko se je začela tekma, je bilo med ugotovitvijo premoč železarjev na ledeni ploskvi. V borbenem in hkrati prijateljskem vzdušju se je tekma končala z zasluženim zmago mladih hokejistov železarneske Jesenice, in sicer z rezultatom 12:4. J.R.

NAJMLAJŠI SKAKALCI NA POKLJUKI

V nedeljo, 13. marca, so se pionirji-skakalci srečali na Pokljuki in se pomerili na tekmovaljanju za pokal SRS in za pokal Alpine. Z izjemo Dolarja in Justina so se naši tekmovalci nekoliko slabše odrezali. Zadovoljni pa smo lahko tudi z Balohom, ki je bil po poškodbi v novembru tokrat prvič na smučah.

REZULTATI:

Mlajši pionirji: 1. Dušan Kavčič 225,2 (30, 32,5) Ziri, 2. Robi Čimžar 198,7 (27,5, 27,5) Triglav, 3. Tomaž Dolar 196,4 (27,26, 24), 4. Peter Kolman 136,9 (18, 20), 25. Joško Smid 129,6 (17, 17), 26. Robi Svetina 129,3 (23, 22,5) vsi Jesenice.

Starejši pionirji: 1. Drago Krolnik 223,4 (31,5, 29), 2. Miran Primožič 218,1 (30, 31), 3. Peter Jereb 216,1 (30,5, 30,5) vsi Ziri, 9. Toni Justin 202,4 (27, 28,5), 25. Miha Baloh 167,1 (24, 24,5), 26. Ivo Smid 167,0 (25, 24,5), 31. Aleš Bregar 157,6 (23,5, 22,5), 32. Andrej Jalen 143,0 (21, 20) vsi Jesenice.

Ekipno za pokal Alpine: 1. Ziri, 2. Triglav, 3. Jesenice itd.

JEKLARJI PRI SAVSKIH JAMAH

V sredo, 9. marca, se je na standardni sankarski progi pri Savskih jamah pomerilo v sankanju 17 članov TOZD Jeklarne. Razdeljeni v dve skupini, so dosegli naslednje rezultate:

Moški nad 40 let: 1. Drago Dokl 1:11,9, 2. Said Alagić 1:20,8, 3. Stefan Kerec 1:28,5, 4. Franc Legat 1:28,6, 5. Drago Sabolič 1:30,3.

Moški do 40 let: 1. Dominik Soklič 1:21,9, 2. Martin Žvab 1:22,8, 3. Anton Sever 1:26,9, 4. Ibro Zahirović 1:46,3, 5. Pavel Kotnik 1:57,11.

Razglasitev rezultatov in podelitev priznanj v domu pod Golico sta bili tudi prijetno tovariško srečanje športnikov TOZD Jeklarne. JJ

JESENICE : KRAS 87:88 (42:40)

Jesenice, 13. marca, prvenstvena tekma 17. kola slovenske košarkarske lige, gledalcev 200, sodila sta Rus (Kranj) in Ivanuš (Ljubljana).

Jeseničani so izgubili še šesto tekmo s košem razlike v tem prvenstvu in tako še vedno ostali na predzadnjem mestu. Pogled na lestvico kaže, da, ko bi namesto minimalnih porazov zmagali, bi bili na četrtem mestu, ko pa bi zmagali vsaj polovico teh tekem, bi to pomenilo uvrstitev v sredino lestvice. Čeprav so rezultati tekem zaradi novega sistema tekmovalja le formalnega značaja, pa ne moremo mimo ugotovitve, da uvrstitve jeseniške ekipe ne ustreza njeni kvaliteti.

Po koncu prvenstva – 16. aprila – bodo na sporedu tekmovalja v devetih medobinskih košarkarskih zvezah. Prvaki teh zvez pa bodo naslednjo sezono igrali v slovenski ligi. Ker se bo na področju Gorenjske Triglav iz Kranja direktno uvrstil v slovensko ligo kot moštvo, ki je izpadlo iz zveznega razreda, bodo Jeseničani igrali kvalifikacije z Radovljico in Škofjo Loko, oziroma selekcijama teh dveh občin. Te kvalifikacije morajo biti končane do konca junija.

Kljub formalnosti, ki jo prinaša nov sistem tekmovalja, trenirajo in igrajo jeseniški igralci zelo resno. V tekmi proti Krasu so prikazali dobro igranje in so le zaradi lastnih napak izgubili. Tako so v drugem polčasu pri vodstvu desetih točk zaradi nesmotrnih menjav izgubili vodstvo in dovolili gostom, da so povedli z osmimi točkami razlike. Domači igralci so nato še enkrat poizkusili preobrniti potek igre in so v dveh minutah zmanjšali razliko na dve točki. Sekundo pred koncem je zaradi prekrška nad Božičem le-ta izvajal tri proste mete in le prvega zadel in ni uspel izsiliti podaljška.

V naslednjem kolu igrajo Jeseničani v gosteh proti Vrhniki.

Nastopili so: Berginc 1, Lozar 4, Jančič, Matučec, Božič 26, Mišič 2, Smid, Vauhnik 24, Smolej 13, Erzen 8, Noč 9. NI

DVE ZMAGI EKIPE OSNOVNE ŠOLE KOROŠKA BELA

Kljub temu da imamo na Koroški Beli zelo majhno telovadnico z enim košem, kar ne zadostuje za dober trening, smo uspešno začeli drugi del obinske košarkarske lige osnovnih šol. V prvem delu lige smo zmagali le enkrat, v drugem delu pa še

trikrat. Moštvo vodita trenerja Miro Mišič in Igor Logar. Zal se tudi to moštvo bori s prenekaterimi, predvsem denarnimi težavami.

V drugem kolu občinske, košarkarske lige osnovnih šol smo se 10. marca pomerili z osnovno šolo iz Zirovnice. Ves čas tekme so imeli pobudo v rokah košarkarji osnovne šole Koroška Bela, saj so ob koncu prvega polčasa vodili s 14 koši razlike, do konca tekme pa so Zirovčani uspeli zmanjšati rezultat na devet košev razlike. Rezultat je bil 40:31 za košarkarje osnovne šole Koroške Bele. Na tej tekmi je zelo dobro igral Drago Hočvar, ki se je odlikoval po izvrstni igri v obrambi. Tudi drugi košarkarji Koroške Bele so se zelo dobro izkazali.

Koše so dosegli za Koroško Belo: Hočvar 12, Šimnič 10, Kosič 7, Kambič 6 in Mlakar 5, za Zirovnico pa: Baloh 12, Črne 10, Noč 5, Ovesnik in Avenik pa po 2.

V ponedeljek, 14. marca, pa so se košarkarji osnovne šole Koroška Bela pomerili s košarkarji iz Mojstrane. Zmagali so košarkarji OS Koroška Bela z rezultatom 55:25. Ves čas tekme so imeli pobudo v rokah in so zato zasluženo zmagali.

Koše za Koroško Belo so dosegli: Hočvar 24, Mlakar 10, Kosič 5 in Kambič 16, za Mojstrano pa: Skumavc 3, Podrekar 8, Bene 1, Ozebek 4 in Adamek 9.

Iztok Šimnič

ŠSD OS PREŽIHOV VORANC: ŠSD OS 18. DECEMBER (MOJSTRANA) 102:46

V tretjem kolu drugega dela občinske košarkarske lige za pionirje in pionirke so se srečali predstavniki ŠSD OS Prežihov Voranc ter ŠSD OS 18. december iz Mojstrane. V prvi tekmi so se pomerili fantje. Tekma je bila povsem v rokah predstavnikov z Jesenic in gostje iz Mojstrane so lahko le poskušali omiliti poraz. Končni rezultat je bil 102:46.

Največ košev za domačine so dosegli: Rakovič 23, Novak 28, Samrdžija 18, Jakšič 19 in Pogačnik 11.

Za goste so bili uspešni: Podrekar 7, Skumavc 5, Teraž 10, Adamek 15, Trifkovič 7 in Benet 2.

Za fanti so se pomerila dekleta. Tudi tu so imele domačinke igro v svojih rokah in so zato zasluženo zmagale. Končni rezultat je bil 50:36.

Koše za domačine so dosegli: Potočnik 26, Črnovič 15, Klinar 6 in Kantarevič 3.

Za gostje pa so bile uspešne: Skumavc 24, Gartner 6, Lah 4 in Janša 2.

Po tej tekmi še vedno na lestvici vodita fantovska in dekliška ekipa ŠSD OS Prežihov Voranc pred ekipama OS Tone Čufar.

Uroš Zupančič

Odbojka

ZMAGA V PRVEM KOLU

Članice OK Jesenice so v prvem spomladanskem kolu enotne republiške lige zabeležile zmago proti ekipi Mislinje, ki pa je z dobro igro, predvsem v prvih dveh setih prijetno presenetila.

JESENICE : MISLINJA 3:2
(-7, -10, 13, 4, 9)

Gostje so začele zelo polno in z dobro igro v polju in domiselno na mreži, presenetile domače igralke, ki se nikakor niso mogle uspešno upirati. Predvsem so grešile pri serviranju in s slabimi podajami onemogočile zaključke akcij.

Podobno se je odvijala igra tudi v drugem setu, katerega so gostje ponovno odločile v svojo korist. Domače igralke so se znašle na pragu nepričakovanega poraza. Tretji set je bil tako odločilen. Kot da bi se naše igralke zavedale, da so v prvih dveh setih prikazale le malo tistega, kar znajo, so v nadaljevanju igre le našle pravo pot do uspeha v tem setu.

V četrtem setu so z dobro igro iz prejšnjega seta še nadaljevale, predvsem so izboljšale igro v polju in podaje, zaradi česar so seveda tudi uspešno zaključevale akcije. Tudi peti set ni prinesel sprememb. Naše so uspešno nadaljevale z igro iz prejšnjih dveh setov in le uspele premagati dobre gostje.

Nastopile so v postavi: Mahnič, Rabzelj, Tušar, Lukek, Purger, Golob, Baloh, Kelbi, Pazlar, Primc.

V naslednjem kolu ponovno gostijo, in sicer ekipa Branika iz Maribora. Tekma bo v soboto, 19. marca, ob 17. uri v telovadnici osnovne šole Tone Čufar.

PORAZ IN ZMAGA MLADINK

Mladinke so odigrale še dve tekmi v svoji skupini in s tem končale prvi del spomladanskega tekmovalja. Na gostovanju v Šempetru so doživele prvi poraz z ekipo Mermurja.

JESENICE : MERKUR 2:3
(-7, 5, 5, -6, -16)

Nastopile so le s šestimi igralkami, ker so bile ostale zaradi bolezni odsotne. Domačinke so predvsem zaradi šikanja v prvem setu presenetile naše. Kljub temu, da ni bilo mogoče izvesti nobene menjave, so naše v naslednjih dveh setih popolnoma nadigrale domačinke.

Vendar je ponovno prišlo do preobrata in domačinke so izenačile v setih. V petem setu se je odvijal ogorčen boj za vsako

Kegljanje na ledu

MEDKLUBSKI TURNIR

V nedeljo, 13. marca, je bilo na umetnem drsišču v Podmežaklju na Jesenicah medklubsko tekmovalje v kegljanju na ledu. Organizator turnirja je bil tokrat kegljaški klub na ledu Rateče-Planica. Odlično pripravljeno tekmovalje se je udeležilo 13 ekip z Gorenjske, na koncu turnirja pa so najboljšim podelili pokale. Prvo mesto je z veliko prednostjo osvojil kegljaški klub Murka z Jesenice, drugo mesto si delila Vatrostalna – TOZD Jesenice in Gradnec I Jesenice, tretje pa je prostovoljno gasilsko društvo Bled.

KONČNI VRSTNI RED EKIP: 1. Murka – Jesenice 24 točk, 2. Vatrostalna – Jesenice 17, 3. Gradnec I – Jesenice 17, 4. PGD Bled 16, 5. Bled – Moste 13, 6. Krivec – Jesenice 12, 7. Gradnec II – Jesenice 11, 8. Markelj – Kranjska gora 10, 9. Železar – Jesenice 10, 10. Kosmač – Kranjska gora 8, 11. Branc – Rateče-Planica 7, 12. Jesenice I 6, 13. Peterka – Rateče-Planica 5 točk. A.K.

TEKAČI ZA OBČINSKE NASLOVE

V soboto, 12. marca, je bilo v organizaciji SD Rateče izvedeno občinsko klubsko prvenstvo v tekih za vse kategorije. Kljub slabemu vremenu je bilo prvenstvo izvedeno tako, kot se v takih razmerah lahko najbolje izvede. Na startu se je zbralo 70 tekmovalcev iz Rateč, Kranjske gore, Mojstrane, Hrušice in Zirovnice. Tekmovanje pa se je odvijalo v izredno težkih razmerah, saj je ves čas deževalo in so bile zelo dobro pripravljene proge izredno težke.

Največ uspeha so imeli pri mlajših kategorijah tekmovalci iz Kranjske gore, pri starejših pa tekmovalci iz Mojstrane. Vidi se, da raste v Kranjski gori nov rod mladih tekačev, o katerih bomo, če bodo tako napredovali, v bližnji prihodnosti verjetno še veliko slišali. Pozna se letošnje delo učitelja telesne vzgoje na osnovni šoli v Kranjski gori Janeza Mlakarja in že dveletno delo Branka Kajžarja in Konrada Müllerja. Prav škoda pa je, da sedanja generacija zelo dobrih tekačev iz Mojstrane nima naslednikov prav pri najmlajših. Tudi drugi klubi so se dela prijeli dobro in ob večji družbeni podpori Zirovnice in Hrušice tudi tam lahko pričakujemo nekaj zelo dobrih tekačev, ki se bodo razvili iz sedanjih pionirjev. Kljub vsemu pa lahko zaključimo z ugotovitvijo, da je tudi to prvenstvo dokazalo, da tekaški šport dobiva v jeseniški občini tisto mesto, ki ga je imel in ki si ga vsi tekaški delavci tudi želimo. Imeti moramo čim več ljudi na tekaških smučeh, kajti le iz množičnosti bomo lahko prišli tudi do kvalitetnih tekmovalcev.

REZULTATI:

Mlajši pionirji 2 km: 1. Robert Kerštajn Kr. gora 10:03,25, 2. Dejan Mašovič Kr. gora 10:24,27, 3. Borut Miklič Hrušica 12:17,94, 4. Nenad Mašovič Kr. gora 13:06,14, 5. Gorazd Smolej Kr. gora 13:36,14, 6. Marjan Peterka Kranjska gora 13:59,44, 7. Damjan Zupan Zirovnica 17:42,43.

OBRATNO TEKMOVANJE NA ZATRNIKU

Izvršni odbor osnovne organizacije sindikata TOZD Strojne delavnice je v četrtek, 3. marca, organiziral obratno tekmovalje v sankanju, smučanju in »peš slalomu« na Zatrniku, ki se ga je udeležilo okrog 70 sodelavcev. To je bila v zadnjih letih največja udeležba.

Okrog devete ure smo bili zbrani vsi udeleženci iz obratov strugarna, konstrukcijska delavnica, orodjarna, ključavničarji, delavnica tehničar, kovači, materialna služba, posebno pohvalo zasluži obrat strojne delavnice strugarna valjev, ki je imel največje število tekmovalcev, slaba udeležba pa je bila iz obratov delavnice in strojne delavnice Javornik.

Najprej je bilo sankasno tekmovalje. Proga je bila precej zahtevna. Med samim tekmovaljem je prišlo do nekaj padcev, ki so jih »ublažili« tudi prvi topli žarki sonca. Po zaključnem sankasnem tekmovalju smo se preselili na smučišče, kjer se je odvijala zagrizena borba med starejšimi in mlajšimi člani sindikata. In nazadnje je bilo še tekmovalje v »peš slalomu«, v katerem je sodelovalo 34 sodelavcev.

Sodelavci so bili zadovoljni s tekmovaljem, kakor tudi z organizacijo. Izvršni odbor sindikata si želi, da bi se v bodoče še v večjem številu udeleževali podobnih tekmovalj in izletov. Prav bi bilo, da bi se delavci TOZD Strojne delavnice tudi na ta način spoznavali med seboj.

Popoldne sta bila za vse udeležence v Zgornjih Gorah kosilo in razglasitev rezultatov. Vsak udeleženec je dobil simbolično nagrado. Podelili pa so tudi dva prehodna pokala, ki sta ju osvojili ekipi iz strojne delavnice.

Rezultati sankanja: Moški do 40 let: 1. Zdravko Kerštajn, 2. Marjan Vilman, 3. Zorko Vilman.

Nad 40 let: 1. France Gorše, 2. Rudi Grilc, 3. Zdravko Košir.

Ženske: 1. Danica Drstvenšek, 2. Rezka Kavčič, 3. Kati Pavlin.

Ekipno: 1. strojna delavnica, 2. strugarna valjev, 3. vodstvo TOZD.

Rezultati smučanja: Moški do 40 let: 1. Karel Krznarič, 2. Vlado Repe, 3. Bojan Grm.

Nad 40 let: 1. Jože Bertonec, 2. Franc Oblak, 3. Franc Svetina.

Ženske: 1. Marjeta Bizjak, 2. Danica Drstvenšek.

Ekipno: 1. strojna delavnica, 2. vodstvo TOZD, 3. strugarna valjev.

Rezultati v »peš slalomu«: 1. Branko Smolej, 2. Drago Razinger, 3. Zdravko Kerštajn.

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

MOČ PRIJATELJSTVA

Živel so nekoč trije prijatelji: jelen, želva in ptič. Neke noči se je jelen z enim od svojih dveh rogov ujel v mrežo. Najprej se je poskušal rešiti sam, toda ni mu uspelo napraviti luknje v mreži ne s parklji in ne z edinim prostim rogom. Zato pokliče na pomoč svojo prijateljico želvo.

Želva nemudoma priteče na pomoč. Da bi pregledala mrežo, je pregrizla žico za žico. Bila je še vsa zagnana v svoje delo, ko se je začelo svitati.

Lovec, ki je nastavil mrežo, se prebudi in vstane, vzame lok in puščice ter se odpravi proti gozdu. Že je zavil v senco dreves, ko vzleti ptič, jelenov drugi prijatelj. Ptica kroži nad lovčovo glavo in se dela kot da je ranjen. Lovec ga je začel slediti in s tem je izgubil mnogo časa, medtem pa je želvi uspelo osvoboditi jelena.

Ko lovec naposled le pride k mreži, z jezo ugotovi, da je raztrgana in prazna. Zelen

od jeze napne svoj lok, pripravi puščico in jo nameri v ptiča. Toda želva, videč lovčovo namero, ugrizne lovca v prst na nogi. Silno se prestraši in krične, cilj je zgrešil, ptica pa veselo odleti pod nebo.

Tedaj je lovec zgrabil želvo, jo stlačil v krušnjak ter se napotil proti domu.

Hodi po poti in polagoma začuti lakoto. Usede se v senco pod drevo in začne jesti riževo pogačo. Ko pa je sedal in jedel, se mu za hrbtom približa jelen, tiho, prav tiho nasadi na rog krušnjak in zbeži v gozd, kjer je za trenutek postal, da bi pričakal ptiča. In ko prifrli, se vrže na krušnjak, ga s kljunom raztrga in napravi luknjo, da pride ven želva.

Tako so trije prijatelji rešili drug drugega.

Po kamboški pravljici
priredil Črt Sinkovec

VRANE, SRAKA IN LISICE

Vrana si je spletla gnezdo v vejah starega drevesa, vanj je znesla tri jajčka in o svojem času se iz njih zvaljajo tri gole vrane. Lisica, ki je živela v tem gozdu, jih opazi, se približa drevesu in reče:

»Gospa vrana, prišla sem kot drvar. Šah me je osebno poslal semkam in mi ukazal, naj posekam to drevo.«

Vrana se je te novice prestrašila, začela je lisico prepričevati:

»Prosim te, gospod drvar, počakaj s poseko, daj mi še malo časa, da moji mladiči dorastejo in bomo odleteli drugam. Tedaj pa boš posekala drevo.«

»Tudi če bi uslišala tvojo prošnjo, šah tega ne bi dovolil,« zvitorepi lisica. »Morda bi uslišal, če mu poneseš enega izmed tvojih mladičev.«

In tako je vrana s težkim srcem izročila lisici enega izmed svojih mladičev, le-ta pa se naglo odpravi na pot. Naslednje jutro pa se lisica znova oglasi pod drevesom in pravi:

»Gospa vrana, zgodilo se je, kar se je zgodilo, danes pa moram zares posekati drevo.«

Vrana se še bolj prestraši, še bolj milo prepričuje lisico:

»Prosim te, gospod drvar, daj mi še malo časa. Če hočeš, dam ti še drugega od svojih mladičev.«

Lisica zvitorepi, dela se kot da ji je nerodno, naposled le vzame tudi drugega mladiča in se odpravi na pot.

Čez nekaj dni se nad drevesom z vranjim gnezdom, spreletava sraka. Ko ugleda vrano, ki je žalostno čepela v gnezdu z enim samim mladičem, jo vpraša:

»Gospa vrana, kaj se je vendar zgodilo, da imaš enega samega mladiča?«

In vrana pripoveduje zgodbo o drvarju-lisici.

»To ni bil noben pravi drvar, ampak samo zvita lisica,« je rekla sraka. »Dobro me poslušajte, gospa vrana, kaj vam bom povedala. Če se ta drvar znova povrne, mu brez strahu odgovorite:«

»Zgini mi proč! Ne bom ti dala več nobenega od svojih mladičev, sicer pa mi je ostal en samcat, edini.«

Naslednjega dne lisica zopet pride kot ponavadi. Trenutek zvitorepi, nato pa reče:

»Hočeš nočeš, nič več odlašanja. Drevo moram danes posekati!«

Zdajci je vrana zbrala ves svoj pogum in odgovorila lisici tako, kot ji je svetovala sraka.

Lisica se zaman zaletava v drevo, zaman otepava s svojim košatim repom. Naposled odneha, a še ko odhaja, jezno vpije:

»Vrana, to gotovo ni tvoje maslo. Prav gotovo te je nahujskala sraka. Za to maslo

se ji bom kruto maščevala, zapomnili me bodo njeni mladiči!«

Lisica gre dalje po gozdu. Nedaleč od tam se stegne v travo, odpre usta in se dela kakor da je mrtva. Na nesrečo pa prav tjakaj prileti sraka, poskakuje okoli lisice in ko ugotovi, da se ne zgame, reče sama sebi:

»Danes si bom pripravila dobro kosilo. Toda, bodi previdna. Ne bom začela pri glavi, ker me utedne zgrabiti, temveč pri repu.«

In tako sraka kljuje lisico po repu. Ko pa lisica ni niti mignila, gre sraka h glavi, na kar je lisica čakala. Hop! — lisica zapre usta in sraka se je znašla v pasti. Prestrašila se je, ni pa obupala. Zgovorna kot sraka je, je rekla:

»Lisica, čemu me stiskaš v čeljustih, saj ti nisem nič hudega storila.«

»Hm, nič hudega storila! Nahujskala si vrano,« je lisica srdito zavpila, toda srd je slejkoprej hudoben svetovalec — lisica je v trenutku pozabila, da ima njen plen peruti. Ko je odprla čeljusti, da bi zavpila, je sraka zletela na najbližje drevo.

Lisica je pihala od jeze, zagnala se je in skušala splezati na drevo, toda z drevesa pade na tla in se ubije.

Drevo je bilo rabelj lisici-drvarju.

Po perzijski pravljici
priredil Črt Sinkovec

ALDER IN NJEGOV ČUDEŽNI PLAŠČ

Aldar je bil bistroumen deček. Ni bil bogat, pa tudi ničesar mu nikoli ni manjkalo in nikoli ni bil v hudi stiski. V Kazahstanu so ga imeli vsi radi.

Toda nekega zimskega dne je bil Aldar hudo žalosten. Pihal je oster, leden veter in on je sam samcat odjezdil v stepo. Vse naokrog ni bilo žive duše. Njegovo kljuse je šepalo in njegov plašč je imel sedemdeset lukenj in devetdeset zaplat.

Aldar jezdi, pa nenadoma ugleda jezdeca, ki mu prihaja naproti. Ta je imel zelo lepega konja in plašč iz lisičjega krzna. Vse je kazalo, da je bogat trgovec. Aldar se udobno namesti v sedlu, zapne si plašč in začne prepevati.

»Ali te ne zebe,« ga vpraša zvedavi trgovec. »Tvoj plašč je poln lukenj, kako moreš potem še prepevati?«

»Pojem,« pravi Aldar, »ker je moj plašč poln lukenj. Veter piha skozi eno luknjo noter, skozi drugo ven, jaz pa ostanem na toplem. Čudno pa se mi zdi, da vas pošteno zebe v vašem lisičjem krznu.«

»Da, zares me zebe,« pravi trgovec. »Morda pa bi mi ti prodal tvoj topli plašč?«

»Kako ga naj prodam, saj bi zmrazil brez plašča.«

»Pa zamenjaj za moj plašč,« pravi trgovec. »Za nameček pa ti dam še nekaj denarja.«

Aldar se je navidez obotavljal, nato pa reče: »Velja! Zamenjajva si plašča in tudi konja. Denar si pa kar obdržite!«

Tako je trgovec zamenjal svoj plašč iz lisičjega krzna za plašč s sedemdesetimi luknjami in devetdesetimi krpami, svojega čilega konja pa za šepavo kljuse. Nato sta se Aldar in trgovec zadovoljna razšla, saj sta bila napravila dobro kupčijo. Seveda si je Aldar oblekel krznast plašč, skočil na konja in kar se da naglo odjezdil.

Zvečer je v domači vasi pripovedoval zgodbo o čudežnem plašču, ki je imel sedemdeset lukenj in devetdeset zaplat. Vsi so se smejali Aldarjevi potegavščini, da so se jim tresli trebuhu, saj je bil pretental bogatega trgovca.

Po kazahstanski pravljici
priredil Črt Sinkovec

KDO IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

STANJE PRED OBČINSKIMI VOLITVAMI 6. DECEMBRA 1936, PRIPRAVE IN ZMAGA NA VOLITVAH IN BES NASPROTNIKOV ZARADI PORAZA

5. Splošne politične razmere pred občinskimi volitvami leta 1936

Preden osvetlimo priprave in potek občinskih volitev, ki so bile leta 1936 na Koroški Beli, se nam zdi potrebno, da vsaj bežno orišemo stanje in nekatera važnejša dogajanja pred volitvami, ki so dala volitvam svoj pečat.

Po petomajskih parlamentarnih volitvah leta 1935 je Jeftičev režim zamenjala 24. junija 1935 Stojadinovičeva — dr. Koroščeva vlada. Ta ni izpolnila dane volilne obljube, da bo razpisala tajne volitve v parlament in v občinske odbore. Rajši se je naslonila na poslance, izvoljene na listi JNS, in na občinske odbore, ki so bili izvoljeni poleti leta 1933, ko je vladala v Jugoslaviji direktorska vlada dr. Milana Sršića.

Po spremembi režima se tudi stanje v naši vojni železarni ni spremenilo. Kranjska industrijska družba je kršila določila kolektivne pogodbe, samovoljno spremenjale mezdne pogoje in akorde, ni upoštevala intervencij delavskih zaupnikov, na njihove pritožbe ni odgovarjala, dosledno je odklanjala sprejem delavcev iz socialističnih družin in zavedne delavce postavljala na slabša delovna mesta. Vodstva sindikalnih organizacij niso imela prave volje do ostrejših akcij poti podjetju.

Mlajši tovariši v SMRJ — tako imenovana opozicija — so zahtevali odločnejši boj za pravice delavstva. Zaradi takih razmer je 12. julija 1935 izbruhnila splošna stavka na Javorniku, 15. julija pa tudi v obratih na Jesenicah, ki jo je vodila opozicija. Sele pozneje so se ji pridružila tudi sindikalna vodstva. Med stavko so delavci zasedli

LISTI izhajajo kot priloga tednika ŽELEZAR — glasila delovnega kolektiva SOZD SZ ŽELEZARNA JESENICE. Ureja kulturno umetniški klub pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, glavni in odgovorni urednik Joža Varl.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 31/VII

Jesenice, 24. marca 1977

VENCELJ PERKO

IZ NAŠIH BOJEV V OBČINI KOROŠKA BELA

tovarno in ostali v njej do konca. Po sedmih dneh je bila stavka v glavnem uspešno končana. Največji uspeh te stavke je bil v ustvarjeni medsebojni solidarnosti in enotnosti v boju proti skupnem sovražniku medsebojni solidarnosti in enotnosti v boju proti skupnem sovražniku ne glede na različne ideološke nazore.

Vzdušje enotnosti med delavci in solidarnost drugih slojev z bojem delavstva lahko smatramo za začetek ljudsko frontovskega gibanja v jeseniškem revirju.

Med tem, ko je bilo delavstvo v veliki večini pripravljeno za dosledni boj in za nadaljno krepitev enotnosti, pa so nekateri odgovorni funkcionarji, ki so bili na čelu strokovnih organizacij, še vedno imeli pasiven odnos do boja za obrambo delavskih pravic in nasprotovali enotnim akcijam in združevanju sil.

Tako stanje je bilo posebno močno v naši vodilni socialistični sindikalni organizaciji SMRJ. Vsi poskusi komunistov, da bi prišlo do enotne usmeritve boja in s tem do notranje pomiritve med oportunističnim in neaktivnim vodstvom in levo opozicijo, so propadli. Za volitve delavskih zaupnikov za leto 1936 smo se komunisti zavzemali za enotno listo vsega delavstva. Toda vodstvo našega sindikata je bilo proti temu, še več, kršilo je tudi sklep plenuma in nekatero kandidate — levičarje črtalo z liste SMRJ. Tako smo bili prisiljeni postaviti še eno — to je, četrto listo z nazivom »lista vsega delavstva«. Ta lista je dobila največ glasov. S tem smo levičarji dobili potrdilo, da stoji velik del delavstva za nami. Posledica tega je bila, da smo na občnem zboru marca 1936 prišli tudi v vod-

stvo sindikalne organizacije. Na občnem zboru smo se trudili, da bi prišlo do enotnih pogledov in do enotnega vodstva. Toda takratni predsednik in večina članov iz sekcije martinjarjev, ki so bili pod njegovim vplivom, so predlog odklonili in se občnega zbora sploh niso udeležili.

Spremembe v vodstvu SMRJ so dobile odmev tudi v ostalih sindikalnih organizacijah (JSZ, NSZ). Poživilo smo delo v sindikatu in svojo aktivnost prenesli na širše področje. To, kar nam prej ni uspelo v lastni organizaciji, smo uspeli z drugimi sindikalnimi organizacijami. Na našo pobudo je bil formiran skupen odbor vseh treh sindikalnih organizacij z imenom MAO (medstrokovni akcijski odbor). MAO je izdelal enoten akcijski program s političnimi poudarki proti fašizaciji sindikatov, za svobodo delavskega gibanja, za graditev delavske enotnosti in za odločilen boj proti izkoriščanju in ohranjenju delavskih pravic. Z dogovorom o ustanovitvi MAO so bile postavljene organizacijske oblike dela in delitve funkcij. To je bil drugi pomemben korak v nastajanju ljudsko frontovskega gibanja na Jesenicah.

MAO je takoj začel z akcijami. Pripravljali je skupno proslavo 1. maja, katero pa je sresko načelstvo prepovedalo. Na pobudo komunistov in ob sodelovanju MAO smo se na Jesenicah vključili v akcijo za zgraditev ljubljanske klinične bolnice in drugih bolnic. V ta namen smo organizirali akcijski odbor, v katerem so bili predstavniki vseh družbenih organizacij in slojev. Ta odbor je priredil 14. junija 1936 pred

(Nadaljevanje na 2. strani)

Tone Tomazin: Iz Dolenjskih Toplic

(Nadaljevanje s 1. strani)

železniško postajo na Jesenicah veliko zborovanje, na katerem so govorili predstavniki delavcev, kmetov, obrtnikov in inteligence. Na zboru so bili udeleženci z Jesenic, Savske doline, z območja Radovljice in vse do Bohinja. Zbor je sprejel pomembne politične resolucije in jih poslal na odgovorna mesta sreza, banovine in vlade v Beograd. To zborovanje je bilo prva širša ljudsko-frontovska akcija na Jesenicah.

Komunisti smo računali, da se KID ne bo pomirila z odstopi, ki jih je morala storiti med stavko in da bo poizkušala udariti nazaj. Zato smo preko MA oblikovali zahteve delavstva v 20 točkah in jih poslali na direkcijo podjetja. S tem smo hoteli paralizirati protitudar KID, predvsem pa krečiti borbena vzdušja in delavsko enotnost. V avgustu 1936 smo slavili 30-letnico obstoja socialistične sindikalne organiziranosti na Jesenicah. Na proslavo smo povabili kovinarje in druge delavce iz vse Slovenije. Povabili smo tudi kovinarje iz Francije in Češkoslovaške. Poleg kovinarjev so prišli še stavbinci iz Ljubljane in tekstilni delavci iz Kranja, Škofje Loke in drugih krajev. To je bila močna manifestacija borbena razpoloženja in akcijske enotnosti velikega dela slovenskih delavcev. Ta proslava je bila po celjskem zletu Svobod leta 1935 ena najmočnejših delavskih manifestacij v tistem času.

Ob času proslave so na Jesenicah in okolici tudi stavkali stavbinski delavci. Stavko smo organizirali in ji dajali vso potrebno oporo jesenjski komunisti in organizacija SMRJ. Zato je bila morala stavkajočih še vedno visoka, stavko je mogla zlomiti samo nasilna intervencija žandarjev.

Vse te akcije, borbena razpoloženja delavcev in naraščajoče težnje po enotnosti, predvsem pa rast moči in vpliva komunistov in levo usmerjenih delavcev so pogladi strah v kosti našim razrednim in političnim nasprotnikom. Zato se te sile združujejo in začno izvajati silen pritisk na naše vrste, posebej pa na nas, komuniste. Proti nam so začeli delovati izdajalski elementi v samih sindikalnih organizacijah in se hlapčevsko vključevali v delo protidelavskih sil.

Udarci proti nam so se vrstili eden za drugim. Naj naštejem najbolj bistvene:

— Dosežen je sporazum med upravo podjetja in JRZ, oziroma s politično oblastjo, da se začne z ostrimi represalijami proti nosilcem revolucionarnega gibanja. Oblast postavi na Jesenicah policijski komisariat, podjetje pa da komisariatu potrebno stavbo, opremo prostorov in nekatera materialna sredstva za uslužbenec komisariata.

— Na predlog podjetja in priporočila banske uprave je ministrstvo za socialno politiko znižalo število delavskih zaupnikov od 33 na 16.

— Na predlog podjetja je banska uprava vzela mandat nekaterim levo usmerjenim zaupnikom, nekaj borbenejših delavcev pa je železarna odpustila iz službe.

— Desni elementi v NSZ in klerikalni v JSZ organizirajo s pomočjo duhovščine stavkokaze, da ob pomoči žandarmerije zlijemo stavko stavbinskih delavcev na Jesenicah.

— Ban izda naredbo in z njo bistveno omeji pravico in svobodo do stavke, policija pa takoj začne izvajati odredbe nad stavkajočimi stavbinci.

— Podjetje sporoči delavstvu v odprtem pismu, da odklanja vložene zahteve MAO; napove odpoved obstoječe kolektivne pogodbe in ostro napade razdrilne elemente (komuniste) med delavci.

— NSZ izda pismeno obvestilo, s katerim v nekem smislu soglašajo z nekaterimi stališči odprtega pisma podjetja in opo-

zarja delavce pred trojkami (komunističnimicelicami), češ da je njihovo delo v nasprotju z interesi delavstva.

— Centralna uprava SMRJ v Beogradu pod vplivom zagrozenega antikomunista in poznejšega narodnega izdajalca zahteva od vodstva podružnic SMRJ na Jesenicah, da izstopi iz MAO, da umakne vložene zahteve za KID in da plačujejo višjo sindikalno članarino.

— Ker se nismo uklonili zahtevi centralne uprave SMRJ, je ta razrešila oba podružnična odbora na Jesenicah in na Javorniku.

— Banska uprava je razrešila socialistično upravo v občini Koroška Bela.

Vse to in še vrsta drugih manjših pritiskov se je izvršilo v kratkem času pred občinskimi volitvami, v času med avgustom in decembrom leta 1936. Čeprav smo bili organizacijsko oslabiljeni, je borbena vzdušja ostala in duh o nujnosti enotnosti delavstva je ostal. Zato smo se te udarce samozavestno prenašali in nismo klonili. Vedeli smo, da je večina poštenih delavcev na naši strani in da naš boj uživa simpatije tudi pri drugih slojih prebivalstva. To so nam pozneje potrdile tudi občinske volitve, na katerih se je velik del volilcev kljub vsestranskemu pritisku in javnim volitvam odločil za naše frontovske liste. Zavedali smo se, da nismo sami, da pod vodstvom partije bijemo boj skupno z ostalimi slovenskimi in drugimi delavci. Na naše borbena razpoloženja pa so tokrat vplivali tudi razvoj in uspehi ljudske fronte v Franciji kakor tudi boj španskih rodoljubov proti fašizmu, kamor je odšlo tudi nekaj naših tovarišev z Jesenc, mnogim se pa to ni posrečilo.

V tem obdobju je narasla številčna in organizacijska moč partije. Njen vpliv se je čutil v vseh pomembnejših akcijah, saj so bili na čelu teh v pretežni večini komunisti. Prav ti so se še prav posebno prizadevali ustvariti široko ljudsko fronto za boj proti fašističnemu režimu, za priznavanje političnih svoboščin in demokratizacijo družbenih odnosov. To je nam, komunistom, dajalo legitimacijo, da smo lahko odločno stopili v boj pri občinskih volitvah in za zmago in naš vpliv na občini. Tega vpliva niso imeli komunisti pri občinskih volitvah leta 1927 in 1931, sedaj pa smo si ga zopet pridobili ter nam je omogočil, da smo lahko aktivno stopili v volilni boj.

V takih notranjih razmerah in v takem splošnem vzdušju smo se začeli pripravljati na občinske volitve, ki so bile v občini Jesenice dne 25. oktobra, na Koroški Beli na dne 6. decembra 1936. leta.

2. Razpust občinskega odbora

Razumljivo je, da je bilo režimu JRZ še prav posebno od tega, da si osvoji občino Koroška Bela, to, doslej neosvojljivo delavsko trdnjavo. Poleg raznih ukrepov pritiska in groženj je bilo potrebno še kaj najti, kar naj bi prepričalo občane, da socialisti ne znajo gospodariti, da se s položajem na občini osebno okorišajo. S tem so hoteli odvrniti volivce od kandidatne liste, na kateri bi kandidirali socialisti. V ta namen je banska uprava odredila revizijo občinske uprave, ki je trajala od 25. avgusta do 5. septembra 1936. Osemnajstega septembra je podban dr. Majcen že izdal odločbo, s katero je razrešil 4 člane občinske uprave in 6 občinskih odbornikov. V utemeljitvi je očitil županu Šoberlu, da je predložil v izplačilo ponarejen račun in vidiral ponarejeno mezdno polo, da je Franc Mohorič napisal neko pobotnico za 640 din, ki jo je podpisal neko drug, ne pa tisti, na katerega se je glasila. Franc Dolinar je bil razrešen zato, ker je ponarejeno mezdno polo za 3.433 din z vednostjo priključil občinskemu obračunu. Tomažu Noču je očitil, da je predložil ponarejeno mezdno polo, Ivan Jenko je bil razrešen zato, ker je baje utajil 6.130 din šolskega denarja. Ostali odborniki pa so bili razrešeni, ker so za

občino opravljali razne storitve s prevozi in dobavami. Jenko je dvomil, da pri njegovem delu res ni kaj narobe. Zato je na seji 19. 9. 1936 odstopil kot občinski odbornik in predsednik gradbenega odseka ter kot blagajnik šolskega odbora.

Večina očitanih prekrškov je bila posledica primitivnega poslovanja, ne pa osebnega okoriščanja. Tako je, npr., napravil Noč novo mezdno polo, ker je bila originalna preveč zamazana in raztrgana. Da bi dokazali poverbo, so nekateri delavci, ki so jih izplačali po sporni mezdni poli, poklicali v župnišče, kjer so pod pritiskom izjavili, da mezdne liste niso podpisali, medtem ko so pozneje priznali, da so denar v redu prejeli. Neutemeljenost očitanih prestopkov se vidi tudi v tem, da so bili pri sodni razpravi pred Stolum sedmerice v Zagrebu vsi odborniki oproščeni vsake krivde, le župan Šoberl je bil zaradi neplačanih 150 din na koleh kaznovan z enim dnevom zopora in še to le pogojno za eno leto ter povrnitev sodnih stroškov v znesku 344 din.

Kaplan Anton Duhovnik, ki je bil glavni iniciator postopka proti občinski upravi, je bil tesno povezan z občinskimi uslužbenci in dobro obveščen o vseh občinskih zadevah. Po volitvah in po sodni razpravi je odkrito povedal za pravi namen revizije. Takole je rekel Tomažu Noču: »Nekaj smo morali najti, da smo lahko razrešili vso upravo, čeprav niste bili ti in ostali nič krivi.« Francu Dolinarju pa je izjavil: »Mi smo vas vsekakor nameravali razrešiti in smo to tudi storili, dasi smo vedeli, da niste goljufali.« Ta kaplan, ki je bil stalni dopisnik jeseniškega krajevne lista JRZ »Na mejah«, pa je 1. oktobra 1936 napisal takole:

»Občinski odbor na Koroški Beli je g. ban razpustil zaradi nerednosti in poverb v občinskem gospodarstvu. Dosedanja uprava občine je bila vsa v rokah marksistov. Zopet se je izkazalo, da takim ljudem javnih blagajn zaupati ne smemo in ne moremo. Novo začasno upravo bo vodil do prihodnjih volitev krščanski socialist g. Erlih (Janez — op. pisca), katerega iskreno poštenost in smisel za občo blagajno še vsi poznamo iz časov njegovega nekdanjega županovanja.«

V naslednji številki »Na mejah« je bil objavljen popravek k članku z dne 1. oktobra, v katerem nekateri razrešeni odborniki pojasnjujejo neutemeljene ugotovitve pri reviziji. Ker bi bil ta popravek utegnil oslabiti učinek revizije, je uredništvo pripisalo k popravku pripombo:

»Citatelji naj primerjajo popravek z dekretom kraljevske banske uprave.«

Kot smo videli, se razrešitveni dekret celo pred njihovim sodiščem ni mogel uveljaviti. Značilno za odločbo banske uprave o razrešitvi občinskih odbornikov je tudi to, da sta bila med devetimi razrešenimi dva odbornika, ki nista pripadala večini na občini. Eden je bil nekdanji klerikalni župan in njihov odbornik kmet Jožef Mulej s Potokov, drugi pa odbornik z liste JNS Anton Lipovec, kmet s Koroške Bele. Razrešena sta bila zato, ker sta za občino opravljala prevoze in dobave. Mulej je bil pač že star in zanje ni več dosti pomenil. Verjetno so hoteli s tem ustvariti med občani vtis, da je bil postopek oblasti res nepristranski.

3. Priprave na volitve

Na klubski seji dne 12. maja 1936, ko socialistični odborniki še slutili niso, kaj jim pripravljata JRZ in banska uprava, so govorili o bodočih občinskih volitvah in o pripravah zanje. Izvolili so pripravljalni odbor, v katerega so prišli Franc Mohorič kot predsednik, Franc Dolinar kot blagajnik ter člani Anton Noč, Martin Jeram in Janez Mur. Sklenili so tudi, da bodo sklicali v začetku julija sestanke, na katerih naj bi člani občinske uprave poročali o svo-

Piškur knjigo odpre, pogleda vanjo ... gleda, bulji, odmakne knjigo daleč od sebe, jo spet primakne, zamiži za celo minuto, spet pogleda. Naj je karkoli počel, bral z leve ali desne, navzdol ali navzgor, sedel, čepel ali ležal — v knjigi je pisalo:

PIČMUŠMUH KUP CUP in tako naprej, same take norčije in neslanosti.

Štefan Burja je čakal v kuhinji in čakal — Piškurja od nikoder. Tačas je Piškur namreč jemal s polic knjigo za knjigo — vse je poznal, vse že prebral, kaj bi moralo pisati v njih — ampak v nobeni ni bilo ne ene pamente besede, marveč sami PIČMUŠMUH in PIUKASI in druge take oslarije.

Nazadnje se je zgrabil za glavo, si začel puliti tiste redke lase, ki jih je še imel, in iz oči so se mu ulile debele, kot morje slane solze. Zaihtel je, jokal tako žalostno, kakor lahko joka samo odrasel mož, pa še državni uradnik povrh.

Ko je prišla žena pogledat, kaj počne tako dolgo v tisti posebni sobi za knjige, ga je našla v tako žalostnem položaju, da je še ona zajokala. Čepel je v kotu sobe, se majal naprej in nazaj, se zmedeno smehljajal in mrmral predse: Pičmušmuh piukaš kup cup ...

Tako je bilo to. In od tistega dne ni noben Mižalec več prebral nobene knjige. Dolgo je že od takrat, ko so se bile Mižalcem črke uprle, in ker nihče v mižalski državi nič več ne piše, se tudi ne ve, koliko rodov in koliko stoletij je že minilo. Iz roda v rod gre samo ustno izročilo. Zapisal sem si ga, ko sem šel skozi Mižale — bilo je lansko leto, neko nedeljo na pustni torek.

MIŽALSKA ŠOLA

Odkar so se Mižalcem črke zmešale, se v šoli ne učijo več ne branja ne pisanja ne računanja. To svoje novo šolanje imenujejo »moderna šola«. To je tudi edina šola v Mižalah, druge nimajo. Zato je ta šola osnovna in obenem tudi srednja in višja in najvišja. Traja poljubno število let, vanjo lahko hodiš eno leto, dve ali deset let ali vse do konca življenja. Lahko te nesejo tja že kot dojenčka ali pa jo začneš obiskovati šele, ko ti brada osivi. Lahko en dan prideš, potem pa te pol leta ali sploh nikoli več ni ...

Učni načrt je v vseh razredih isti, šolanje pa poteka takole:

V prvem polletju se učenci odvajajo počitnice in se navajajo na šolo. Lovijo se, kričijo po mili volji in se gredo ravbarje in žandarje. Saj bi bilo zares surovo, ko bi zahtevali od njih, da se kar čez noč navadijo mirnega sedenja in poslušanja. Komaj pa se šole navadijo, je polletje mimo in že se je treba odvajati šole in se navajati na počitnice. Torej lahko spet počnejo, kar se jim ljubi: skačejo, se lovijo in se gredo ravbarje in žandarje.

Spricheval ne poznajo, saj ne znajo pisati. In razrednic tudi ni, da bi učitelji vpisovali vanje zamude, cveke in ukore. Kajpak tudi podpisov ne poznajo.

Kaj pa sploh počno učitelji v tej moderni mižalski šoli, boste vprašali. Kaj bi počeli drugega, kot da učence spodbujajo.

V prvem polletju jih svare:

»Nikarte se preneglo navaditi na šolo, lahko bi vam škodilo!«

V drugem polletju pa jih prigovarjajo:

»Zdaj pa se le spet privadite na počitnice, ljubi otroci!«

KAJ SEM ŠE VIDEL V MIŽALAH

In ko sem tako hodil tisti pustni torek, ko je bila ravno nedelja, po glavni mižalski cesti, pravijo ji Avenija, sem si polnil beležnico s samimi zanimivimi opažanji in skicami. Tudi Avenijo sem si narisal: široka je, da ji ne vidiš konca, ob deževnem vremenu prašna do kolen, ob sončnem pa blatna do gležnjev. Na njej vlada popolna

svoboda: hodiš lahko po levi ali desni, po sredi ali po kraju, gor ali dol, pa tudi povprek. Lahko se plaziš po trebuhu ali se prestopaš s hoduljami, skačeš po eni nogi ali ležeš ritensko. Lahko vlečeš ročni voziček ali gare, lahko pa vprežeš tudi psa, mačko ali kozo. Drugih živali v Mižalah ne poznajo, če izvzamemo ščurke in bolhe. Edino, kar na mižalski cesti ne moreš, je to, da bi hodil z eno nogo po cestišču, z drugo pa po pločniku, ker pač pločnikov nimajo.

Hiše ne stoji v vrstah, ker bi bilo to preveč enolično in prisiljeno. Križem krašem, ene z licem tja, druge slem, stoje ob cesti in tudi po sredi ceste, kakor se kateri zdi. Tako je njihova Avenija polna hiš, palač in blokov, ki niso nič drugega kot malo večje lope, stajke, kotci, kurniki in pesjaki. Zato pa jih lahko tudi Mižalci predstavljajo, kadar in kakor se kateremu zahoče.

SAMO V SLAŠČIČARNO NE!

Pred eno izmed staj sem zagledal gručo odraslih, ki so si na vso moč prizadevali, da bi izvlekli otroke noter. Otroci so kričali in se trgali odraslim iz rok, ti pa so jih lovili in vlekli v stajo. Nekaj otrok so že zvekli noter in od tam se je slišalo tako vekanje in stokanje, da je človeku ušesa in srce paralo.

Otroci so se mi zasmilili in približal sem se, da bi posredoval.

ČRTOMIR ŠINKOVEC

Maja

Komaj pet pomladi,
komaj tri pedi —
to je naša Maja,
deklca za tri.

Rada gre na polje.
— Kdo potuje z njo? —
Veter, dobre volje.
— In še kdo, še kdo? —

Sonček, ki potihno
z žarki je zvonil,
mačicam na vrhju
glavice odkril.

— Kdo še hodi z Majo
v to zeleno dalj? —
Regrat ji letala
v spremstvo je poslal.

A zakaj potuje
Maja na polje?
Kdor pa to uprašuje,
ta prav nič ne vé.

To me samo Maja,
čemu njena pot:
zvončkov bo nabrala
mamici za god.

Ded

Osem križev nosi ded,
križe robate in grčave,
križe nosi te žuljave
dobrih oči in toplih besed.

Mlad se zaljubil je kot drevo,
z žulji med brazde sebe sejat:
osem križev je podoral
z zrnjem v to skopo zemljo.

Zdaj je kot zemlja in kot drevo,
grča in žulj, star in siv:
ko pogovarja se sredi njiv
sam z zapuščeno zemljo ...

PESMI

Jesenske slike s Toškega čela

Cvetje je zatrla slana,
bledo sonce bdi v daljini;
kakor v jezera gladini
koplje se v megli Ljubljana.

Čmrly umira na kompavi,
vrabci plašijo se v žlebu:
jumbo-jet grmi po nebu;
dim iz hiš diši po kavi.

Rdeči jantarra obeski —
jagode žare češminja,
upanje v polmad se utrinja
med pohlevnimi podleski.

Kraljičkov ples

Priredil je ples kraljiček
in na dračje tja v gozdiček
pernata prihaja srenja:
že na dračju tam se drenja
jata kljunov — požeruhov,
vkljudno jim gostitelj streže,
obloženih kup je kruhov,
da se lakota poleže.

Ko kraljič postreže s črvi,
je za ples poprosil prvi,
toda kljuni — požeruhi,
siti zdaj, so vsi lenuhi.
Prepelice, tudi žolne
so dejale, da so bolne,
kos ne more, bos je ptiček.
Vrana krakne: »Sem zaspana.«
Vrabc čukne: »Nisem hlapec,
da bi me vrtel kraljiček,«
pa škrtat kot čez dva praga
vnema v ples svoj žigažaga
in zapleše sam kraljiček,
droben ta in dober ptiček.

Vračala tedaj se z lova
uharica, stara sova,
v perje strah pognala ptičkom,
zaplesala le s kraljičkom ...

Ptičkov je še danes sram,
da kraljič je plesal sam ...

ni bistvo gledališkovzgojnega dela v sami predstavi, njeni uspešnosti, temveč v samem delu in celovitem vplivu na mlade ljudi. Kreativno dramsko igro, s tako imenovano sproščevalno metodo, ki je danes v rabi že po vsem svetu, saj spodbuja k osebni, izvirni ustvarjalnosti, bi morale že poznati (enkrat za vselej!) vse šole.

Nimam namena, da bi tu razpredal, kolikšna obogatitev je lahko za celotni učno-vzgojni proces, saj je ena od poti, ki vodi k tistemu gigantskemu, a zaenkrat še hudo oddaljenemu cilju: vsestransko razviti osebnosti. Šole so žal bolj ali manj tovrstno dejavnost zreducirale na jubileje, spominske svečanosti in druge praznične dni, za kar lahko prav s pridom uporabljajo tudi nekatere igrice iz tega programa. (Tri priložnostne igrice: Darilo za mamo, Mamin praznik, Sanje novoletne noči, Revolucija v kraljestvu bonbonov). Vendar praksa kaže, da se še to delo velikokrat okuži s splošno boleznijo našega časa: živim zato, ker živim, delam zato, da nekaj delam ... so proslave zaradi proslav, jubileji zavoljo jubilejev ...

Drži, da je program zbirke hotel zapolniti najprej vrzel na tem področju, in to namerno s takim izborom dramskih tekstov, ki bi morali navdušiti in razširiti pedagoško delo na tem področju, vendar je njegov glavni pomen v celotnem konceptu, ki je v idejnem, pedagoškem in vsebinskem pogledu več kot samo ustrezen za gledališko vzgojo po naših šolah. Izbor dramskih tekstov iz domače in tuje literature je premišljen, psihološko ustrezen, pester, aktualen in jezikovno kvaliteten. Načrtno začnemo z igrkami za najmlajše (v njih sta osnovna elementa humor in pravljica): Začarana Ančka, Sneguljčica, Tri šaloigrice, nato postopno nadaljujemo do vse zahtevnejših besedil, v katerih se že zrcalijo slabe in dobre, značajske in neznajčajske poteze človeka (razvajanost častihlepnost, ošabnost, lakovernost, poštenost, iskrenost, snedenost ... z elementoma pristne komike in duhovite satire): od dobre farse Veli-

kaška — do odlično prirejene Shakespearovke komedije Sen kresne noči, ki ob uprizoritvi zahteva oblikovanje kar treh svetov: ljubezenskega, bajeslovnega in rokodelskega.

Po mnenju drugih ocenjevalcev je gledališko zelo zanimiva in vznemirljiva tudi odrska priredba pisem talcev. Škoda, da je med pisci dramskih tekstov samo nekaj domačih, vendar je znano, da je otroške in mladinske dramske literature pri nas bore malo. Morda bi se dalo kaj kvalitetnega prevesti iz tovrstne literature drugih jugoslovanskih narodov. Tudi oprema knjižic ni najbolj posrečena, preveč monotona. Te pripombe pa so bolj obrobne pomena, o katerih so avtorji tako vsestransko zastavljene programa verjetno že razmišljali.

Na kraju vsega povedanega tankočutno prislusnimo naslovu zbirka — POJDIMO SE GLEDALIŠČE ... Da, pojdimos se: z vso naivnostjo, prisrčnostjo, zavzetostjo in iskrenostjo otrok, pa ne samo gledališče, pojdimos se tudi petje, slikarstvo, kiparstvo, balet, glasbo, arhitekturo ... Pojdimos se: še in še, da se bodo spletle tanke, nevidne niti človečnosti, brez katerih je življenje samotno in prazno! Pojdimos se čimprej — takoj in za vedno! Drugače se bomo šli ... vojno, zakaj življenje združuje ljudi po zakonih duha ali smrti, ljubezni ali sovraštva. Kakorkoli že, združuje nas in nas bo, pa četudi ... in prav zato, ker:

*Ljudje ta čas smo in te čudne čase
zariti kakor polži slednji zase
globoko s sabo v svoj samotni kot ...*
(Ljodje Krakar)

Prav v tej otroško naivni veri v človeka, v moč njegovega duha, (navkljub razčlovečenosti), ki jo izražajo v svoji zamisli in delu ustvarjalci tega programa, je neprecenljivo bogastvo, ki nas navdaja z optimizmom — pa tudi neizprosno zavezuje ...

LITERATURA:
E. Fromm: Zdrava družba
L. Krakar: Cvet pelina
Iz predgovorov k dramskim tekstom

CVETKO ZAGORSKI POTOVANJE V MIŽALE

KAKO SO SE MIŽALCEM ČRKE UPRLJE

Daleč, daleč in globoko nekje leži dežela, ki se ji pravi Mižale. Tam so živeli nekoč sami učeni ljudje. Vsak je znal brati in tudi pisati in vsako stanovanje je imelo posebno sobo samo za knjige.

Kako pa je zdaj v tisti deželi? Oh, nikar ne sprašujte! Žalostno, da se bogu smili!

Ampak če že tako silite, vam povem: zdaj v Mižalah nihče več brati ne zna. Knjig imajo še zmeraj na kupe, pa ne vedo, kaj bi z njimi. V tistih posebnih sobah trohniijo in brez haska razpadajo in prah.

Kako se je to moglo zgoditi, sprašujete. Ja, to je pa čudna, nenavadna zgodba!

Lepega dne — pravzaprav ni bil dan, marveč noč, zakaj le ponoči se dogajajo tako čudne reči — neke lepe noči torej so se črke naveličale stati zmeraj v istih vrstah, zbrale so se na mizi sredi sobe in kričale:

»Dosti nam je suženjstva! Svobodne hočemo biti!«

Da bi jih videli, kako so mahale z rokami in cepetale z nogami!

Ko so se naveličale demonstrirati, kakor pravimo takemu delu, so se razbežale spet po knjigah, kamor se je kateri zdelo.

Lahko si mislite, kako so naslednjega dne pogledali Mižalci, ko so prišli v tiste svoje posebne sobe za knjige in hoteli tam brati ali pa so odnesli kako lepo knjigo s seboj na sprehod ali zvečer za v posteljo.

PIUKAŠ MIKU PUMPUPP AČ

Tako je pisalo v knjigi, ki jo je vzel v roke mižalski mizar Stefan Burja. Gledal je, buljil, odmaknil knjigo malo delj od sebe, zamižal za pol minute, spet knjigo pimaknil k očem, ampak zmeraj je pisalo isto:

PIUKAŠ MIKU PUMPUPP AČ in tako naprej.

Ni vedel, kaj naj to pomeni, ali se mu meša ali mu oči tako pešajo. Stekel je k sosedu, državnemu uradniku Alojziju Piškuru.

»Tovariš Piškur, poglejte no ... tako čudno se mi vidi ...«

Ni hotel povedati naravnost, preveč ga je bilo sram. Mogoče se mu res meša in potem bi državni uradnik Alojzij Piškur povedal ženi, njegova žena sosedu in tako naprej, saj veste.

Alojzij Piškur si je nataknil očala in važno pogledal. Misli si je, da je v knjigi kaj protidržavnega ali pohujšljivega, kar bi bilo treba prepovedati, ali kaka postava, ki je mizar ne razume, ali kaka latinska beseda.

In je bral: PIUKAŠ in tako naprej.

Potisnil je očala na konec nosu in se strogo zagledal v Burjo.

Burji so se kolena potresla, pa je na srečo imel pumparice, tako da tega Piškura ni opazil.

Piškura pa nič. Ne bev ne mev. Spet si je očala potisnil na oči in se spet zagledal v knjigo. Potem si je potisnil očala spet na konec nosu. To je ponovil nekajkrat, potem pa brez besede odšel v svojo posebno sobo s knjigami. S police je vzel prav tako vezano knjigo, kakršna je bila tista, ki mu jo je bil prinesel mizar. V njej bi morale biti iste nove ...

jem delu v mandatni dobi. Dvanajstega julija je bila sklicana širša klubska seja, na katero so bili povabljeni poleg odbor-nikov še razni zastopniki: za SMRJ Alojzij Žnidar in Jože Pristov, za »Enakost« Rudolf Vehar, za splošno gospodarsko za-drugo Koroška Bela Leopold Kovačič. Te seje se je udeležilo tudi več volivcev, tako da je bil to bolj politični sestanek kot pa klubska seja. Obravnavali so dosedanje delo, bodoče naloge in volitev v priprav-ljalni in volilni odbor. K debati sva se opla-sila tudi jaz in Ignacij Kralj ter sva kri-tično obravnavala delo občinske uprave in ji očitala, da odborniki doslej volivcem niso poročali o svojem delu. Viktor Stražisar je menil, da je bilo delo sicer dobro, le odseki bi bili morali bolje delovati in biti med seboj bolj povezani, da bi se tako tudi mlajši in neizkušeni odborniki bolje izvež-bali.

Po tej debati je bil izvoljen nov priprav-ljalni odbor, ki naj bi se po razpisu volitev preosnoval v volilni odbor. V pripravljalni odbor smo bili izvoljeni Ignacij Kralj, Ciril Grintov, Rudolf Brelih, Jakob Gričar, Pavel Stravs, Lovro Albreht, Janko Noč, Anton Rekar, Jože Lukič in jaz.

Ta odbor je bil bistveno drugačen od tistega, ki je bil izvoljen 12. maja, saj so prišli vanj skoro v celoti mlajši tovariši, levičarji, med njimi tudi trije organizirani komunisti.

Izvolitev novega, v bistvu popolnoma drugačnega odbora nam odkriva težnjo po široki enotnosti delavskih množic. Pobud-niki tega so nedvomno bile Partija in mlajše sile, ki so se že krepko uveljavile v kulturni in sindikalni organizaciji. Prvi in drugi pripravljalni odbor sta pomenila v bi-stvu tudi dve različni politični taktiki, še več, dve politični liniji. To ugotovitev nam potrjuje tudi zapisnik o skupni seji kluba socialističnih občinskih odbornikov in pri-pravljalnega odbora, ki je bila 26. julija pri Konjici na Javorniku. Od kluba občinskih odbornikov je bilo navzočih sedem (Moho-rič, Tomaž Noč, Anton Noč, J. Stravs, I. Jenko in Franc Dolinar), od pripravljal-nega odbora pa šest članov (Ignacij Kralj, Rudolf Brelih, Ciril Grintov, Lovro Al-breht, J. Lukič in jaz). Na seji je bilo go-vora o tem, kako in s kom naj bi šli na volitve. Nato je bil izvoljen izvršilni odbor pripravljalnega odbora. Na dnevnem redu te seje je bila tudi točka: sestava programa za bodoče občinsko delovanje. Razprava s te seje je deloma in skopo ohranjena v za-pisniku kluba. Ta zapisnik nam nudi le medlo sliko razprave, vendar pa tolikšno, da si lahko ustvarimo podobo o tem, kakšna gledanja so se pojavljala v sociali-stičnih vrstah ob teh volitvah. Kralj in jaz sva poročala, da na zadnji seji niso bili storjeni nikaki sklepi. Nadalje smo razpravljali o tem, kako bi šli na volitve. Mnenja so bila deljena. Člani kluba (socia-listi) so se zavzemali za samostojen nastop, medtem ko so bili člani pripravljalnega odbora (levičarji) za skupen nastop z na-prednimi demokratičnimi skupinami. V ži-vahno razpravo so posegli vsi člani kluba. Ti so zagovarjali svoje stališče, češ da ne zaupajo v odkritosrčnost ljudi v nasprot-nih skupinah in se zato boje razočaranja, ako bi se zvezali z njimi. Vendar se je pa treba prizadevati z vsemi silami za to, da pridobimo male kmete in ostalo delavstvo, kakor tudi male obrtnike, ki danes še niso opredeljeni in pri vsakokratnih volitvah podpirajo vladajoči režim. Pri zagriženih pristaših iz raznih skupin pa ni upanja, da bi bilo kaj uspeha, čeprav bi začasno pri-stali na naš program. Nato je Kralj, član pripravljalnega odbora, pojasnil najprej pomen občinskih volitev. Zavzemal se je za program, s katerim naj se povabijo vsi na-predno misleči v naše vrste in potem naj se tudi prizna primerno zastopstvo, ako pri-stanejo na program.

Enako stališče sem zagovarjal tudi jaz ...

Volilci! Občinske volitve za občino Koroška Bela, 6. decembra 1936, bodo odločile, kdo naj vodi v bodoče našo občino. Zato smo se odločili, da bomo glasovali za listo slovenskega delovnega ljudstva, katere nosilec je

PERKO VENCELJ

Naloge našega bodočega dela v občini so sledeče:

1. Gradnja ubojnice (hranilnice).
2. Gradnja novega pokopališča.
3. Razširitev delovnega postojla.
4. Razširitev vodovodnega omrežja in kanalizacije.
5. Zastojanje davkov. Obdavki naj se ne povečajo in se ne povečajo.
6. Za politično in gospodarsko samostojnost Slovenije.
7. Za samopopravo slovenske občine.
8. Za ljudsko pravico, dostojnost obratov 1. t. d.
9. Za ravnost in pravico v javnem življenju.

Borili se bomo pa proti:

1. Hukanju slovenskega gospodarstva.
2. Izrabljanju javnih pravic na škodo upravičenosti in
3. Proti politično-kulturnemu zasužnjevanju.

Vseh politikov in demagogov, katerih misli so zate glasovali za listo slovenskega delovnega ljudstva, katere nosilec je

PERKO VENCELJ

KANDIDATI:

1. PERKO VENCELJ, nos. del. in gospodarstvenik.	2. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
3. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	4. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
5. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	6. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
7. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	8. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
9. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	10. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
11. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	12. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
13. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	14. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
15. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	16. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
17. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	18. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
19. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	20. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
21. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	22. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
23. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	24. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
25. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	26. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
27. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	28. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
29. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	30. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
31. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	32. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
33. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	34. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
35. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	36. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
37. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	38. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
39. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	40. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
41. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	42. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
43. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	44. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
45. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	46. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
47. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	48. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
49. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	50. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
51. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	52. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
53. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	54. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
55. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	56. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
57. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	58. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
59. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	60. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
61. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	62. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
63. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	64. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
65. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	66. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
67. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	68. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
69. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	70. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
71. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	72. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
73. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	74. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
75. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	76. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
77. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	78. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
79. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	80. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
81. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	82. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
83. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	84. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
85. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	86. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
87. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	88. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
89. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	90. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
91. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	92. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
93. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	94. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
95. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	96. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
97. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	98. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
99. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	100. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.

Z njim sodelujejo:

NAMESTNIKI:

1. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	2. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
3. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	4. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
5. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	6. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
7. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	8. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
9. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	10. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
11. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	12. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
13. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	14. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
15. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	16. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
17. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	18. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
19. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	20. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
21. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	22. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
23. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	24. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
25. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	26. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
27. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	28. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
29. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	30. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
31. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	32. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
33. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	34. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
35. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	36. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
37. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	38. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
39. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	40. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
41. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	42. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
43. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	44. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
45. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	46. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
47. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	48. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
49. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	50. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
51. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	52. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
53. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	54. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
55. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	56. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
57. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	58. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
59. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	60. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
61. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	62. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
63. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	64. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
65. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	66. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
67. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	68. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
69. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	70. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
71. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	72. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
73. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	74. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
75. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	76. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
77. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	78. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
79. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	80. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
81. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	82. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
83. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	84. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
85. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	86. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
87. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	88. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
89. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	90. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
91. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	92. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
93. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	94. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
95. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	96. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
97. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	98. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.
99. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.	100. KRAMER, nos. del. in gospodarstvenik.

Volilni letak liste SDL za občinske volitve leta 1936.

naprednih sil v Franciji in Spaniji. »Podobno bo treba začeti tudi pri nas, kajti edino po tej poti sta danes mogoča napredek in svoboda. Omenil sem tudi, kako je uspelo graditi enotnost v stavki, v medstrokovnem akcijskem odboru, pri akciji za ljubljansko bolnico in pri drugih akcijah. Ker po dolgotrajni vsestranski debati ni prišlo do soglasja, so glasovali o posameznih predlogih. Za Dolinarjev predlog, da nastopimo v naši občini na volitvah s samostojno listo in povabimo vse socialno misleče, naj sprejmejo program, ki ga bo izdelal ožji odbor, in glasujejo za našo listo, je glasovalo 6 odbornikov. Za moj predlog, da bi se pri volitvah združili z vsemi naprednimi demokratičnimi občani, je glasovalo 5 članov. Dva naša člana, ki sta bila sicer ob začetku seje prisotna, sta morala še pred glasovanjem oditi v službo.

Na koncu te seje je bilo na Mohoričev predlog sklenjeno, da se pripravljalni odbor razširi z vsemi člani kluba občinskih odbornikov ter da se izvoli izvršni odbor. Vanj so prišli Franc Mohorič, Anton Noč, Franc Dolinar, Ignacij Kralj in Jože Lukič, jaz pa kot ekspert samo s posvetovalnim glasom. Na naslednji širši klubski seji, ki je bila 2. avgusta 1936, so občinski odborniki obširno poročali o delu občinskega odbora, Mohorič pa o tem, da so na zadnji seji pripravljalni odbor razširili in izvolili izvršilni odbor. Dr. Ivo Štempihar, ki je bil navzoč na tej seji, je omenil, da posnema iz te razprave, da vladajo v tej občini še ozke razmere in prav lokalno gledanje. Poudaril je potrebo po enotnem nastopu z opozicijo proti režimu. Kralj je izjavil k Mohoričevu poročilu, da se ne strinja s sestavo ožjega (izvršilnega) odbora, ker v njem ni razmerja 3:3, to je, tri mesta za občinske odbornike in tri za levičarje.

Razprave in sklepi zadnjih klubovih sej jasno kažejo sliko medsebojnih odnosov. Očitno so bila prizadevanja prejšnjih odbornikov usmerjena v to, naj ostanejo volitve le ozka lokalna zadeva, da se pri volitvah orientirajo le na dosedanj krog volivcev ter da ponovno zasedejo mesta v občini. Zato so ovirali mlajše, naprednejše tovariše, ki so se ob izkušnjah, pridobljenih v splošni stavki in v medstrokovnem akcijskem odboru, prizadevali ustvariti široko, demokratično ljudsko fronto. Zato tak odpor proti skupnemu nastopu, zato tudi žongliranje s pripravljalnim in izvršnim odborom in funkcijo eksperta.

K poslavljanju teh nesoglasij pa je poleg načelnih razlik pripomogla tudi nestrpnost nas, mlajših, ki je pogosto prešla v ostre osebne spore in medsebojno obračunavanje. Pri tem je zlasti močno izstopal Kralj.

To je bil tudi delni vzrok, da pozneje ni postal nosilec naše liste, ker so temu močno nasprotovali zlasti stari odborniki in drugi desni socialisti.

Te »razprtije« sta nenadoma presekala revizija in odlok o razpisu občinske uprave. S tem so bili neposredno prizadeti prav občinski odborniki, ki so sedaj spremenili svoje stališče, seveda bolj iz osebne prizadetosti, ker ne bodo mogli kandidirati, kot pa z načelnih razlogov.

Ko gledamo danes nazaj v te razmere, se nam nujno vsiljuje vprašanje, ali bi bila zmagala naša lista, ko ne bi bilo revizije in odločbe o razrešitvi. V tem primeru bi bila notranja nasprotja ostala in bi se bila pri sestavi volilnega programa in kandidatne liste verjetno še zaostila. Z dekretom banške uprave pa je notranje nezdravo vzdušje prenehalo. Tako sta imeli revizija in razrešitev prejšnjega odbora obraten učinek in pomagali k naši razlagi.

Te volitve niso bile samo lokalna zadeva, marveč so bile, kot je izjavil tudi sam dr. Korošec, politične volitve, barometer moči posameznih političnih skupin.

To je bil tudi globljí smisel naših prizadevanj, namreč, da se ustvari široka demokratična fronta proti fašizaciji države. Na Jesenicah se je posrečilo sestaviti enotno listo z nosilcem dr. Alešem Stanovnikom.

Jeseniske izkušnje so nas opozorile, da bo borba huda in da se je treba nanjo vsestransko pripraviti. Na našo pobudo ter po sklepu pripravljalnega odbora smo se pogajali z nacionalisti in krščanskimi socialisti na Koroški Beli, da bi ustvarili skupno fronto in sestavili enotno kandidatno listo.

4. Naša prizadevanja za enotno listo vseh naprednih sil

V imenu pripravljalnega odbora sva se pogajala Kralj in jaz. Ker so tako na eno kot na drugo skupino pritiskali oblast, favorizirali in podjete, so pogajanja propadla, čeprav so bili v njunih vrstah, zlasti pri nacionalistih, mlajši, napredni ljudje, ki so zagovarjali skupen nastop proti JRZ. Nacionalistom ni bilo všeč ime kandidatne liste »Lista slovenskega delovnega ljudstva«. Zahtevali so večje število mandatov, kot jim je pitalo po številu njihovih pristašev, in naposled jim tudi ni bilo všeč, da bi na skupni listi kandidirala Kralj in jaz. Krščanski socialisti pa so odklonili skupen nastop s pretežno, da zato ne grejo z nami, ker smo se razgovarjali z nacionalisti. Napredne sile v obeh skupinah so bile še preslabe, zlasti pa ni bilo med njimi moč-

Tone Tomazin: Snemanje v Slovenskih gorah

(Nadaljevanje s 3. strani)

nejših tovarišev, ki bi jih vodili v teh prizadevanjih. V ozadju pogajalcev iz vrst NSZ je stal Lovro Humer, ki je imel navodila predsednika upravnega odbora KID Avgusta Praprotnika. Ta je naročil, naj se združijo z JRZ, da občine ja ne bi dobili v roke marksisti. Za pogojalci iz vrst JSZ pa sta bila zastopnik KID in predstavnik JRZ Avgust Kuhar in koroško-belski kaplan Anton Duhovnik.

Neuspeh pogajanj smo morali volivcem pojasniti, ker smo bili globoko prepričani, da je naša pot do zmage le v skupni fronti vseh naprednih ljudi. Zato smo v svojem 6. volilnem letaku volivcem povedali, zakaj naša prizadevanja za skupno listo niso uspela. Zaradi svoje pomembnosti navajam ta letak v celoti:

»Delavci, kmetje, obrtniki, nameščenci, marksisti, resnično narodni in napredni občani, pošteti krščanski možje!

Zaradi polnega upoštevanja naše zavesti težkih časov, v katerih živi delovno ljudstvo občine in okraja in v katerih doživlja prebivalstvo vedno večje družbene in gospodarske nevednosti, smo volivci liste slovenskega delovnega ljudstva hoteli, da bodi ta lista izraz skupnosti, vseh pošteno mislečih volivcev v občini, ki so za program splošnega socialnega napredka občine in prebivalstva ter ljudskega gospodarstva v državi. Toda to namero so nam onemogočili odgovorni predstavniki onih, ki si nadevajo značaj nacionalistov, in onih, ki se štejejo med krščanske socialiste na Koroški Beli.

»Nacionalisti« so odklonili sodelovanje z utemeljitvijo, ker jim ni bilo všeč ime naše liste kot preveč na globoko zajemajoča misel in ker jih gotovo preveč spominja na njihovo dvomljivo zvestobo proti slovenski ljudski misli. Mi priznamo namreč »slovensko vprašanje«, kar pomeni, da postavljamo zahtevo po taki ureditvi države, da bomo Slovenci kot samostojen narod na svojih tleh sami gospodarili in po lastnem preudarku urejali razmerja do drugih narodov v sosesčini tako, da bo tudi za nas najboljše. »Nacionalistom« se je tudi zdelo, da imajo pravico na večje število mandatorov na listi, kakor jim pripada po številu njihovih volivcev, kakor tudi, da imajo pravico, da oni izbirajo tiste, ki jim smejo zaupati naši volivci.

Krščanski socialisti na Koroški Beli so pa utemeljili odklonitev sodelovanja s tem, da ne bi smeli ponuditi sodelovanja tudi »nacionalistom«, in so se kar na slepo upregli v politični voz ZRJ, v voz stranke, ki v naših očeh samo v še poostreni meri izvršuje vse ono, kar je v zakonih njene strankarske diktature zgradila JNS za sebe. Samo eno prednost ima uprega v voz JRZ za posameznike izmed krščanskih socialistov (ne za njihovo gibanje, ki ga skuša razbiti z »Združenimi delavci«), namreč, to, da je politično podpiranje JRZ ta hip, dokler še vlada JRZ, najbolj komodna stvar na svetu.

Misleči krščanski socialisti bodo pa — o tem smo vsi prepričani — računali z resnico, da so voditelji JRZ kaj hitro zatajili vse obljube, ki so jih trosili, ko so bili še v vrstah slovenske opozicije in ko so se šli nekateri tudi »pregnanice«. Le-tem krščanskim socialistom pač ne bo všeč igra ostalih, ki se ženijo s tako stranko. Mi razumemo sicer tudi one, ker vemo, da je lažje stati ob vladajoči JRZ, kakor pa se boriti proti njej in njenim prevaram, toda za ljudske koristi. Boli nas pa, da se s svojim zadržanjem ob strani JRZ borijo tudi proti lastnim tovarišem krščanskim socialistom na Jesenicah in drugod in hkrati proti osnovni črti Delavske pravice in pravega krščanskega socializma.

Kakor pa se naša namera široke ljudske skupnosti ni posrečila, se zbirajo pod slovensko zastavo naše liste vendarle vsi, ki se tudi danes ne skrivajo in ki imajo tudi na

sproti JRZ pogum povedati resnico. Vsi, ki se hočejo brez ozira na težave in žrtve boriti za samostojnost Slovenije, za avtonomno slovensko občino, za splošno tajno in proporcionalno volilno pravico obeh spolov v vse javne zastoje v državi, za odpravo vseh socialnih in gospodarskih krivic, torej proti vsem političnim nezvestobam in klotutam, ki jih daje lastnim tovarišem in vsem volivcem vodstvo krščanskih socialistov na Koroški Beli, klevetajoč nas s »komunizmom«, ker se borimo za enotnost delovnega ljudstva, za javno poštenje in pravico. Radovedni smo, kam sebe štejejo, ko razbijajo enotnost in sami ponujajo bič kapitalizmu! — Za nas je opozicija proti taki stranki, kakor je JRZ, samo po sebi umevna zahteva časti. Pregon naših funkcionarjev, razrešitve izvoljenih delavskih zaupnikov od dolžnosti (ob istočasnem skrivanju spisov in ovaditeljev!) ni mogoče pozabiti na nobenem bojnem polju.

V našem prizadevanju za enotno listo in v samem volilnem boju smo imeli močno oporo pri tovariših z Jesenic, pri tistih, s katerimi smo skupno gradili ljudsko fronto in ki so pri občinskih volitvah na Jesenicah v oktobru že ustvarili enotno listo. Pri tem naj omenim predvsem dr. Aleša Stanovnika in dr. Iva Štempiharja, ki sta si neumorno prizadevala, da bi uresničila to enotnost.

Glavni namen JNS, JRZ in KID je bil, da izrgajo občino Koroško Belo iz rok marksistov. Predsednik upravnega odbora KID Avgust Praprotnik je konec oktobra omenil tehničnemu direktorju ing. Dostalu in Lovru Humru, da bi bilo dobro, ko bi se JNS in JRZ med seboj sporazumeli.

Takoj po razrešitvi občinskega odbora so se začeli neuradni, pozneje pa uradni razgovori med pristajši JNS in JRZ. Prvi so zahtevali zastopstvo na listi v razmerju 1:1 in podžupana, drugi pa so nudili le razmerje 1:3, seveda v svojo korist. Ker se niso mogli sporazumeti in so se nacionalisti poleg tega še bali, da bi v primeru, če pristanejo na predlog JRZ, precejšen del njihovih pristavev volil marksiste, ki so jim bili bližji kot JRZ, so se tudi ta pogajanja razbila. JRZ pa je bila prepričana, da bo s sredstvi, ki jih ima v rokah, lahko sama zmagala.

Pri teh pogajanjih sta sodelovala za JNS Lovro Humer, za JRZ pa Avgust Kuhar. Z nami pa so se pogajali krščanska socialisti Rudolf Gerdej in Valentin Smolej ter nacionalista Jože Svetina in Vinko Praprotnik, ostalih imen se ne spominjam več.

Tako so bile pri občinskih volitvah leta 1936 na Koroški Beli tri liste: lista JRZ, lista JNS in lista Slovenskega delovnega ljudstva SDL. Lotili smo se izdelave volilnega programa in sestave kandidatne liste.

5. Volilni program liste SDL

Zaradi enakih težav in podobne družbene strukture kakor na sosednjih Jesenicah, kjer so za občinske volitve že sestavili listo Slovenskega delovnega ljudstva, smo določili tudi mi skoro enak program, le da smo ga dopolnili s specifičnimi gospodarskimi in družbenimi potrebami naše občine. Obsegal je 14 točk.

Program, ki je bil natiskan v obliki letaka, nam odkriva razmere in probleme, s katerimi smo se morali takrat spoprijeti, rabi nam pa tudi za to, da nam bo jasno, zakaj je zmagala lista Slovenskega delovnega ljudstva, in da laže razumemo delo njenih izvoljenih kandidatov v občinski upravi.

»PROGRAM

1. Smo zavedni, svobodoljubni in demokracijski Slovenci. Smo po svojem prepričanju in hočemo biti pri svojem delu načelni nasprotniki jugoslovanskih unitarističnih strank itd

2. V smislu tega našega načelnega gledišča, smo bili pripravljeni na sporazum z vsemi demokracističnimi mislečimi skupinami, v svrhu skupnega gospodarskega dela v občini. Toda strankarsko politična nazaranja, ki so se trenutno pokazala za važnejša kot delo in prospeh naše občine, so nam to zamisel onemogočila.

3. Trdno odločeni, da gradimo naprej za celokupnost naše občine, vas pozivamo, da bo mogoče občinske, gospodarske in vse javne stvari voditi le, če bomo vsi složno in pogumno nastopali za zboljšanje položaja najbolj potrebnih prebivalcev, in za nujne potrebe posameznih delov občine. To mi hočemo.

5. Trdno smo odločeni, da se bomo dosledno, vztrajno in pogumno borili za samoupravo naše slovenske občine.

6. Prepričani smo, da so javne volitve za Slovence neprimerne in za človeško dostojanstvo ponižujoče. Vkljub temu pa nas pred njimi ni strah! Zavedamo se naše moči, ki jo bomo javno pokazali.

7. Svoboda prepričanja, govora, združevanja in zborovanja ter tajna in proporcionalna volilna pravica v vse javne zastoje za vse svobodne moške in ženske državljane so naša načela.

8. Za delo v občini smo napravili gospodarski načrt, ki obsega za prihodnjo poslovno dobo predvsem:

- a) graditev prepotrebne ubožnice (hiralnice),
- b) graditev novega pokopališča,
- c) izvršitev povečanja osnovne šole,
- č) razširitev vodovodnega omrežja in kanalizacije,
- d) ureditev občinskih potov in javne razsvetljave,
- e) skrb za brezposelne in za občinske ubožce,
- f) še v večji meri bomo nadaljevali s podpiranjem revnih šolarjev z nabavo brezplačnih učil in knjig, skrb za higieno in izboljšanje zdravstvenih razmer šolarjev,
- g) redno vpeljavo šolskih sosesetov, kjer bodo lahko tudi roditelji delovali na izpolnitvi našega šolstva,
- h) skrb za vaje vseh otrok in pažnja nad izvajanjem socialne zaščitne zakonodaje,
- i) podpiranje prosvetnih, strokovnih, dobrodelnih, športnih in vzgojnih društev in organizacij.

9. Znižanje davčnih doklad, vendar nam bo v davčni politiki glavno načelo, da se davkoplačevalci sorazmerno obremenjujejo po gospodarski moči. Posredne davščine, predvsem trošarina, naj ne obremenjujejo gospodarsko šibkih, temveč gospodarsko močne, t.j. predvsem kapital in luksuz.

10. Hočemo voditi gospodarstvo brez posojil. Gospodarski načrt hočemo izvajati postopno in premišljeno.

11. Dosledno se bomo borili za ohranitev in prospeh industrije v Sloveniji. Prav tako dosledno se hočemo boriti za priborjene delavske pravice in se prizadevati za njih izboljšanje.

12. Voditi moramo v borbi in delu za slovensko narodno čast, za njegovo svobodo in posebej za potrebe slovenskega delovnega ljudstva. Naša določitev naj bo zato Slovincem vzgled in znamenje pogumnega koraka iz dosedanjih razmer.

13. Vse naloge, ki nas doletijo pri upravi občine preko okvira tega programa, hočemo reševati tako, da bo rešitev v korist našemu delovnemu ljudstvu.

14. Z vsemi močmi se bomo borili za v tem programu določene naloge.

Iz vsebine letaka, na katerem je bil natiskan program, vidimo, da manjka četrta točka. To in še nekaj drugih stavkov je črtala cenzura. Tako je črtala v prvi točki od besede »unitarističnih« dalje vse besedilo, ki se glasi:

»in centralističnih strank kakor tudi katerihkoli jugoslovanskih fašističnih orga-

CVETKO ZAGORSKI

Kot grške falange

*Kot grške falange
od postaje
po cesti navzgor
na delo gredo,
kot da jim fanfare igrajo v pohod,
s prsmi kot bron,
prožnih korakov,
puščice so jim oči,
dekleta iz Goriške,
Hrvatice iz Buj,
domačinke iz Istre,
kot da bog Triglav
jih v zbor je pozval,
v falange jih zbral.*

*In tako sleherno jutro
po cesti navzgor
in sleherno poldne
po cesti navzdol
gredo,
da se jutri vrnejo spet,
kot da vsak dan,
vsako uro
znova zavzemajo mesto
ob morju
zase,
za svoje otroke,
in gneto
to staro
rimsko,
beneško,
tlačansko
gnezdo
galjotov,
ječarjev
v usakdanji naš kruh.*

Koper, 1960

V desetem nadstropju

*Nekdaj je igrala
v daljni dolini
v naročju gozdov
na odru vaše Svobode
Hijacinto
in sanjala,
da bo nekoč še velika igralka,
zato si je v Trstu kupila
majhen, ljubeč magnetofon,
pa se v svojo garsonjero
v desetem nadstropju
zapre
in posluša svoj glas
in se kara
in se popravlja
in se dobriča
in si ploska
in se smehlja
in se klanja,
dokler trak ne poteče,
ne zahrešči
in ji slane solzé
kot težak dež
ne zalijejo oči,
pudra in šminke
in ji v grlu glas
kot pest obliči.*

BENJAMIN GRACER

»POJDIMO SE GLEDALIŠČE« RECENZIJA

Pred seboj imam osem knjižic dramskih besedil in en pomožni priročnik iz programa Pojdimmo se gledališče, ki jih že nekaj let izdaja Oddelek za gledališko vzgojo in ritmiko pri Pionirskem domu v Ljubljani. Ocenim naj jih za Zavod za šolstvo SRS: koliko ustrezajo v idejnem, pedagoškem in vsebinskem pogledu gledališki vzgoji po naših šolah. (Improviziramo sceno, Tri šoligrice, Revolucija v kraljestvu bonbonov, Sen kresne noči, Kraljevi smetanovi kolački, Začarana Ančka, Tri priložnostne igrice, Velikarica norost, Sneguljčica.) Večina zelo izčrpnih, strokovno poglobljenih, pedagoško zavzetih, intelektualno širokih in razumljivih navodil in predgovorov k posameznim dramskim tekstom je izpod peresa Drage Ahačičeve, od avtorjev te zamisli in kot se zdi, duše tega programa.

Moram reči, da sem nekoliko v zadregi, čudni občutki vzradočenosti in žalosti se me polasčajo v enaki meri — ob tem verjetno zaenkrat enkratnem poizkusu: z vso resnostjo zaorati nove brazde in posejati najmočnejša semena v dokaj zapuščena polja naše amaterske kulture, umetniške vzgoje in »kolektivne umetnosti«, kot jo v najširšem pomenu pojmuje Erich Fromm v svoji knjigi Zdrava družba. Četudi naj bi bilo moje recenzijsko poročilo kratko, se mi zdi, da ne morem in ne smem mimo širših problemov, ki so se jih brez dvoma zavedali tudi ustvarjalci zamisli Pojdimmo se gledališče.

Številni današnji napredni misleci so mnenja, da je naša industrijska civilizacija zatajila prav pri človeku; v njegovem najelementarnejšem bistvu, ki mu omogoča spoznavanje sveta: pri njegovih čutilih — čustvenem svetu. Le prek njih pa se izraža dožemanje sveta in ustvarja taka umetnost, ki omogoča človeku, da se poistoveti z drugimi. Zato je, kot pravi Fromm, transformacija atomistične družbe v komunitarno odvisna od tega, ali bomo spet ustvarili pogoje, da bodo ljudje skupaj plesali, peli, se sprehajali, skupaj občudovali... Po njegovem mnenju se kolektivna umetnost začne z otroškimi igrami v otroških vrtcih, se nadaljuje v šoli in v kasnejšem življenju: s skupnimi plesi, glasbo, igrami, zbori...

Da bi človek presegel svoje atomizirano, odtujeno bivanje, ki je brez pravega smisla za skupnost, pa mora poleg filozofskega ali znanstvenega postaviti tudi umetniški odnos do sveta. Tudi naše samoupravljanje je poizkus preprečevanja drsenja v Brave new World, toda ključna točka uspeha ali poraza te civilizacije je in bo, vse do razrešitve, v kulturi subjekta in družbe, v njunem medsebojnem odnosu; v dejstvu, koliko bo sleherni družba sposobna odpirati vrata k humanosti, k novi človeški darežljivosti, ki jo bodo izžarevali resnično svobodni, čimboli vsestransko razviti, globoko etični ljudje.

Če ob teh resnicah analiziramo (zelo na kratko) stanje v kulturi in umetnosti pri nas, zlahka opazimo tri najbolj vidne tipe umetnosti, ki so bolj ali manj odtujeni človeku; bodisi, da ga vodijo v lažni, namišljeni, potrošniški sanjski svet, da mu s svojo obrtniškostjo, ki največkrat ne presega kiča, kvarijo okus za lepoto, ali pa z etiketo avangardnosti, hočejo biti izven ideoloških in zgodovinskih dimenzij (zavo-

ljo grenkih izkušenj politične prakse preteklosti?) Razumljivo, da od vsega tega lahko ostane le nekaj umetniških del posameznikov, kot celote pa potrošniška, amaterska ali naivna, kakorkoli ji že rečemo, pa tudi avangardna umetnost (če jih skupno sploh lahko označujemo umetnost) ne predstavljajo skoraj ničesar.

Kaj nam ob taki situaciji preostane? Nevarnost, da se amaterska umetnost, ki sloni več ali manj na tradicionalnih ljudskih vrednotah preteklosti, do kraja »pokiči«, je pred nami, saj potrošniški svet s svojimi nadomestki sproti paralizira poizkuse te vrste ljudske dejavnosti. Vztrajati na bivanjski točki odtujenosti, ki nam daje občutek, kot da živimo notranje razklenjeni v brezčasnosti, ne more dolgo trajati, še zlasti ne brez posledic. Izhod iz takega stanja vidim le v tem, da amaterska umetnost najde stik z resničnim življenjem in današnjim svetom. Za to pa se bo morala oboževati z znanjem. Med amaterske zanesenjake, kolikor jih je še, bodo morali stopiti profesionalci: ljudje s talenti, velikim znanjem, odprtostjo in poslušom za življenje. Edino tako bo s trdim delom, vztrajnostjo in požrtvovalnostjo, v sorazmernem dolgotrajnem procesu, nastajala tista kolektivna umetnost, o kateri smo že govorili. Vendar samo pod pogojem, da bo celotna družba osredotočena k temu problemu in bo prek vseh svojih institucij, zlasti še vzgojnoizobraževalnih, moralno in materialno podpirala in vztrajno ter dosledno pospeševala razvoj vseh oblik takih prizadevanj, ki vodijo k temu skupnemu cilju.

Zato je zamisel o zbirki Pojdimmo se gledališče dosti pomembnejša in dalekosežnejša, kot se morda na prvi pogled zdi, saj gre za celosten pristop k gledališki vzgoji, ki izpričuje in dokazuje, do kakšne mere so profesionalni umetniki sposobni nuditi pomoč krožkom po šolah, amaterskim skupinam in drugim.

Publikacije iz programa so opremljene s tako izčrpnimi režijskimi navodili, scenografskimi in kostumografskimi osnutki (skicami) in resničnim problemsko zastavljenimi predgovori, (ki obravnavajo gledališko vzgojo kot neprekinjeno, večletno, načrtno delo, ki služi svojemu pedagoškemu namenu), da so lahko v veliko pomoč še tako gledališko laičnim učiteljem, vzgojiteljem, vodjem dramskih skupin..., katerim gledališka vzgoja ni poklic, se pa ukvarjajo z njo iz ljubezni ali pod silo razmer. Že v priročniku Improviziramo sceno nam avtor Tone Rački čudovito preprosto in zgoščeno prikaže in razloži osnovno problematiko v zvezi s scenografijo: od osnovnih pojmov do snovanja posameznih scen.

S prav tako resnostjo in strokovno utemeljenostjo nas tudi drugi avtorji uvajajo v svet gledališča in pri tem svarijo pred starim amaterskim gledališkim diletantizmom: gledovanje po poklicnem gledališču, pred posnemanjem le-tega, kar hromi spontanost, pristnost in predvsem ustvarjalnost izvajalcev. V sodobni gledališki vzgoji se po njihovem mnenju poistota gledališki in pedagoški interes, saj gre za kompleksno gledališko in kulturno vzgojo, ki ni namenjena le izbranim talentom, temveč vsem, ki se želijo z njo ukvarjati. Zato tudi

(Nadaljevanje na 30. strani)

zanesljive snežne odeje — glej Jeršič-Debelak: Regionalni prostorski plan za območje SRS. Zasnova uporabe prostora. Zavod SRS za družbeno planiranje, Ljubljana 1976).

Program izgradnje žičnic na Kobli je v prvi fazi že delno realiziran. V kratkem pričakujemo dvig na višino 1500 m. Za naprej pa so potrebne nadaljnje raziskave in je za sedaj težko predvideti definitivno celoto. Zanimivo pa je, da izgradnja urejenih in opremljenih smučišč močno zaostaja za rastjo drugih gostinsko turističnih zmogljivosti. Posebno se to občuti ob koncu tedna, ko je treba dolgo čakati v vrsti pred žičnicami. To pa seveda

odbija stacionarne goste, domači pa odhajajo na tuje, čeprav smo v zadnjih štirih letih povečali število žičnic za 42 % (Masterl: Žičnice in smučišča v stiski, TV 1976/1).

Leta 1974 smo imeli po podatkih smučarske zveze Slovenije okoli 150.000 smučarjev, statistični podatki FIS pa navajajo za Jugoslavijo letni porast smučarjev med 5–9 %. Tov. Masterl pri tem navaja: »Tako naj bi, ob upoštevanju minimalnega 5 % porasta smučarjev, Slovenija letno pridobila 7.500 novih smučarjev, katerim bi praviloma morali pravočasno odpirati nova smučišča. To v programskem jeziku pomeni okoli 150 ha novih smučišč ali 7.500 višinskih metrov novih prog ali letno na novo postaviti 18 do 20 žičnic.«

Število smučarjev po podatkih FIS, ki združuje 45 nacionalnih organizacij:

dežela	št. smučarjev	letni prirast	proizvodnja smuči
Avstrija	1.500.000 (1969)	20 %	300.000
ZRN	7 milij. (1968)	11 %	500.000
Francija	2 milij. (1968)	4 %	250.000
Italija	2 milij. (1967)	4 %	170.000 (prodaja)
Vel. Brit.	300.000 (1968)	2 %	
ZDA	6 milij. (1968)	3 %	1 milij. (prodaja)
SRS	150.000 (1970)	9 %	52.500 (1976)
Hrvatska	75.000 (1970)	2 %	

Po istih virih se ceni, da v alpski svet gravitira nad 15 milij. smučarjev (brez Severne in Vzhodne Evrope). Za SZ isti vir navaja osem milij. smučarjev. Zanimivo je tudi to, da od 450.000 prebivalcev Osla, glavnega mesta Norveške, smuča kar 272.000 prebivalcev, starih nad 14 let, ali 60,4 %.

Tako so smučišča na Kobli delno razbremenila naval smučarjev, problema pa niso rešila. Resnica je, da naša smučišča

optimalno, to se pravi — brez čakanja, sprejmejo naenkrat le dobro četrtno vseh slovenskih smučarjev. Kolikor se ta številka poveča, se to takoj pokaže v dolgih vrstah čakajočih. Izhoda sta dva: čimprej zgraditi nove objekte in začasen odhod v tujino, ki pa bo avtomatično odpadel z novimi možnostmi pri nas.

(V naslednji številki bomo predstavili smučišča na Zelenici, Krvavcu, Veliki planini in Starem vrhu).

DAMJAN JENSTRLE

Pesmi

podala sta si roki
ker se dolgo nista videla
in si najprej zaželela
da se spet dolgo ne bi

ni čudežev ...

V času škornjev
in klockotanja voda
nemirni tokovi
dvignejo umazanijo z dna
V času plapolanja ognjev
in kuhanja žganja
se v stremena gora ujame sonce
v času sprenevedanja ozimnic
in plojenja navade
iste vrste plit letajo skupaj
v času umiranja starcev
zaradi gnilega vzhodnika,
v vlažnosti prehodnih host
živijo ljudje
ki se edini vidijo v prihodnosti tam
kjer bi se radi videli ...

usi ne moremo imeti spomenikov
in mnogi ne bomo imeli niti križa ...

nebo nad nami
pa bo bolj modro
in sonce bolj toplo
in šum korakov
nas ne bo dosegel

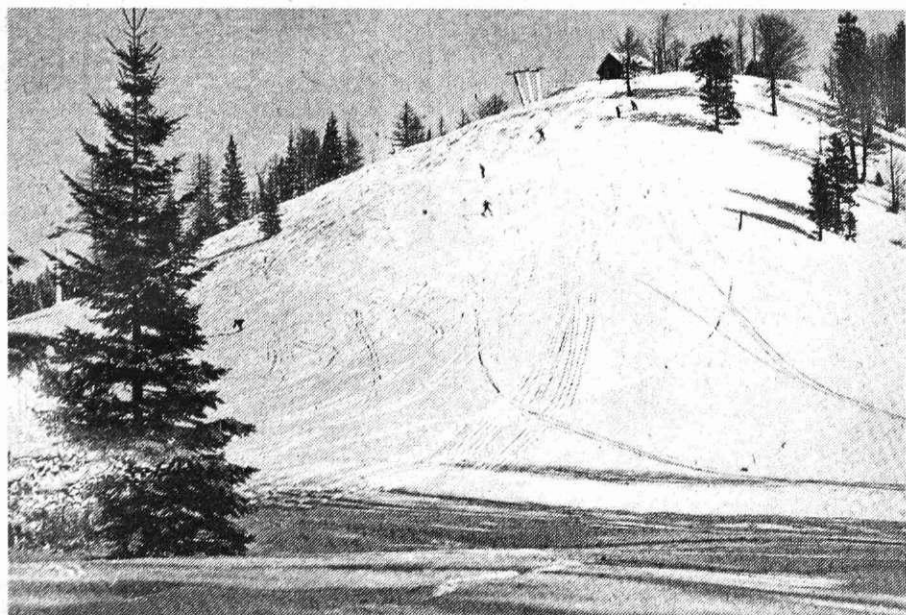
usi ne moremo imeti spomenikov
in redki smo spoznali vrednost molka ...

pritisnil sem vroče čelo
na steklo
in dihal ga je
orosil

napisal sem tvoje ime
in ga spet takoj
ljubosumno
zbrisal

zakaj ti ne rečem
da te imam rad
preprosto zato
ket te nimam
in to vprašanje
je nekoč bilo odgovor

čemu se ne bi srečala
brez laži
ki bi lahko bile očitki
in brez očitkov
ki bi lahko bile laži

Smučarski tereni pod vrhom Španovega vrha — 1.365 m

nizacij in diktatorskih stremeljenj, ker obsojamo sistem in delovanje teh strank in organizacij ter njih podpornikov.

Četrta točka tega programa, ki jo je cenzura v celoti črtala, pa se glasi:

»4. Odločno stojimo na stališču, da mora biti slovenski narod svoboden in da mora imeti popolno pravico samoodločbe v vseh političnih, gospodarskih, družbenih in kulturnih vprašanj svoje celokupnosti. Zaradi tega priznavamo, da obstoji slovensko vprašanje, in se hočemo takoj lotiti njegove rešitve. To je vprašanje, na katero mora svobodno in složno odgovoriti ves narod, ki ne potrebuje diktatorjev, varuhov in oprčnikov, ampak zavednih slovenskih moči, pravice, svobode in kruha.«

V sedmi točki je bilo črtano od besede »načela« dalje:

»...ki nam ne smejo nikoli ovita s kakorkoli prikritim nasiljem.«

V točki dvanajsti pa so za besedo »razmer« črtali:

»k svojememu pravnemu ozemlju jugoslovanske državne zveze — k svobodni združeni Sloveniji.«

Iz programa se vidi, da smo pripisovali tem volitvam mnogo širši pomen preko lokalnih zadev in tudi te bi se lahko uspešno reševale le s predhodno rešitvijo širših družbenopolitičnih vprašanj. Program pa je imel tudi tako široko osnovo, da je v njem lahko vsak pošteno misleči volivec dobil razlog za svojo odločitev.

Volilni program JRZ pa je obsegal naslednje:

»poštenje v očinskem gospodarstvu, pametno organizirano socialno delo, nepristranost in uslužnost v občevarju z občani,

zaščito domače industrije in obrti, zaščito in podporo našim kmetom, vpliv vseh stanov na javno upravo, urejeni gradbeni razvoj Koroške Bele in Javornika,

zmanjšanje stanovanjske stiske, premestitev naše občine kot celega okraja v prvi draginski razred, pritegnitev banovine in države k socialnim napravam,

zaposlitev domačinov v obratih KID, gradnjo mostu na Javorniku, ki nam ga ni mogel doslej priskrbeti noben napreden zastopnik v sreskem cestnem odboru, za katerega pa so naši zastopniki v tekočem letu dali na razpolago potrebne kredite, napeljava elektrike v Javorniški Rovt, ki je edina vas v srezu brez elektrike, gradbo nove šole itd., itd.

Volimo listo JRZ, da bo zavladal red v naši občini, da bo zavladalo v njej poštenje in nepristranost, da bomo s tem tudi mi doprinesli svoje k notranji ureditvi države, kakor si jo zamišlja sedanja vlada. Zato, da bo konec raznih komunističnih in marksističnih slagerjev, ki kriče o osvoboditvi, a so sami njeni največji zatiralci, kar nam dokazuje današnji svet.

Nekatere točke volilnega programa je le treba nekoliko osvetliti. Prva točka je bila rezultat gonje proti prejšnji občinski upravi, kateri so očitali nepošteno delo. Točka, ki govori o urejenem gradbenem razmerju itd., izhaja iz kritike bivše uprave, češ da je po njeni krivdi nastalo neurejeno novo naselje na Javorniku, zato so obljubljali več reda v nadaljnjem razvoju. Obljuba, da se občina in celoten okraj opredelita v prvi draginski razred, je zgolj volilna parola, saj so bili prav JRZ in kaplana Duhovnik in Križmar tisti, ki so pomagali zlomiti stavko stavbincev. Stavbinci pa so stavkali predvsem zato, da se jim prizna plača prvega draginskega razreda. Zahtevo volilnega programa o zaposlitvi domačinov v obratih KID pa so tako izvajali, da so pomagali domačim delavcem, ki niso bili njihovega prepričanja, metati iz tovarne, nove pa so priporočali duhovniki in drugi klerikalni veljaki z obvezo, da se bodo vključili v njihove organizacije. O tem je bil ob analizi

Franc Dolinar, dolgoletni socialistični občinski odbornik.

volitev zelo jasen Avgust Kuhar, kar bomo videli še pozneje.

Za izgradnjo mostu čez Savo je JRZ trdila v letakih, da so zagotovljena denarna sredstva v višini 2.300.000 din. Kako je bilo s temi obljubami in kako so branili tiste točke svojega programa, ki so se skdale s prizadevanji socialistične večine na občini, bomo videli kasneje.

Program liste JNS — ta je imela uraden naziv »Narodno-delavska gospodarska lista« — je obsegal le 4 točke in to:

— da hočejo v občinski upravi pošteno gospodarstvo,

— da v občinski upravi nočejo politike, temveč delo v korist vseh občanov,

— da hočejo, da se občinska naročila oddajajo vsem obrtnikom, trgovcem itd.,

— da želijo, da bo imela občina dobro organizirano socialno skrbstvo za brezposelne in revne.

Tudi program liste JNS govori v prvi točki o poštenem občinskem gospodarstvu in beži od političnih vprašanj urejanja odnosov v občinski samoupravi. Bolj kot program pa nam za njihovo opredelitev pove ime njihove kandidatne liste, ni se imenovala lista NJS, temveč so ji dali ime »Narodno-delavska gospodarska lista«. Ker program zelo medlo ali skoraj nič ne odraža vsebine naziva liste, je očitno, da je bilo tako ime potrebno zato, ker je bila NJS že preveč v slabi luči med občani in dejansko v občini brez pomembnega vpliva.

6. Sestava kandidatne liste

Pri sestavi kandidatne liste smo morali upoštevati takratne krajevne razmere, naše notranje odnose in zahtevo, da morajo biti predlagani kandidati le take osebe, katerih delo v občinski upravi bo odločno v skladu z volilnim programom. Ob starih občinskih odbornikov jih je spet kandidiralo sedem za odbornike in dva za namestnika. Od celotne kandidatne liste iz leta 1933 pa je na tej listi kandidiralo 17 tovarišev od skupno 48. Med kandidati za odbornike nas je bilo sedem mlajših, ki še nismo bili v občinskem odboru in tudi nismo imeli nobenih izkušenj v delu v občinski upravi. V tem času sva bila med kandidati samo dva organizirana komunisti: Edi Giorgioni in jaz. Skoro vsi volivci, zlasti mlajši tovariši, ki so bili v veliki večini, so bili pristaši levice. Od starih odbornikov pa so levo smer zastopali Franc Sirc in Ludvik

Benedičič. Tak sestav kandidatne liste je obetal močno večino na občini.

Težje kot sestavljanje kandidatne liste je bilo vprašanje, kdo naj bo njen nosilec. Ta je moral imeti ustrezne politične kvalifikacije, moral je poznati občinsko gospodarstvo in imeti smisel zanj. Zlasti pa je moral biti toliko poznan občanom, da so mogli presojudati, ali bo ustrezal njihovim težnjam. Takrat ni prišel od starih odbornikov nihče v poštev, pri mlajših pa se je izbirala ustavila pri Ignaciju Kralju in meni. Kralj je bil dolgoleten funkcionar v delavskem kulturnem društvu, najprej pri Svobodi in nato pri Enakosti ter v sindikatu. Bil je delavski zaupnik in v letih 1935 in 1936 glavni delavski zaupnik za obrate na Javorniku. Bil je dober govornik in vztrajen borec za delavske pravice. V veliki stavki 1935. leta je igral eno od vodilnih vlog tako v vodstvu stavke kot pri pogajanjih s podjetjem. Podobno pot sem imel tudi jaz za seboj. V letu 1935 in v začetku leta 1936 sem bil glavni delavski zaupnik za vse obrate KID na Jesenicah in na Javorniku ter za Elektroodno tovarno na Dobravi. Posebno poznan sem postal med stavkami železarjev leta 1935 in stavbincev leta 1936, kot iniciator in organizator ter kot predsednik MAO, kot predsednik akcijskega odbora za ljubljansko bolnico, a tudi po drugih javnih nastopih. Na sestankih pripravljalnega odbora, na katere so bili vabljeni tudi drugi naši vidnejši pristaši, so mnogo razpravljali o tem, kdo naj bo nosilec liste.

Naposled so določili mene za nosilca kandidatne liste. Mojo kandidaturo so podpirali tudi stari odborniki, medtem ko so Kraljevi kandidaturi nasprotovali.

Jaz osebno sem se branil prevzeti mesto nosilca liste in to iz dveh razlogov. Prvi je bil ta, da sem bil tedaj predsednik sindikalne podružnice SMRJ železarne. To mesto sem prevzel kmalu po občnem zboru, ko smo levičarji prevzeli tudi sindikalno organizacijo. Prav takrat je stal sindikat pred težkimi nalogami: od podjetja smo zahtevali boljše mezdne in delovne pogoje; tovarna je pripravljala odpoved kolektivne pogodbe; razrešeni so bili nekateri delavski zaupniki in naposled je tovarna grozila z odpustom nekaterih delavskih funkcionarjev. Moje stališče je bilo, da se bom v primeru izvolitve za župana moral odpovedati predsedniškemu mestu v sindikatu, ker sem menil, da ne bi mogel v redu opravljati dveh tako odgovornih funkcij. Zaradi tega so bili prvotno tudi v sindikatu proti temu, da prevzamem mesto nosilca liste. Po treh sestankih o tem vprašanju na Javorniku in enem v saveznem svetu na Jesenicah je grozila nevarnost, da zaradi vprašanja, kdo naj bo nosilec liste, ne bomo mogli sestaviti kandidatne liste. Zato sem po sklepu Partije in po pristanku zaupniškega zbora SMRJ pristal in prevzel mesto nosilca.

Drugi razlog, da sem odklanjal kandidaturo, pa je bil ta, ker sem imel občutek, da zaradi nezadostnih izkušenj ne bom sposoben uspešno opravljati funkcije župana.

Tako so bila glede teh volitev rešena naša notranja vprašanja. Sedaj je stala pred nami težka borba za volivce, za zmago na volitvah v občinski odbor na Koroški Beli in za načela, ki smo jih zapisali v svoj volilni program.

7. Borba za volivce

Oblast nam ni dovolila nobenega volilnega sestanka ali shoda, medtem ko so naši nasprotniki smeli zborovati.

Mi smo prijavili sreskemu načelstvu šest volilnih sestankov s temo: »Občinska gospodarska politika«. Kot govorniki smo bili prijavljeni Franc Dolinar, Ignac Kralj in jaz. Na našo prijavo smo dobili naslednji odgovor:

(Nadaljevanje na 6. strani)

(Nadaljevanje s 5. strani)

»Sresko načelstvo v Radovljici, dne 24. novembra 1936.
Št. 1322:1
Koroška Bela 119
Gospod Dolinar Franc, tovarniški delavec

Ker je namen z gornjo vlogo prijavljenih volilnih sestankov pretresanje političnih vprašanj in vršitev politične akcije, se opozarjate: da se smejo prijavljeni volilni sestanki vršiti le v primeru, če bo sresko načelstvo najkasneje 24 ur pred časom, ko naj bi se vršili sestanki, sestanke izrecno dovolilo.

Če pa se to dovoljenje ne bi izdalo, morate smatrati, da so sestanki prepovedani in da se ne smejo vršiti (paragraf 31 zakona o društvih, shodih in posvetih).

Sreski načelnik: Dr. Vrečar»

Ker nismo dobili za nobenega od prijavljenih sestankov dovoljenja, smo v smislu obvestila razumeli, da so prepovedani. Tak način onemogočanja sestankov je imel namen sklicatelja do zadnjega obdržati v negotovosti, ali bo sestanek dovoljen ali ne, tako da ni mogel, oziroma ni imel osnove, da bi kakorkoli drugače ukrepal.

Poleg tega nismo imeli nobenega časopisa, razen »Ljudske pravice«, ki bi nas podpiral. JRZ je imela poleg Slovenca in Domoljuba še svoj lokalni list »Na mejah« ali, kakor smo ga mi zaradi laži, obrekovanj in napihovanj imenovali, »Jesenško trobilo«. Nismo imeli mecenov, da bi nas bili denarno podprli.

KID je naslovila na vse zaposlene delavce pismo, v katerem je jasno odgovarjala na zahteve strokovnih organizacij, hkrati pa opozarjala delavce, naj bodo pametni, če hočejo sebi dobro. Zandarmenija je preiskovala hiše naših ljudi. Z odlokom banske uprave z dne 28. oktobra so bili razrešeni delavski zaupniki Ignacij Kralj, Jože Čelesnik in Viktor Stražišar, kar je pomenilo, da so bili trije sedaj brez zaščite in da jih je podjetje lahko odpustilo. To se je pozneje tudi zgodilo. Podobno kot podjetje na delavce je pritiskal režim tudi na državne uslužbence. Direktor direkcije JDŽ Ljubljana dr. Fatur je dal na železniških postajah na Jesenicah in na Javorniku izobesiti posebno objavo, v kateri je po navodilu banske uprave grozil in zahteval, da morajo železniški uslužbenci voliti listo JRZ: Citiram:

»Jugoslovanske državne železnice — Direkcija Ljubljana
Št. 23483-I.1936

Ljubljana, dne 22. oktobra 1936

OBJAVA ŠTEV.

Predmet: Občinske volitve

Vsem službenim edinicam!

Kr. banska uprava Dravske banovine sporoča, da so pri občinskih volitvah, ki so se vršile že v tem letu, nastopili nekateri uslužbenci območja ljubljanske direkcije proti JRZ, podpirali opozicijo, za njo agitirali, celo na njenih listah kandidirali in ponekod polnoštevilno za nje glasovali.

V smislu navodil, prejetih od kr. banske uprave, opozarjam podrejene uslužbence, da smatra kr. banska uprava tako postopanje kot nepravilno pojmovanje o stališču državnega uslužbenca napram sedanjemu političnemu redu v državi. Državni uslužbenec mora obstoječi politični red vedno in povsod podpirati, ne sme pa proti njemu delovati. Vsled tega se pričakuje, da se služaji, kakor so uvodoma omenjeni, ne bodo več ponavljali.

Vsemu osebju v vednost in upoštevanje.

Direktor:
Dr. Fatur I. r.»

Nasprotna propaganda, zlasti še JRZ, je bruhala na nas žveplo in ogenj. Najbolj so napihovali ugotovitve revizijske komisije o delu prejšnje občinske uprave. Posameznim našim odbornikom so očitali in jim podtikovali razne osebne nepravilnosti in okoriščanja. Da bi volivce prestrašili pred posledicami, ko bi volili našo listo, so nas javno označevali za komuniste, našo listo pa komunistično. Ker proti meni niso imeli drugega razloga, so mi očitali, da sem premal, da se sicer na politiko razumem, pač pa nisem gospodar, kar je za občino važnejše. Na vsoto propagando jim tudi mi nismo ostali dolžni. Volilnih sestankov sicer nismo mogli imeti kot oni, zato pa je bila močnejša naša osebna agitacija od človeka do človeka, kakor tudi propaganda s tiskano besedo. Izdali smo velik tiskani plakat in tiskani letak s kandidati in volilnim programom. Poleg tega smo razmnožili dvanajst raznih letakov in jih mimo cenzure delili med volivce. V teh letakih smo razlagali naša načela in program ter razmere delavstva. Osebo je naša propaganda omenjala le nosilca Erlaha zaradi njegove preteklosti in župnika ter kaplana Duhovnika kot organizatorja stavkokazov za zlom stavke stavbincev v tem letu.

Poleg tega smo razmnožili za vsakega volivca posebno vabilo, ki je imelo na nalogovni strani naziv liste, volišče, na katerem bo volivec volil, in številko, pod katero je vpisan v volilni imenik. Na drugi strani pa so bili navedeni kandidati in naš volilni program.

Propagandni material smo pisali v dr. Štempiharjevi pisarni, razmnoževala pa ga njegova žena Mira.

Za dan volitev smo imeli pripravljen širok krog agitatorjev, ki so vplivali na kolebajoče volivce, da so šli volit. Že prej smo na podlagi volilnih imenikov (še ne dokončnih) razporedili volivce po njihovi politični pripadnosti in tako točno vedeli, kje so rezerve glasov za našo listo.

Analiza o pripadnosti volivcev nam je dala naslednjo sliko:

Po volilnem imeniku I za Javornik je bilo vpisanih 761 volivcev. Od teh smo zanesljivo računali na 241 volivcev za našo listo, 70 pa je bilo manj zanesljivih. Po volilnem imeniku II za Koroško Belo je bilo 327 volivcev. Od teh smo računali na 90 zanesljivih in na 20 manj zanesljivih glasov. Tako smo od skupnega števila volivcev 1088 z gotovostjo računali na 331 glasov, medtem ko je bilo 90 volivcev negotovih. Tem smo posvetili posebno skrb. Skupno smo računali na 421 volivcev, ki naj bi glasovali za nas. Poleg tega smo usmerili našo agitacijo tudi na demokratično usmerjene občane v drugih skupinah volivcev.

Računati smo morali tudi z drugimi težavami, npr., da nam bo že pri predložitvi kandidatne liste kdo od predlagateljev ali od kandidatov pod pritiskom odpovedal. Zato smo si pripravili potrebno rezervo s predhodno urejenimi formalnostmi. Tako smo namesto 50 zahtevanih predlagateljev imeli kar 14 več, to je, 64 predlagateljev. Za kandidate pa smo imeli 4 tovariše za rezervo. To nam je prišlo prav, ker sta 2 kandidata za namestnike občinskih odbornikov tik pred vložitvijo odpovedala kandidaturu. Vendar sta potem oba volila našo listo.

8. Potek in izid volitev

Volilni odbor, ki je sedaj vodil predvolilno kampanjo, so sestavljali naslednji tovariši: Ignacij Kralj, Edi Giorgioni, Virgil Šoberl, Franc Mohorič, Franc Dolinar, Tomaž Noč, Anton Noč, Jakob Rajner, Franc Sirc in jaz. Za predstavnike liste so bili določeni: za volišče I na Javorniku jaz in kot namestnik Edvard Giorgioni, za volišče II na Koroški Beli Franc Dolinar in kot namestnik Anton Noč. Predsednik volilne komisije na volišču I je bil Avgust Kuhar, zaupnik JRZ na Jesenicah in urednik »To-

varniškega vestnika«, predsednik volilne komisije za volišče II pa je bil Jakob Gospodarič, funkcionar JRZ in učitelj na Jesenicah.

Da bi bila naša centralna volilna pisarna o poteku volitev na tekočem, smo predstavniki liste na posebne formularje sproti beležili, kdo in koga je volil, njegovo številko v volilnem imeniku, kakor tudi zaporedno številko in čas, ko je volil. Ko je bil formular poln, ga je eden od naših volivcev odnesel v volilno pisarno. Tako so tam vedeli, kateri volivci še niso prišli volit in jih opozorili na njihovo dolžnost.

Ob 9. uri nam je predsednik volilne komisije Avgust Kuhar prepeval pošiljati podatke o poteku volitev. Proti temu sem protestiral in mu očital, da predstavnikom JRZ to dopušča. Mi smo poročali še naprej pošiljali, a nam s silo tega ni preprečil.

Potek volitev je bil zelo dramatičen, zlasti proti koncu. Do devete ure zjutraj je vodila lista JRZ, od 9. do 11. pa naša. Po enajsti uri pa do pol petih popoldne je prišla za nekaj glasov v vodstvo Erlahova lista, toda le v skupnem rezultatu, medtem ko smo na volišču Javornik od 8.30 do konca vodili mi. Tako smo imeli na tem volišču ob zaključku 103 glasove več kot Erlahova lista. Na volišču Koroška Bela pa je vodila ta lista in imela ob koncu 74 glasov več kot mi.

Tak potek volitev je silil obe glavni stranki, da se borita za vsakega volivca posebej. Ker je bil deževen in mrzel dan, smo starejše in bolne volivce privlačili na volišče. Nekaj naših pripadnikov je podleglo pritisku JRZ in podjetju ter volilo Erlaha, medtem ko so mlajši pripadniki nacionalistov začeli voliti našo listo. Kaplan Duhovnik je s svojim štabom hodil od hiše do hiše, rotil in grozil volivcem, da naj volijo njihovega kandidata. Ker je bilo ob pol petih popoldne že jasno, da ob normalnem poteku volitev lista JRZ ne more več zmagati, se je celo župnik Matej Žbontar ponižal in šel prosit nosilca nacionalistične liste Svetlina, naj vpliva na svoje pristaše, da volijo Erlaha, sicer bodo dobili občino komunisti v svoje roke. Ta župnikov korak je imel ravno nasproten učinek. Prav zadnji volivci za našo listo so bili nacionalisti, med njimi Janez Baraga, upokojeni šolski nadzornik in bivši starosta Sokola na Javorniku. Ko je na volišču izjavil, da voli listo Vencija Perka, sta prisotna Avgust Kuhar in Janez Erlah kar onemela. Na Kuharjevemu obrazu sem bral neukročen bes in presenečenje. Ta Kuhar, ki je bil pri pogajanjih z nacionalisti tako bahav in samozavesten, ki je s svojo prisotnostjo na volišču posebej opomin in grožnje KID in Koroškega režima tistim, ki bi volili komunistično listo, ta je moral gledati in uradno protokolirati zmago naše liste, liste Slovenskega delovnega ljudstva na Koroški Beli.

V naših vrstah je zavladalo neizmerno veselje nad doseženo zmago. Velika množica občanov se je zbrala zvečer pri Konjiču, kjer sem imel krajši nagovor in se v imenu izvoljenih zahvalil za izkazano zaupanje. Še isti večer smo izdali prvi volilni letak z naslednjo vsebino:

»KLUB SLOVENSKEGA DELOVNEGA LJUDSTVA NA KOROŠKI BELI

Koroška Bela — Javornik,
6. decembra 1936

Volivci in občani!

Pri današnjih občinskih volitvah smo prepričevalno zmagali. Našo relativno večino, ki je leta 1933 znašala 318 glasov, smo povečali za 109 glasov, na 427 glasov. Od tega števila smo dobili 101 glas na volišču za Koroško Belo, 326 pa na volišču za Javornik. V občinski odbor pride z naše liste 16 kandidatov; upravni odbor občine je v celoti v rokah naših kandidatov, naš je tudi prvi kandidat, ki bo naš bodoči župan PERKO VENCELJ.

Žitnica Španov vrh — srednja postaja — 1.100 m

nih, kar ustreza kategoriji smučarjev z ustreznim tehničnim znanjem.

Seveda pa pestijo na novo nastajajoči center druge težave. Bohinjska Bistrica je skoraj brez infrastrukturnih objektov in s Kranjsko goro v tem sploh ni primerljiva. Tudi poklicna struktura prebivalstva kaže visok delež primarnih dejavnosti (kmetijstvo).

Primerjava strukture zaposlenosti (1966 v %):

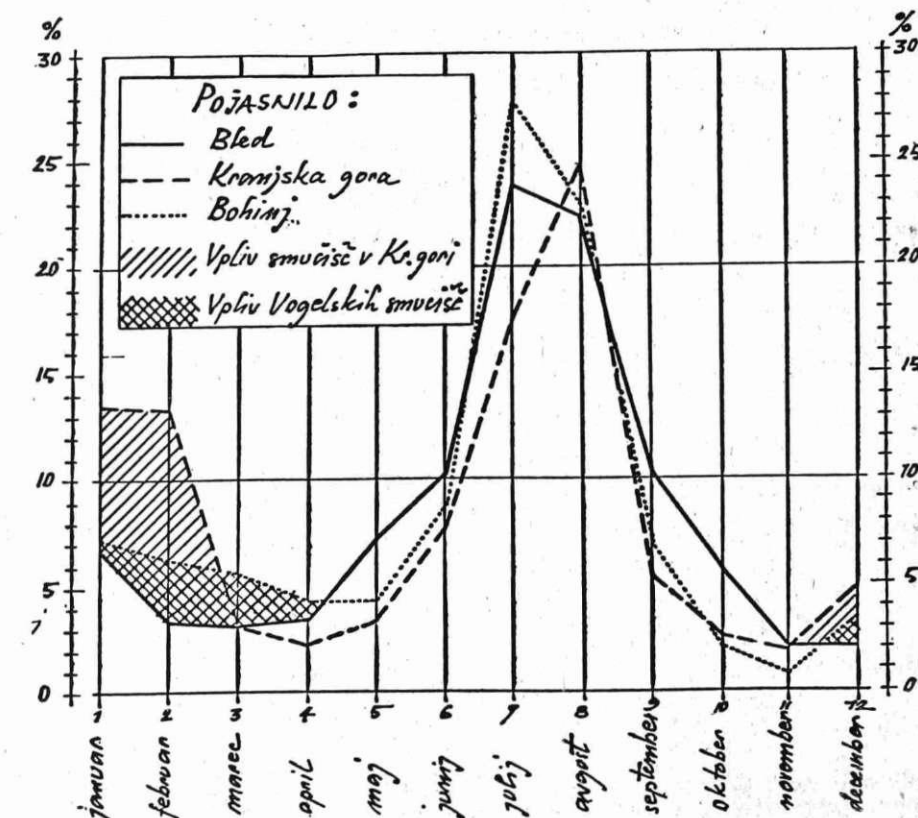
	industrija	kmet. gozd.	gost. turizem
Bohinj	20,7	48,2	9,6
Občina Radovljica	42,9	21,1	7,2

Bohinj ima velike perspektive v turistični dejavnosti, posebej še ob dnevni migraciji delovne sile, ki znaša kar 400 oseb, to je petina prebivalstva Bohinjske Bistrice! Neugoden gospodarski trend povečuje tudi to, da bohinjske trgovine absorbirajo le

65 % vsega denarja prebivalstva (vir: načrt Bohinj-Ribčev laz).

Med vsemi gorenjskimi smučišči ima Bohinj največje nadaljnje možnosti razvoja. Predvsem ga odlikujejo: visoke denivelacije prog in dolžina le-teh. Odlične so tudi snežne razmere. Večina smučišč v zgornjem delu sodi v prvi ali drugi kakovostni razred (100 do 220 dni

(Nadaljevanje na 28. strani)

Iz grafikona je razvidno, da ima najmočnejšo zimsko sezono Kranjska gora (dostop, urejena infrastruktura in urejena smučišča). Bled ima sicer urejeno infrastrukturo, toda smučišča so predeleč (glejte skico Zatrtnika). Na Zatrtniku prevladujejo smučarji-izletniki. Opazen je tudi vpliv smučišč na Voglu. (Vir: M. Masterl: Ali dovolj skladno razvijamo naše recepcijske turistične zmogljivosti za dvosezonsko obratovanje in ekonomiko turizma — TV 1974/5 Ljubljana.)

imeli prilike tako očitno videti. Sijajni nastop volivcev slovenskega ljudstva je zbral na listi JRZ do sedaj najvišje število glasov v tej občini in je lista b. SLS napredovala za 136 glasov od zadnjih volitev. Od 262 glasov iz leta 1933 je napredovala na 398 pri sedanjih volitvah. Tako se uveljavlja slovenski narod tudi v tej občini, ki je bila od prevrata vsa leta v nasprotnih rokah (podčrtal pisec), in čas, ko bo slovensko ljudstvo zagospodovalo tudi tukaj, ni več daleč — le 29 »darovalnih« glasov je rešilo socialiste, da niso podlegli že sedaj.

Pri vsem poteku je značilno to, da so vrste nacionalistov padle od 182 glasov iz leta 1933 na 113 glasov sedaj. Ta padec ne gre na račun državnih uradnikov, ki jih tu skoraj ni in ki pod sedanjim režimom slobodno (podčrtal pisec) volijo, nego izpričuje nekaj, kar nikom ni všeč. Večerni klici »Živijo rdeči Sokoli...« niso bili zastoj, saj so na volišče prikorakali znani »naprednjakarji« in oddali glasove za Perkota, predstavnika levičarjev. Tudi stari in znani napredkarji ter dolgoletni starosta Sokola (nadučitelj Janez Baraga — op. pisca) je oddal glas za levičarje, ki so se mu potem zahvaljevali z vzkliki »naprednim levičarjem«. JNS je postavila svojo listo le še s par idealisti-nacionalisti, ni pa mogla več krotiti leve fronte, ki se je nenadoma pojavila v njenih vrstah in prešla v levi tabor, kar na javnih volitvah. Takih pojavov je vedno več in stari sokoli se vprašujejo, kako je to mogoče. Leva fronta pa je vesela, da ima v tem taboru krasno zavetišče za svojo prejo.

Fronto slovenskega ljudstva veseli samo to, da raste iz dneva v dan, in bo prišel čas, ko levičarjem ne bodo pomagali nobeni »naprednjaški« privesi ki več pred zmago pristašev slovenskega naroda. Delavstvo na Javorniku je pod vodstvom g. Smoleja korporativno stopilo v vrste slovenskega ljudstva in nosi velik del zasluge na tako sijajnem napredku.

Prva očitna laž v članku je trditev, da so državni uradniki svobodno volili, saj smo videli poziv direktorja državnih železnic dr. Faturja.

Članek denuncira sokole in daje, kakor bomo pozneje videli, tudi lekcijo KID, češ da ni dobro, če sprejema tovarna nove delavce iz vrst nacionalistov.

Članek opozarja na posebno vlogo Valentina Smoleja (Miševca), funkcionarja krščanskih socialistov, ki je bil proti skupnemu nastopu delavcev pri teh volitvah in ki je bil glavna opora JRZ pri volitvah in žal tudi še pozneje.

Po slogu sodeč in v primerjavi z njegovim poročilom Praprotniku, smo domnevali, da je članek napisal Avgust Kuhar. S tem je skušal opravičiti zaupanje, ki so mu ga za te volitve naklonili veljaki JRZ. Očiten poizkus, da s člankom napravi iz poraza zmago.

Na take razlage o poteku in izidu volitev smo morali odgovoriti. Sestavili smo in poslali v objavo »Slovenec« in »Jutro« naslednji sestavek:

»Statistika o »Priležnosti« na Koroški Beli

Pred volitvama Koroški Beli je krajevno trobila JRZ »Na mejah« napovedalo, da bo zmagala lista JRZ »zaradi učinka odkritij o marksističnem gospodarstvu in še zaradi marsičesa drugega«. Po izidu volitev se je pa pokazalo drugače: lista SDL z nosilcem Vencijem Perkom je dobila 427 glasov, lista JRZ z nosilcem Ivanom Erlahom 398 glasov, lista JNS z nosilcem Jožetom Svetlinom pa 113 glasov, medtem ko od 1167 vpisanih volivcev ni volilo 229 oseb. Za listo Ivana Erlaha so oddali glas tudi štirje volivci, ki jih je dal na novo vpisati v imenik gerent Ivan Erlah proti predpisom zakona o volilnih imenikih.

Izid volitev je vzbudil med sicer tako vernimi radikali kar največjo jezo in zdra-

mil v njih številne slabe človekove lastnosti, kakor npr. denunciantsko žilico, maščevalnost in pretepaštvo. Njihova trobila »Ponedeljski Slovenec« z dne 7. decembra 1936, »Slovenec« z dne 10. decembra 1936 in prva po volitvah izšla številka krajevnega trobila »Na mejah« so se razpisala o »družbi, ki se je znašla in je s svojimi veleizdajniškimi glasovi, ki so se jim pridružili še komunistična, preglasovala slovenski in jugoslovanski glas, v sramoto domovine in v sramoto tistih, ki gojijo priležništvo s sovražniki nacionalne države«. Na Koroški Beli je slovenski in jugoslovanski glas (to je, za JRZ oddani glas) prevladoval ves dan, šele proti večeru, ko je bila zmaga naše prave narodne liste (to je liste JRZ) že skoraj zagotovljena, so se nacionalistični glasovi v toplem objemu združili s komunističnimi itd., itd.

Ne glede na to, ali je napisal gornje vrstice človek, ki iz prakse pozna, kakšni utegnejo biti v normalnem življenju objemi, smo zbrali številčne podatke, ki pravijo:

1. Za »pravo narodno listo« Ivana Erlaha je glasovalo 39 nacionalnih, 263 krščansko-socialističnih in radikalnih, 54 neopredeljenih ali negotovih in 42 socialistov. Med zadnje nismo šteli gospoda Erlaha, čeprav je bil svoje dni celo zastavonoša rdečih zastav, to pa zato ne, ker bi smeli šteti samo njegovo tretjino med socialiste, in to ni mogoče.

2. Za listo slovenskega delovnega ljudstva z nosilcem Vencijem Perkom je glasovalo 34 nacionalistov, 2 krščanska socialisti, 5 neopredeljenih ali negotovih in 386 socialistov. Za to listo je glasovalo torej manj nacionalistov, kot za listo Ivana Erlaha. Po logiki trobil JRZ bi smeli zaradi tega očitati listi JRZ večji komunizem, toplejše priležništvo, kakor trobila JRZ očitajo listi SDL.

3. Za listo JNS z nosilcem Jožetom Svetlinom je glasovalo 106 nacionalistov, 1 krščanski socialist in 6 socialistov.

4. Glasovalo ni 49 nacionalcev, 21 krščanskih socialistov, 45 socialistov in 114 neopredeljenih ali negotovih, skupaj 229 volivcev oziroma vpisanih. Od teh je bilo najmanj 50 odstotkov odsotnih, recimo 114. Od ostalih 115 štejemo med nacionalce 25 oseb, med krščanske socialiste 11 oseb, med socialiste 23 oseb, med neopredeljene pa 56 oseb.

Na tej podlagi je na Koroški Beli in Javorniku: 457 socialistov, 277 krščanskih socialistov in radikalov, 204 nacionalcev vseh inšič, 115 neopredeljenih in negotovih, 114 odsotnih, vseh skupaj 1167 volivcev.

5. V volilni pisarni liste SDL se je med volitvami zgledalo 24 oseb, ki niso mogle voliti, ker niso bile vpisane. Številka 457 se mora povišati za 24 na 481.

6. Ob enajstih dopoldne je po številu volivcev vodila lista SDL in ne JRZ. Pač pa je vodila slednja lista od tedaj do pol petih popoldne, ko je lista SDL pričela spet voditi (z enim glasom večine nad Erlahovo). Ob petih se je pojavil pred nosilcem liste JNS osebo župnik Matej Žbontar in mlo prosil, naj nacionalci posodijo določeno število glasov. Prav ta korak vidnega pripadnika JRZ je sprožil med nacionalci spontano reakcijo, da so šli glasovat za listo SDL.

To statistiko pošiljamo med drugim tudi »Slovenec« in »Jutro« s prošnjo za objavo. »Slovenec« sme pri objavi tudi poudariti, da je število radikalov nasproti letu 1933 naraslo od 262 na 263, število marksistov pa od 318 na 481.

Odgovoren:

Klub SDL na Koroški Beli

Koroška Bela — Javornik na Gorenjskem, 10. januarja 1937.

Seveda teh naših podatkov nista objavila niti »Slovenec« niti »Jutro«. Naj k tem

podatkom dodam še to, da je za Erlaha glasovalo 7 kandidatov s Svetlinove liste, 4 kandidati s te liste pa so glasovali za nas. Eden od naših kandidatov za namestnika pa je volil listo JRZ.

12. Kuhar in Humer polagata obračun vliet pred svojimi gospodarji.

Kot pred svojimi strankami tako je bilo potrebno pojasniti poraz tudi pred drugim gospodarjem — pred KID. Tako sta bila Avgust Kuhar od JRZ in Lovro Humer od JNS tudi pred upravnim svetom KID odgovorna, da občina ne bo več v marksističnih rokah. Ohranjeni sta poročili Kuharja in Humra, v katerih razlagata in pojasnjujeta, zakaj tak neuspeh pri volitvah in kje so krivci, da so komunisti zmagali. Zaradi ilustrativnosti citiram poročila v celoti:

»A. Kuhar:

Poročilo o volitvah na Koroški Beli — Javornik z dne 6. decembra 1936

To poročilo prejmejo: Gospodje A. Westen, Celje, A. Praprotnik, ban dr. Natlačen in dr. Korošec.

1. Rezultat: Perko Vencelj, Kralj Ignac s pomagačema, dr. Stanovnikom in dr. Štempiharjem so dobili občino Koroška Bela v svoje roke. To so naredili na Javorniku, da bi KID mogli na vrat.

2. Krivda leži v tem, ker Nacionalisti niso uvideli potrebo, boriti se proti komunistom, še celo so jim pomagali.

a) Cela vrsta Sokolov in celo nekdanji starosta Sokola na Javorniku so glasovali za Perkota. Minimum tistih, ki so nacionalne vrste zapustili in prešli h komunistom je bilo pribl. 50 mož.

b) Kljub temu, da so uvideli, da je odveč njihove glasove šteti, so v pozni uri volili tretjo listo in s tem k zmagi komunistom pripomogli.

c) Na kak kompromis niso hoteli pristati, oziroma so tega hoteli pol na pol, kar pa je bilo nemogoče, ker je bilo pristašev Erlaha najmanj trikrat več. Večina ni mogla iti na polovico, ker je ta grupa mala, se od dneva do dneva manjša s prestopi h komunistom.

3. Boj proti komunistom je grupa dr. Korošca vodila čisto za sebe, ki je tokrat zelo pridobila, vendar skupnemu boju komunistov in nacionalistov še ni dorusila. Grupa dr. Korošca, ki je tokrat pridobila in še nikdar ni dobila toliko glasov kakor sedaj ter bo v kratkem času prekosila komuniste.

Pri tej priložnosti se ta grupa zahvaljuje KID, ki je uvidela komunistično nevarnost in je veliko novo sprejetih delavcev sprejela iz vrst dr. Koroševih pristašev. Tisti, ki pridejo v tovarno pod masko NSZ, jih gre večji del v tabor komunistov, kar se je ravno tu izkazalo. Kljub večjemu številu sprejetih iz vrst NSZ na Javorniku, vedno manj pristašev.

Rezultat volitev zadnjih let kažejo:

volitve v letu	komunisti	dr. Korošec	nacionalisti
1933	318	262	182
1936	427	398	113
	+ 109	+ 136	- 69

Komunisti so pridobili 109, pristaši dr. Korošca pa 136 glasov. Nacionalisti pa so izgubili 69 glasov, akoravno je bilo od te stranke sprejetih več pristašev kakor pa stranke dr. Korošca.

4. Pregled in primerjava zaupniških volitev 1936.

Komunisti so dobili 423 glasov, sedaj pa skupno 427 glasov. To se pravi, da so vsi volivci komunistov delavci KID, izven nje nimajo glasov.

Nacionalisti so takrat dobili 159 glasov. To se pravi, da nacionalisti nimajo tistih glasov, ki so jih imeli, vse gre za komuniste.

KRANJSKA GORA IN ZIMSKO-TURISTIČNA SREDIŠČA NA GORENJSKEM

SMUČIŠČE ŠPANOV VRH 985 m — 1365 m

Planina pod Golico ne slovi samo zaradi narcisnih polj in vsakoletne predpustne prireditve »svinjske glave«, temveč tudi po privlačnih gozdnatih in travnatih pobočjih. Semkaj že od nekdaj hodijo jeseniški železarji na izlete in rekreacijo. Do danes so si predvsem Jeseničani zgradili 51 počitniških domov, 24 pa jih je tik pred dograditvijo. Ob sobotah in nedeljah tako prevladujejo nad domačini, ki jih je še 322 (po podatkih Sob. Jesenice). Kar 11 % je kmečkega prebivalstva. Ravno zaradi tega in odličnih naravnih pogojev se predvideva v družbenem planu razvoja občine Jesenice tudi širjenje kmečkega turizma. Ko bomo predstavili Stari vrh nad Škofjo Loko, bomo videli, kako je tamkajšnja kmetijska zadruga predvidela razvoj kmečkega turizma na svojem področju. Imajo namreč posebnega strokovnjaka, ki se ukvarja le s tem problemom. Nemara bi tamkajšnje izkušnje koristile tudi kmetom pod Golico?

Spanov vrh je danes za dobrega »dilarja« pravi eldorado v smučarskih doživljajih. Iz sončnih pobočij se v daljavi vrste obrisi Triglava in njegovih mogočnih sedov. Žal 2,3 km dolga smučarska proga ni zemeljsko izdelana, prav gotovo bi privabila del tistih, ki danes zaradi gneče v Kranjski gori in drugod odhajajo na tuje. Zemeljska dela bi bila cenejša kot na apnenčastih tleh, ker so kamenine mehkejš (paleozoik). Urediti bi bilo treba predvsem odtočne jarke in teren ustrezno zatraviti. V tujini gradnjam smučarskih prog namenljajo posebno pozornost (Schiechtel: »Die Begründung von Schiabharten«, Schul- und Sportstättenbau, Wien 1971).

Podjetje Viator se sicer trudi, vendar stoji pred podobnim problemom kakor večina žičniških podjetij v Sloveniji. Samo leta 1974 je znašala izguba slovenskih žičnic 17 milijonov din, ali kar 76 % realizacije v letu 1973 (Gospodarska zbornica SRS, analiza in problematika slovenskih žičnic, avgust 1976). Zaradi lažjega razumevanja naj bralca seznanim z razlogi, ki so do tega privedli naše žičničarje: Sezonski način obratovanja ustvarja sorazmerno nizek dohodek na vložena sredstva, visoka udeležba delovne sile, visoki fiksni stroški in počasno obračanje kapitala. Ne nazadnje so žičnice obremenjene tudi do 50 % z infrastrukturo od celotne ustvarjene realizacije. V tujini si omenjene stroške porazdelijo drugače in sodelujejo vsi porabniki turistične potrošnje. Tako, na primer, v znanem švicarskem letovišču St. Moritz deluje posebna služba 70 teptalnih strojev. Na drugi strani pa imajo žičničarji v Kranjski gori že več mesecev naročen in plačan teptalni stroj, ki ga pa zaradi za-

motane uvozne procedure še do danes niso dobili (Černe — 13. II. 1977 na valu »202«).

Sedežnica na Španov vrh potegne v eni uri do 400 smučarjev, optimalno gledano je zmogljiva za 100 do 150 smučarjev (brez čakanja). Vseh prog je za 12 ha. Višinska razlika je podobna kransko-gorskim smučiščem. Smučarska proga sodi med srednje težke in prav škoda je, da ni urejenega smučišča tudi za začetnike, katere prav zaradi tega Španov vrh ne mika preveč. Ko bi bila vsa ležišča z vikendi zasedena (okoli 600) s srednje dobrimi smučarji, bi bile vrste čakajočih podobne onim v Kranjski gori ali na drugih smučiščih. Smučarska sezona traja od konca novembra do srede marca ali pa še dlje. Malo znani pa so turni smuki na bližnje vrhove in pobočja Karavank. Ciril Praček, eden naših najboljših poznavalcev turnih smukov, mi je v kratkem pogovoru nakazal nekaj najbolj zanimivih: Pusti rovt-Križovec v več smereh, dalje proti Stolu, Črni vrh-Medji dol, Planina-Rožca-Dovje itd. In od nikoder ni lepšega pogleda na Julijce! Čopov Joža si je zaželel imeti tu svoj poslednji mir in planinci so mu to željo izpolnili.

Spanov vrh ima torej vse možnosti za razvoj zanimivega smučarskega centra, posebej še, ker je odmaknjen od hrupa in navala ob koncu tedna — potrebno je urediti le smučarske proge. Finec Palmeo je lepo dejal: »Skandinavske države niso

dolgo oklevale v tem ali predhodno zavestno zgraditi številna zimska rekreacijska središča ali kasneje številne bolnice in nositi negativne posledice.« Tudi Francozi so bili podobnih misli! Sloviti centri, kot na primer: Les Trois Vallées, Les Arcs, Val d'Isere, Lac Tignes in drugi so nastali iz podobnih razlogov.

Naši žičničarji so lepo definirali pojem žičnice, ko jo primerjajo z veliko telovadnico v naravi, v gorskem svetu. Le-ta zadovoljuje potrebe po masovni rekreaciji, zlasti v zimskem času. V tem se torej zrcali družbena rentabilnost in pomembnost teh naprav. In ne nazadnje ima svoj pomen tudi pri krepitevi SLO. Posebej naj na tem mestu omenim »Ratrac« (teptalni stroj), ki bo ravno v zimskih razmerah v gorski pokrajini nenadomestljiv. V sosednji Avstriji zgrade letno 8 do 10 objektov. Pri tem dobe izdatno pomoč ERP (European Recovery Program — evropski obnovitveni program). Taklo so po drugi svetovni vojni zrasli danes svetovno znani centri: St. Anton (Arberg, znana smučarska šola), Montafon, Seefeld, Lech, Ötztal, Zell am See s Kaprunom in drugi. V Italiji je poseben center, ki se ukvarja z rekreacijo prebivalstva: Assessorato al Turismo, Sport e Tempo Libero (Milano). Za žičnice obstoje regionalni načrti in prioritete v načrtih.

BOHINJSKA SMUČIŠČA

Bohinj je lepa gorska pokrajina, eden najizrazitejših slovenskih alpskih predelov (Melik, Slov. alpski svet). Dolga stoletja je bil znan zaradi rudarstva, kasneje z izkoriščanjem gozdov in živinoreje. Danes je tu industrija prešibka in razvoj turizma je začel zopet dvigati pomen edinstvene pokrajine. Nekoč je prevladovala le poletna rekreacija, predvsem okoli Bohinjskega jezera. Tu se je začel klasični pristop na Triglav, katerega 200-letnico bomo kmalu praznovali. Smučarska sezona se prične v pravem smislu šele po prvi svetovni vojni in na sloviti skakalnici je bil tedaj postavljen prvi jugoslovanski skakalni rekord: Pogačar je skočil do tedaj najdlje — 9 metrov. Kmalu so slovenski skalaši odkrili Vogel, zgradili tam svoj dom in zarezali številne turne smučine od Črne prsti do Triglavske skupine. Tu so še danes najimenitnejši turni smuki v Slovenskih Alpah. Danes sta za množično rekreacijo v Bohinju znana dva smučarska centra:

(Nadaljevanje na 26. strani)

V prešnji številki (LISTI 30/VII) smo predstavili eno najlepših »družinskih« smučišč na Gorenjskem — smučarski center Zatrnik. Na gornji skici so označene žičnice in smučarske proge v skupni dolžini 13,8 km. Od tu pa so možni turni smuki po Pokljuki v spomladanskih mesecih pa tudi na bližnje vrhove — Viševnik, Veliki Draški vrh, Debela peč, Lipanca in Uskavnica, v skupni dolžini nad 32 km (Glej C. Praček: Turni smuk — Julijske Alpe).

PRAH POD SONCEM

Vse drugo je bilo med nama že prej povedano.

Se spominjaš — vprašal si me, kaj mislim o modernem romanu. No, ne mislim ti zdaj tega razlagati. Včeraj sva bila »skupaj«. Pa sva bila res kdaj skupaj? Vseeno — zdaj vem, da samo zbiraš številke za svoj seznam, še to pravzaprav ne morem reči, da hodiš z ženskami v posteljo zaradi seksa. Pri meni že ni moglo iti za seks. Saj si me moral pravzaprav še vse naučiti. Vidiš, zato vem, da te tudi jaz ne ljubim, čeprav sem do včeraj mislila, da se mi bo zmešalo zaradi tebe. Človek ljubi pač iz sebe, ne pa naučeno. No, priznam ti pa, da si me naučil uživati v postelji. Odkril si mi žensko telo. Smešno, vidiš pa je res. Sicer pa ti morda ugaja prav to — ker se pri izkušenih ženskah ne čutiš gospodarja. Imaš morda manjvrednostni kompleks? Vraga, skoraj bi verjela, da ga imaš res. Kdo bi si mislil! Povedala ti bom zgodbo o Joju. Ti si namreč kriv, da sem jo napisala. Saj je vseeno, kaj si misliš o njej, vedel pa boš le, kaj jaz čutim, in me potem morda ne boš iskal. Zgodba ima naslov »Prah pod soncem«. No poslušaj:

— Jo mi je pripovedoval o poskusih z Yi king magičnimi paličicami, — je govoril Flamingo. — Opisal mi je paličice, kakor bi jih bil že sam videl, vendar pa dvomim. Mislim, da je o njih nekje bral. No, pa saj to sploh ni važno. Važnejše je njegovo odkritje pomena te igre. Če se ti namreč paličice odprejo v pravi kombinaciji, — je nadaljeval, — se ti prikažejo majhna vratca, ki vodijo v Neznano. Jaz bi temu rekel podzavest. Torej, gre za uspel poskus s temi paličicami, ko so se po pravilni kombinaciji in enourni koncentraciji vratca odprla in dekle, ki je naredila preizkus, je v temi zlezla v kot sobe in renčala kot razjarjena zver. Ko so jo kasneje spet spravili k »sebi«, je povedala, da je stopila v čudno znan neznan gozd itd. ... — to je po

moje dokaz, — je razlagal Jo, — da je človek v podzavesti že vedno zver.

Jo je živel v slamnati kolibi, narejeni v rogovi starega hrasta. Videval sem njegovega sina, ki je odraščal gol med ridami cvetočega krompirja, pa njegovo ženo, ki je v senci hrasta dojila dojenčka, pa Joja, ko se je vračal z dela na polju, se sklanjal nad svojo ženo in poljubljal po mleku dišeče prsi doječe žene, videl sem ju, ko sta se ljubila ob potoku in se je deček neprizadeto igral nekaj metrov stran v travi. Jo me je učil, naj se ne sramujem svojega telesa, naj postanem svoboden del zemlje. Verjel sem mu. Veroval sem vanj, kot bi mi razlagal sveto pismo. Potem je nekega dne odšel. Postal je slaven s filmom, ki ga je s skritimi kamerami posnel v svoji Svobodni naselbini. Šel sem ga obiskat, da bi mu vrgel v obraz, da je svinjski prevarant, navaden pozer in lažnivec — tudi jaz sem se samo učil —, mi je rekel, še preden sem sploh lahko zljil nanj ves svoj zolč, — vrnitve nazaj ni. Človek ne more pozabiti tistega, kar se je naučil. Ko bi ostal tam, bi bilo vse skupaj brez pomena, šel bi se igre. — Vedel sem, da se gre tudi sedaj igre, kakor ves čas. Nič nisem rekel, kar šel sem.

Zato, vidiš, je Flamingo nekaj, kar mi ti ne moreš biti. Ker mi je dal Joja. Vse, kar mu je Jo pomenil, velikega pridigarja, učitelja in misleca in grdega prevaranta. Lepo laž in grdo spoznanje, da ni nič stalno, da je vse laž, da je vse privid. Zato, vidiš, sem ti povedala zgodbo o Joju. Ne išči me, ker se bojim — da še vedno se bojim tvoje telesne navzočnosti. To bo minilo, vem, tisti užitek mi da lahko kdorkoli, Flaminga mi pa ti ne moreš dati. Ker bi ob tebi ljubezen samo imenovala, živeti pa je ne bi znala. Glej, jaz pa verjamem v svojega Flaminga in nekega dne, kdo ve, morda kmalu, se bova srečala. Ampak to prav gotovo ne boš ti.

HERO

*Bilka trave sem
ki so me posadili
ob cesti,
da bi krasila asfalt,
da bi ljudje vedeli,
da je prišla pomlad.*

*Tam, čez cesto je
čisto majhna greda,
kjer je sedaj toliko rož,
ko se je odtajal sneg.
Ljudje ne vedo, da so tam,
le jaz vem:
ko veter prečka cesto
začutim njihov vonj,
ki ga prinese s seboj.*

*Žal mi je,
da se asfalt ne stali na pomlad —
koliko rož bi zacvetelo okoli mene,
tako pa sama vsako jutro,
ponosno dvignem
svoje trudno telo
in se prepustim sapi vetra
in strahu,
da me povozijo pločevina.*

Čujte, ljudje!

*Pomlad plove v našo deželo
in v pesti nosi ljubezen!
Dajte, zaplavajte ji naproti
in se stepite za košček ljubezni,
ki vam morda pripada!*

*Pojdite, ljudje
pomladi naproti!
In vzemite vsak košček
te čudovite ljubezni
iz njene pesti!
In potem si jo zabetonirajte v srce,
da bo vedno ostala v njem!*

Tone Tomazin: Spomin iz Slovenskih goric I.

podatkom dodam še to, da je za Eriaha
nosi kakor npr. demokratskega kandidata
mlaj v njih številne slabe človekove last-

Dr. Korošec je takrat dobil 185 glasov in je porast glasov zadovoljiv.

Pripomba: Demonstracije za Perkota so se vršile celi dan. Na volišče so hodili v grupah pod vodstvom Federla, Mohoriča, Kralja in drugih. Volili so demonstrativno in izzivalno, kakor bi hoteli z gnusom demonstrirati proti nam. Vtis, ki ga pri teh neumnih množicah dobiš, je, da ne smemo več slabo igrati, da nam komunisti ne pridejo na vrat. Borba bo težka, vendar bomo gledali, da komunisti občine in KID ne bodo mogli raztrgati. Prizadevali si bomo dobiti vzroke (povezava komunistov s centralo) in jih razpustiti. KID naj bi se v bodoče ozirala na edinstveno fronto, ki je sposobna komuniste pregaziti. Pri sprejemih naj KID ne bi trenutnim nacionalistom verjela, ker se pod to firmo samo tako dolgo zakrivajo, da pridejo v tovarno, potem pa demonstrativno zapustijo nacionaliste in preidejo v rdeči tabor, kar dokazuje lep primer nekdanjega starosta Sokola na Javorniku in mnogih drugih.

Demonstracije za komuniste in proti KID so bile še toliko večje, ker sem zasedal mesto predsednika volilne komisije. Mislim sem, da bomo na ta način dobili več glasov, vendar jih je bilo kvečjemu približno 10.

Za nas so glasovali: ing. Bandel, g. Brumat in večina mojstrov iz Javornika.

Kuharjevo poročilo je zelo jasno. Za poraz so krivi nacionalisti. Ker so usmerjeni h komunistom, zato naj v bodoče KID krepi JRZ s tem, da sprejema na delo le njene pristaje.

On trdi, da so za komuniste glasovali samo tisti delavci, ki so volili tudi njihove zaupnike v tovarni. Kako poenostavljen račun! Kuhar pri tem kar mirno prehaja preko dejstva, da je bilo takrat v obratih KID na Javorniku zaposlenih okoli 800 delavcev, da ti delavci niso bili samo iz občine Koroška Bela, ampak jih je bil več kot polovica iz drugih občin. Poleg tega pa je veliko število naših delavcev-volilcev delalo v jesiških obratih in so volili obratne zaupnike tam in ne na Javorniku. Po teh ugotovitvah Kuharjev račun kar splahne.

Hujša je Kuharjeva pretnja, ki jo izreka na koncu poročila:

»Prizadevali si bomo dobiti vzroke (povezavo komunistov s centralo) in jih razpustiti.«

Tu se Kuhar postavlja v vlogo policista. Na koncu še njegovo priznanje, češ da bodo s tem, ker je bil on predsednik volilne komisije, dobili več glasov. Tu je povedal resnico. Marsikateri omahljivec je zaradi njega in morebitnih hudih posledic, ki jih je videl izza njega, glasoval za stranko, katere čuvar je bil Kuhar.

Humrovo poročilo je precej daljše. V svojem bistvu pa se v marsičem ne loči od Kuharjevega. On očita, da je za poraz kriva JRZ, ker ni hotela priznati enakopravnega položaja JNS. Iz njegovega poročila pa tudi izhaja grenko spoznanje, da v njihovih vrstah ni bilo posebnega navdušenja za JRZ in da se je precej njihovih pristajev nagibalo k marksistom. Humrova trditve, da so jim socialisti ponujali polovico mandatov in celo župana, ne drži, kar smo videli že iz prejšnjih ugotovitev. Take trditve je Humer potreboval zato, da bi pred vodstvom KID opravičil zahtevo, naj si listi JNS in JRZ delita število mandatov na pol. S tem je med vrsticami povedal, da nacionalisti niso mogli pristati na drugačen sporazum, kakor so jim ga nudili socialisti.

Tudi Humer pojasnjuje z volilno matematiko, da bi bili socialisti zmagali v vsakem primeru, razen, ko bi bili imeli JNS in JRZ enako število kandidatov na skupni listi. Torej, kriv je bil Kuhar, ki ni pristal na tako delitev in se je bahal, da bo JRZ tudi sama zmagala.

Pa pogledajmo še Humrovo poročilo:

»Lovro Humer Jesenice

Jesenice, 16. 12. 1936

Poročilo o občinskih volitvah na Koroški Beli, dne 6. decembra 1936.

Koncem oktobra sem bil skupno z g. teh. direktorjem ing. Dostalcom pri predsedniku upravnega odbora KID Praprotniku in Ljubljani. Med drugim je bilo tudi govora o občinskih volitvah na Koroški Beli, za katere smo sicer vedeli, da se bodo vršile, toda še ne kedaj, to se pravi, da rok še ni bil odrejen. Gospod predsednik je bil takrat mišljenja, da bi bilo dobro, narediti sporazum med JNS in JRZ in sicer samo v svrhu, da se iztrga občino iz rok socialistov. Pri tej priliki sem poročal g. predsedniku, da se že vršijo tozadevni neuradni pregovori z JRZ, toda da sumim ako bo mogoče nekaj narediti, ker JRZ preveč zahteva, oziroma ni sprejela predlogov JNS. Istočasno sem poročal tudi g. predsedniku, da tudi socialisti nudijo JNS sporazum, ki je ugodnejši, kakor pa ta, ki bi se ga moralo sprejeti od JRZ. G. predsednik Praprotnik je bil mišljenja, da je treba vse podvzeti, da pride do sporazuma med nami in JRZ.

V letu 1933 so bile volitve pod režimom JNS, ki je bil gotovo kriv, da so na Koroški Beli zmagali socialisti. Režim JNS je bil v toliko kriv, ker je dovolil popolno svobodo zborovanja, ter na volilce ni bil izvajal noben pritisk. Ni se tedaj posluževal sredstev, ki jih današnji JRZ režim uporablja.

Kako so se vršila pogajanja?

Kakor hitro je bil razrešen občinski svet svojih dolžnosti, so takoj začeli neuradni pregovori in sicer najprej z osebnostmi iz JRZ. Mi sami smo bili zelo zainteresirani, da iztrgamo občino iz rok socialistov. Vedno smo govorili o tem, da naredimo sporazum s socialisti, ki so nam bližji po njihovem svetovnem naziranju, toda to se ne nanaša na Koroško Belo, ker so tamošnji socialisti preveč orientirani na levo ter se mi s takimi ljudmi ne bi mogli pogajati. Rekli smo si, da nas ne sme splošni politični položaj, s strani opozicije brigati ter da gre pri teh volitvah samo za lokalne interese Koroške Bele. To je bil predvsem razlog, da smo v prvi vrsti poizkušali kontakt z JRZ.

Neoficielno je pa rečeno našim ljudem, da bi bil mogoč sporazum na tak način, da bi obe stranki delili njihove mandate na enake dele. Takim neuradnim predlogom pa se ni prav preveč verjelo in tudi ne polagalo veliko važnosti. Po razgovorih z našimi ljudmi sem jim svetoval, da čimprej stopijo v zvezo z osebnostmi iz JRZ v svrhu uradnih in definitivnih pogovorov.

Stvarno je prišlo do tega sestanka ter je stavila JRZ svojo ponudbo. Ponudba se je glasila 1:3 ali JRZ od 16 gotovo izvoljenih članov — 11, JNS pa 5. Na take pogoje naši opolnomočeniki niso mogli pristati ter so stavili protipredlog: JRZ župana, JNS podžupana, ostali mandati pa sedem, torej na polovico. S tem so se pa razbila vsa pogajanja. Gospoda Kuharja sem posebno opozoril na to, da bodo socialisti zmagali, če ne pride do kompromisa. Rečeno nam je, da smo nesramni ter da nam dajejo za naše število še preveč. Opominjal sem nadalje, da število z ozirom na tehniko volilnega zakona ne igra nobene vloge, ker če manjka samo en glas se zmanjša celotni presežek na 13. Odgovorili so mi »Bomo šli pa sami in sami zmagali«.

Medtem so prišli s svojo ponudbo tudi socialisti. Istotako neoficielno so nam ponudili celo nosilca liste na mandate na polovico. Že pri prvem sestanku je prišlo do sporazuma in sicer 1:1, nosilec liste socialist, mi pa podžupana, program je spremenjen po naših predlogih, sploh kar smo zahtevali to smo dobili. Popolnoma naravno je, da je ta sporazum naših ljudi na Koroški Beli sprejet z velikim navdušenjem ter sem moral uporabiti vse moje moči in vpliv, da prepričim, da ni sporazum takoj na licu mesta podpisan in postavljena kandidatna lista. Opozoril sem moje ljudi, naj

še malo počakajo. Nič ni pomagalo. Končno sem vseeno uspel prepričati moje ljudi, da se bo nas vse smatralo za komuniste, če bomo to naredili. Tako je bil odrejen nov sestanek, na katerem so prišli naši ljudje s predlogom, ki ga pa socialisti niso mogli sprejeti, mi smo namreč zahtevali, da Perko in Kralj Ignac ne smeta biti na listi, na kateri so tudi naši ljudje. Naravno je, da socialisti na to niso pristali ter so se na ta način razbila tudi pogajanja s socialisti.

Pogajanja z JRZ so se razbila po njihovi krivdi, ta s socialisti pa po naši krivdi. Naši pristaji so bili že siti pogajanj in so začeli propagirati popolno abstinenco. Rekli so, naj se socialisti pretepajo s klerikalci, kolikor se hočejo, mi ostanemo doma. Kdor ne voli, da je naš pristaš. Tako ureditev vprašanja se mi je zdela nevarna, ker sem videl, da mnogim našim ljudem ni prav, da so se pogajanja s socialisti razbila. Izza mojega hrbta je bilo mnogo kritike, češ »kaj nam Humer hodi tu na Javornik zapovedovat itd.«. Na drugi strani sem bil prepričan, da je ideja abstinence izvirala pri socialistih, ki so hoteli v kalnem ribariti, računajoč, da bodo na ta način dobili absolutno in relativno večino in k temu še najmanj štiri mandate razen gotovo izvoljenih 16. In to vse brez sporazuma. Zopet sem moral zastaviti ves moj vpliv, da sem prepričal naše ljudi o pogumnosti takega namena in ker ni šlo drugače, sem jim sporočil željo in strikten nalog vodstva stranke, da se moramo volitev udeležiti, da moramo predložiti kandidatne liste in tudi če bi šteli samo posamezne glasove.

Na sestanku, ki je bil sklican v ta namen, je bilo navzočih mogoče okoli 50 ljudi. Z malo večino od devetih glasov, je sklenjeno na tem sestanku, da se gre samo z nosilcem liste Svetlin Jožefom v volilno borbo. Kakor je to pri postavitvi list in posebnosti za nosilca list običaj, se je takoj pričelo z intrigami in nasprotno agitacijo proti nosilcu liste, kakor tudi ostalih kandidatov. V borbo se je šlo brez najmanjšega izgleda na uspeh, bilo je samo štetje glasov. Komaj smo stranko prepričali, da nam je dala nekoliko letakov in malo vsoto od din 400.—, kar je moralo zadostovati za vso borbo in priprave.

Nacionalistom se danes predbaciva, da so omogočili zmago socialistov. Mogoče je nekaj resnice na tem, toda po zapisniku volitev, ki sem ga mogel videti te dni, to ni tako. Toda vse to skupaj ni važno, ker bi socialisti tudi brez pomoči nacionalistov zmagali.

Ne sme se zameriti nekaterim našim ljudem, če so šli volit socialiste — ali naj bi volili JRZ? Zasedovanja učiteljev, ki so Sokoli, premetestive sodnikov, pensioniranja, »Sračja gnezda«, itd. gotovo niso bila na mestu, da vzbujajo pri naših ljudeh simpatije, zaradi izbire med JRZ in socialisti. Bilo jim je bolj simpatično voliti socialiste, ko so uvideli, da se z lastno listo ne da nič napraviti. K temu še odredba vodstva stranke, da vse mora iti volit in se združiti z opozicijsko listo, samo ne z listo režima. Našim ljudem, ki so šli na Jesenicah volit Markeževo listo, se jako zameri, ker so na ta način pripomogli tej listi k zmagi.

Kakor že omenjeno, niso imeli glasovi naših ljudi na Koroški Beli nobenega vpliva na rezultat volitev. Ne vem, če bi bil izid volitev drugačen, če bi šli naši ljudje skupaj z JRZ na volitve. Samo v slučaju ako bi se izvršila delitev mandatov na polovico, bi bil rezultat drugačen. Pri vsakem drugem sporazumu bi šlo mogoče iz strankarske discipline 50 do 60 ljudi volit v skupno listo, ostanek pa bi volili socialiste in bi bil končni uspeh isti, kakor je to tudi sedaj slučaj.

V letu 1933 je bilo razmerje pri občinskih volitvah sledeče:

(Nadaljevanje na 10. strani)

JNS 181 glasov
opozicija 264 glasov (klerikalni)
socialisti 318 glasov

Kakor že rečeno, smo takrat imeli mi režim v rokah ter smo navzlic temu dobili samo 181 glasov, čeprav so takrat naši ljudje listo kompaktno volili.

Koliko glasov smo mogli dobiti pri volitvah 1936?

V najboljšem primeru, brez da bi se izvajal teror od ene ali druge stranke, so računali največji optimisti s 150 glasovi; jaz sem rekel 170 glasov. Dobili smo pa samo 113 glasov. Razdelimo teh 170 glasov:

Po volilnem seznamu je dokazano, da so naši ljudje volili tako: Svetlin 113 glasov, za JRZ so dali naši ljudje skupaj 12 glasov (za JRZ so glasovali npr. 6 kandidatov, ki so bili na naši listi in pet predlagateljev liste); naši ljudje niso volili — 11 glasov (izrecno so abstinirali obrtniki, trgovci in gostilničarji, ki se niso hoteli zameriti niti eni niti drugi strani); po volilnem seznamu so dokazano volili socialiste — 26 glasov, k temu — 8 glasov; skupaj 170 glasov; JRZ je dobila 398 glasov, odbiti naše — 12 glasov je 386 glasov; socialisti so dobili 427 glasov, odbiti naših 26+8 34 glasov je 393 glasov.

Iz tega je razvidno, da bi socialisti tudi brez naše pomoči zmagali z večino sedmih glasov, da bi dobili v občini dvotretjinsko večino. Drugače bi pa bilo pri JRZ, če bi tam naši ljudje šli pomagati, kar pa je bilo po prej izloženem popolnoma nemogoče.

Na dan volitev je prišel iz Ljubljane dopolndne akademik Bučar od sekretariata JNS. Popoldne je vplival na naše ljudi, da niso šli več volit našo, temveč socialistično listo. S tem nam ni naredil prav nobene dobrote, ker nas je s tem pripravil ob enega ali dva mandata, socialisti bi pa brez tega tudi zmagali. Celotno zadevo je zelo previdno organiziral ter niti jaz, niti nosilec liste Svetlin ali pa Karel Medja, ki je vodil celo volilno agitacijo, nismo vedeli za to. Vedel je, da bi mi trije nikdar ne dovolili volitev socialistov. Tudi Sokolu se predbaciva, da so njegovi člani volili socialistično listo. Pripominjam, da se vidi iz volilnih list, da je šest članov Sokola volilo listo JRZ, šest pa listo socialistov, dočim so vsi ostali volili našo listo. Sokol je pa organizacija, ki stoji nad političnimi strankami ter se nikomur ne more delati predpisov, koga sme voliti ali ne.

V »Slovenca« je bilo konfiscirano poročilo o volitvah. Konfiscirani del se glasi: Volil je tudi (od tukaj naprej konfiscirano) bivši dolgoletni starešina Sokola. S tem je bil mišljen bivši šolski inšpektor Baraga, ki je bil pred približno osmimi leti starosta Sokola na Javorniku. Takrat je zapustil Javornik ter se je vrnil pred dvema letoma kot star bolan možak, ki se je upokojen vrnil na Koroško Belo nazaj. Tudi on je volil socialiste — toda to iz razloga, ker je osebno sovražnik našega nosilca lista Svetlina.

To poročilo naj ne bo nobeno opravičilo, jaz poročam popolnoma objektivno po resnici o pripravah in poteku volitev na Koroški Beli. Ne bi bil rad videl, da bi nekoga brez krivice sumnil zaradi nekega nepravilnega dela. To poročilo ni namenjeno za vodstvo stranke.

Humer Lovro I. r. »

(se nadaljuje)

MIHA KLINAR

Vrni se vase

Vrni se vase
v teh hipih tesnobe
Vrni se vase
v najtišje zavetje
brez motenj zunanega hrupa
in zlobe
Vrni se vase
v spokojno zatišje
kjer se oddahneš
in kjer se spočiješ
Vrni se vase
k čistim izvirom
kjer žalost in blato
si z duše izmiješ
Vrni se vase ...
Ko v svet
se boš vrnil
(sleherni
— to veš —
se mora vrniti)
se boš začudil
zakaj te je zloba
zloba prostaška
sploh mogla
raniti

Mrtva pesem

Saj ni vredno besed:
nič posebnega
se ni zgodilo.
Samo neka drobna pesem
je umrla
droben
bel metulj, ki ga
ranila
je lepota rože
pa ni mogel
odleteti.

Saj ni vredno besed:
nič pretresljivega
se ni zgodilo
Bil je samo droben
neznaten metulj
in navsezadnje
nihče ni videl
njegove smrti
razen mene
in mesečine, ki
je bila
pri njegovem pogrebu.

Saj ni vredno besed:
neki drobni
neznatni metulj
je moral umreti —
Roža
pa je ostala
In pomlad
je ostala.
Nihče ni videl solz
ki jih jokala
je mesečina
na prazen list
Nihče
razen mene.

Pokopališče besed

Besede
ki jih poraja bolečina
z nemimi vzdih
Besede
ki se boje odpreti
zarjavela vrata
zapuščene koč
in se iztrgati smrti
Besede
ki se tihe skrivajo
za majhnimi zamreženimi okni
za sive zaprašene šipe
za pelargonije, ki žejne
so morale umreti
Besede
ki ihtijo neme v gluhi duši
in dehte po velih nagelnih
in suhem rožmarinu
na slepih oknih
Besede
ki razpadajo v tišino
kakor mrlči
na mrtvaških odrih
Besede
ki jih čas je pahnul
v mrtvašnico brez sten
brez stropa
na mrtvaški oder
brezmejen kakor zemlja
in neizmeren
Besede
ki jih čas prižiga
v mrliške sveče
in ki v temi
jim videti ne morem
voščenih belih stebel
Samo plamenčke vidim
v plahem plapolanju
kakor bele zvezde
visoko pod črnim nebom
(ne morem jih prešteti)
Besede
ki v viharju brez odmeva
so morale umreti.

Dalila

Le objokuj nebo
solzno okno
v svoji ječi
Le objokuj nebo
sinjo solzo
mrtve pesmi
v srcu.
S sovraštvom
kujem te
na stene Niča
da se v Nič
razkrajša.
S slastjo Dalile
mučim tvoj ponos
in zloba
sladki ogenj zmagoslavja
nad tvojo moškostjo —
me uso preplavlja.
Večja sem
močnejša kakor pesem:
sem sovra tvoj
in pošastn. ptica
v duši ti ubijam
za stihom stih.

EDO TORKAR

ASFALTNÁ PRERIJA

Recimo, da je ponedeljek. (Lahko bi bil tudi torek ali četrtek, vsekakor pa delavnik.) Ura je nekaj minut čez dve, deset, petnajst, nekaj takega. To je čas prometnih konic, brezkončnih kolon pred semaforji in železniškimi rampami, čas, ko vozila mestnega prometa govtajo na tone človeškega mesa in sprevodniki na vsaki postaji vpijejo Pomikajte se po sredini prosim in stistnite se malo vkup tam zadaj. Iz tovarn na robu mesta gomazijo trume šiharjev, ki se vračajo z dopoldanske izmene. Oster in suh novembrski veter opleta okrog oglov, zato hodijo sključeno, z rokami v žepih in z daleč na oči potisnjenimi klobuki. Pod pazduho stiskajo Sportske novosti, ki so jih kupili v trafiki čez cesto, in zamaščene aktovke z ostanke malice in praznimi pivskimi steklenicami. Toliko različnih obrazov, a na vseh eno samo hotojenje: čimprej nekam na toplo, proč s tega vražjega vetra; — domov k ženskam in časopisom, še prej pa v najbližji bife na šilce konjaka.

Na glavnem kolodvoru smo. Iz lokalnega avtobusa številka sedemnajst izskoči postaven dvaindvajsetletni mladenič v izpranem blue-jeans kompletu in z malomarno zavezano svileno ruto okoli vratu. (Jo je sunil mami iz omare? Mu jo je podarilo dekle? Jo je kupil pri stari ciganki na tržnici? — O tem lahko samo ugibamo.) Nehote zadržimo korak in se ozremo za njim. Kratki svetli lasje, zagorel obraz s širokimi ličnicami, brada, ki je že lep čas ni postgala britev, usta, ki dajejo vtis, da se bo iz njih zdaj zdaj utrgala ploha žaljivk in psokv. No, tudi njegovega zobovja vam noben dentist ne bi dajal za zgled. (Očitno fant ne posveča dovolj časa gledanju televizijskih reklam, ker bi drugače vedel, da je edini recept za zdrave in bele zobe Blendax zobna pasta z dodatkom fluora.)

Ta živa navzočnost mladeniča pred nami na ulici nam priključ pred oči neko staro, že zbledelo podobo z dna našega spomina. Obe sliki se zlijeta v eno, kot dve kaplji dežja na okenski šipi. Seveda, tega tipa od nekdaj poznamo. Kaj ni to tisti samotni jezdec iz starega vesterna, ki smo ga gledali v naši mladosti? Ko ga takole opazujemo, kako si zatika palce za široki usnjeni pas, ki se blešči od zakovic, kako — zanalasč! — neokretno meče svoje ukrivljene noge po pločniku pred nami, prezirljivo izpod čela motreč dogajanje okoli sebe, se nam zdi, da je še včeraj krotil mustange po prašnih ameriških prerijah in da v njegovih priprtih sivomodrih očeh še zdaj odseba neprijazno zimsko nebo nad gorami Wyominga in Colorada. — Sicer pa si ne upamo trditi, da bi bil ta fant, ki prav ta hip tako brezbrizno prečka ulico pred nami (pri rdeči luči, kajpak!), zares lahko pravi, pristni kavboj. Saj le-teh niti na samem Divjem zapadu ne najdemo več, kaj šele v tem zakotnem srednjeevropskem industrijskem mestecu, kjer bi vse krave in konje skupaj lahko zaprli v malo večji svinjak. No, če to prvo možnost izključimo, kam pa bi ga potem lahko vtaknili? Morda je ključavničar v bližnji strojni tovarni? Sezonski gradbeni delavec? Kurir pri zavarovalnici? Kvartopirec? Fičfirič? — Ne vemo.

Medtem ko umaknemo pogled in kretno po svoji poti naprej (saj vendar ne gre, da bi zijali v človeka kot tele v nova vrata — konec koncev pa niti nismo pretirano radovedni, samo za hip smo se ustavili, zdaj se morda že na drugem koncu ulice obračamo za kakšno privlačno žensko), se fant, zdaj že izven dosega naših oči, izgubi v vrveči reki ljudi in vozil na glavni cesti. Pri Šiptarju na vogalu si kupi kos jabolčnega bureka, na drugem vogalu pa še vrečko ocvrtega krompirča z majonozo. Oboje zmeče vase kar spotoma na ulici.

Očitno zanj ne velja pravilo, da je čas denar; hodi počasi, z lenobnimi podrsavajočimi koraki, z istim površnim zanimanjem motri plakate na panojih, konfekcijo v izložbah, kinematografske sporede in obraze mimoidočih. Vsaj za pol glave je višji od večine drugih ljudi na ulici, zato se nam ni treba bati, da ga bo množica pomendrala ali odplavila tja, kamor si sam ne bi želel.

Na nekem križišču se glavna cesta razcepi v tri ožje ulice. Kam vodita prva dva odcepa, nas tukaj ne zanima; — tretji odcep pa zavija k starim gosposkim vilam v bližini mestnega parka. Zasebno življenje teh vil je od javnega življenja ulice ločeno z visokimi mrežastimi, zidanimi, ponekod tudi lesenimi ograjami. Na vhodnih vratih so pritrjeni poštni nabiralniki in tablice z napisii Pozor, hud pes. Psi so na verigah in oblaajo vsakega mimoidočega. Sicer pa mimoidočih ni veliko. Veter vrtinči listje po praznih pločnikih in med ogolelimi drevesi se čivkajo spreletavajo vrabci.

Že od daleč zbudi našo pozornost osamljena svetla pega na temnilu ulice pred nami. Ko pridemo bliže, vidimo, da imamo pred seboj goloba. Okoli vratu mu žari mavričast obroč, po prsih in trebuhu je bel kot sneg, peruti pa ima nežno rjave, z rožnatim nadihom. Pisane barve njegovega perja se ostro ločijo od izprane sivine preperelga lesenega platu, na katerem čepi in od zamazanih pročelij hiš tam zadaj. Golob je pohabljen. Eno perut ima zlomljeno. Visi mu navzdol kot uvel, mrtev list z jesenskega drevesa. Ga je zbil avtomobil? Ga je ranil tekmeč v boju za samico? So ga otroci zadeli s kamnom? — Ne vemo, ni nas bilo zraven.

Fant privrha izza vogala in se z dolgimi koraki napoti po ulici navzdol. Kaj počne v tem koncu mesta? Mogoče tod stanuje. Pod nazivom stanovanje si predstavljamo podnajemniško luknjo s plesnivimi zidovi in razmajano posteljo, stranišče na štrbunk, obiski prepovedani, elektrika in voda se zaračunata posebej. (Upajmo, da premore vsaj to in da mu ni treba nočiti po drvarnicah in čakalnicah.) — Oči se mu živo bleščijo in obraz mu je ves obsijan od neke nam nevidne svetlobe. Morda mu je ta veter, ki se mu s tako besno ihto zaganja v prsi, zbudil spomin na kakšen vetrovni jesenski dan pred mnogimi leti, morda mu je prinesel vonj po nečem znanem, domačem — tako kot se je zgodilo junaku Proustovega Iskanja izgubljenega časa, ko mu je žlička slučajno zaužitega čaja z magdalenico odprla pot do dotleje pozabljenega otroštva v rojstnem Combrayu.

Ko zagleda goloba, upočasni hojo in se mu previdno približa na nekaj korakov. Golob, ki je prej ves čas obračal glavo na levo in desno, kakor da pazljivo sledi prometu na cesti, je zdaj kar nekako otrpnil in se s svojimi rdeče obrobjenimi očesci nepremično zazrl v fanta. Ta se mu nasmehne — tako kot se nasmehne mojemu otroku, prijaznemu kužku, ali ženski, ki se ji hočemo prikupiti. Golob naščeperi perje, umakne pogled in se spet posveti dogajanju na ulici. Fant, ki očitno še kar naprej vztraja v nameri, da si bo pridobil golobovo naklonjenost, stegne roko, da bi ga pobožal. Golob za hip obrne glavo, njegov hladni vprašujoči pogled se na pol poti sreča s fantovo roko, potem pa skoči na naslednji steber. Čeprav je razdalja majhna, komaj dva, tri metre, ga le s težavo doseže, nerodno frfotajoč z eno samo peruto. Tam pognete zdravo perut k telesu in občepi v isti negibni drži kot prej.

Na pločniku pred ograjo obstane nekdo izmed mimoidočih, moški srednjih let v usnjenem šoferskem suknjiču in z zimsko kučmo na glavi. Izmenično pogleduje zdaj fanta, zdaj goloba in si menca od vetra premle roke.

— Je vaš? — reče moški, ko začuti na sebi nezaupljiv fantov pogled.

— Ne, — stisne fant skozi zobe.

— Perut ima zlomljeno, — pripomni moški.

— Vidim, — reče fant.

— Veste, zdaj se pariyo, — reče moški pomenljivo in se s prežečim korakom približa betonskemu steburu, na katerem ždi golob. — Z roko ga bom, glejte! —

Moškemu se v pričakovanju skorajšnjega plena debela in slinasta spodnja ustnica ohlapno povesi na gladko obrto brado. Po kačje se stegneta dve črni orokavičeni roki in zgrabita ptiča. Golob prhne in skuša osvoboditi peruti (zelo šibko in neodločno, kot da že vnaprej ve, da je ta boj prezupen zanj), potem pa ves drgetajoč obmiruje v zahrbtni pasti moževih rok.

— Ste videli, a?! — reče važno moški.

— Z golobi je treba znati — tako kot z ženskami. Najprej tako: — — — (kretnja z roko, ki pomeni božanje), — potem pa tako: — — — (kretnja, ki ponazarja stiskanje, davljenje). Obe kretnji spremlja zgovorna mimika obraza.

Kaj boste z njim? — vpraša fant z drgnjenim glasom.

Moškemu se ne zdi vredno odgovoriti na vprašanje. Molče vtakne roko, v kateri drži ujetega ptiča pod suknjč in odide čez cesto. Ko pride na drugo stran, se za hip ozre nazaj proti fantu, potem pa hitro umakne pogled in pospeši korak. Potuhnjeno krivi hrbet in previdno prestavlja noge po pločniku.

Nenadoma steče fant za njim in ga od zadaj zgrabi za ramo.

Kje ga imaš? Spusti ga!

Moški se presenečeno obrne, hoče se osvoboditi fantovega prijema, toda ta je močnejši in mu zvije roko na hrbet. Golob s topim tleskom pade na tla. Negibno obleži na hrbtu, z vznav nagnjeno glavo in razprostrti peruti. Njegova spodnja stran je vsa bela, podoben je kepi snega, ki se je kdove od kod zakotalila na ulico.

Fant skrci pest in udari moškega v obraz. Ta zakolne in se opoteče po cestišču. Po bradi mu spolzi kri iz preklane ustnice. Fant plane na cesto, da bi udaril še enkrat, tedaj pa priropota izza ovinka velik tovornjak prikolničar z oznako TIR (ni nam jasno, kako je zašel v to zakotno ulico) in z nestrpnim hupanjem prežene pretepača in njegovo žrtev nazaj na pločnik. Na cestišču ostane samo še zadavljeni golob. Ko čez to belo pernatno kepo sredi ceste zapelje težko kolo tovornjaka, se kepa razpoči, iz njene notranjosti brizgneta kri in drobovje in se razlijeja po asfaltu. Zadnja kolesa delo sprednjega še dokončajo. Ko tovornjak odpelje, ostane na asfaltu velika rdeča lisa, v krvavo kašo zmletega golobljega mesa in drobovja, po kateri je raztreseno okrvavljeno perje. Za tovornjakom peljejo čez goloba še druga vozila; rdeča lisa na asfaltu se širi in na črna gumijasta kolesa se lepi belo in rjavo golobje perje.

Veliki beli oblaki-ladje plujejo po nebu, nad mestom in čeprav ura v zvoniku stolpnice ni več deset čez dve, ampak deset do treh, je še zmeraj ponedeljak in veter še zmeraj piha kot obseden. Ko se čez čas vračamo po ulici nazaj (mi: to smo mi vsi, prebivalci tega mesta, ki hodimo tod mimo), najdemo na prizorišču golobove, smrti samo še svetlolasega mladeniča v blue-jeans kompletu. Presenetili smo ga v ravno najbolj neprimernem trenutku, ko se z vsem telesom nagiba čez bližnji plot in bruha v travo na oni strani. Vse, kar je pojedel za kosilo, se mu zdaj povrača skozi usta nazaj ven, od koder je prišlo. Ha! Ko se ta strašni borilec z vetrom, nočni jezdec po sanjskih prerijah, ta kavboj z želodcem neznopolte mestnate gospodične, ki ne prenese pogleda na kri in na crkneje živali, slednjič izprazni, je podoben mačjemu ščenetu, ki so ga poredni otroci polili z vodo. Z umazanim robcem si briše usta, neogljeno pogleduje okoli sebe, v obraz je bel kot zid, lasje se mu lepijo na mokro čelo. Ko se prestopi in začne hoditi, imamo občutek, da gledamo cunjio, ki jo veter vali po pločniku. Bodimo obzirni in ne glejmo ga več.

(Nadaljevanje z 21. strani)

Bliznjor Oranžerijo je dal zgraditi Friedrich Wilhelm IV. (Ob kipih némških cesarjev v Sanssouciji torej rés ni pomote: lahko je Friedrich, morda Wilhelm, največkrat pa to in drugo.) Za palačo je pripravljajl načrte še kot prestolonaslednik. Sanjal je o nekakšni inačici Elizejskih poljan, ki naj bi vodile k njej. Ko je zavladal, je dal v léti od 1851 do 1860 zgraditi tisto, kar je mogoče danes videti:

Park, ki vodi k palači, ni Elizéjskim poljanam prav nič podoben. Pred palačo samo pa kipi drug drugega kar izpodiravajo. Najprej seveda mogočni Friedrich Wilhelm IV. Potem pa so tu upodobljeni vrtnarstvo, stavbeništvo, industrija, znanost, kiparstvo in slikarstvo. Nato se zvrsté meseči po vrsti. Od januarja do decembra. Kljub njihovi velikosti je lahko prepoznati, kaj vsakéteri od njih prinaša bornemu človeku. Svoje darove ponujajo v rokah, jih držijo na raménih, na glavah, si jih ovijajo okrog telésa, jih zgrinjajo na kupu ob ponožjih ali pa jih lové v zraku. Zarés domiselna predstava létnega krogotoka.

Zdaj smo v palači. Znotraj Oranžerije. Dvé stvari si je treba ogledati: Raffaellovo galerijo ter slonokoščeni carski apartman s prostori, ki ga obdajajo.

Pruskemu samodržcu se je zdélo vrédno, da je za obisk ruskega carskega para preurédil skoraj polovico komaj sezidane palače. Samo za to, da sta dva tirana preživéla v téh prostorih nekaj dni...

Posébnost v Oranžeriji pa je Raffaélova galerija. Enainpédset kopij umetnin vélikega slikarja je tu razstavljenih. Nekatére med njimi izhajajo iz njegóve šole. Samo koplje so, toda dobre. Če bi hotel videti originale, bi moral biti najmanj dinarski multimilijonar. Raztreseni so po muzejih od Moskve do New Yorka.

Ne véem natančno, kaj vse je počél Friedrich Wilhelm IV. za svojega življenja. Raffaélovo galerijo v Oranžeriji pa mu je treba štéti v dobro. Na énem samem méstu je zbral vse, kar je ustvaril véliki slikar.

S katalogom v róki sem se prebijal od éne umetnine k drugi. Na prijatelja sem pozabil. Nekaj časa me je sprémiljal, potem pa se je óčividno nažrl raffaélovstva ter začél cincati k izhodu.

»Dobro!« sem sklénil. Tu nisem zadnjič. Videl sem že na desetine galerij, tale pa je nékaj posébnega. Sém se bom še vrnil. Sovjetski topničarji in angleški letalci so v zadnjih dnévh vojne Potsdam zmaličili v ruševine. Sanssoucijo so pa prizanésli Po načrtu:

V Sanssoucijo vojaških objéktov ni bilo.

Jasno Poljano pri Tuli je zadéla taka sréča:

Frontni črti sta se srécali prav na poséstvu vélikega misleca, pisatelja Vojne in miru, Vstajénja, Léva Nikolajeviča Tolstoja. Če bi vsa vojna mašinerija obeh strani zletéla vkup, potém bi bilo z muzejem na Jasni Poljani konec. Rusi ga niso hotéli žrtvovati, vendar jim drugega ni preostalo.

Jasno Poljano so rešili Nemci. Bolj natančno: rešil jo je Némec, povélnik frontnega odséka. Star pruski junker, ki je večér za večérom prebiral odlomke iz Vojne in miru. Poslal je parlamentarca k Rusom s predlogom, naj se obé strani umakneta z Jasne Poljane. Sevéda so Rusi prédlog z navdušenjem sprejéli, obe strani pa sta se dogovora so pičice držali. Jasna Poljana je ostala céla, čeprav je povsod okrog njé divjala mrzla vojna.

Tako mi je pripovedoval ruski major, ki mi je v svinjsko ledénem januarju tisoč devésto petinštridesetega razkazoval Jasno Poljano. Vém, ali je resnica ali ni. Zapisal sem samo tisto, kar sem slišal.

Vrnimo se v Oranžerijo! Še védno strmim v Rafaélove Madonne. Madonna z otrokom in svetniki, Madonna Conestabile della Staffa, Trije apostoli na Marijnem grobu, Marijin pokop, Madonna del

Strausbergerjev trg v Vzhodnem Berlinu. Številni in domiselno zgrajeni vodometi so posebna strast Vzhodnih Nemcev po velikih mestih. Še dobro, da imamo mi vsaj Robbov vodnjak v Ljubljani!

Granduca, Madonna iz hiše Tempi, Madonna iz hiše Colona, Madonna iz Loretta, iz hiše Alba — madona, koliko je téh Madonn! Še nékaj téh Madonn, pa bi postal skorajda pobožen.

Ne zaradi madon. Zaradi umetnosti, ki jo uživam, ki se ob njé sprehajam, po kateri se mi pasejo óči. Friedrich Wilhelm IV. je v mojih óčéh pridobil na ugledu. Ne délam si utvar, kako je prišél do denarja za to razkošje. Magari na krvav način je iztisnil zadnji pfennig od svojih podložnikov, ki bi Oranžerije še v sanjah ne mogli obiskati. A umetnost bi brez njihovih dajatev prišla na psa.

Mecéni? Zapisali so se v zgodovino s tém, da so plesali po hrbitih svojih sužnjev in tlačanov, délavcev v tovarnah in kmečkih hlapcev na poséstvih. Ampak izžétega bogastva niso vrgli v zrak. Zapustili so nam tisto, čemur danes pravimo zgodovina.

Se je naš Žiga Zois obnašal kaj drugače? Zapréti je dal vsakogar, ki mu ni plačal zadnjega krajcarja dolga, da je lahko potém s cekini podpiral Vodnika, Kopitarja, Linharta in Kersnika — vse, ki so mogli kaj storiti za slovensko znanost in umetnost, da je nakupil in zbral slovénsko protestantiko, da je njegova mineraloška zbirka narasla v čéden zámek muzeja. Kamorkoli se danes kdo premakne po ljubljanskih knjižnicah in muzejih, skoraj povsod se bo srécal z Žigom Zoismom. S tistim možem, ki mu je Bratko Kréft v Kranjskih komedijantih dal govoriti:

»Desilji nimam od živlénja za sébe nič véč posebniga perčakovati, vejm de bom glih iz té sréče, skuzi kateró se je moja véra v krajšino za véčno poterdila, še veliko móči jemal za délo inu slavo našelube krajnske óčine dežéle! Bog déj, da bi mi vikši vola namenila, še dolgo zanjo živéti. Kader sem s svojimi krajnskimi perjatli skupaj stopil, je zmiram nékaj ratalu. Kaj in kolkú je ratalu, bodo zanamci povédali. Gospod Japel, Linhart, Makovic, inu vsi prelubi Krajnci! Mogoči ne bom mogel véč dolgu na téh betéžnih nogah ne stat, ne hodit, mogoči me bosta Matičék inu Micka vže kmali morala iz eniga cimra u tiga druga za roko perpelavati, vunder, dokler bo moj duh bister inu dokler bo bilu moje krajnsku srcé, katériga sém po materi érbal, toku dolgu bom z vami inu z vsemi Krajnci, katéri z délam svojo dužélo gori povzdigniti ócejo! Zakék lih necoj je skuzi vesélje, katero ste vi, moji predragi komedijanti, z vašo jegro Lublancem perpravili, eno velku spoznanje v méne peršlu: de se splača za krajnsko živéti, délati inu tudi terpéti!«

Danes naj bi bila mecén družba. Žal pa je družba skupek posameznikov, ki jim je kdo nevrédnih véasih véšé pa ga potisnejo na oder, kdo drug pa obléži v predalih uredniških miz. Selé prihodnost bo obračunala s sedanostjo. Koliko je zdaj živih ustvarjalcev, ki jim bo njihova prava céna priznana šelé po smrti. Vseéno je, katéri: njihovi, njihovih nasprotnikov ali zagovornikov.

Na poti skozi sansusijski park pogréšam kažipote. Kar napréj me pota vodijo na križišča, kjer pa ne véem, kam bi se obrnil. Prijatelj nemočno zmiguje z raméni, krili z rokami, obrača glavo sém in tja, stopica

naokrog, nazadnje pa prizna, da vé toliko kot jaz, kam naj zastaviva korak. Naméstó h kitajski čajni hišici sva pricapljala k rimskemu kopališču. Potém sva zatavala naprej. Znašla sva se pred Neptunovo jamo in ugotovila, da sploh ne véva véč, kam naj jo ubéruva, da bi doségla najin cilj.

Nenadoma stojiva pred vélikim vodnjakom. Marmorne skupine predstavljajo Zrak, Ogenj, Zémlijo in Vodo. Vdihujem zrak in pijem vodo, ogenj mi je prišél prav za cigaréto, z zémlijo pa nisem védel kaj počéti. Povédano po pravici: bila mi je odvéc, ker sem se je že nahodil. Pa vendarle: tu je prijatelj lé dognal, kod vodi pot k Novi palači (Das Neue Palais).

To je bilo hoje, prédén sva jo doségla! Znamenitosti ob césti sva puščala ob strani. Vsaka zase je vrédna, da bi postal ob njé. Takšnega hobbyja si dandanašnji človek, ki ga noro hitri čas potiska iz dnéva v dan, ne more privoščiti. V énem samem dnévu moraš obzijati vsé, kar so prédniki ustvarili v desetléti, stolétjih, tisočléti. Samo béžni vtisi. Resnično kratkih trenutkov navdušenja bi ne preštél. Čutim, kako mi kipi hvaléžnost do vséh, ki so ustvarjali té umetnine. Kljub béžnim užitkom mi bogaté to ubogo živlénje.

Po dolgih kilómétrih prehojenega makadama se je razgrnila pred nama Das Neue Palais, Nova palača, zgrajéna pred véč kot dvesto léti. Dohod k mogočnici ni prav nič domiselno urején. Okrasna drevésca v lesénih čebričkih. Kakor bi glédal pruske soldate v položaju »Stillgestanden!«. Okoli in okoli njih pések, za njimi polpuščav. In velikanska palača, ki v vsém preséga Sanssouci. Strého so natlačili s kipi, statuami, grbi. Francoski general grof Cuibért je léta 1773 menda ironično vzkliknil:

»Saj jih je dosti véč kot péšcev na cestah!«

Kupola deli fasado na dva déla. Simétrična sta. Ampak še kipi na kupoli sespozdriavajo. Po Novi palači jih je razpostavljenih kar pétsto. Kamor se obrneš, zadéneš v kip. Lépe kópije ántičnih stvaritev. Prevéc, da bi jih lahko od éne do druge obéduoval.

Druga svetovna vojna Novi palači ter bližnjemu Communsu ni prizanésla. Ruševin je še zdaj na preték, kipi pa so črni. Kakor da so izšli iz dima, ki ga spuščajo jeseniški dimniki v zrak. Tu je tréskalo in grmélo, o éderm priča zapuščenost okrog monumentalnih zgradb. Vše je tako, kakor da so bombe padale še véčraj.

Gorjé človeku, ki bi se v Novi palači rad »odteščal!« Če hoče to storiti, mora poiskati »prostor, kamor so celo cesarji hodili péš«. Scat me je tiščalo, da se povédati ne da. Kje, za hudiča, bi mogel biti v tej neznanski palači tisti cesarsko-kraljevski skréť? Ne moreš človek preprosto na ulico ali v tisto polpuščavo pa odpréti durce, ko pa je okrog tebe na tisoče ljudi.

Stiska postaja védno hujša. Grabim v žép in zadržujem silo. Kam so vendar kralji in cesarji postavili svoj véčé? Zdajle! Puščica kaže: WC. Predirjati sem moral skoraj kilóméter, prédén sem lahko spraznil svoj mehur.

(SE NADALJUJE)

CVETKO ZAGORSKI

VELIKA STVAR

Vojna leta so neusmiljeno premešala prebivalstvo mnogih naših mest. Marsikdo, ki se je rodil in se kot pobalin preganjal po Trati, se je vračal med znane in nekdanje domače hiše in vrtove kot tujec. Vsako stopnišče je poznal, vsak ulični kot in vsa skriivališča po dvoriščih, spominjal se je starcev in stark, mladih zakonskih parov, rajde otrok, ko pa se je vrnil, je srečaval le neznane obraze. Samo otroci, čeprav drugi, so bili kot nekdanji: nagajivi, jokavi, prikupni in navihani.

Koliko ljudi je moralo pred časom s sveta, za kolikimi je izginila sled in jih kot pobito divjačino pokriva ilovnata ruša po lagerjih, mahovje pod gostim smrečjem, skalovje v kamnolomih ali pa so jih snedle lisice ali ribe.

Tudi Frana Ivanuše in njegovih podnajemnikov se še komaj kdo spominja. Stanoval je v drugem nadstropju števil. 13 na Trati — to ime je ostalo skupini ulic in hiš iz časov, ko je bila tam pred pol stoletjem res še trata. Tu je našel streho po prvi svetovni vojni, ko je pobegnil iz kraja, ki ga je zasedla Italija. Prišel je na Trato v najboljših letih, čvrst, samozavesten in zdrav, preskušen nasprotnik fašizma ter vnet za slovansko stvar. S seboj je pripeljal še mlajšo, lepo in veselo ženo ter komaj nekaj mesecev starega razgrajčka. Dan za dnem so ga videvali sosedje, kako zmeraj ob isti uri odhaja v urad, zmeraj z enakim počasnim korakom, ne da bi se dosti menil za okolico; kako se iz urada prav tako natančno vrača in kako odhaja z družinico ob nedeljah na sprehod. Napredoval je kot drugi smrtniki po uradih, čeprav bi lahko hitreje, ampak Ivanuša se je politike v novi državi kmalu naveličal. Dognal je, da je ostalo od vsega navdušenja in pričakovanja bore malo in da se še tista vera, kolikor je je bilo, izgublja v praznem beseđenju in v mrežah medstrankarskih spletk in prask. Zato se je umaknil iz javnega življenja in hotel ostati le še dober družinski oče in zvest narodnjak. Svojo življenjsko filozofijo je združil v kratko geslo: Nikomur nič žalega, sebi pa tudi ne.

Dva fanta sta mu kmalu po vojni umrla za grižo, tretjega in dekletce je šolal in leta so tekla, ko da bi jih podil z bičem. Komaj se je utegnil nekajkrat ozreti, sta se mu otroka pomožila in že so ga upokojili, nakar ga je zadel najhujši udarec: pljučnica mu je vzela ženo. Pa se je sčasoma tudi temu privadil in glédal na življenje mirno in trezno — takšno je pač in drugačno ne more biti. Prej ali slej te doleti, kar doleti vsakogar na svetu. In že ga vidimo, malce sključenega, a še zmeraj krepkega in čokatega, kako prihaja iz hiše in enakomerno in trdno odhaja po ulici, zavije za ovinkom v mlekarino in malo dlje v trafiko in trgovino, kako vodi véasih vnuka v Mestni log krmit škorce in občudovat spreminjanje narave.

Razen otrok in ptičev ga ni mogla prav razvneti nobena druga stvar več. Sicer pa je še zmeraj sleherni jutro prebral svoj dnevnik, jezil se je nad liberalnimi neslastmi in nad klerikalno hinavščino, veselil pa se vsakega dogodka, ki je bil narodu in slovanstvu v čast in slavo. Za kratek čas in

za vnuke je zbiral znamke in se veselil polnih serij, ob večerih pa véasih posedel v gostilni pri svojih dveh deci, opazoval stare in nove goste ali pa kvartače, čeprav sam ni kvartal.

Tako je živel zadnja leta pred vojno mirno in spokojno, v dobrem razmerju s sosedni in sploh s človeško družbo, zaupajoč v njen napredek, posebej še v veliko prihodnost slovanstva. In tako bi živel še desetletje ali celi dve in se mirno poslovil od sveta, kot se poslavljajo skromni meščani, ko bi...

Tu pa se pričénja naša povest.

2.

Fran Ivanuša je oddajal drugo sobo v podnjam. Ze nekaj let je stanoval pri njem Stefan Trpin, ki je prav to leto postal advokatski koncipient. S starim sta se sčasoma spoprijateljila, čeprav so se zdeli Ivanuši Trpinovi nazori preveč skrajni, Trpinu pa Ivanuševi dokaj zastareli. Oba sta si razlagala to razliko z leti in sta se sicer prav dobro ujemala, lahko bi celo rekli, dopolnjevala.

Odkar so Italijani in Nemci razkosali deželo in so prvi zasedli Ljubljano, se je njuno prijateljstvo utrdilo. Postajalo je bolj in bolj zaupno, čim tesneje so stiskali zavojevalci obroč okoli mesta in čim pompozneje so korakali z godbo na čelu po mestu. Ob vseh izhodih iz mesta so sezidali utrjene stolpiče, opasali mesto z bunkerji, postavili straže in strojnice, neko megleno jutro pa potegnili od stolpa do stolpa, od bunkerja do bunkerja bodočo žico in razglasili, da po sončnem zahodu ne sme nihče več na cesto.

Ivanuša in Trpin sta živela sama v stanovanju, a kadar je prišla na obisk še Trpinova dekle, študentka slavistike, ter jima skuhala kavo, so se čutili kot družina. Skupaj so preživljali strah in upanje, vsem je enako raslo sovraštvo do tuje soldateske; s ceste so slišali odmevajoče korake obhodnih straž in drdranje vojaških vozil, kdaj pa kdaj so zaslišali od mestne meje pokanje pušk in rafale iz strojnic ter kovali maševalne načrte. Zatorej ni čudno, da so se začeli shajati pri Ivanuši aktivisti osvobodilnega gibanja. Posamič so prihajali in posamič odhajali, se izgubljali po ulicah in četrth, prinašali in odnašali zavitke z literaturo, zdravili, orožjem. Ivanuša se je delal, ko da se za to ne meni, ko da nič ne vidi in ne sliši, a ne da bi ga prosil, je bil najzvestejši varuh.

Posebno sta se navezala drug na drugega Ivanuša in Trpin drugo vojno zimo, ko sta večer za večerom posedala skupaj v kuhinji, edinem zakurjenem prostoru v stanovanju. Pogovarjala sta se o Stalingradu in drugi fronti, ki se ni in ni hotela odpreti, pa o svetli bodočnosti njunega naroda in sveta, ki se bo začela po zmagi; vmes je stari pregledoval in izpolnjeval zbirko znamk in vlekél grčavo pipo, Stefan pa nemirno vlekel slabe cigarete, da sta se komaj videla skozi dim.

Neki tak večer pa je zaupal Stefan stvar, da se je vrnil v njihove vrste tudi agent, ovaduh, ki bo pripadel gibanju

strašno škodo, če se ga pravi čas ne odkrižajo. Ivanuša se je začudil in zgrozil, kako le more pripadnik tlačene naroda zabresti tako daleč. Pozabil je na znamke in kava, ki jo je bil pristavil malo prej, je prekipela.

»Premišljali smo in premišljali,« je nadaljeval Stefan. »Ta namreč ni navaden ovaduh. K nam je pripeljal skupino ljudi, ki niti ne vedo, da so njegovo orodje, marveč mislijo, da imajo pravo zvezo. Zdaj z njimi manevrira in prodira v naše organizacije in kanale. Pozna pa tudi ljudi in metode sovražnikove špijonaže in sploh veliko ve. Zato ga moramo izpovedati, nakar pa seveda ne sme več živ na cesti.«

Bilo je prvič, da je pripovedoval Trpin staremu tako zaupljive podrobnosti, in Ivanuša je vedel, da se take reči ne pripovedujejo brez potrebe. Pritegnili ga bodo v neko delo, mu zaupali neko skrivnost. Brez pomisleka je bil pripravljen pomagati.

»V tem je težava,« je povzel Stefan po kratkem premisleku. »Čez blok, na osvobodeno ga ne moremo spraviti, na cesti ga pa tudi ne moremo izprašati. Pa smo sklenili, da vas povprašamo, ko bi lahko pri vas opravili to stvar, v moji sobi. Ko bo opravljeno, se bomo prebili čez blok. Tudi vi greste lahko z nami.«

Stari je presunjen obsedel nasproti Trpinu. Doslej je še vse odobral, tudi pobijanje izdajalcev, vendar je bilo to vselej le bolj načelno vprašanje, daleč od njega. Zdaj pa je stopilo tik predenj, v vsej svoji resničnosti.

Visoki, sloki Trpin se je zagledal v nizkega, čokatega gospodarja in uganil njegove občutke. Široki, zdravi starčev obraz z malce višnjevim, krompirjastim nosom, nagubanim čelom in gladko plešo je olesnel kot velika drevesna goba. Zasmilil se mu je stari in se mu hkrati zazdel smešen v tem precepu.

»Če že mora biti, pa naj bo,« je slednjič znil Ivanuša. »Zaupal sem vam doslej, zaupam vam vnaprej... Nedolžnega človeka menda ne boste...« Stavka ni dokončal. Vprašujoče se je ozrl v Trpina. Kar je povedal, je bil njegov edini pogoj. Trpin mu je odgovoril, da ima organizacija trdne dokaze, ki jih je prinesel njen človek naravnost s policije.

Zmenila sta se, da bo pripeljal Stefan drugo dopolndne ovaduha v hišo. Do večera bodo opravili z njim. Le glede odhoda čez blok, v gozd, je stari omahoval in preložil odločitev na naslednji dan.

3

Ko je šel drugo dopolndne okoli devete Ivanuša odpirat, je vstopil Stefan z majhnim, suhljatim in bledim fantom kakih dvajsetih let. Novi prišlec se je nemirno, nezaupljivo ozrl po starcu in predsobi.

Starega je mikalo, da bi si ga pobliže ogledal, toda Stefan ga je brez odlašanja odpeljal v svojo sobo, kot je bila že navada ob sestankih.

Četrto ure za njima je spet pozvonilo in stari je odprl visokemu, koščnemu fantu,

(Nadaljevanje na 12. strani)

ki se je moral šele pred kratkim tako potegniti. Stari je presodil njegov še deski, a drzni obraz z velikim, močnim nosom in krepkimi čelnimi in čeljustnimi kostmi, med katerimi so se izgubljale majhne, rjave oči, in se začudil; tako mlad je še, skoraj otrok... Zalotil se je, da je v tej misli več sočutja in žalosti kot občudovanja. To ga je vznemirilo in stalo ga je nekaj napora, da si je razložil in svoje ravnanje opravičil z vojno in zasedbo, z okoliščinami, ki jih je vsilil deželi okupator.

Poslej ni smel spustiti v stanovanje nikogar več, pa naj se zgodi karkoli.

Slonel je za zavešenim oknom in oprezal na cesto, kar je bila ob sestankih njegova naloga. Nič posebnega se ni dogajalo na cesti, ljudje so hoteli po opravkih, vmes so postopali tudi vojaki. Kadar je zaslišal s stopnic korake, se je v copatah, neslišno približal vratom in s stegenjnim vratom pogledoval skozi kukalo na hodnik, če se ne suče kje kak sumljivec.

Ni se menil za to, kaj se dogaja v Stefanovi sobi. Navzel se je navad, ki jih imajo ilegalci; Ne meni se za stvari, ki ti niso nič mar! Čim manj veš, tem manj lahko poveš, tem bolje zate in za stvar! Tokrat pa ga je zares imelo, da bi kaj zvedel. Kar se je dogajalo v Stefanovi sobi, se je tikalo neposredno tudi njega. Ali gre vse po sreči, ali oni priznava? Kako sta ga pritesnila, da je začel govoriti? Verjel je v moralno moč osvobodilnega gibanja, v njegovo premoč nad vsakršnim ugovorom ali drugim nazorom in tako si je tudi razlagal takle obračun. Predložila sta mu dokaz in oni je moral popustiti.

V predsobo je zaslišal kdaj pa kdaj nerazločno govorjenje, nič glasnejše kakor ob drugih sestankih, tako da ni mogel sklepati, kako daleč je stvar. Vse dolgo dopoldne se ni zgodilo nič posebnega, le enkrat je zaslišal v predsobo nekaj glasnejših besed in razložil Stefanov ukazujoči, trdi glas, kakršnega dotlej še ni poznal. Potem spet dolgo ni bilo slišati ničesar.

Za kosilo si je skuhal pest makaronov, vsaj s temi Italijani niso stiskali, si jih varčno zabelil z margarino in posili pojelel, potem pa spet stopical sem in tja ter oprezoval. Loteval se ga je nemir, posebno še, ker ni mogel po običajnih opravkih, ne na vsakodnevne obhodi po mestu ne na nakup ali k hčerki na obisk. Še znanek se ni mogel lotiti...

Sredi popoldneva je zagledal onkraj ceste hčerko, ki je vodila za roko štiriletnega vnuka. Previdno sta prečkala cesto, namenjena k dedku na obisk, ker ni bilo njega k njim.

Kako rad bi jima odprl, se poigral s fantom, mu povedal kaj o ptičih ali znanakah, se pomenil s hčerko o vsakdanjih stvareh, o zdravju in kaj se dobi na karte.

Pa ju je smel gledati le skozi kukalo, kako sta pristopicala na vrh stopnic. Potem se je umaknil od vrat, ker se je bal, da bi ga lahko zasulila za vrati. Stopil je v kuhinjo k oknu in hudo mu je bilo, kakor že dolgo ne. Hčerka je najbrž menila, da oče ne sliši, in je pozvonila močneje. Prisluskoval je — nekaj časa sta še stala pred vrati, nakar je slišal, kako sta se oddaljila in odšla po stopnicah. Čez nekaj minut ju je spet videl, kako sta odhajala po cesti proti domu...

Stari se je že zbal, da se bo stvar zavlekla v noč in da se morda sploh ne bo dobro končala. Tedaj je prišel v kuhinjo Stefan. Strobe, toge poteze na utrujenem obrazu, kakršnih stari ni bil vajen, so se razpote gnile v zvijačen, zadovoljen smehljaj. Zil je vase kozarec vode in s svojimi dolgimi kraki nekajkrat premeril kuhinjo.

»Dobre gre,« je spregovoril. »Sprva je šlo malo težko, zdaj pa gre kot namazano. Piše. Sicer še laže in se izvija, pa mu nič ne pomaga. Hudič, kakšne zveze je imel. Še čez mejo na Štajersko... Zdj bi bilo seveda najbolje da bi mi vsi nevidno izginili,« se je pošalil, kot je imel navado

tudi ob najresnejših dogodkih. »Ker pa to ni mogoče...« Stavka ni končal, pa se je ustavil pred Ivanušo in ga vprašal: »Jutri pojdete z nami?«

Stari je odkimal.

»Nameravate ostati?« se je začudil Stefan. »Lahko vas zapro, ubijejo.«

»Kaj boste s starim človekom? Za boj nisem več, samo v napotje bi bil.«

Stefan mu je prigovarjal, češ da bodo našli zanj varen kot in tudi kakšno delo, vendar je ostal stari zamišljen in se ni mogel vneti za odhod.

4.

Kmalu po tem, ko se je vrnil Stefan v sobo, je zaslišal Ivanušo od tam stokanje in ihtenje, ne otroško, marveč tako kakor ihtijo odrasli ljudje, presunljivo, da so spretalevali starca srhi in je komaj prenašal napetost, čeprav je trajala le nekaj minut. Potem je bilo slišati kratak čas neko premetavanje in prerivanje, nakar je vse potihnilo.

Starega je dušilo in v glavi mu je vrelo. Ničesar ni več mogel trezno presojati, samo to je vedel, da se je dogodilo v njegovem stanovanju, v njegovem starem domu, kamor se je vselil pred desetletji in kjer je preživel z družino večidel svojega življenja, da se je zgodilo tu nekaj strašnega.

Nekaj minut je preslonel na mizi, z glavo med dlanmi, da se mu je povrnila razsodnost.

»Končano je, hvala bogu.« Skimal je nad nedoumnostjo življenja. »Kaj ga je le zmešalo, neumneža, da se je lotil takega posla? Mogoče je bil prisiljen? Strašno, strašno. To je vojna... vojna...« V tem je našel opravičilo za svoje sodelovanje pri stvari. Ni se bal greha ali celo kazni, ničesar si ni očitil, vedel je le, da se je ta dan tudi z njim zgodilo nekaj nepreklicnega, česar ni vedel vnaprej in s čimer ni računal. Na videz je bil le ovaduh tisti, s komer so se ukvarjali, ki so ga obsodili, zdaj pa je stari začutil, da pri tem ni šlo nič manj tudi zanj, za Stefana in za vse, ki so zapleteni v to stvar. Toda ovaduh je mrtev, ni ga več, oni pa so ostali. Kaj se je zgodilo tačas z njimi, kako bodo oni opravičili seboj?

Na to vprašanje stari ni vedel odgovora. Ostalo je odprto. Obšli sta ga malodušnost in plahost, pa se jima je uprl ob misli na nevarnost, ki je pretila vsem skupaj. Vprašal se je: Kaj pa bi storil ovaduh z njimi? Kaj bi storila z njimi okupatorjeva policija? Kaj bi se zgodilo z njegovim narodom, ko se ne bi uprl? Kdo je prinesel v

deželo meč, kdo je začel prelivati nedolžno kri?

Odgovori so bili nedvoumni zdaj kot prvi dan. Zanj se je spremenilo le to, da je postal od načelnega pristanka in pripadništva zdaj tudi sam udeleženc, enak med enakimi. Le še malo je manjkalo in zavedal se je, da v vojni ni druge pravice kot pravica osvobodilnega boja. Ko bi se odrekli sili, bi se odrekli tudi boju in pravici.

Nobenega omahovanja več, si je rekel. In je spet nastopil službo: oprezoval je pri oknu in vratih, za nobeno ceno ne bi spustil nikogar v stanovanje, nihče ni smel niti zasuliti, da se dogaja v njegovem stanovanju nekaj nenavadnega.

Vtem sta prišla Stefan in fant iz sobe. Stari je vprašujoče preletel enega pa drugega, kakor da bi mu morala njuna obraza razodeti kaj nenavadnega. Pa sta bila prav taka kakor dopoldne, ko sta bila prišla, le utrujena sta se zdela. Koščeni fant se je celo zasmel in se pridušil, kako da je žejen, in stari mu je ponudil kozarec vode. Izpraznil ga je, nakar je kar na hitro odšel. Stefan pa se je zadržal v kuhinji in staremu se je zazdel naveličan in slabe volje.

»Z nami pojdite,« se je spet začel prigovarjati staremu, medtem ko si je pod pipo umival roke. Stari se je zagledal vanje. Stefan je razumel. »Nisem si mislil, da je tako preprosto,« je rekel. »Česa vsega nas ne bodo še naučili...«

»Ne vem, če je res tako preprosto,« se je glasno zamislil stari. »Mogoče je bilo preprosteje opraviti z njim, ampak z nami, mi sami s seboj...«

»Zdaj ni čas za tako ugibanje, to prepuštimo za pozneje... in pa literatom in filozofom... Torej pojdite z nami?«

Stari se niti zdaj ni mogel odločiti, da bi zapustil mesto. Obšla ga je čudna žalost in z njo želja, da bi ostal in umrl, kjer je pognal korenine. Zaskrbelo pa ga je, kam s truplom.

»Pojdite pojutrišnjem na policijo. Navajeni so takih najdb,« je rekel Stefan. »Vi niste imeli nič s tem, mene pa ne bo več.«

In pri tem je ostalo. Segla sta si v roke in Stefan je odšel, da se vrne nikoli več ali vsaj ne kmalu, kvečjemu v svobodi.

Starec je ostal sam in zdaj šele se je prav zavedel, da ni še nikoli zahtevalo življenje od njega toliko zbranosti in poguma, miru in preudarnosti. Pa je bil kljub kočljivemu položaju globoko v sebi s nečim zadovoljen: nikoli si ne bi mislil, da je toliko moža, pa še v letih, ko je menil, da

Nas pémnik je izpovedal veliko resnico. Samo premakni se iz domovine, pa jo boš začutil! Na sléhernem koraku bo s teboj! Nikoli se ji ne umakneš! Zadržela in zabrnéla bo v tébi, kakor da je edina na svétu, ki jo še smés iméti rad.

Leto 1945. Čudovita junijska nedelja. Tankovski štab v Kamniku počiva. S prijateljem se javiva na raport. Rada bi šla domov. Poltretje léto sva od doma.

»Ne može!«

Popihala sva jo kar tako, na svojo roko. Tisto lépo jutro je vsakogar zvabilo vèn, v naravo. Tudi najinega komandanta. Pa sva šla: nekaj péš, malo z lojtrnikom, od Kranja s tovrnjakom. Jožu je bilo lahko: na Črnivcu je izstopil. Jaz pa z Bléda péš v Podhom. Séstirn dom je bil zaklénjen. Sosédje so me brž spoznali. Zdj govóri: Kje je naš? In kaj je z našim? Sta bila z našim skupaj? Sam pa sem hotel videti tedaj le tri stvari: mater, Mojstrano in sestro.

Dobil sem kolo. Pa sem ga gonil čez Poljane in skozi Jesenice do vrha Trnove doline na Bélem polju.

Tedaj sem zaglédal svojo ljubljeno Dolino:

Pred menoj se je razgrinjalo cvetoče Bélo polje, za njim spodaj že zeléna, zgoraj še béla Vrtaška planina, Méžaklja na moji lévi, dolge Karavanke po céli déсни strani, zadaj pa — zadaj pa še véčno zasnéžena Kukova špica, Skrnatarica, Dovški križ pa Sténar, Čmir...

Jokal sem, dragi moji! Jokal iz polnega srca in od same sréče! Kolo je zletélo v jarek. Padel sem na tisti konček Polja, na katérem so prelili kri hrúščanski talci. Grabil sem zemljo, svétó zemljo, jo poljubljaj, tlačil travo v usta, da bi zadušil jok.

Take trenutke sréče se ne da popisati. Trenutke, ko človek prav télesno začuti domovino. Tisto drago zemljo, kjer si se rodil, ki te je vzredila, ti dala prvi kruh, te napojila z mlékom. Pokazala, kako strmi v nebo. Kako je lépa, »ko vsako jutro v zarji novi naši zažaré vrhove!«

Tu, na tém Bélem polju, sem tretjinil. Vsako smréko poznam, za vse studénce vém. Vém za vsé stezé, kako je tréba krave spravljati čez césto. Vém za vsé, za vsé, sléherni grm poznam...

»Domovinski« napad je minil. Spravil sem se pokonci in spét zajahal kolo. Svóje sem zatékel na pol poti k železniški postaji. Takrat je še vozil vlak od Jesenic do Rateč. Némcí so bili na psu. Kaj bi sami podirali, kar jim drugi pusté stati?

»Mama!« sem zaklical, odvrigel kolo in skočil svoji najdražji materi v objem. Pomislil nisem, da so me iméli že »vsi« za mrtvega. Sestra, mati, svak, nečak in nečakinja — komaj smo verjéli, da se spét vidimo.

To sta bila mati in moja domovina. Ko so se mi oči zjasnile, sem zaglédal Triglav. Tu sém domá! Tó je moj dóm. Tú, samo tu bi rad živél. Nikjér drugje.

Vse kaže, da sva s prijateljem preživéla vsak svojo domovino. Naménjena sva v Sanssouci. V némski Versailles. Tam bo lepóte in miru, kar si je bova zaželéla. Samo veličastna zgodovina. Mračni spomini bodo počasi izplahneli.

Sanssouci (francosko »brez skrbi«) je za pruskega kralja Friderika II. zgradil eden največjih némskih arhitéktov 18. stóletja Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff kot vladarjevo polétno rezidéncó. Podóbnosti s francoskim Versaillesom so sicér očítne, ampak razkóšje in obséznosti ne dovoljujejo primerjave. Versailles bo pač ostal Versailles, Sanssouci pa njegova Pepélka. Kar v Versaillesu vidiš v tédnu dni, vidiš tukaj v dvéh dnévih. Tudi tu je treba hoditi ure dolgo, prédén se prebiješ od énega gradu do drugega, od Oranžerije do sansusijevskega Trianóna.

Na kariatide se sploh kaj prida ne spoznam. Grških bogov je toliko, da bi se lahko priklonil samo še préd njihovim številom. Rimljáni so se znašli, iznášli so nova iména. Kako se boš, réva élovéška, po dvéh

in vse tisočletjih znašel med tisoči kipi? Teh na gradovih, v parkih, v palačah in ob vodnjakih kar mrgoli. Sprédaj stoji grški bog Kimunevemiména, za njim rimska boginja Vénusvinusinos, sledi pa obvéžno kak némski césar Friderik. Tu pravzaprav ni težav: če gre za némskega cesarja, lahko mirno rečete:

»Ah, Friderik!«

Številko »Friderika« mirno izpustite, ker so bili štirje.

Ce bi vas ob takšni ugotovitvi pogléдали postrani, zmignite z raméni:

»Tako sta si podobna. Lahko bi bil Wilhelm.«

Zadéli ste žebljico na glavico. Samo v davnih, ampak v zelo davnih časih so »vladali« v Némciji cesarji z drugačnimi iméni.

Pustimo ob strani vse grške bogove, rimske boginje in némske cesarje! Monografija Willyja Kurtha »Sanssouci« obséga nič manj kot štiristo dvainštirideset strani največjega knjižnega formata. Premislite, kakšen napor: predriblati se skozi knjigo, potem pa po njej raziskovati dvorec!

Postavljen je na griček, Arhitéktu pa je padlo v misel, da je pobočje predélal v terasaste vinske gorice. Ker je imel denarja na preték, si je lahko privoščil zasteklitev. Pod tistim stéklom je pred dvésto leti zorélo grozdje. Zdj se bohótita plevél in tupatam bršljan.

Sipe na vinskih goricah so razbite. Plevél in bršljan silita na zrak. Cesarja jima manjka, da bi ju negoval.

Vse skupaj pa vendar nékam veličastno vpliva na obiskovalca, ki se po néšteti stopnicah bliža dvorcu. Spodaj ga je prevzel grškorimski vodnjak, potém so ga raznéžile divje gosi, zdaj se je znašel sredi vinskih goric: kako bi ves iz sébe ne preokakal tistih nékaj sto stopnic, da bi se naužil kariatid, ki ga že ves čas od daleč vabijo? Hokusfokus, čedne so, čeprav so mrtve in iz kamna.

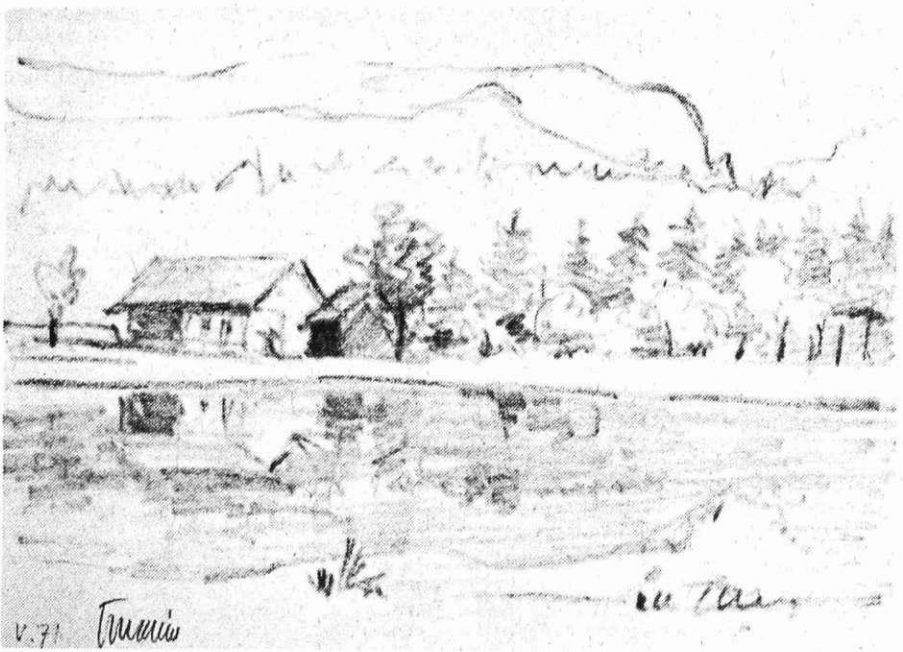
Véliki monarh si je dal zgraditi rezidéncó, v njej pa samo enajst prostorov. Nič blišča v njih. Nič izvirnih umetniških stvaritev. Na vsakem centimétru prusovska natančnost. V vsaki sobani hladno prusovstvo.

Naj gré žé za slike ali kipe — povsod same kopije velikih mojstrov. Barok in romantika, ki se ju človek brž najé. Diana na lovu, Diana ob studencu, nimfe v raju pa osladni Amor z devicami, ki si ne vé z njimi pomagati, še kakšen lév in zmaj in nékaj prestrašenih nagih žénsk, za vesél zaključek sprehoda pa razbrázdan Prometj, ki so se spravili nanj jastrebi. Kdor je prikrajšan za takšno galerijo slik, naj se nikar ne kesá.

V knjižnici bi pa obsédél za dnéve dolgo. Lépa je, dolga in bogata. Delovna soba in spalnica pruskega vladarja bi lahko služili za primér pruske askéze.

Koncertna in sprejemna dvorana sta bolj razgibani in tudi bolj bogati po oprémi. Posébnó lépe pa so intarzije v podu mar-morne dvorane.

Stevilni umazani rokavi in kanali reke Spree delijo Berlin na otoke. Na sliki Fische-rinsel. Otok ribičev. Tako se mu pač réče, čeprav si ni podoben.

Tone Tomazin: Turistični Šobec

Gostom so bili namenjeni trije prostori. Vendar jih je opremil bolj vohodsko kakor tiste, ki jih je namenil sebi. V prvem

(Nadaševanje z 19. strani)

vozim z vlakom, prelistavam mimogredé brošuro »Madžarska mladina« (v angleščini seveda) pa kar naprej kačem svoje dokumente. Sprevedniki in policajke jih presneto resno pregledujejo. Naša proga téče namreč čisto ob meji z Zahodnim Berlinom. Speljana je po jézerih in rokavih réke Havel. Tam ni mogoče postaviti zidu. Méjo se da preplavati.

Včasih je lahko prišel človek v Potsdam samo skozi Zahodni Berlin. Na tej poti se je dalo ubežati na Zahod. In številni Vzhodni Nemci so bežali. Na Zahod je bežal vztrajno možganski trust iz DDR. Voditelji so se odločili: zgraditi je treba novo železnico do Potsdama. Takšno, ki bo tékla po ozemlju DDR.

Lahko se je bilo odločiti. Ampak zgraditi progo? Skozi vsa močvirja ob bregovih réke Havel? Zato so Nemci. Narod, ki nikoli ne odnéha, če si je zastavil cilj. Progo so zgradili, mi pa se vozimo zdaj skozi vsa močvirja, rokave, pa še čez samo réko Havel.

V Potsdamu bi moral človek ostati teden dni. Toliko bi potreboval časa, da bi videl vsaj nekaj tistega, kar je ogleda vredno. Mésto se ponáša s štirinajstimi inštituti! Z observatorijem, ki nosi ime po Einsteinu. Akademije sem v prospektu komaj prešél. Visoke šole izpodrivajo druga drugo. O nemškem vojnem muzeju v tem méstu bom zapisal kaj kdaj drugič. V botaničnem vrtu lahko celo človek, ki se ne spozna na rože, prebije dan. Kogar zanima film: koliko filmskih studiov je tu! Strokovne šole so po méstu posejane kakor ajda med strniščem.

Tu, v Potsdamu, pa stoji še znameniti Cecilienhof. Gradič, v katerem so podpisali ob koncu druge svetovne vojne znamenito potsdamsko pogodbo.

In končno je tu Sansoucci. Francosko ime za potsdamsko kopijo Versaillesa. Slovénsko: Brez skrbi. Prav to, kar sem našel na koncu, bi rad videl.

Do Cecilienhafa, ki ga Vzhodni Nemci zdaj imenujejo »zgodovinsko prizorišče potsdamske pogodbe«, se voznja z železniške postaje presneto vleče. Toda gradič je lep. Zgradili so ga v letih 1913–1916 po načrtih dvornega arhitekta profésorja, ki se je pisal Schultze-Naumburg. Sto šestinsedemdeset prostorov šteje, stroške zanj pa so pruski junkerji plačali z osmimi milijoni nemških zlatih mark.

V téžkem času, ko so Nemci med prvo svetovno vojno najbolj stradali, v jeséni léta 1917, so dvorec odprli kot rezidenco nemškega prestolonaslédnika Wilhelma von Hohenzollerna.

Po novémbrski revoluciji 1918 so stavbo podržavili, toda že léta 1926 so jo z vsemi premičninami in nepremičninami dobili Hohenzollernci nazaj. V marcu 1945. léta je vladarska rodbina premoženje, ki ga je bilo mogoče premakniti, odpeljala v Zahodno Nemčijo.

Središče novopozidanega Vzhodnega Berlina

V Nemški demokratični republiki vidijo danes v Wilhelmu von Hohenzollernu posebitev tistih sil, ki so si v dveh svetovnih vojnah nabrale nepoplačljive dolgove, lastnemu in tujim ljudstvom pa prinéle trpljenje in révščino. Tudi krematorije in taborišča. Vidijo ga tako nekako kakor mi kralja Pétra.

Paviljoni v Cecilienhofu so razkošni. Obiskovalec koraka najprej mimo povéčanih fotografij Berlina, Drésdena, Moskve, Varšave in številnih drugih mést, ki se jih je ljudem med drugo svetovno vojno posréčilo uničiti. Zaporozje, Stalingrad, Vitebsk, Sevastopol. Sevéda tudi Potsdam. Koliko prizadévnega truda, da bi zbrisali človeštvo z obliča naše Zemlje. V éni sami minuti več kot deset tisoč trupel! Med milijardami ljudmi, ki tlačimo naš planét, se kaj podobnega sploh ne pozna.

Sledi povojno revanšistično obdobje. Tiha, gluha, jasna, glasna prizadévanja za enotnost Nemčije. Potem pa nastop Némške demokratične republike. Z njo, upajmo, je Nemčija za dolg čas razbita na dva različna pola. Svétu je prihranjen vsaj za nekaj časa mir. In mi v Evropi lahko potihem upamo, da bomo svoje preostale pétkke preživéli v miru.

Tu je zdaj dvorana, kjer so véliki trije podpisali znameniti sporazum. John Fitzgerald Kennedy se je téga sestanka udeležil kot časnikar. Takrat nihče ni slutil, razen njega morda, kakšen kaos bo povzročil njegov obisk čez četrto stolétja v Zahodnem Berlinu.

Med številnimi zemljevidi, ki pojasnjujejo najrazličnejše načrte za razdelitev Nemčije, se človek komaj znajde. Okrog vélike okrogle mize, kjer so mogočniki treh sil delili svet in Nemčijo posebej, so še danes stoli razpostavljeni tako, kakor so takrat možé sedéti. Srédi mize so v posebnem podstavku zataknjene zastavice: sovjétska, amériška, angléška. Če jim obrneš hrbet, se znajdeš pred določbami pogodbe.

Stavki, v katerih je povédano, kako bo tékla méja med novo némsko državo in med Poljsko, so zlasti poudarjeni. O méji na Odri in Nisi ne smé nihče dvomiti. To je alfa in omega dogovorov. Poljska mora pač dobiti, če je izgubila. Med razlage so pozabili vtakniti Sienkiewicza. S Križarji in njegovim Volodijovskim bi bilo mogoče marsikaj pojasniti.

Z zgodovinsko natančnostjo so ohranjeni prostori, v katerih so bili nastanjeni delegati posameznih držav. V neposrednem sosédstvu konferénčne dvorane je iméla vsaka delegacija svoj prostor. Velike, prostrane sobane, v katerih so se Johni, Williami, Françoisi in Ivani pripravljali na svoj nastop na konferenci. Sprejemni salon si je privoščila samo Sovjétska zvéza kot gostiteljica slavnega konca ubijalske vojne.

Tu se je torej v dnéh od 17. julija do 2. avgusta 1945. léta rodila hladna vojna. Tu so delili Nemčijo kakor deli mati hlebec kruha. Lepo ga razréže in kosčke razdeli otrokom.

Saj niso delili samo Nemčije. Améričani so prihajali na dan z načrti za donavsko

konfederacijo držav. Po njihovem mnenju bi se morali, ljubi Slovenci, spet objéti s staro, dobro, milo Avstro-Ogrsko. Rimski papež bi takšni kolobociji hitro dal svoj žégen. Madonasvét, človeku, ki to bére, začne srce hitréje biti! Kje pa so naša štiri léta boja? Goloroki smo se postavili pred tanke. Kje so bili takrat Améričani?

Njihovi anglosaksonski bratje po krvi so se v sónčnem, prešérnem májniku tisoč devétsto pétinštridesetega ustávil v Dútovljah. Topove svojih šérmanov so pomolili našim T-34 naspróti. Samo namíšljena demarkacijska črta je delila topóvski cévi obéh tánkov. Gákó smo si nékaj dni zrl iz očí v očí tja góri do Kómna pa dól do Sežané.

Takrát — in dóbro je, da je takó biló! — nihče od nas ni védel, kaj plétejo diplomáti po salónih. Védeli smo samo tó, da za tístimi preklétimi šérmani živí naš ród na naši, svóji zemlji. Kaj so iméli Afričáni, Azijci oprávit na slovénski národnostni méji?

Kam vsé pripélje vojna! Kakó dáleč ségajo račúni za zeléno mizo! Mi bi bilf tedaj pripravljene vsé tiste tujeródce zmléti, ko bi nam le kódo namígnil. O njihovi téhnični premóči nihče ni razmíšljal. V II. tankovski brigadi nas je biló dovólj, véč kot dovólj Slovéncem, ki bi svoje brate iz Bosne, Srbije in Črne gore povlekli s sabo. V boj za naš, slovénski živéj. V boj za našo zemljo. Za sléherno vas, ki bi lahko postala jugoslovanska, ker je slovénška. Šérmani so jo s svojo némo ogrado iz jékla moléce prikljúčili Italiji. Mi pa smo potrtih glav, spoštljivo sklonjenih topóv in razdvójenih misli odgdméli v Žiri, v Kamnik. Končna postaja: Skopje...

Cecilienhof danes némo, a zgovorno obtožuje. Vrédno se je zamuditi v njém. Osvežiti si spomin na potéze, ki so jih brezdušni zmagovalci vlékli po šahovnici evropskega zemljevida v iménu narodov Starega kontinenta.

Razkošni cvetlični nasadi pred dvorcem vsaj malo ublaže mrzli tuš, ki je obiskovalca polil ob sprehódu skozi spomíne na potsdamsko konferéncó.

Pasem oči na ljudéh, ki iz mrzlih soban prihajajo v sónčni dan. Mrki so in tihi. Pogrébci. Slovo od načrtov za razkosano Evropo jim je dalo misliti. Razkosana Evropa sama pa jih je prizadéla. Ségla jim je prav v srce. Po svoji lastni volji so bili nezaželéne priče na razpravi, na kateri so tujci delili njihovo iméjte: domovino. Némško domovino pač. Zame tujo. Zanje edino.

Zatakne se mi v glru: Gluho strmijo v tla. Ne vidijo lépih rož. Ne vidijo sónčnega dné. Slutim, kaj glédajo v duhu: razkosano domovino... Ne tisočlétni rajh — tisočkrat prekléti rajh! Srce jim je razpolovil, očetnjavo jim razrézal — kakšne spomíne le naj bi obujali še nanj? Prijatelj trpko vzdihne. Obrnil se je. Morda se ja zaglédal v spomíne. Ali pa ga greni okus sedanjega trenutka. Ne drézam vanj. Spoštujem molk. Poséбно tedaj, kadar spregovori najlépše čústvo v človeku: domovina. Včasih tak omléden pojem, pa vendar človeku še in še in vedno znova navré solzé v očí.

Ob takšni sedmini, kakršno doživljajo Nemci v Cecilienhofu, so vljudne beséde kvéčjemu še nespodoben običaj. Karkoli so nam prizadéli: zadnja bomba v tej zadnji morilski vojni je padla tule, v Potsdamu, na Némce. Né iz letala. S svinčnikom po papirju. Za ves njihov immer heimatreu und bis zum letzten Atem so zdaj matere na Vzhodu, sinovi na Zahodu, eden v Frankfurtu na Odri in druga v Frankfurtu na Maini. Tisti z Zahoda imajo svoj Grundstück tukajle na Vzhodu, pa ne morejo do njega. Pa ga vendar čútijo za svojo pravo domovino.

»Domovina je ena nam vsem dodeljena in eno življenje in ena smrt.«

Nas pésnik je izpovedal veliko resnico. Samo premakni se iz domovine, pa jo boš

je že vse za njim, mladost in z njo moč in pogum.

Tisto pozno popoldne, ko je stal takole majhen in čókat ob štédilniku, je premeril svoje življenje in dognal, da je dosegel šele s tem dejanjem svoj vrh. Naslednji hip pa se je že vprašal, ali ga ne čakajo še nove preskušnje, ki bodo zahtevale morda še več zbranosti in poguma. Tudi na to je bil pripravljen. Rad bi še živél, rad bi dočakal konec okupacije in vstajenje svojega naroda, rad bi spremljal otroke in vnuke še nekaj korakov skozi življenje in rad bi še glédal vzhajati sonce nad mesto. Vse to je bilo mikavno, toda veličina življenja je bila zdaj drugje — v tveganju in žrtvovanju.

Ko se je zmračilo, se je šele spomnil, da mora pogledati tistemu, kar se je bilo zgodilo pri njem, z njegovim sodelovanjem, iz očí v očí.

Odšlal je do Štefanove sobe, odprl vrata, se pretipal v mraku do okna, zaprl polknice, se spet pritipal k vratom in prižgal luč. Na postelji je zagledal vznek ležati fanta, ki se je bil zjutraj tako nezaupljivo zazrl v starca. Pristopil je k postelji in si ogledoval fantovo glavo, obrnjeno k steni. Nikjer kapljice krvi, le modra lisa na vratu. Mrtev se mu je zdel še mlajši in še bolj nebogljén. V obraz je bil še bolj bel, odprte oči so slepo buljile v steno. Stari je zmajal z glavo, odšel iz Štefanove sobe in jo zaklenil. Odšlal je v svojo sobo in se utrujen, kakor da bi bil opravil najbolj téžško delo, slekel, zlezal v pižamo in legel.

Vendar mu spanec ni hotel na očí. Duh je bil ves buden, pa je želel starec privoščiti počitek vsaj telesu. Danilo se je že, ko je vendarle zadremal.

5.

Komaj se je prebudil, se je spomnil neljubega soseda. Sel je pogledat, kakor da bi upal, da se je fant čez noč mogoče vendarle kam izgubil. Kaj še! Ležal je tam kakor véraj, v razmetani sobi, kakor jo je bil pustil Štefan.

»Kam z njim?« je imelo starca. Zoprna mu je bila misel, da bi hodil na policijo. Ves dan je postopal po stanovanju in premíšljal, kaj naj ukrene. V misel so mu prihajale zgodbe o sesekljanih truplih pa o mrličih v kovčku, a se je sam sebi zagabil, ko se je zamislil v vlogo čudaškega, skrivnostnega starca. Prijavil bo, pa naj se zgodi karkoli. Saj Štefana ne bo več, gotovo je že onkraj bloka, med svojimi. Kaj pa mu, starcu, pravzaprav morejo? Podnajemnika ni bilo dva dni na spregled, pogledal je v sobo in našel mrliča. Samo pripravljen mora biti na vprašanja, da bi ga kako ne ujeli. Premisliti mora, kaj bo odgovarjal, sledi in morebitna pričevanja se morajo ujemati s prijavo.

To ni bil več dobrodušni, zaupni dedek, ki ni mogel zaklati piščanca ali se vnuku zlagati. Nekoliko upognjen je vlekél po stanovanju za seboj svoje šlape, mežikaje pogledoval skozi okno, si kuhal makarone ter vlekél pipo. Na mrliča ni pozabil niti za trenutek. Tako mu je bil na poti, da ga je zasovražil. Zaželel je njegovo usodo vsem tujcem, ki se sprehajajo po njegovi domovini. Ni več mislil na svojce, ves se je predajal misli, da je tudi sam udeležén pri velikem obračunavanju in da je lisjak, ki mu vsi kvesturini ne bodo prišli do živega.

Naslednji dan se je proti opoldnevu skrbno oblekel, okrtal klobuk in se povsem miren in zbran napotil na kvesturo. Tako se je vživel v vlogo raztresenega, beteznega starca, da mu ni bilo prav nič téžko povedati slovenskemu uradniku v prvi sobi novico o strašni najdbi. Ta pa se je komaj zmenil, kakor da se ga stvar ne tiče ali kakor da ne mara, da bi se ga tikala, in poslal ga je v prvo nadstropje k italijanskemu komisarju, plečatemu možu rožnatih, negovanih lic. Ta je zrl starcu nepremično v očí, nadrobno spraševal in narokoval karminasto našminkani tajnici, da je natipkala. (Od nje je dehtelo po vijolicah

in v kotu je visel zraven oficirske čepice in opasača krznen plašč.)

»Naj podpiše,« je rekel po kratkem premolku komisar in tajnica je položila pred Ivanušo zapisnik. Le-ta ga je počasi prebral in podpisal. Za trenutek je podvomil, da je s tem zares opravil. Kar verjeti ni mogel, da bi tako srečno minilo, in pričakoval je, da bo poklical komisar stražnika, naj ga odpelje v ječo. Pa je starcu le malomarno, komaj vidno pomignil, in tajnica je leno rekla:

»Lahko greste.« Ivanuša se je narejeno ponižno priklonil, zamomljal nekaj v pozdrav in se spotikaje ob preprogi izmotal iz sobe.

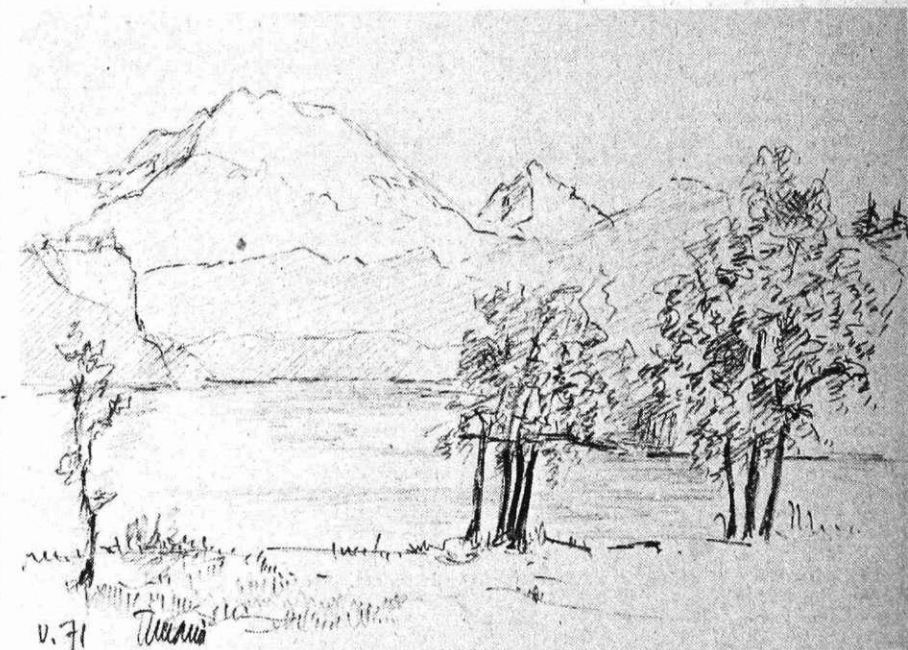
Čim bliže je bil domu, tem radostneje mu je bilo srce. Odnegli bodo truplo in življenje bo steklo spet po stari poti. Vsaj na zunaj, kajti skrivaj, v resnici, bo zmeraj lepše, zmeraj polnejše. Dogodek je pretrgal vsakdanjo enoličnost in upokojsensko odmaknjenost, njegovo življenje je postalo spet zanimivo, pomembno. Upokojenec in vdovec Fran Ivanuša ni v njem več le peto kolo.

Popoldne je prišla komisija, ki je vse natančno pregledala in popisala. Ivanuša je capljaj za gospódi in godrnjal nad podnajemniki, ki niso za nič drugega na svetu, kot da jemljejo poštenim meščanom mir in dobro ime. Komisija se zanj ni dosti me-

nila. Kadar je bil vprašan, je ponižno odgovarjal in bil z vsem na uslugo. Ko so naložili truplo v črni furgon in ga odpeljali, se je starec zaklenil in se nekaj časa sprehajal po stanovanju, iz sobe v sobo, in se hahljal. Potem pa se je olajšan in dobre volje napotil na obisk k hčeri in vnuku.

Toda čez tri dni se je spomnil komisar, da bi bilo dobro starega vendarle še enkrat podrobno zaslišati. Dva karabinerja sta prišla ponj in ga odpeljala na kvesturo in potem v klet, v celico. Pa bi ga najbrž spet izpustili ali odpeljali kvečjemu v internacijo, ko bi prav tiste dni ne napadla Štefanova skupina fašistične posadke ob bloku in jo pobila. Pokrajinski šef je ukazal, da je treba za maščevanje in v svarilo ustreliti trideset talcev. In ko je komisar prebral sezname zaprtih ter pristavljaj najbolj sumljivim imenom križce, teh pa je naštel le devetindvajset, je znova začel prebirati seznam in se ustavil pri imenu Frana Ivanuše. Spomnil se je beteznega, že malo slaboumnega starca in prebral podatke v rubrikah: vdovec, živi sam, upokojenec, po prvi svetovni vojni se umaknil pred Italijani iz Gorice v Jugoslavijo. Torej vendarle sumljiv. Nacionalist. Nasprotnik fašizma in velike Italije. Poleg tega se njegova življenjska doba tako že izteka. Dan prej ali pozneje, je menil komisar.

Počasi, z večjo roko je narisal k imenu, ob robu spiska, rdeč križec.

Tone Tomazin: Pod Stolom in Begunjščico

sméli na preték privoščiti. Praznih besed z vsem rompopompom zraven. Pustimo torej svoj vsakdan za sabo!

Tiščim čez Alex, da bi se prerinil do Karl-Marx-Alee. Vidim, da je portretiranje postalo moda na festivalu. Pred stojnicami takšne vrste, kakršnih sem že navajen. Stojé druga zraven druge, pa je vendarle pred vsako dolga kača. Vztrajno se teptajo po petah, potem pa se naprej in nazaj opravičujejo v vseh jezikih, kar jih je na svetu. Med drobnimi koraki proti cilju svojega potovanja se smejejo, krohotajo, zabavajo, izkazujejo prozorne neznosti. Blagor jim, da so v tem času mladi!

Pokosili smo. Prijatelj in njegova žena sta se vsédla na S-Zug, da bi si doma spočila nogé za večer, ki je bil pred nami.

Udaril sem jo na Friedrichshain. Ujél sem ravno šé trenutek, ko se je zambijska delegacija poslavljala od občinstva. Toliko da so Zambijci odšli, so prikorakali za njimi Mozambičani. Kakor hitro so prišli na oder, so ogréli vse, ki smo jih glédali. Predstavili so se v vojaških uniformah gibanja FRELIMO. Začeli so svoj bojni plés. Sprva so nastopili samo moški ob spremljavi izvirnega orkestra:

Vsak plesalec je imél ob gléznju pritrjene po tri konzervne škatle. Hitro sem odkril, da so posodice napolnili s kamenčki. Prédnje se je postavil kajvme-kakšen vojaški zapovednik s piščalko v ustih. Brilzgi so nam parali uséša, fantje na oderu pa so se obračali ob vsakem žvižgu kot vrtavke. Zaznal sem duh po Afriki, kjer še nikoli nisem bil. Toda skozi vés plés se je prerival partizanski boj in nezadržno korakanje v svobodno domovino.

Potém so priskakljala še dekléta. Naj bi o njih pisal? Za kaj takega so moje tipke res preskromne, kajti na oderu se je razbohotilo meso. Človeško. Žensko. Črno sicer, ampak je bilo kaj poglédati. Kar nas je bilo moških med gledalci, smo noro tolkli dlan ob dlan.

In videli smo: Kar so zaplesali, je njihov osvobodilni boj. Vse elemente téga boja so nam pokazali. Z ritmiko, z gibi, s pantomimo in svojevtrstno 'muziko' so ustvarili ozračje, da smo razuméli, kako težko je biti črnc v Afriki, kako kot pravi gospodar ne moreš izpodrinuti resničnega gospodarja. Boj, ki ga bijejo, je néenak. Ves NATO, ves Zahod je proti njim. Pa vendarle ne mislijo odnéhati.

Čustveno, spontano smo spremljali njihov plés. Nazadnje se je že ves amfiteater zibal v ritmu FRELIMO skupine. Sem neplésmen človek, tokrat pa sem plésal hkrati z Afričani. Kakor da bi bil kdo izmed njih.

FRELIMO-zamorke so na oderu kar naprej kazale svoje riti, jédre jožke, se nam režale z belimi zobmi in pomigavale z zadnjicami, da bi lahko celo normalen homoseksualec ob tém ponorél. Fantje moji, kakšno bogastvo! Zakaj nisem bil rojen v Afriki?! Ó tém je odločila moja mati, ki sem jo imél neznansko rad. In ona méne. Torej bi vendarle ne mogel biti črnc...

Ves amfiteater se ziblje v ritmu, ki ga narekuje FRELIMO na oderu. Naše skandiranje »FRE-LI-MO, FRE-LI-MO!« je slišati menda vse tja do berlinskega zidu. Rés so nas obsédli. Glédamo jih, poslušamo njihov afriški tam-tam, pléšemo po njihovem nareku.

Na sosédnjem oderu mladi fantje in dekléta iz Zahodnega Berlina. V njem se je Freie deutsche Jugend iz Vzhodne Nemčije vgnezdila bolj kakor kukavica. Beatniški ansambel z onstran berlinskega zidu je iz vseh grl in kar so mu glasile dale, prepéval protéstne písmi. Čéša vséga niso obtoževali: imperializem, ki je kriv za vojne, za révščino na svétu, za lakoto, ki jo trpé ljudje. Kriv je za to, ker svét ne pozna morale.

Res pa je, da na njih, ki so o vsem tém péli, čéša podobnega ni bilo videti. Na oderu so bili prav takšni, kot bi jih vzél iz škatlice. Zlikani, polišpani in obriti. Kitare, ki nanje brenkajo, so dobili najbrž za drag denar. Pojejo tako, da bi jih lahko spremljal, čeprav sem brez posluha. Kadar je pésem napérjena proti imperializmu, sem védno zraven. Posluh ob tém je stranska stvar.

Nogé so mi sporočile, da moram nékam sésti. Umaknil sem se v park in légal. Čez inčez ljudje. Mladi. Stari. Tam, kjer sem légal jaz, jih je bilo polno. Po travi in med drevjem. Počivali so. Spali. Se ljubili. Počelnjali so sploh stvari, ki bi jih jim komajda prisódl.

Mirno sem se zléknil v travo. Kot bi ustrétil, je bil ob méni policaj. Ustrašil sem se, kakor se ustraši normalen človek, kadar zagléda policaj blizu sebe.

Narédil sem se slépega. Ne vidim te. Ti kar stoj ob méni, dragi policaj, jaz te ne vidim! Šé védno tu stojiš? Zaspan sem. Rad bi spal. Brez policijskega nadzorstva. Kot da bi ne bilo nič, potégнем ibarco iz žépa pa si jo prižgem. Madonca, kako je zadíšala! Dim mora še policajca za mojim zadkom iti v nos!

Glejte, ljudje, čúdež, ki sem ga doživél v Berlinu:

Policaj je pokléknil in mi šépnil na uho: »Haben Sie Feuer? (Imate ogenj?) ali Bi mi lahko prižgali?)

»Natürlich. Das kann ich schon machen.« (Seveda. Kaj podobnega lahko storim.)

»Jetzt müssten Sie einschlaffen, nicht wahr?« (Zdaj bi morali zaspiti, né rés?)

»Jawohl, Herr Polizei!« (Seveda, gospod policaj!)

Sevéda sem zaspal. Krepko. V nežni travi Friedrichshaina bi me nihčé ne zbudil. Na uséša so mi potihem péli Afričani, ki jih je bil med tém oder poln. Pótlej sem povprašal, kdo vse je šel med mojim spanjem ézenj: Libijci, Tanzanijci, Égipčani, Sudanci... Kako lepo je, da sem vse prespal!

Ko sem se zbudil, se je že zmračilo. Zataval sem po berlinskem mravljišču. Kar tako. Brez cilja. Moral bi obiskati muzejski otok pa do vrtljive restavracije na televizij-skem stolpu bi se bilo dobro potegniti. Ali pa na Alexu še malo zijati v uro, ki kaže trenutni čas na kateremkoli kosčku našega planéta. Nobènih sanj, moj dragi! Ostani vendar tu, na trdnih tléh! Glèj, ljubček, kakšen je ta asfalt! Črn, trden. Morda je celo boljši, kakor je pri nas. Ne. Ne verja-

Mama so jih védno desékrtat pobóžno smejan našél zvéčér na mizo dinarje.

mem. Kar je najnajnaj, je lahko samo v moji domovini.

Za skok v Zahodni Berlin je premalo časa. Nazadnje pa: od tule, s stopnišča veleblagovnice na Alexu, je čudovit razgléd. Spominja me na Zupančičeve verze, kjer stoji, da je »zémlja zakipéla, zahrepenéla, v nebo je hotéla, v višino pognala se kot val...«

Ti mladi norci pod mano hočejo ménda v nebo. Vse skače, se vzdiguje, hoče rajtamda nékam pod zvézde. Zémlja jim je postala ménda predomača. Prevéč neumni se jim zdimo vsi, ki smo starejši. Smejejo se nam. Prav telésno čútím, kako iz méne, bližnjega abrahamovca, brijejo čisto navadne norce. Njihov prešerni »Ha-ha-ha!« doni po všém vesoljnem trgu. Nihčé mi ne bo dopovédal, da to ne gré ne moj rovaš. In na račun vséh tistih ostarélím mamíc in očétov, ki z mano vréd posédajo na stopnišču sijajne berlinske veleblagovnice. Naj jih počitra vrag! Ko sem jaz bil mlad, ni bilo nikjer na svétu festivalov.

Vsé, kar sem dobrega poskusil v svojih mladih létih, je bil koruzni močnik. Pa še srččen sem bil, če sem ga vsak dan dobil. Pa kozje mléko zjutraj. Za posladek. O počitnicah so mi ga mati zavréli že navsezgodaj. Ob pétih zjutraj. Takrat sem namreč zgrabil razmajano samokolnico, zmétal vanjo métko, smetišnico in lopato, potem pa se odpravil po vseh mojstranskih »gulcah« pométat kravje féte, konjske fige, kozje dréke in ovčje roženvece.

Kako pravi že Zupančič? »Od štirih do éne so zarje ruméne...« Moje zarje so bile malo krajše kakor tiste v Kropi. Od pétih zjutraj pa dokler ni zazvonilo poldne. Količko polnih šajtrg sem ta čas zvozil na kup! Takrat v Mojstrani skorajda ni bilo hiše, ki bi ne iméla kakega répa v hlévu. In ko se je v jutrih ta repáti svét spravil na céste, se je posral tako na debélo, da sem lahko samo še jokál. Féta zraven féte, vmés ovčje drob-tinice pa kozji fiksi, konjske fige so bile pa za naméček. Kako sem vriskál, ljubi moji!

Po opoldanskem močniku sem vzél pot pod noge pa se zaletel med jágode, med borovnice, med brúsence. Med nabiranjem sem računal, kje bi lahko prodal, kar bom nabral. Mati so bili ta čas v tarbehu. Zvéčér sva zvrгла skup, kar nama je vrgel dan: mati svojo malico, ki je na njivi niso upali pojésti, sam pa sem spraznil kangloko, ki sem jo v kakšni frati napolnil z jagodami ali borovnicami. Včasih sem bil srččen, da sem zvéčér v hotélu, pri Šmercu ali Poto-karju na Dovjem že prodal, kar sem v popoldnevu ukradel gozdu. Takrat sem na-

Jože se je na močnih saneh, ki jih je vodil neki dober fant, ki pa ga ni dobro poznal, kar dobro počutil. Ljudje, ki so se zanj zavzeli, so mu s svojo požrtvovalnostjo odvzemali polovico bolečin in skoraj vse skrbi. Celo Nemce sta srečala, a se jima ni nič zgodilo. Jožetu je potem postalo slabo... V pičle pol ure sta se ustavila pri zadnjih vratih Boletove hiše. Oslabljeni Jože je tiho ječal od bolečin, ko je njegov spremljevalec potrkal na duri, ki so se naglo odprle.

»Saj je tu pri Boletu?« je vprašal fant moža, ki se je pokazal med vratmi.

»I seveda je. Kaj pa je?« Glas je bil malce začuden.

»No, kaj je? Pripeljal sem ga, tu je.« Brez besed sta spravila Jožeta v hišo in »sankač« je odšel, čeprav ga je gospodar zadrževal.

Bole je Jožeta razmotal. Ta je tedaj prišel malo k sebi — in srečal je čisto drug pogled, kot ga je pričakoval v odrešilni vročici. Siroko je razprl oči, jih takoj naglo spet zaprl — in še enkrat pilepil začuden pogled v obraz pred njegovim. Ne, ta ni bil pravil! Da — Bole pa je bil — vendar, tako se je reklo po domače pri hiši. Oni drugi, pravi Bole pa je bil le — sosed! Kakšna zabloda! Dva sosed, dva Boleta! A eden je delal za komuniste že prej, pred vojno, ta, drugi, pri katerem se je znašel Jože pa jim je bil — tudi že pred vojno — hudo nevaren.

V trenutku sta oba ocenila, kaj se je zgodilo, kaj se godi!... Jože je hotel pokonci, a ni šlo: brez vrvi je bil pretesno prizan na ležišče...

Se to noč so ga zgrabili gestapovci...

Iz njega so napravili krvavo kepo, kajti zdaj so od njega hoteli zvedeti še več kot prvič: kako je ušel, kdo mu je pomagal, kje so javke??? A Jože ni imel kaj povedati!... in obsojen je bil na smrt ob kolu.

V zaporu sta se v isti sobi srečala z očedom. Težko je najti hušjo bolečino kot, kadar ostareli starši strežejo napol ubitemu otroku. A oče mu je stregel, kakor je pač mogel in znal. Če ni mogel drugega, mu je razbito glavo pestoval v rokah. Delil je z njim vse slabo... Naslednji dan so fanta spet odnesli k zasliševanju. Po dolgi uri so ga prinesli nazaj — razbitega, mlahavih rok in nezavestnega in — o b s o j e n e g a n a s m r t! Očetu so po starih licih polzele tihe solze — in z nikomer več ni spregovoril. Nem pa si je kmalu obrisal oči in s sinom, ki mu je slonel na nogah, preždel in prečul vso dolgo noč poredko šepetaje:

»Fant moj, vse bo še dobro! Vse bo še dobro!«

Zjutraj, komaj je prva svetloba obližnila rešetke, so zaropotala vrata: prišli so rablji! Brez besed so zgrabili ležečega Jožeta in ga začeli vleči k izhodu. Oče je tedaj zatulil, se pognal za njimi — in se na kolenih znašel pred gestapovskim oficirjem. Dvignjenih, sklenjenih rok je prosil:

»Rotim vas, on je še mlad. Mene ubijte, mene, starega ubijte namesto njega. Tudi jaz sem Jože Snoj, tudi jaz!«

Gestapovec ga je najprej začudeno pogledal, a ko je po tolmaču doumel kaj starček hoče, ga je z zaničljivim nasmehom na predznih ustnicah sunil po tleh, da je votlo zaropotalo — in odhitel za kratkim sprevodom.

Na zaprta vrata pa so brezplodno udarjale očetove roteče besede: »...Mene ubijte, ne ubijajte m l a d o s t i!«

Cez nekaj minut je nedaleč stran počilo — v zaporu pa je nastala moreča tišina: vsi zaporniki so gledali v očeta kakor v sveto podobo... Toda — napaka pred ciljem je bila prevelika — in tudi kaznovani Bole ni mogel popraviti ničesar več...

LUIS CERNUDA

Španski pesnik Luis Cernuda se je rodil leta 1904 v Seville. Po študiju je kot dvaintridesetletni profesor odšel v Francijo, kjer je bil leta 1928 in 1929 lektor za španski jezik in literaturo na univerzi v Toulousu, potem pa je postal docent za špansko književnost na univerzi v Madridu. Po porazu republikanske Španije je moral pobegniti pred Francovimi fašisti. Najprej se je zatekel v Paris, potem pa je predaval na univerzah v Glasgowu, Cambridgeu in Londonu. Od tam je odpotoval v ZDA in poučeval na Mount Holyake Collegeu in v Massachusettsu. V času 'lova na čarovnice' v ZDA se je izselil v Mehiko, kjer je leta 1963 umrl v Mexico Cityju.

Njegov pesniški opus je obsežen: Perfil del aire (1927), Donde habite el olvido (1935), El joven marino (1936), Invocaciones a las Gracias del Mundo (1940), Ocuos (1942), Las nubes (1943), Como quien espera el alba (1943), Poemas para un cuerpo (1957). Mimo tega je tudi prevajal in se odlikoval zlasti z odličnimi prevodi nemškega pesnika Hölderlina (1770–1843) in angleškega pesnika in dramatika Shakespeara (1564–1616).

Pesnika predstavljamo s tremi pesmimi Come leve sonido, Dejadme solo in Cementerio de la ciudad.

LUIS CERNUDA

Pustite me samega

Kakor rahel šepet

Kakor rahel šepet

list
ki po šipi
drsi
voda
ki liže
prod
dež
ki mlado čelo
rosi.
Kakor urno ljubkovanje
gola noga
na poti
na sledi
prve ljubezni
prst
mlačna ruha
na samotnem telesu
Kakor s poželenjem zadet
vitek mladenič
sramežljiv
v luči
svile lesket
solze bolj
kakor mož.
Kakor življenje
ki ni moje
in vendar
je moje
kakor hrepenenje
neizrekljivo
to sem jaz
in nisem jaz.
Kakor se me vse to
kar je blizu
in daleč
dotika
in me poljublja,
vzbuja začudenje
si v meni
in izven mene
moje življenje samo
in ne moje življenje
tako sta
ta list
in oni list
videz vetra
ki ju nosi.

Ta resnica
je pepelnate
ona druga
planetne barve
toda —
vse resnice
med zemljo
in zemljo
ne odtehtajo
resnice
ki ni od barve
pobarvanih resnic
ki ni
od tega bela
kakor
če človek
postane sneg.

Kar zadeva laž
zadošča
da rečem
»ljubim«
in že
poganja bujno
med kamni
in se razcveta
poganjajoč poljube
namesto listov
in objeme
namesto trnov.

Resnica
laž
sta kakor dvoje
rumenih ustnic
ta govori
in ona govori
toda
nikoli
ne resnica
ne neresnica
ne izdasta
svojih
vijugastih
skrivnosti.

Resnica
ali neresnica
so ptice
ki se selijo
kadar umro
oči.

Velemestno pokopališče

Za odprtimi rešetkami
med zidovi
je zemlja

črna
brez dreves
brez trave
s klopmi
lesenimi in nemimi
kot posedajoči starci
pod večer
tihi
brez besed
Naokoli
dvigajo se hiše
in hrup
predmestnih kramarjev.

Otroci
bledolični
igrajo se na cesti
in težki vlaki
prevažajo svoj hrup
mimo grobov.
Sem revščino
izrinilo je velemesto
v bednostno četrto:
kot skrpucala
na fasadah sivih
visjijo cunje
mokre od dežja.

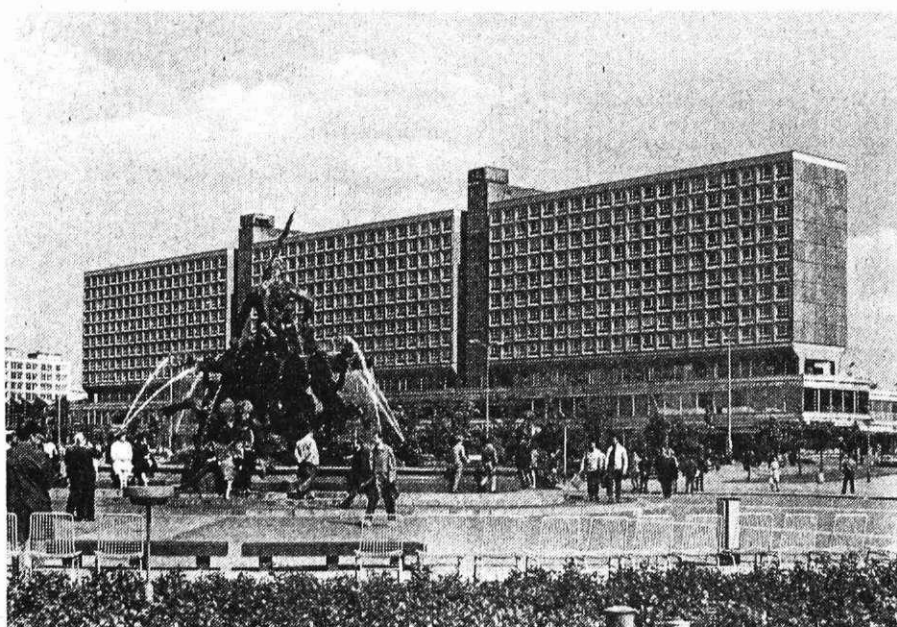
Z dvestoletnih kamnov
nad neznanimi mrlji
čas že zdavnaj
je izlital črke
njihovih imen:
potomci in prijatelji
že zdavnaj
za njimi so odšli
in njihova prakri
se v krvi je pravnikov
že zdavnaj
pretopila.

Le sonce
v juniju morda
pritipta se še kdaj
skoz mrzli hlad
do skostenelih okončin
mlačno
da jih morda celo
mravljiniec spreleti.

Zakaj? Cemu?
Saj tu
ne lista
in ne ptice ni:
le kamen
in peščena prst
ta zemlja...
Je tak pekel?
Tu sama bol
in ne pozaba boli.

Beda le
in hrup
in večni hlad
brez upa up.
V spokojni mir
umrlh tu
zazibala ni smrt.
Tu vse hrumi
in življenje giba se
in ziba nad grobovi
brezčutno
kot vlačuga opravlja posel
pod negibnostjo noči.

Če senca pade
z oblačnega neba
in dim tovarn
se ospe na tla
kot sivi prah,
iz beznic plane
pijani krik
in vik
in vlak
ki vozi mimo
bije
in odmeva
kot plat zvona.
Ne, ni to
sodni dan!
Če morete
le spite vdano
mrtvi,
saj konec koncev
vas pozabil
bo tudi bog.

Neptunov studenec, ki nas je hladil v vročih berlinskih dnéhiv.

Janez Svolsjak

MED NEMCI IN MLADINO Z VSEGA SVETA

4

(DNEVNIK S POTOVANJA PO OBEH NEMČIJAH)

Berlin, nedelja, 5. avgusta 1973

Danes zaključujemo svetovni festival. Slabo naspani tečemo na vlak, da bi ujeli največ z bogatega sporeda za današnji dan. Ulice sredi Berlina so polne godb: vojaških, letalskih, mornariških, policijskih. Efejdjerskih se pa kar tare. Vse po vrsti nabijajo zdaj dostojno veličastne, zdaj kratkočasno poskočne koračnice. Lotéva se me nor občutek, da imajo vse melodije nekakšen skupni motto. Rad priznam, da jih je lepo videti in še bolj prijetno poslušati. Komaj so odbobnali beli mornarji, že so pripiskali modri letalci. Tako praznično je vse, da se začnem ogledovati: da nisem preveč zanemarjeno opravljen sredi vsega lišpa? Sonce tako pritiska, da si le ne moreš nadéti poškrbljene srajce pa si za nameček še zadržniti vrat s samovézno. Navsezadnje, če pametno premislim — jaz nisem godbenik.

Ti réveži na césti se mi naravnost smilijo. Tesno zapéta uniforma, kajpada kravata in zraven inštrument! Dvaintrideset stopinj nad ničlo kaže barometer. Jebelacesta, kako le vzdrže? Ni kaj — videti jih je lepo. Zelo mnogo jih je, ki vihté svoje bobnarske paličke, drugi stiskajo zadnjo sapo v klarinet, v medeninasto trobento ali v saksofon. Da sem zdaj namesto njih, bi hitro in učinkovito dezertiral.

Efejdjerski piskalci se zgrinjajo na svetovni mladinski stadion. Tam bo muzike, da se je vsak naslišal. Koncert ob koncu festivala. Res bi ga rad slišal. Še bolj pa bi mi bilo všeč, če bi lahko vso tisto ceremonijo videl z lastnimi očmi. Predalec je do tja. Edina rešitev bi bila letéča preproga.

Na Alexovem trgu nastopajo Čehi, Madžari, Bolgari, Panamci in Ekvadorci. Vse poje, pleše, vriska, se krohoti, se smeje. Vse zbrano staro, mlado ljudstvo poskakuje od veselja.

Pred mano na tleh sedi fant. Portretira zares čednega némskega dekliča. Prosila ga je namreč za podpis na ruto, ki je že vsa pokracana in izpolnjena z neštetimi avtogrami. Oddolžil se ji bo s portretom. Tako lepo se mu smehlja (tisto žénsko bitje namreč), da sem mu kar nevoščljiv. Skušam dognati, kje je njegova domovina.

Na prsi si je prišil zastavico. Laos? Kambodža? Koreja? Od tam nekje mora biti. Figa pa takole revno zemljepisno znanje!

Samo deset korakov dalje, pa sem se spotaknil. Zijal sem okrog sebe in butnil ob podplate, ki so mérili v nebo. Neka zmešana mlada kreatura si je sredi vrveža na Alexu po predebatirani noči privoščila spanec. Kakšnega spola bi mogel biti spéči dvozožec, nisem utegnil uganiti. Lahko bi bila ženska, kajti ničesar ni na njem, kar bi poudarjalo moškost. Lasje so dolgi, brčic ni, na prsih plôh, prsti néžni, napéte kavbojke ne izdajajo ničesar. Mladi nomad se je razotégnil po odeji na asfaltu, glavo pa je položil na razhajkano popotno torbo. Zastavica na njej zgovorno priča, da je fant pripotoval na bogvé kakšne stoparske načine iz daljne Nove Zelandije. Ko bi se ne trlo toliko ljudi vsenaokrog, bi se zdaj pač lepo pogrnili čezenj. Ljudje se spotikajo obenj, lovijo ravnotéžje nad njim, da bi ga kljub gnéči ne zmečkali, on — ali je

ona? pa mirno vléče svojo dréto. V rednih preslédkih se skozi nos požvižgava na ves hrup okoli sebe.

Prijatelja in žéno sem izgubil. Kar prav mi je, da je tako. Vesel sem, da sem ostal sam. Lahko jo mahnem na potep.

Počasi se klatim skozi središče vele-mésta. Z enega trga na drugega, z ene avenije na drugo. Kakorkoli že stegnem korak; povsod me obkroža mladina. Krožek tu in krožek tam. Sempatja prislunhem. Pogovarjajo se resno. Pogosto si pomagajo z rokami. Če jih še té ne morejo rešiti iz zadrége, se razléže sméh. Med némske stavke padajo angléški, bolj rédko ruski, dosti pa francoskih. Fantje in dekleta v plavih srajcah se ne morejo najésti novic iz tujine. Tu jih lahko dobé iz prve róke, kar, kot kaže, zelo cénijo. V teh dnéh ne berejo časopisov, ne gledajo televizije. Informirajo jih ósešno njihovi vrstniki z vseh kontinentov. Menjavajo festivalske znake, zastavice, spominke, se objemajo in poljubujejo, počno vse mogoče vragolije, plešejo, ves čas pa se smeje. Kamorkoli se ozrem — sami nasmejani mladi obrazi. In njihovi pogledi so zgovornejši kot ki marsikdaj odpové. Še védno zbirajo podpise na rute, na hrbét, na trébuh. Vélika gala predstava.

Premaknem se do UKV in TV stolpa. Prazne zaboje so nagrmadili na kup, od koder mladi govorniki vseh ras in barv na zibajočem se podnožju prodajajo svojo učenost. Poslušalci so razgreti. Razlagalci na kupu kišt še bolj. Véčno se jih najde nékaj, ki pritrjujejo tistemu, kar se razlega, z visokega, življenjsko nevarnega piederstala, pa tudi takih se ne manjka, ki odločno nasprotujejo. Med njimi je zmérja kdo, ki ga zgrabi ihta pa se začne vzpenjati na majavi oder, kjer bo mogel sporočiti svoje misli vsemu svétu.

Vseposvobodno zabojih stojé prazne steklenice. Neki plezalec je takšno reč v divji naglici nesréčno brcnil, da je zletéla med gledalce. Mlad efejdjler jo je dobil na glavo. Kri iz rane je kar pošteno stekla, njegovi sosedi v množici pa so zagnali vik in krik. Krivec zgoraj lovi ravnotéžje in se opravičuje, da ni videl steklenice. Kot kak balétnik pripléše z visokega odra spét na trdna tla. S komolci se prerine do ponesrečenca. Sprémlja ga v ambulantni voz. Ni kriv za nesréčo, pa vendarle je kriv. Njegova noga je pognala tisto bédasto stekleno bombo z enega od majavih zabojev. Pri ambulantnem vozu térja, naj ga reševalci vzamejo s seboj. Zahtéva, naj pridejo policaji in ga zaslišijo. Indira Gandhi ga je kot delegata poslala na festival. Noče umazati njenega iména. Hoče povédati, kako je samo neumen slučaj kriv, da je prišlo do nesréče. Prijatelj hoče biti Nemcu, ki se mu je na glavi razbila steklenica.

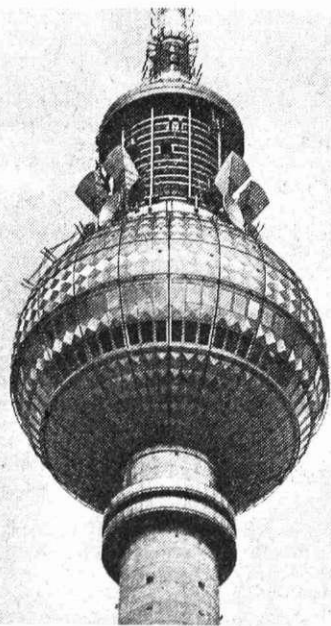
Vsi, ki so prej zvižgali in se zgražali, ploskajo mlademu indijskemu delegatu. Okrvavljeni mladi Vzhodni Nemec se smehlja in mu ponuja rôko. Indijec plane v rešilca in efejdjlerja objame. Množica nenadoma začuti, da je prav to tisto, kar nam na svetu manjka. Bratstvo med ljudmi različnih ras in narodov. In mir. Vsa gésla festivala so se v enem samem trenutku potrdila. In podobnih potrditev je bilo v téh dnéh v Berlinu na preték.

Rusi in Madžari uganjajo svoj bazar kar v avtobusih. Skozi ôkna klavnih vozil se svetlijo značke pa lutke v narodnih nošah. Bogata izbira njihovih spominkov na festival, toda ptemalo okusnih, da bi si jih človek lahko zažél. Vém pa, da me bodo značkarji doma napadli, zato poskušam priti zraven.

Pred obéma avtobusoma je tak drén, da ni mogoče priti v vrsto. Poskusim s svojimi komolci. Prepustim se toku, da bi me ponéšel tja do pulta. Skozi možgane se mi počasi rahlo zablesti, da me življenje ni ničesar naučilo. Ves čas stojim na istem méstu. Suvam v lévo, v déšno, gôri in navzdol. Postaja zadušljivo. Nazadnje uporabim vse svoje kalorije, kar mi jih je ostalo, da bi prišél iz gnéce.

Vse skupaj se mi zazdi malo trapasto. Tiste drobne stvarce v avtobusih niso nič pocéni. Cist tako, kakor da so Rusi in Madžari prišli sém zganjat trgovino. Vse pa kaže, da so mladi Vzhodni Nemci z markami bogato založeni. Tako so hitéti kupovati, kakor da njihovi vzhodni »bratje« svoje stvaritve prodajajo zastonj. Morem pa priséči, da so bile značke drage, da o lutkah sploh ne govorim.

Japonce, ki so na stopnišču TV stolpa izvajali svoj program, sem videl le od daleč, slišal pa dovolj dobro, da sem jo kar brž pobral. V pritličju stolpa je razstavljena makéta Vzhodnega Berlina, kakršen bo v letu 1980. Prav gotovo bo to éna izmed najbolj modérnih prestolnic na svétu. Za zdaj rés še motijo škatlaste oblike stavb, toda kot kaže makéta, bodo v prihodnjih létihi dosti več podirali kakor gradili. Hočejo novo mésto. Vélemésto, ki ga bo hodil občudovat vés svét. Načrti so torej tukaj.

Vrtljiva kupola televizijskega stolpa v Vzhodnem Berlinu. Za zastekleno vrsto v spodnjem delu krogle je restauracija. Od tod si je med počasnim kroženjem mogoče ogledati ves Berlin.

Kdo bi lahko dvomil, da bi jih Nemci ne izpolnili?

Hopla! Tole bi utegnili biti nékaj zame. Nastopajo študentje s potsdamske pedagoške akademije. Pač poklicna solidarnost. Zapolnili so stopnišče pod TV stolpom. Bog pomagaj, koliko jih je! Ti tukaj, kot vse kaže, pa rés niso v taki zadrégi za pedagoški »kader«, kakor smo mi pri nas.

Stotine mladih vzhodnonemških učitelj in učitelj se se v čistem nemškem taktu prestopile, da so ustvarile na sredi prôstor. Po njem je, obkoljen z obeh strani s svojimi sošolkami in sošolci, prikoral dolgolasec. Priklonil se je vsem, ki smo ga bili pripravljeni poslušati, zivahno pomežnil vsem tistim na obeh straneh, ki so že védeli, kaj bo povedal, razgrnil pred seboj mogočen list, nato pa je začél:

»Poslušajte, ljudje! Po našem pojmovanju je učiteljevo délo takšno:

Vsak dan »odbije« štiri ure v šoli. Potem gre lepo domov in se zabava. Kramlja s svojo žéno, pripoveduje pravljice otrokom, če jih že ima, se kréga s sinom, ki je že odrasel, zmérja hčérko, ki je prezgodaj zanosila. Sploh ne vé, kako bi prekolovratil prosti čas, če bi ne bilo televizije. Ko se je najédel in naspal, strésel slabo voljo v hiši in se nakramljaj, se vsede sréčni človek v fotelj in pét ur bulji v ekran. Če je tako sréčen, da ima psa, gré pod véčer z njim na sprehod.

Sploh nič ne déla. Dopoldne štiri ure učenice maltretira, se roga staršem, jim dopoveduje, kako se nič na vzgojo ne spoznajo, jim po ovinkih skuša dopovédati, da so navadni cepci, kar méri še posebej na očéte. S prisrčnim veseljem jim razodéne, da so bili sami v šoli najbrž ničlé, ker se tako nekako obnašajo tudi njihovi otroci. Ves prešéren odpira redovalnico, njegov prst pa po njej ves čas dokazuje:

»Poglejte, cvek! In tukaj: cvek! Biologija samo dvojka! Kako je v matematiki dobil enkrat petico, rés ne vé. Pa njegov jezik: sami kôli! Kemijo si oglejte: ena, éna éna! Svetovni atlas mu je čisto tuj: geografija komaj trojka. Kako pa bo potoval po svétu, če mu še to ni jasno, kje je Dresden? In zgodovina? Saj niti téga ne vé točno, kdaj smo v zrak spustili »tisočlétni« rajh!«

Tistega mučnega déla, ki si ga učitelj v šoli natlači v aktovko, nihéč ne vidi. Šestdeset zmešanih nalog mora popraviti do naslednjega dnéva. Včasih jih je več. Tudi sto dvajset. Če je priiden, bo do polnoči končal. Nič kramljanja z žéno, nobenih pravljic za otroke, kam šél prepri s sinom, hčérko! In televizija? Blagor vsem, ki niso izbrali našega poklica! Lahko sprémljajo vse oddaje, učitelj pa more tuptam samo poškiliti v ekran.

Kje pa je délo v društvih? V organizacijah? Vse to štejejo učitelju za rekreacijo. In kultura? To mora biti njegov hobby. Sploh pa je učitelj tujec v družbenem telesu:

Ne hodi na sprehode. V družbi ga ni videti. Če je prevéč neumen, da ga zanese v kak lokal, bodo vsi s prstom pokazali nanj:

»Kakšna sramota! Kdaj se boš zbudil, narod, in dognal, kakšnim tipom si zaupal svoj naraščaj?!

Ko pa napoči vsakokrat prvi dan v mesecu, takrat vsa spoštovana takoiimenovana družba stisne rép med noge in svojega učitelja moléče prezré. Njega samega morda še nê, njegovo kuvérto in tisto, kar je v njej dobil za svoje nevaléžno délo. Prvega v mésecu je dobro biti v DEDEER smetar, ključavničar, diréktor, športnik ali funkcionar. Tém se njihovo počétje rés obnése. Učitelj pa na takšen dan lahko razmišlja ne le o tem, kaj bo drugi dan počél v šoli: zraven téga mu je dovoljeno reševati križanko brez podatkov, kako bo s pičlimi markami jadral skozi mesec.«

Mlademu, postavnemu, čednemu, krodolasemu in dolgolasemu vzhodnonemškemu kolegu sem navdušeno zaploskal. Dobrega četrtoletja učiteljavanja je za mano. Ta človek mi je končno spregovoril iz srca. Nič hudega, če sem moral zaradi tega priti v Berlin. Divje so mu ploskali sošolci, publika pa je nekam spoštljivo zrla vame, ki so me dlani od neomejenega pritrjevanja vroče pékle. V zadnjih verzih mladega poeta je bilo preveč njih, da bi mu mogli pritrditi.

»Das Einkommen eines Lehrers ist aber endlich auch nicht so schlecht!« (Učiteljeva plača pa nazadnje le ni tako slaba.)

Peté so se mi kar same zavrtéle naokrog. Z maščobnim trebušnežem, ki so mu ušle te beséde, sva si nenadoma stala iz oči v oči.

»Sind Sie ein Lehrer?« (Ste morda vi učitelj?)

»Naaa, Mensch! Bin ja doch nicht verrueckt!« (Ne, človek! Saj vendar nisem zmešan!)

»Ich bin ein Lehrer.« (Jaz sem učitelj.) Trébuš je zmigal, naramnice so se napéle, iz oči pa me je zadél ocenjujoč pogled. Možakar bi se rad izmazal iz gnoja, kamor je zabrédel.

»Po vaši čisti nemščini smém sklépati, da ste tujec. Od kod?«

»Iz Jugoslavije.«

»Hja, se sliši, da vam gre tam dobro. Brez dvoma tudi učitelji bajno zaslužite, če ste lahko prišli vi sem, v Berlin.«

Zanimalo je, kaj je sogovornik po poklicu. Nekaj je mrmral, da nisem mogel dobro razuméti. Vprašanje sem ponovil, iz odgovora pa le težko razbral, da gré za nekakšno sekretarstvo v Kajvemkje in Kajvemkaj.

»Mora biti vaše délo že napórno, kaj?«

»Na ja, man kommt schon durch.« (Se shaja.)

»Und Ihr Verdienst — etwa wie ein Lehrer?« (In vaš zaslužek — približno kot učitelj?)

»Aber mein lieber Herr, das ist ja kein Beruf, wo man verdienen kann!« (Gospod moj dragi, to vendar ni poklic, ki bi v njem lahko kdo kaj zaslužil!)

Bahata vzhodnonemška tólšča se je obrnila. Pokazala mi je zavidljivo zadnjo plat in se odmajála. Kônc pogovora.

Da, da moj dragi mladi fant, ki si bral te vézre! Vse kaže, da je svét povsod enak. Če je letélo tôle na tvojo DEDEER, nikar ne misli, da je pri nas kaj drugače.

Ampak če bi pri nas, fant moj, povédal tole, potem ne vé, če bi te glédali prijazno. Vsi tisti namreč, ki jim je šola vsak dan na jeziku. Kako neznansko važna je in koliko nam mora dáti. Vsa komunikacijska sredstva, kot se temu zdaj po naše reče, so vsak dan polna šole. Kdor ima v naši družbi kaj beséde, govori o šoli. Zakaj bi ne? Splošna, vse ljudi zadevajoča, vsakdanja téma. O šoli je vendar mogoče govoriti še in še! Kaj, ljudstvo moje, pričakujemo od njé? Narod si mora biti o tém na jasnem! Dopovedujmo mu torej dan za dnévom, kakšna je šola, kakšna mora biti šola, kakšna bi naj bila šola, kakšna bo šola, ko bo vse tako, kakor mora biti. Naša šola je končno že od začétka dobra. Hudič je samo v tém, da svet ne néha napredovati. Če nam je to jasno v glávah, nam ostanejo le še réforme.

In naše šólstvo reformirati je postránska stvar! Z vrha oznaniš réformo pa mirna Bosna! S tém si naprédku stopil že na rép. Kdorkoli si, hitiš v koraku s časom. Zahtévaš FRELIMO pri urah déémvê (družbeno moralna vzgoja), pri slovenščini podtakneš Toporišča in réčeš: bodi dober z njim in úči, kakor on uči, čeprav ne tí ne otróci nimate nobenega učbenika!

Doživél sem že štiri slabo pripravljene šólske réforme. Nékdo jih stúhta, potem pa jih požéne skozi stroj. Zémljivo je obrnil, ko je spravl skup učni načrt. Ti, réva šólmástrska, pa se brihtaj, kako boš z njim

Stara Rdéča mestna hiša z veleblagovnicami v ozadju.

opravil. Učbenik po načrtu? Čémú lé? Saj je tu učitelj!

»Sam išči! Sam vrtaj!« (Franc Saleški Finžgar, Pod svobodnim soncem. Citat.)

Vzgojiti moramo mladino, ki bo gradila samoupravni socializem. Mlade ljudi, ki bodo nabiti z znanjem.

Le kdo jim ga bo dal? Kdo pa se še odloča pri nas za učiteljski poklic? Odličnjaki? Samo taki bi sméli. Svoja spoznanja posrédovali mlajšim. Odličnjaki so ponavádi pámetne glavé. Hitro odkrijejo, kje se jim kaže dobra eksistenca. V učiteljskem poklicu pač nikdar.

V rédu. Priznam, da sem pač mahnjen, ker sem si izbral učiteljski poklic. Marsikátéra »tovarišica« se bo ob tej trditvi zdrznila. Pa je le réš:

Moraš biti málo usékan, da si kos vsem pritiskom. Pa da si za majhen denar pripravljen dan, za dném storiti največ, kar se v razrédu z zaupanimi otroki storiti dá. Ko stópiš v razred, morata družba, ki te nagrajuje za tvoje delo, pa skromni dohódek, ki ti ga odméra, odpasti. Ostane le še petintrideset učenecv in učenka. Pa ti pred njimi. In petinštirideset minut. Koristno jih je tréba zapolniti z délom.

In vendarle je nékaj, kar me ves čas grení:

Samo to lahko zamérím, da tako nizko cénijo moj intélékt. Vsako léto znova naj bi verjél obljubam, ki se še nikoli niso izpolnile. Zdaj mi jih ponujajo celo tisti, ki sem jih svoj čas učil. Ne morejo pač douméti, kako mislimo tisti, ki nas naskóči Abraham.

Pokorno sedim na sestankih. Poslušam prazne marnje. Zapravljam čas, ko bi doma odprl knjigo. Moram pač sedeti na sestankih in skupaj s kolektivom mlatiti prazno slamo. V zbornici sem si na mizo postavil prédse list z napisom: MOLK JE ZLATO! Včasih sem tako nor, da pozabim nanj. Še zmeraj mi je bilo žal, če mi žilica ni dala pa sem odprl usta. Vsemu svetu na veselje, vendar vselej sebi v škodo.

Navsezadnje pa je ta véčno néizpéta pésem zelo stara. Šola je bila, je danes in bo ostala téčen ocivrek za demagogijo. Kdor jo lahko zganja, zakaj bi si ga ne privoščil? Téga téčnega ocivirka namreč. »MOLK JE ZLATO!« velja v šoli vendar samo zame pa še za tiste morebiti, ki jih — kakor méne — naskakuje Abraham. Dovolj beséd. Ne spadam pač med tiste, ki bi si jih

(Nadaljevanje na 18. strani)